

מערכות

ידחון המגן ואיש הצבא העברי

בחוברת זו:

ננדל סיר

בדאיתן ג. הורוקס

על

מערכת

עלם-אל-חלפה

לקח שרידיו

מקוריאנה

משיטת אנטיקווס

לארץ-ישראל

תמונת השער

בתמרון — המקלע מחפה על ההתבסס

"מערכות"

בית ההוצאה של צבא הגנה לישראל
המערכת והמנהלה : נחלת בנימין 75
ת.ד. 168 ת"א

חוברת

1

בדצמבר

כסלו

תוכן העניינים

- 4 אגרת פרידה מאת הרמטכ"ל רב־אלוף מ. מקלף
- 5 פקודת יום מאת הרמטכ"ל רב־אלוף מ. דיין
- 6 מתמרון לתמרון רב־אלוף מ. מקלף
- 8 מערכת על־אל־חלפה לויט־גנ' סיר בראיאן הורוקס
- 18 בין חיל־שריון לנשק נגד־שריון (עוד ממסקנות מסע קוריאה) קונדנט מישלה
- 29 חיל־הים במלחמת העצמאות סגן־אלוף א. שור
- כיבוש הארץ ע"י צבא הסלבקים
- 35 (מסעות וקרבות — היקשים בתולדות המלחמה ולקחם) סגן־אלוף אל. גלילי
- 54 אימון צבאי רב־סרן ג. רוטשילד
- 59 תחרות רשימות
- 60 ממצפה מז"ד: הקשב או „אל תהיה נודניק!”
- 62 „כמה פעמים אחרת?” סגן־אלוף צ. א.
- 64 מכתב מטירון: „משטר ונוהג” חברו של ראובן
- 66 במת מערכות: „על סיור האויר” / על עבודת מטה / האמנם באפניים הפתרון? מכתב אל קצין־מילואים: „תחושת העורף”
- 70 בעתונות הצבאית: על משקיפים, צופים ודו"חי תצפית (מחציאות הקרב)
- 72 אימון היריה בלילה (אימון והדרכה)
- 74 בעולם החמוש: האש הנ"מ של הצפוניים בקוריאה — מה סודה?
- 76 רשימות קצרות: השפעת גורם הקשר על מבצעי 1944

מי ומה בחוברת

ציונים לקורא

קרב מצומצם-ייחסי — יש והוא קובע את מגרתה של מערכה-רבת היסטורית העתידה לבוא בעקבותי; ועיי כך — גם את מגמותיה ותוצאותה של זו. כזה היה „הקרב הנשכח-מלב“ שעל סף ספטמבר 1942 — כפי שניתן אולי לכנות את מערכת על-אל-חלפה, אשר קדמה כמעט בחודשיים למערכת אל-על-מיין והיא שהכשירתה, ועשתה לאפשרית את ההכרעה שהושגה בה. מכמה בחינות נודעת להתמודדות שבסמוך לרכס על-אל-חלפה חשיבות מיוחדת, הן כללית-צבאית והן לגבינו-אנו בפרט:

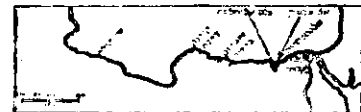
1. היתה זו דוגמה מובהקת (ואין רבות בצדה) למערכת טנקים הגנתית בה מילא השריון המגן תפקיד מכריע.

2. היתה זו דוגמה למערכה הגנתית מוצלחת בתנאי מדבר — אותו מדבר אשר בו, בדרך כלל, נפלה עד אז ההכרעה לצד התוקף.

3. מערכת על-אל-חלפה היתה חוליה חיונית (בין קרבות-ההדיפה, עוד בפיקודו של אוקינולאק, על רכס רחיסאת בהם נעצר רומל לראשית אבגוסט — לבין מערכת אל-על-מיין) באותו מבצע רב-ממדים של הגנה פעילה, המסתיימת בהתקפת-נגד מכרעת, אשר הוא שמנע מתצבא הגרמני-האיטלקי את החדירה למצרים ואת הגישה אל ארץ-ישראל. גנרל סיד בראצין הורוקס, בעל הסקירה המוגשת בחוברת זו (עמ' 8), פקד על קורפוסים בריטיים גם בכמה מערכות מכרעות מאוחרות יותר (החל

באל-על-מיין, המשך במסע תוניסיה ובעליה בחוף סלרנו שבאיטליה, וגמור בפריצה מתוך „ראש-החוף“ הנורמנדי, במרדף וכיבוש בריסל ובמבקע הנועז (לעבר צרנהם) והיה מפקדו של צבא-הכיבוש הבריטי שבצפון-מערב גרמניה. בהזדמנות ביקורו, כאורחו של צה"ל, בארץ — הוסכם על פירסומם של כמה מאמרים מפרי-עטו מעל דפי „מערכות“.

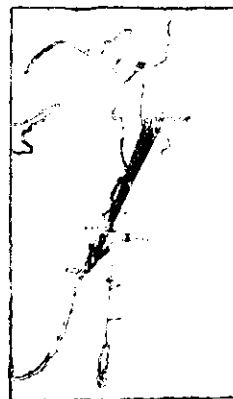

שני „האו“ים גדולים עומדים במרכזם של שני ויכוחים ערים לגבי עתיד התפתחותו של קרבי-יבשה בכלל ושל קרב-רגלים במיוחד: — ה„לאו“ של האומרים „אין עוד עתיד לשריון“ — ושל אלה הטוענים „אין עוד עתיד לנשק נגד-שריון“. הראשונים, אמנם, אינם סבורים (לרוב) כי אין עוד כל מקום לשימוש בשריון במלחמה — אלא שגורסים הם כי לא יהיו לשריון בעתיד תפקיד ותכונה של חייל מכריע, ולו גם מכריע במסוימות מסוימות — כיון שהללו ניטלו ממנו. ואילו מבטלי הנשק האנטי-טנקי אף הם אינם מבטלים אותו „בכלל“, כי אם טוענים הם לכך כי נשק זה הוא-עצמו יהא טנקי (ממוכן ומשורין); ויש ומוכנים הם להודות אפילו בהמשך התועלת גם של נשק-הרגלים הנגד-שריוני, ובלבד שיראו בו נשק-התגוננות מצומצם בלבד. ניתן לשער, שהאמת כולה לא עם צד זה ולא עם צד זה. אך ללמוד ודאי שיש מהנמקותיהם של שני הצדדים גם יחד, „לקח קוריאה“ שימש עד כה, בעיקר, מקור לטענות „אנטי-טנקיות“. מאמרו השני של קומנדנט מישה (עמוד 18) — הממשיך את סקירתו הכללית על מגמות-אורח-מלחמה שנסתמנו בקוריאה (ראה חוב' פ') — מעלה ומבליט את הניתוח מהייב-השריון. יש בתיאוריו כדי לעורר את התענינותם הדרוכה הן של ה„שריינים“ והן של אנשי-הרגלים והתותחנים-הנגד-טנקיים. כמסתכל צרפתי בקוריאה — אין תמה כי הוא נמצא, בין השאר, טוען לטיפוס צרפתי מובהק של „משחית-טנקים“ הדייט (הטנק-הקל AMX-13).

מ' ומה בחוברת

הצד המאלף שבתולדותיהן הצבאיות של ארץ-ישראל וסביבותיה כפול הוא: הן מעמידות אותנו על עברו הלוחם של עמנו, בימי נצחון ופורענות כאחת; וכן מכילות הן הקבלות והיקשים בשפע, אשר יש בהם כדי ללמדנו על המקביל והדומה, במלאכת-המלחמה, בין תקופות-עברו לבין תקופתנו אנו — ולפיכך גם על המתמיד שבמלאכת-המלחמה זו. צד שני זה של המאלף שבהיסטוריה הצבאית של ארצנו — תוקפו אחר אף בתקופות בהן לא נלחמו עמים כובשים ושליטים שונים, אלו נושאי המעשה-הצבאי שבאותם הימים, מכאן חשיבות ידיעתנו אף בתקופות אלו, ומה גם

שלקח המסיבות הגיאוגרפיות-טופוגרפיות שבהן שמור הנו אף לתקופות פעלו הלוחם של עמנו אנו; ויש וניתן אפילו לראות בפרשת מעשי-הצבאיים של עם זר מעין מבוא ישר לפרק רב-עלילות בתולדות הנשק העברי. כזאת היתה, במידה מובהקת, גם פרשת מסעי הצבאות הסלבקיים, בהנהגת אנטיוכוס השלישי (אבי "אפיפנס"), אשר הביאה לידי סיפוחה של ארץ-ישראל. זיהודה בתוכה, למלכות הסורית. פרשה זו מתוארת בסדרת סקירות, אשר ראשיתה ניתנת בחוברת זו (עמ' 35). תודה מיוחדת נתונה לפרופסור משה שואבה אשר הגיש סיוע רב-ערך להבנת נקודות היגיונות בתיאורו של פוליביוס את מסעי צבא-הסלבקים, במקור היחסי (כמופן שאין פרופסור שואבה נושא באחריות לאינטרפרטציות צבאיות מסוימות שניתנו בסקירות אלו לתיאורים הנ"ל). אין סקירות אלו מתימרות לחדש בתחום המחקר ההיסטורי. כל כונתן — להציג בפני אנשי-הצבא-המגן בישראל עובדות היסטוריות וצבאיות שמהן ניתן להסיק מספר מסקנות מאלמות בתחום ההיסטורי-הלאומי והמקצועי-הצבאי.

מן הראוי הוא כי מדי התקרבו ימי הנוכה תינתן לחבר אנשי הצבא והמגן בישראל הודמנות להוסיף דעת והבנה באותה פרשה של מלחמת-עם אמיתית אשר לפני כאלפיים ומאה שנה הביאה לידי התחדשות העצמאות היהודית — הלא היא פרשת המלבי"ם, אולם קנה ביותר להבינה כשהיא מנותקת מרקעה ההיסטורי הכולל, מיחסי-הכוחות של המדינות שבחבל-העולם המקיף את ארצנו, מציאות מלאכת-המלחמה ואופי הכוחות-הלוחמים שבאותם הימים. על-כן, כל מי שמוסיף לעצמו מעט ידיעה על סוגיות-המלחמה על אדמת ארץ-ישראל שקדמה למרד החשמונאים — ושהנה יחידה-במינה מבחינת טיב תיאוריה אשר נשתמרו לנו — מוסיף לעצמו גם כפתח הכרחי להבנת מלחמות החשמונאים.

צבא הגנה לישראל אינו מן הגדולים שבעולם דוקא; וחשובה בו יותר ההיכרות ההדרגתית, וניקת-הגומלין המהודקת, של כל חלקיו וחילותיו. אין לך סוג חיל-לוחם העשוי להתרחק כל-כך מבחינת המרחק הגיאוגרפי, משאר הגורמים מהם נורכב כוח-המגן המזוין של אומה, כאשר צי-המלחמה אשר לה. אנשיו עלולים לבלות שבועות ואף ירחים הרחק מחוף ארצם, וממילא — גם משאר חבריהם-לנשק. אך אין בכך כדי להפחית במשהו את הקשר ההדדי החיוני הקיים בין פועלן של כל שלוואת כוח-המגן; ויתכן כי בארצנו נכון דבר זה עוד יותר מן הרגיל, אשר עשה ופעל חיל-הים של צה"ל במלחמת השחרור — הריהו חלק בלתי נפרד של תולדות צה"ל ומקור יניקה לכל שלוחותיו ואנשיו. לנושא זה מוקדשת סקירתו של סגן-אלוף א. שור (עמ' 29).

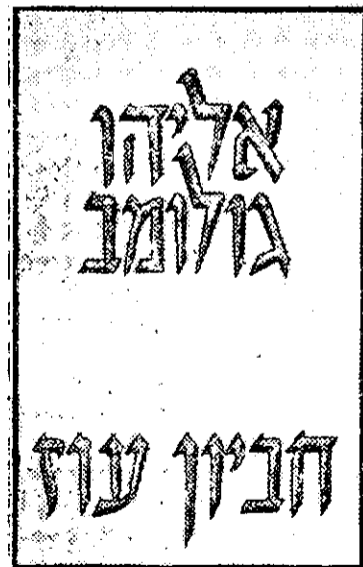
בחוברת ע"ז של "מערכות" כתב "הייל" מכתב לפירוק, בעניין משטר הנוהג (עמ' 66). המכתב מטירון המתפרסם כאן (עמ' 64) עניינו תשובה באותו עניין. אך הפעם — מנקודת-ראותו של הטירון-עצמו.

מי ומה בחוברת

במאמר "בין חיל-שריון לנשק-נגד-שריון", נפלו טעויות במבנה הטבלה שבעמ' 24, והריהי ניתנת כאן שוב, בצורתה הנכונה:

היחס בין משקל הסנק בק"ג לקליבר התותח (במ"מ)	קליבר התותח (במילימטרים)	משקל הסנק (בטונות)	שם הסנק	
$\frac{50.000}{90} = 555$ ק"ג לכל מ"מ קוטר	90 מ"מ	50 טון	סטון M-48	
$\frac{30.000}{76} = 395$ ק"ג לכל מ"מ קוטר	76 מ"מ	30 טון	שרמן M-4	
$\frac{28.000}{85} = 329$ ק"ג לכל מ"מ קוטר	85 מ"מ	28 טון	T-34	
$\frac{14.500}{75} = 193$ ק"ג לכל מ"מ קוטר	75 מ"מ	14,5 טון	AMX13	

כתבנו ודברינו של אליהו גולומב, "מפקדה הכלתי-מוכתר של ההגנה העברית", כפי שכונה לאחר פטירתו, מתפרסמים והולכים. עתה הופיע, במהדורה מיוחדת של "מערכות", כרך ב' של "חביון עוז" המוקדש כולו לסוגיות הגנה ובטחון, להפצה בקרב אנשי הצבא והמגן. כן עומד להופיע בימים אלה, במהדורה מחודשת, גם כרך א'. באקדמה לכרך ב' נאמר: "ספר זה מוקדש כולו לעניני הגנה ובטחון — הדברים הניתנים כאן, בחלקם הגדול, הם מקור ראשון — ובמקצתם, אולי, גם מקור יחיד — לתולדות ההגנה. — הספר עשוי לשמש עדות לדור ולדורות, על ההגנה במחצית, פעלה, הליכותיה, לבטיה, מאבקה הפנימיים והרקע ההיסטורי לקיומה. בשני כרכי "חביון עוז" ניתן חומר ראשוני על התהוותו והתארגנותו של הכוח המגן והלוחם של הישוב העברי, מאז העלו א. גולומב וחבריו לדעה את נס ההתנדבות במלחמת העולם הראשונה ועד שלהי מלחמת העולם השנייה. מהדורה מיוחדת זאת תופץ בהנחה מיוחדת לאנשי הצבא והמגן.

"ביום 14.5.1948 הביאה יונה ידיעה שעמרות נשארה ללא קשר אלהוט. הידיעה הגיעה לאחר 14 דקות מרגע שנשלחה, תוך סערת גשם וברד." מעשה זה, שהיה ממעללי-גבורתן של יוני-דואר, מובא בפתיחה לחוברת "יוני-דואר", שיצאה בהוצאת "מערכות". מן הדין שיושם-לב לאפשרויותיה של היונה כאמצעי-קשר דקא עתה, כשאמצעי-קשר מודרניים מפנים מקומם לאמצעים מודרניים עוד-יותר. כי יונת-הדואר עשויה לשחרר את המשתמש בה מרבות מן התקלות הכרוכות בשימוש במכשירים למיניהם. אכן,

מי ומה בחוברת

חולשתה בכך שבעל-הינינה, דהיינו: יצור הזקוק לטיפול, לתזונה סדירה, לפריה ולביה. לקשר עם בסיס קבוע; יצור שעלול, לעתים, להתפתות לפיתויי אויב ואף להיירות על-ידו. בזכות מעלותיה כדאי וכדאי לגדלה ולטפחה כדי שתשמש אמצעי-קשר בשעת הצורך. בגלל חולשותיה מן הדין ללמוד יפה-יפה את דרכי הטיפול בה — כל-שכן שחובבים מוצאים תענוג רב בגידולה. המתעניין בגידול יונידואר ימצא ב"יונידואר" חומר שימושי ופתרון לרבות מבעיות הטיפול שהאנתקל בהן. הנער ההובב בעלי-הי — ימצא הדרכה ל"הובי" מעניין.

"כל מקום אשר תדרוך כף-רגלכם בו לכם נתתי", דברים אלה מספר יהושע (א' ג')
 הבאים בפתח "פנקסי-כיס להכרת הארץ" — תוכנו של הפנקס מצדיקים. אכן, אפשר לומר כי הוא אשר "נותן" לקהלי-הקוראים הישראלי הרחב את כל המקומות שצוינו בו — כי רק ידיעה כלשהי של מאות הנקודות הפזורות בשטחה של המדינה מאפשרת לראות כמציאות מוחשית את שליטת העם בארץ שניתנה לו. עיקרו של הפנקס, ורובו המכריע — פירוט נקודות אלה; פירוט, שהוא בהכרח תמציתי ביותר, אך בדרך-כלל נאמן וקולע. לאותו חוג-קוראים רחב אשר לו נועד הפנקס תהיה תועלת מרובה גם בציוני-המבוא ההיסטוריים והארכיאולוגיים, וגם בלוחות אוכלוסיה, מרחקים וכדומה, הבאים כנספח. התמציתיות היתרה יש אמנם ותכביד על הבנת הקורא. "חסר ההכנה"; חסר, למשל, הציון הנחוץ, בערך "תקופת הממלוכים", לעובדה מכרעת כי כובשים אלה שליטיה של מצרים היו. אכן, חסרון כזה אינו אלא זעוררי לעומת טיבו המשובח של הפנקס כולו אשר זכה גם לתוספת-משלימה נאה ומועילה בצורת עשר המפות (תכניות ירושלים, תל-אביב וחיפה, מפורטות למדי). המהדורה המיוחדת אשר נתפרסמה בשביל "מערכות" לפי הסכם עם ענף השכלה של מטכ"ל/אכא, אשר הוציא מתחת ידו מלאכה נאה זו — כבר אזלה. אנו מקוים שבקרוב תצא מהדורה נוספת.

"מכר ותיק" הופיע שוב באופק, עם מהדורתו השנייה של הספר "אנשי מנפילוב"
 לא. בק. בשעתו הפך הספר ל"ציון של תקופה" בהתפתחות הסגל הפיקודי הצעיר של ארגון ההגנה, בשנות ההתגבשות והמאבק אשר קדמו למלחמת העצמאות. גם כיום טרם ניטל ערכם של תיאורים ולקח הכרוכים באותם קרבות ראשונים של יהודה חדשה ומתגבשת, בצדי כביש וולוקולמסק שביערות אשר במרכז המשולש מוסקבה—טביאר—סמולנסק, בראשית הסתיו 1941 — זמנים כה קרובים, ועם זאת כה רחוקים. הגם שאין להכחיש כי יש ויש צורך בהסתייגויות לגבי הנפש-הפועלת המרכזית שבסיפור, שיש בה לא מעט מקווי-האופי של, נאמר, פאצ'ורין אצל לרמנטוב, או — במקביל — של כמה טיפוסים באיוונים. אכן, גם לאחר ההסתייגויות, כדאיים הם הקריאה, והעיון הבוחן, בספר זה, אשר, לפי הסכת עם "הוצאת הקיבוץ המאוחד", הופיע גם במהדורה מיוחדת בשביל קוראי "מערכות". במידת האפשר סוגלה "לשון המונחים" שבספר לזו הנקוטה בצה"ל כיום.

טעות מצערת נפלה ב"מי ומה בחוברת" שב"מערכות" פ'. בסמוך לקטע המתייחס למאמרו

של סגני-אלוף זאבי, בעמ' 46 שבאותה חוברת, ניתנת דמות לבושת מדי-צה"ל, אשר הננו חוזרים ונותנים אותה כאן, לצורך השואה. אולם הדמות האמיתית שנועדה להתפרסם באותה הזדמנות נשמטה — והריהי מוגשת עתה כאן, במלוא מקוריותה וצירופה היחיד-במינו.

איגרת פרידה

סאח

ראש המטה הכללי
רב־אלוף מרדכי מקלף

חיילי צבא הגנה לישראל ביבשה, באויר ובים!

חיילי הצבא הסדיר, חיילי המלואים, חיילי ההגנה המרחבית!

עם סיימי היום את תפקידי כראש המטה הכללי של צבא הגנה לישראל, יש ברצוני להפרד מכם.

לא אוכל להפרד מכל אחד מכם ולהודות לכם אישית על העזרה הרבה אשר הגשתם לי בבצוע המשימה הכבודה שהוטלה עלינו — משימת בטחון המדינה. קבלו, איפוא, כלכם, בדרך זו, הודתי והערכתי למאמציכם ולעזרתכם הכנה.

זכות גדולה ויחידה במינה נפלה בחלקי לפקד על צבא ישראל, מגן מדינת ישראל. מסירותכם ורוח התנדבותכם הקלה עלי את המעמסה הכבודה. בשקידתכם המסורה, תוסיפו לחזק את הצבא על כל שלוחותיו.

אני מאחל לראש המטה הכללי, רב־אלוף משה דיין, שיחד אתכם ובעזרתכם הנאמנה יאדיר את צבאנו הלוחם ויתן למדינה בטחון ושלוש.

(—) מרדכי מקלף, רב־אלוף

ראש המטה הכללי

כ"ט בכסלו תשי"ד, 6 בדצמבר 1953, שעה 1559

פקודת יום

סטטם

ראש המטה הכללי
רב־אלוף משה דיין

חיילי צבא הגנה לישראל!

רב־אלוף מרדכי מקלף מסיים היום את תפקידו כראש המטה הכללי. הערכתנו עמוקה לעבודתו בצבא בתפקידיו הקודמים, וכראש המטה. הדרך בה מילא את חובותיו הכבדות תשמש נר לכל אחד מאתנו.

המשימה המוטלת היום על ישראל בארצו היא משימת השלום — עיצוב העם ויישוב הארץ. משימת הצבא בעת זו — הבטחת שלום הארץ וכוננות ליום פקודה.

ישובי הספר נושאים בנטל ההרס והרצח המבוזעים ע"י אויבינו תחת מסה שביתת הנשק. לא נחסוך כל מאמץ כדי להגן, לאמץ ולחזק את יישובי הספר הותיקים ובעקר החדשים.

יחידות הצבא השונות ומחנות אמוניו משמשים בית־ספר לחיילי החובה. המלואים והקבע. כל יום מימי השלום יוקדש להעמקת ולהרחבת האימון הצבאי.

שנה שנה מתרחבת מסגרת המלואים ומתרבים גדודיה. נקדיש את מיטב התכנון והארגון הדרושים לשפוד כשר המלואים — יסוד צבאנו וערובה לנצחוננו.

(—) משה דיין, רב־אלוף

ראש המטה הכללי

כ"ט בכסלו תשי"ד, 6 בדצמבר 1953, שעה 1600

מתמרון לתמרון

(קטעים מתוך שיחה)

מפקד זה או אחר את משימתו-הוא. לכל הפרי-
פריה שסובבת סביב הרגלים — או
עוצבת תיל-הרגלים — אשר היא-היא היוצרת את
האפשרות לבצע את המשימה, לכל הפריפריה הזו
צריכה להנתן ההזדמנות לבדוק אם הדרכים שקבעו,
אם השיטות שנקטו להשגת המשימה, מסייעות באמת
למפקד להשיג את המשימה. לכן אין לראות את המב-
חן בתמרון כמבחנם של שני מתאגרפים העולים לזי-
רה — כאשר האחד משתדל להכות בשיניו של השני
ולהכריעו ב"נוק אאוט" — אלא כמבחן כללי
שנועד לבדוק באיזו מידה פועלים כל הדברים
כסדרם.

הצורך בתמרון קיים ועומד; תמרונים יהיו תמיד.
הם חשובים כמבחנים ליכולת היחידות, כגולת-כותרת
של תקופה ארוכה (כפי שכבר נאמר כאן). נעשים
תרגילים לליבון כל מיני נושאים, כל אחד בפני עצמו.
התמרון בא ללמוד את כלל הנושאים, או משימות
מסוימות שמציבים לו. נראה לי כי ניתן לתקן
ליקויים שמתגלים ע"י קביעת מערכת תרגילים המיוע-
דים לכל הרמות — החל בכיתה וכלה בעוצבה — אשר
תלמד את הנושאים בהם נתגלו; וזאת, כדי
לנסותם, ללמדם ממש, תוך הקדשת תשומת-לב מלאה
להם — ע"י כך שלמטרה זו תוקדש כל היכולת שה-
מטה-הכללי, על מערכת בתי-הספר הצבאיים, יכול
לתת לעוצבה.

מדיר-פעם עלול להתגלות כי אחד משטחי-הפעולה,
או הנוהלים, אשר סברו שהצבא הגיע בו לכלל שלימות
— לקוי הינו. אין לראות תופעה מעין-זו כסימן לירידת
הרמה. מקורה של התופעה בעובדה שאנשים מתחל-
פים בתפקידיהם: האחד מביא את השיפור שה-
שיג במקום שהיה שם, למקומו החדש; ואילו האחר
עדיין לא למד להתגבר על אותו ליקוי, אשר במקום
אחר נמצא לו פתרון. עובדה זו אף-היא מוכיחה כי
יש ויש צורך בתמרונים.

אמנם, פה ושם מתגלה ספקן הסבור כי התמרון
דבר מיותר הוא. אכן, מיד לאחר התמרון מודה גם
אותו ספקן עצמו, כי היתה בו, בתמרון, תועלת רבה.
אולם, משעובר זמן, הריהו שוכח את הלקח החשוב
שהופק מן התמרון הקודם; ובבוא תורו של התמרון
הבא — הינו מהסס שוב.

צבא זקוק לתמרון כלאויר לנשימה. הצבא — כמוהו
כמנוע. רק עם הפעלתו מתגלים הליקויים שבו. התמ-
רון הוא המפעיל את מנוע-הצבא, הוא הנותן את
ההזדמנות לבדיקת אפשרות ביצוע המשימות. זאת
ועוד: התמרון בא כדי שהמטה וקציני-המטה יבדקו
— לפני המלחמה — אם הדרכים והשיטות
שנקבעו להשגת המשימה עומדות במבחן. התמרון בא
לבחון באיזו מידה כל הדרכים, כל השיטות שפותחו,
מסייעות למפקד להשיג את משימתו. בתמרון, כש-
התמודדות הצדדים היריבים נעשית ללא אש, לא
יכולה להיות הבחינה היחידה באיזו מידה השיג

המפתח לשיתוף-הפעולה — בהכרת נשקו של השותף. בדרך-הטבע עסק כל חזל תחילה בבעיותיו-שלו; עד שלמד אותן. התותחנים למדו את בעיות התותחנות, הרגלים — את בעיות הרגלים, השריון למד את עצמו. לאחר שלב זה התחיל השלב שבו למד כל חזל את בעיותיהם של החילות האחרים כדי שיוכל לשתף-פעולה אתם. מידת ההצלחה שתושג בשיתוף-פעולה, תלויה בכל החילות ובכל דרגי הפיקוד. אכן, בשטח זה הושגה התקדמות ניכרת. אולם, יש להוסיף ולעשות למען כך שהתרגילים של שיתוף עם שריון, עם הנדסה, עם תותחנות, ועם כל שאר נושאי-השיתוף, יהיו יותר ריאליים. האלף-בית של שיתוף פעולה הוא הכרת ערכו ויכולתו של החיל המשתף-פעולה. כאן סובב הכל סביב הציר האחד — חיל-הרגלים. בעניין זה נופל העומס הגדול ביותר על מפקד הרגלים. תותחן יודע תותחנות ויודע משהו על לחמת רגלים; וכן אנשי השריון, ההנדסה וכו'. ואילו קצין רגלים צריך לדעת איך לפעול בחי"ר ואיך להתמך ולהסתייע על-ידי כל אחד ואחד מהחילות גם יחד.

* *

מטוס הסיור משמש אמצעי יעיל להשגת ידיעות על האויב. אולם כל מי שיסתמך עליו כעל אמצעי בלעדי, תוך הזנחת אמצעים אחרים שברשותו, עלולה התמונה שיקבל על האויב להיות לקויה-בחסר — או אף מסולפת. האמצעי העיקרי להשגת ידיעות הריהו המלחמה להשגת ידיעות. לאמצעי זה אין תחליף.

מי שלא ילחם להשגת ידיעות — לא תהיינה בידו כל הידיעות הדרושות לו. אויב היודע את המלאכה שלפניו לא יגיב אם לא תתקוף אותו; ואילו אם תקוף תתקפנו — אזי יגיב, ויתגלה. ראוי לזכור שהמדובר לא בפעולה חד-פעמית — כי פעולת השגת אינפורמציה היא פעולה מתמדת. כאשר מאיזו סיבה שהיא, היחידה שנשלחה להשגת ידיעות לא הצליחה, יש להפעיל יחידה אחרת למטרה זו; דבר זה נכון הינו בעיקר לגבי שריון. ואין הדברים האמורים כאן באים להקטין את ערכם של האמצעים האחרים, כגון: סיורים, תצפיות, וכד'.

* *

מן הדין להקדיש כמה מילים לחייל ה"פשוט" שבתמרונים השנה. היו שהעלילו עליו, על החייל, כי אדיש הינו. כי הוא רובץ ליד המקלע שלו ומחכה עד שמפקדו יגיד לו מה יהיה הדבר הבא שיעשה. בתמרון השנה ראינו, למשל, פלוגת רגלים שהותקפה ע"י פלוגת טנקים. היה מן המעודד בדבר לראות שהחייל "לחם" את המלחמה בכל-לבו, כאב לו כשהטנקים המשיכו ועברו על פניו לאחר שירה עליו הם במנטל"ר. הוא מצא ענין בתמרון: הוא התחפר כראוי, הוא רצה לדעת את הנעשה. נמצא שאנו הולכים כים ומשפרים את המצב מבחינה זו. העובדה שהחייל הפשוט גילה בתמרון את ההתענינות אשר גילה, מוכיחה שיש לנו "חממה" אשר בה יצמחו חיילים ומפקדים הראויים לשמם.

מערכת עבם-אלי-חלפה

אתה תקבל את הפיקוד על הקורפוס ה-13 ותאר-גן את מערך ההגנה שלך באופן כזה שתוכל להביס את רומל מבלי שאתה עצמך תפגע יותר מדי. דבר זה חשוב, משום שאני כבר עוסק ביצירתו של קורפוס שלישי — הקורפוס ה-10, שיהיה מורכב ברובו משריון — ואבידות גדולות במערכה הקרובה תפגענה בתכנית זו. בדעתי לאמן קורפוס זה, לארגנו — ואח"כ נכה את רומל אל החומש ונסלקו אל מחוץ לגבולות מצרים. (אלה היו המילים שאמר).

אז המשיך: „כאשר הגעתי מצאתי שהתכנית הקיימת היתה לערוך נסיגה נוספת (כפי הנראה של האגף השמאלי) מן המערך של אל-עלמיין. שינוי תי כל זאת והוצאתי פקודה שנלחם — ואם יהיה צורך בכך, נמות — בעמדות שאנו תופסים עכשו; לא תהיה שום נסיגה נוספת. ודאי לי שפקודה זו היתה לה השפעה מעודדת על רוח הגייסות.

„התכנית הנוכחית לגזרתו של הקורפוס ה-13 אינה מוצאת חן בעיני. תבדוק אותה ותכניס כל שינוי שתמצא לנכון. לדעתי השטח החיוני להגנה בגזרה זו הוא רכס על-אל-חלפה. הדיביזיה ה-44, אשר מתקדמת כעת לעבר החזית, נצטווה להתחפר במקום זה.“

אח"כ המשיך לתאר לי את תכניתו למערכת אל-עלמיין. הדבר המעניין הוא בכך שעל אף היותו במצרים שלוש ימים בלבד, תפש גנרל מונטגומרי תפישה מושלמת את המצב; והתכניות שתיאר לי, לקראת מערכת אל-עלמיין, לא שונו אח"כ במידה ניכרת.

תכונות מיוחדות ללחמת מרבר

ידיעותי על התכונות המיוחדות של לחימה במדבר היו מועטות, אם כי עשר שנים לפני-כן העברתי שם סדרת אימונים של פלוגה ושל גדוד. תוך כדי נסיעה אל מפקדת הקורפוס ה-13, שוחחתי על לחמת מדבר עם קצין המבצעים העוזר, אשר נשלח לקראתי לשמש לי כמורה דרך.

בדעתי לספר את תולדות מערכת עלם-אל-חלפה כסיפור-מעשה אישי משום שאני סבור שזו הדרך הנוחה ביותר להבין מבצע זה.

ב-15 באוגוסט 1942 בשעה 8 בערב הייתי יושב במפקדתי אשר בניו-קאסל — כמפקד דיביזיית השריון ה-9. קיבלתי הודעה להתייצב מיד בלונדון, מסרתי את הפיקוד לסגני — ויצאתי ללונדון ברכבת הלילה. בבוקר היום ה-17 באוגוסט ירדתי ממטוסי במצרים ופניתי מיד למפקדתו של הגנרל מונטגומרי, במדבר. היה זה שלושה ימים לאחר שהגיע למצרים וטלגרף לי — וביקש שאבוא אליו. הוא לקח אותי אל קרון-המפות שלו ופרש לפני את הערכת-המצב דלקמן:

הערכת-המצב של הגנרל מונטגומרי

שני הצבאות עומדים עתה זה לעומת זה בחזית באורך של 40 ק"מ בערך. כל אחד מהם מוגן ע"י שדות מוקשים. היתרון העיקרי שבהיערכות זו הוא בזה שהאגפים מובטחים למדי משום שהים נמצא מימיננו ושקע קטרה (Quatara Depression) — משמאלנו. אם כי העבירות בשקע טובה למכוניות משורינות או לג'יפים בודדים, לא תעמוד בפני מעברם של כלי-רכב רבים — כיון שהשטח מכוסה בחול קל וטובעני, אשר הולך ומתרכך, הולך ושוקע, ככל שמרבים לסוע בו. מכאן שהמערכת הבאה תהיה מערכת של התנגחות ישירה, כיון ששום צד אינו יכול לנקוט בתחבולה טקטית מחוכמת.

הארמיה ה-8 ערוכה כשהקורפוס ה-30 מימין וה-קורפוס ה-13 משמאל. חזיתו של הקורפוס ה-30 הנה מוצקת למדי. אולם, הגייסות שבידי אינם מספיקים כדי להחזיק את החזית כולה בכוח ניכר, על-כן הכנף השמאלי של הקורפוס ה-13 משתרע על פני הקרקע בדלילות. הערכתי היא כי רומל ינסה לערוך התקפה אחרונה אחת, בכל העצמה שבידו, כדי לכבוש את אלכסנדריה — ושמאמץ עיקרי זה יעשה בגזרתו של הקורפוס ה-13.

ה"קורפוס־האפריקאי הגרמני" המפורסם נמצא מאחורי קורהחזית, כעתודה. הוא היה מורכב מדיביזיות ה"פנצר" (דיביזיות שריון) ה־15 וה־21 ומה־דיביזיה הקלה ה־90. דיביזיה אחרונה זו היתה העור־שה במלאכה כדי לספק את צרכיו של השריון הגר־מני. היתה זו דיביזיה לוחמת ממדרגה ראשונה, אשר ברגיל היה תפקידה לספק מסך עשן, שמאחוריו יוכלו הטנקים להתכנס — או לספק הגנה אגפית לכלי־הרכב ה"רכים"¹, אשר נתלוו אל ה"קורפוס האפרי־קאי". נוסף לאלה היו בעתודה גם 2 דיביזיות שריון איטלקיות — "ליטוריו" ו"אריאטה". אם כי ברשותן של שתיים אלה נמצאו 281 טנקים, היה הטנק הא־טלקי רכב־לחימה כה עלוב שלא היה עשוי להביא תועלת כלל — חוץ מפגיעה בכלי־רכב "רכים".

(ב) כוחותינו: בגזרה הצפונית החזיק הקורפוס ה־30, שהיה מורכב (מימין לשמאל) מהדיביזיה האוסטרלית ה־9 (דיביזיה מנוסה וקשיחה, אשר הביאה מסוריה לקחת חלק בקרבות המדבר), הדי־ביזיה הדרום־אפריקאית והדיביזיה ההודית ה־5. שתי נקודות המפתח בגזרה זו היו:

(1) דרך־החוף־המדברית (כאן המקום לציין כי ככל שיכלו צבאות לפעול במדבר עצמו, נזקקו בסופו של דבר להשתמש בדרך זו לרוב־רובה של התובלה הכבדה שלהם).

(2) רכס רואיסאת, שנמצא מדרום לדרך־המדבר, בסמוך לה — ושלט עליה.

נראה היה לי ששום התקפה לא יהיו לה סיכויים להצליח באגף זה, היינו בחזיתו של הקורפוס ה־30

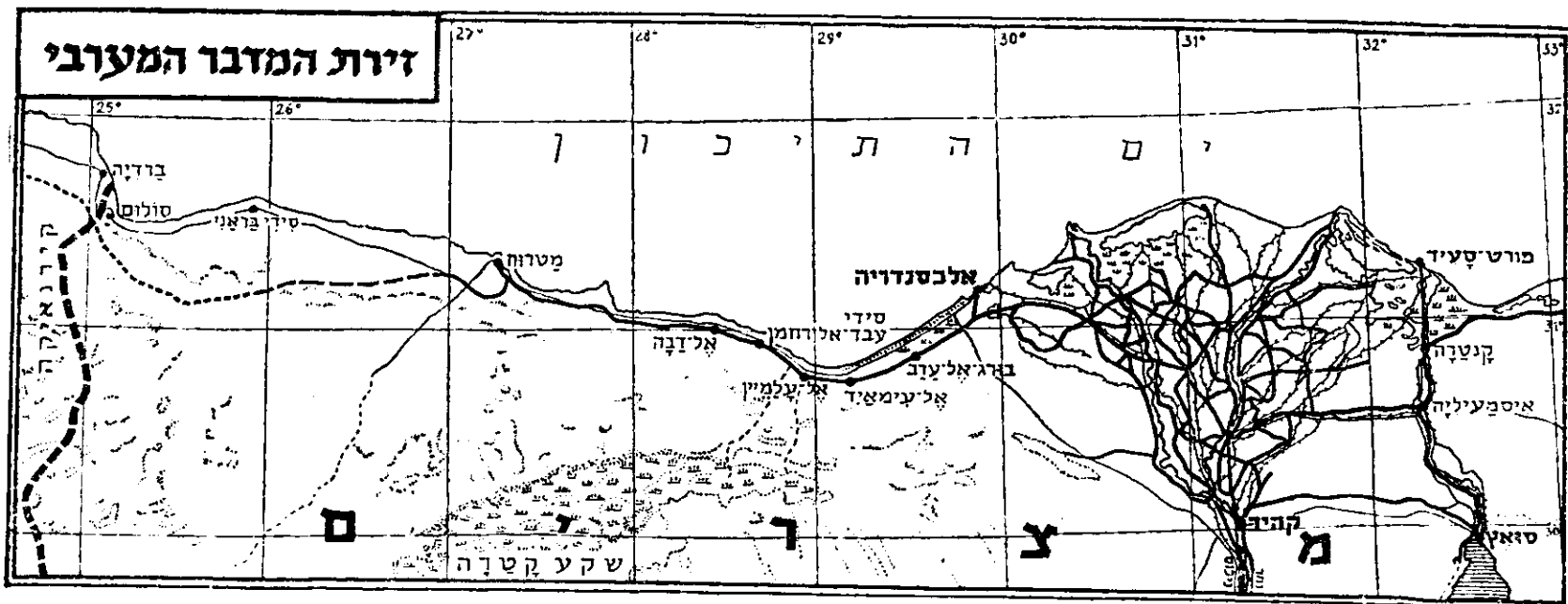
(1) כלי־רכב "רכי־עור", או "רכים" — הכונה לרכב חסר שריון. — המער.

המדבר היה ארץ־מצוקה לחיל־הרגלים, משום שלא היה בו מסתור מראיה. בדרך כלל החזיקו הרג־לים בעמדות שהיו מוגנות ע"י שדות מוקשים, שהיו מערך היקפי בעל ארבע צלעות. במקרה שנדרשו לתקוף, יכלו לבצע זאת רק בחסות החשכה (בלילות ירח) — או ביום, אם ניתן לעזרתם עשן בכמויות גדולות מאוד. לכן הכל היה תלוי בעוצבות השריון. בדרך כלל נהגו הטנקים לחסות לחניית־לילה כשהם מובטחים על־ידי עמדות הרגלים — אשר עד לבואו של הגנרל מונטגומרי, כאשר נתהווה מערך עמדות רצוף יותר, בחזית אל־עלמיין הצרה־יחסית, נקראו בשם "קופסאות" "Boxes". משם היו נוהגים לצאת לקרב נגד שריון האויב. הטנק היה "מלכת־שדה־הקרב" ומבחינה זאת נמצאנו נחותים במידה ניכרת לעומת האויב, נחיתות שאתארה להלן.

כשהגעתי למפקדתי פתחתי בהתייעצות נחפזת עם ראש מטה הקורפוס ועם קצין המבצעים של הקור־פוס. וזה המצב שמצאתי:

המצב הקיים

(א) אויב: גייסות האויב, בפיקודו של פלדמרשל רומל, היו מורכבים חלקם גרמנים וחלקם איטלקים. הגיזרה הצפונית של החזית, משני עבריו של כביש־החוף המדברי, המוליך מערבה אל קירנאיקה, היתה מוחזקת ע"י דיביזיות הרגלים הגרמנית ה־164 — דיביזיה טובה ומוצקה, אולם לא מצטיינת במיוחד. בשאר חלקי החזית פוזרו יחידות של בריגדת־הצנ־חנים־המוגברת הגרמנית "רמקה" בין העוצבות האי־טלקיות. האיטלקים שמנו 9 דיביזיות היו מאורגנים בשלושה קורפוסים. פרט לדיביזיה אחת, "פולגורה" (דיביזית צנחנים), היו הגייסות האיטלקיים בעלי רמת־לחימה נמוכה; ואילו רמתה של "פולגורה" היתה שווה לזו של פורמציה גרמנית.

זית השריון ה-7 — וכרזרבה לה — נמצאה בריגדת השריון ה-22, אשר היתה חלק מדיביזיה זו. מבין העוצבות שברשותנו היתה בריגדת-שריון זו רבת-הערך ביותר כיון שהכילה את כל הטנקים מסוג „גראנט” (“Grant”), שהיו מצויים אותה שעה — 69 במספר. הללו הלכו ונתרבו מיום ליום, בהגיע טנקים נוספים מן הסדנאות; כאשר נפתחה המערכה היו מצויים בבריגדה זו 92 „גראנטים”.
הדיביזיה ה-44 (שזה עתה הגיעה מאנגליה), פחות הבריגדה ה-132, עסקה בהקמת מערך הגנה על רכס על-אל-חלפה. היה זה מערך-המפתח בגזרתי שלי.

רוח הגייסות והאימונים

רוח הגייסות היתה רמה. הם היו מנוסים בלחימה במדבר, בעלי כושר-גופני ולא הראו שום אות של דכאון. מכל-מקום היו נבוכים, ולדעתי איבדו מקצת מאמונם במצביאייהם. מותו של גנרל גוט (Gott) השרה, ללא-ספק, דכאון על כולם, כיון שהיה מפקד-קורפס אהוב עד למאוד. אותה שעה לא אהבו את גנרל מונטגומרי; ואילו לגבי-אני היו שלושת השבר-עות הראשונים קשים מאוד. היה ברור שהייתי מנעריו של „מונטי”, ברפי היו לבנות, ידעתי רק מעט על לחימה במדבר, וכל לוחמי המדבר הותיקים הסתכלו עלי בחשד רב. הצרה היתה בכך שכל פקודה מפקודותי היתה מעוררת דין-ודברים ורק אחרי שנפ-לו בחלקי סצינה אחת, או שתיים, בלתי נעימות שופר המצב.

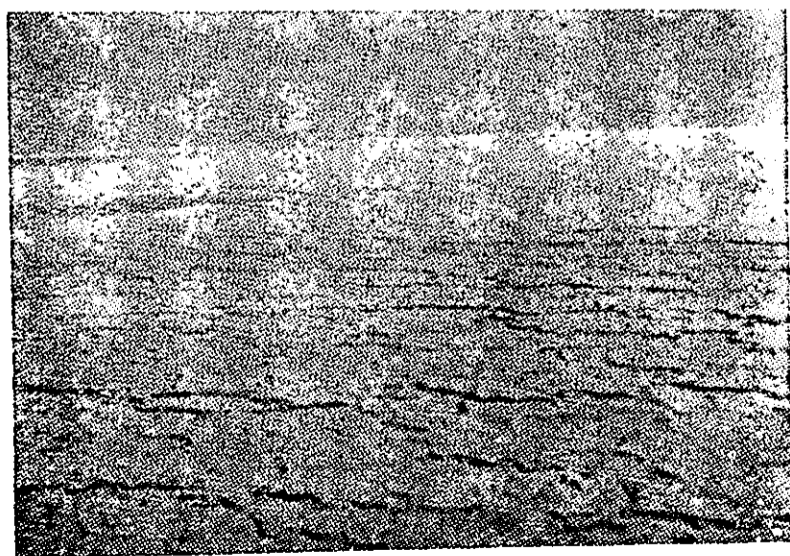
רמת האימון היתה בלתי-אחידה. כמעט כל עוצבה האמינה אמונה לוחטת בשימוש ב„שדרות ג'וק"³. הם היו מורגלים לתנועה בממדים ניכרים וללחימה בטוחים ארוכים — מטרה שלשמה היתה „שדרת ג'וק" תכליתית ביותר. אולם, לא הבינו את הצורך בריכוז, בעיקר ריכוז של אש ארטילריה — ולכן לא היו מוכנים, מנקודת-ראות אימונים, לאותו סוג של מער-כה שעתידה היתה להתפתח בגזרה הצרה אשר אר-תה החזקנו. מערכה זו היתה עתידה להיות התנגחות חזיתית, מערכה שבה יחידות ועוצבות חייבות ללחום כיחידות שלמות ולא להתפרק לשדרות קטנות של פלוגה, וכדומה.

(3) “Jock Columns” על שם ג'וק קמבל. צוטיקרב מעורב-יחילות, בהרכב שונה, כגון: שתי פלוגות רגלים מוסעות, סוללת תותח-שדה, מספר תותחי נ"ט; או הרכב בים אחרים הדומים לזה. אורח הפעולה בהם היה בעיקר פנגד מוצבים קטנים, חנייות — וכן נהגו לפעול לאגפים, בתנועות לפיתה וכד'. — המער.

— משום שהעמדות היו ערוכות לעומק, מוחזקות בידי גייסות טובים ומנוסים ומוגנות היטב בשדות מוקשים. בריגדת השריון ה-23, מצוידת בטנקים „ואלנטיין” (“Valentine”), היתה ערוכה לעומק על רכס רואיסאט, למקרה של חדירה למרחב חיוני זה. עד כאן אשר לקורפוס ה-30.

בגזרה הדרומית החזיק הקורפוס ה-13 (— מימין לשמאל —) במערך כדלקמן: מימין — הדיביזיה הנירזילנדית ה-2 (בת שתי בריגדות נירזילנדיות בלבד, מפני שהבריגדה הנירזילנדית ה-4 נמצאה בקהיר — בתהליך של התארגנות לבריגדת-שריון). כדי למלא את חסרונה של הבריגדה השלישית הועמ-דה הבריגדה ה-132 מהדיביזיה ה-44 תחת פיקוד הנירזילנדים. הדיביזיה הנירזילנדית החזיקה במערך חזק מאוד, מוגן-היטב בשדות מוקשים, כשאגפה השמאלי מובטח ע"י רגימנט-חיל-הפרשים הדיביזיורי נ"י שכלל 28 טנקים „סטיוארט” (“Stuart”) אשר כונה “Honey”). תותחו של טנק זה, שהיה בן 37 מ"מ (מקביל ל„דרליטראון” הבריטי) היה קטן וקצר-טוח מכדי התמודד עם תותחיהם של הטנקים הגרמניים. במקום זה לא היתה כל סכנה של חדירת אויב. אחר-ריהם היתה ערוכה, בדלילות, דיביזית השריון ה-7: בריגדת-המנוע ה-7 מימין, ובריגדת-השריון-הקלה ה-4 משמאל (האחרונה נמצאה על פני התנאי של גבלה). באגף השמאלי, שנמצא בתוך שקע קטרה, החזיקו המכוניות המשורינות של רגימנט ההוסארים (Hussars) ה-11 ושל רגימנט „חניתות” (Lancers) ה-12, שפעלו תחת פיקודה של דיביזית השריון ה-7. מאחורי חזיתה של דיבי-

(2) רגימנט פרשים שהיה מסופח לדיביזית רגלים לצרכי סיוור, משמרות-אבטחה, פשיטות ותגרות — ובתקופה הנ"דונה כבר הפך ממוכן: כרגיל רגימנט מכוניות-שריון, ולעתים טנקים קלים. — המער.

שקע קטרה — האגף הדרומי של הזירה

הוא היה טוב מהטנקים האיטלקיים והביא די תועלת בתפקידי סיור, או בפגיעה בכלי-רכב "רכים". אולם לא היה טוב להתנגחות בין טנקים. על ה"הוני" ("סטיוארט") ניתן היה לסמוך מבחינה מכנית, אולם חסר היה כובר מהלומה, ולא היה אלא טנק סיור.

התכנית להדיפת התקפה גרמנית

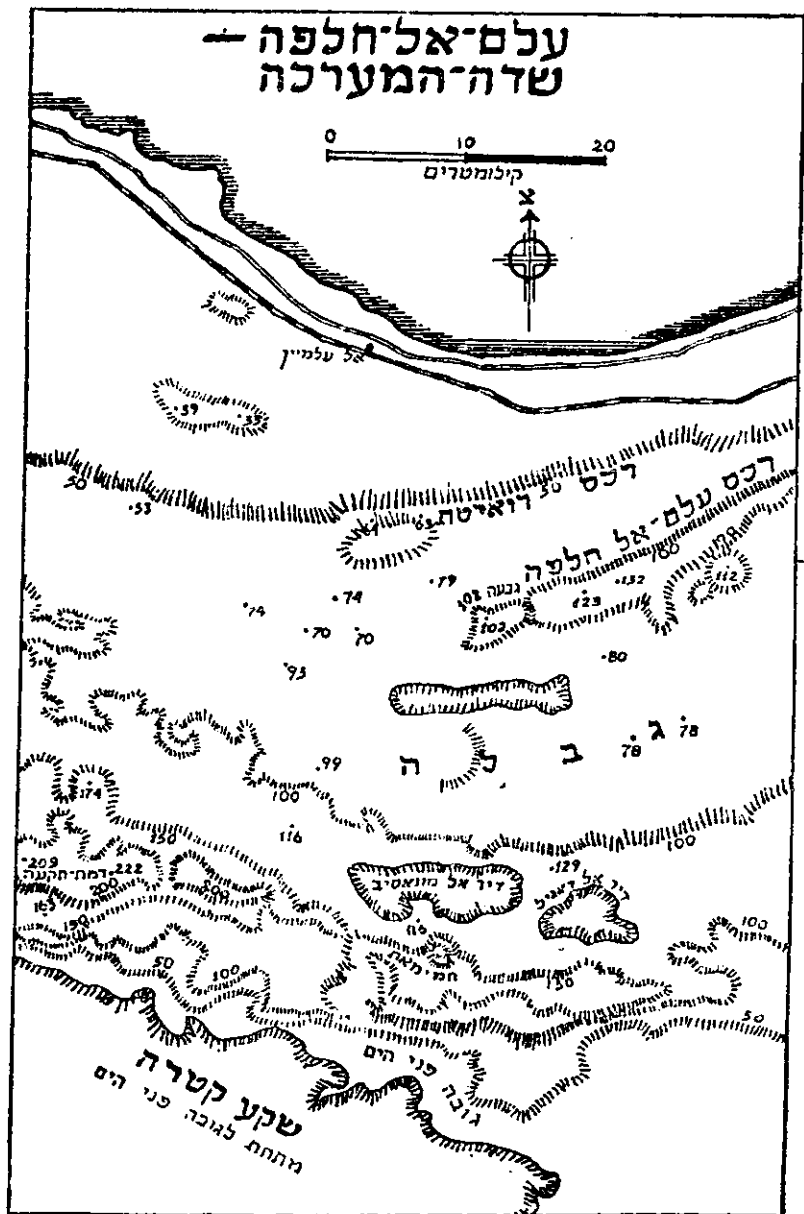
בריגדת-השריון ה-22 היתה ערוכה 7 או 8 ק"מ מדרום לרכס על-אל-חלפה — תחת פיקודה של דיביזיית-השריון ה-7 — ועסקה בתרגול של שורת התקפות-נגד; לכל התקפת-נגד כזאת ניתן שם של ציפור: "חרטומן", "נקר" וכדומה. התכנית היתה כי ברגע שיבקיעו הגרמנים את חזית בריגדת-המנוע ה-7 תנחית כנגדם בריגדת-השריון ה-22 התקפת-נגד של שריון. בינתיים תחזיק הדיביזיה ה-44 החזקה-היטב את רכס על-אל-חלפה ובריגדת-השריון הקלה ה-4 תעשה כמיטב יכולתה כדי להחזיק בתואי גבלה.

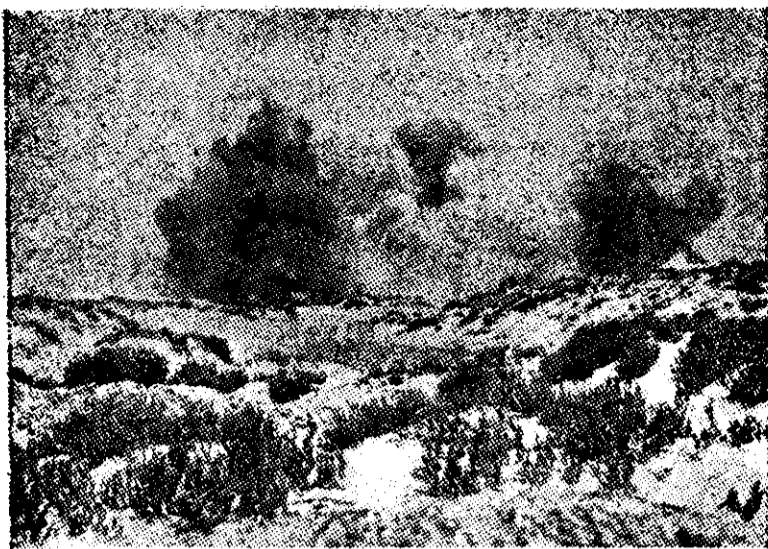
במלחמת המדבר היתה זו הפעם הראשונה שהת-חלנו לרכוש לעצמנו עדיפות אוירית כלשהי. לרשר תנו עמדו 24 טייסות (Squadrons) של מטוסים מטיי-פוסים "קטיהוק", "תומהוק", "הוריקן", "ספיטפייר", "בלטימור" ו"בוסטון". ("Kittyhawk", "Tomahawk", "Hurricane", "Spitfire", "Baltimor", "Boston") הגרמנים עדיין הפעילו את מטוסי ה"שטוקה" ("Stuka") שלהם פעילות רבה.

השואת כוחות-השריון

כאמור, היה הטנק "מלכת-שדה-הקרב". הטנקים הטובים ביותר היו מצויים בקורפוס האפריקאי. לר-שותו עמדו 234 טנקים, "סימן 111", "סימן 17" ו"סימן 14 מיוחד". ואילו לנו לא היו טנקים שישתוו לאלה — לא בעצמת התותח ולא במשקל השריון. הטוב שב-טנקים שלנו היה ה"גראנט", שהיה חמוש תותח בן 75 מ"מ, אולם היה נחות לגבי הטנקים הגרמניים משום שתותח זה הותקן לצדו של הנהג וכדי להשיג צידוד גדול לאישו היה הטנק חייב לנוע. נוסף לזאת קשה היה — מאותה סיבה — להשיג בטנקים אלה מצב של עמדות תובה⁴. מכל-מקום, 92 אלה היו הטובים בין הללו שברשותנו. 69 מהם היו מצויים בבריגדת-השריון ה-22, אשר כל רגימנט שלה: לל שתי גונדות כבדות בעלות טנקים מסוג "גראנט" וגונדה קלה אחת, בעלת טנקים מסוג "קרוסידר" ("Crusader"). טנקים אלה היו כה חשובים עד שנהגו לקרוא לבריגדת-השריון ה-22 "תקותה האחרונה של מצרים". הבריגדיר רוברטס, מפקדה, היה למולנו מפקד הטנקים הטוב ביותר שלנו. שני בטיבו ל"גראנט" בא ה"וואלאנטיין", אשר 149 מסוגו רוכזו בבריגדת-השריון ה-23. ה"וואלאנטיינים" היו טנקים כבדי-שריון למדי, אולם עקב היותם חמושים ב"דר ליטראונים" (תותחים בני 2 ליטראות) בלבד לא יכ-לו לפגוע באלה הגרמנים מטוח רחוק. מכל-מקום אילו יכלו להציבם בעמדה כזו, אשר בה יתקלו בהם הגרמנים בהפתעה, בטוח קרוב, כי אז היו תכליתיים למדי. יתר הטנקים שלנו היו "קרוסידר"ים ו"סטיר-ארט"ים. ה"קרוסידר" לא היה טנק טוב — שריונו היה דק מדי ולא ניתן לסמוך עליו מבחינה מכנית.

(4) אמנם, במצב של עמדת תובה ניתן היה להפעיל את התותח הנוסף שהיה לו בן 37 מ"מ, אשר היה מותקן בצ-ריח. אולם, כאמור, תותח זה נחות היה בהשוואה לאלה הגרמנים — המ ע ר.

איזור אל-עלמיין

שינוי התכנית

על יסוד הערכת-מצב זאת בניתי את תכנית המחודשת. דבר זה מראה עד כמה יכול קצין-מטה צעיר להשפיע על תכנית המפקד כאשר הוא שולט היטב בחומר שלפניו ויודע יפה את מלאכתו.

מערבה לרכס על-אל-ח-ל-פה ובסמוך לו נמצאה נקודה 102, הגבוהה ביותר שברכס — נקודה שכרגע לא הוחזק בה. אם, לאחר מסעם מזרחה, יפנו הגרמנים צפונה ויתפשו שטח נישא זה — כי אז יוכלו לחלוש על עמדותיה של הדיביזיה ה-44 שעל רכס על-אל-ח-ל-פה; וכן, ימצאו במצב טוב, שממנו יוכלו לתקוע טריז לתוך מערך הקורפוס שלי ולתקוף את רכס רואיסאט מדרום. על-כן צייתי על בריגדת-השריון ה-22 לחפר את הטנקים שלהם בעמדות טובה מסביב לנקודה 102, כשהם מוגנים במסך נגד-טנקי ונחמכים בארטילריה שלהם-עצבם וכן בזאת של הדיביזיה ה-44.

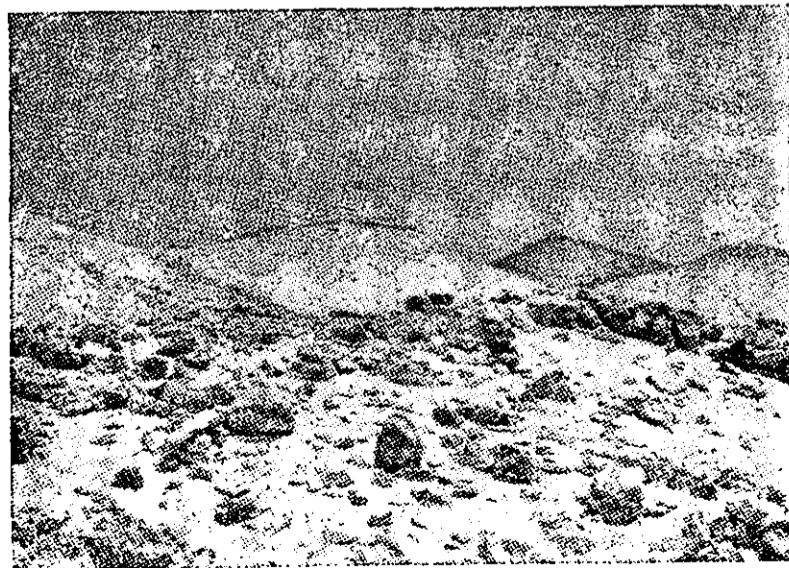
למעשה הוכן מערך זה באופן כה יסודי עד כדי תקיעת מוטות-כיוון, בטנחים שונים, ממול לעמדות הטנקים, לעבר המדבר. מכל-מקום, עדיין היה פער בין הקצה המערבי של מערך זה לבין הקצה המזרחי של ה"קופסא" הדיביזיונית הנירזילנדית.

שאלתי את גנרל מונטגומרי אם יעמיד את בריגדת-השריון ה-23 תחת פיקודי במקרה שיתגלה — לאחר התחלת הקרב — כי ה"קורפוס האפריקאי" כולו נמצא דרומה מאתנו. הוא ענה בחיוב. פקדתי על בריגדיר ריצ'רדס לערוך סיור לצורך תזוזה מרכס רואיסאט למטה למערך של מדרון-אחורי (הפונה דרומה), אשר יקשר את בריגדת השריון ה-22, אשר בנקודה 102, עם רגימנט-הפרשים-הדיביזיוני של הדיביזיה הנירזילנדית. תכניתי היתה, איפוא, להחזיק

תכנית זאת לא נשאה חן בעיני משום שנראה לי כי בזאת נהיה מטילים להסתערויות-מצח את היחידים מבין הטנקים שלנו, אשר יכלו להתחרות באיזה שהיא מידה בכלי-הקרב הגרמניים — וזאת, כשהאויב עולה עלינו במספר כליו ובטיב תותחיו. זאת ועוד — לא יכולתי לתאר לעצמי שתהיינה ברשותי ידיעות מדויקות במידה מספקת כדי לדעת מתי להנחית התקפת-נגד זאת ואם להנחיתה כל-עיקר. על-כן שיניתי את התכנית.

הערכת-מצב

נפגשתי עם קצין המודיעין של הקורפוס וביקשתי ממנו את הערכתו לגבי מגמות הגרמנים באשר לבחירת מקום החדירה ובאשר לנתיב ההתקדמות שלהם. לדעתו היו אפשרויות החדירה שתיים: האחת — בין רכס רואיסאט לבין רכס על-אל-ח-ל-פה, והשנייה — בין רכס על-אל-ח-ל-פה לתואי של גבלה. הוא היה סבור כי יבחרו באפשרות השנייה, מול גזרת הקורפוס ה-13, שמערכו דליל יותר. ואילו בהמשך נתיב התקדמותם תהיינה פתוחות בפניהם שתי אפשרויות משנה: האחת — חדירה עמוקה לכל ארכו של רכס על-אל-ח-ל-פה ובקצהו של הרכס — פניה שמאלה דרך עורפו של המערך הבריטי, אל כביש-החוף. והשנייה — לאחר התקדמות קצרה-יותר חדירה צפונה כבר בין גבעה 102 לבין רכס על-אל-ח-ל-פה — ישר אל כביש-החוף. לדעתו, אמר, יבחרו הגרמנים באפשרות-המשנה השנייה עקב המחסור החמור בדלק, אשר סבלו ממנו. הוא סבור היה כי יזדרזו על-כן להגיע אל כביש-החוף בנתיב הקצר ביותר.

גבעות מצפון לשקע קטרה

צ'רצ'יל, בלות גנרל מונטגומרי, לביקור במפקדה הקדמית שלי. הוא ביקש לדעת מהן תכניותי. הסברתי לו את כונתי ביצרת מצב אשר בו יתקלו הגרמנים, בכל כיוון שיפנו, בבריגדת השריון אחת שתחסום את דרכם מכיוון החזית בעוד שבריגדת השריון האחרת תערוך התקפת נגד כלפי אגפם; ואילו דיביזיית השריון ה-7 (זו הנחותה בשריונה ובחימושה) תפעל כנגד כלי הרכב ה"רכים" — כמעשה כלב טורף שפן. תכנית זו היתה למורת רוחו. "עליך לתקוף, לתקוף, לתקוף!" — אמר — "טנק טורף טנק". בדרכם חזרה למפקדתו של גנרל מונטגומרי אמר לו צ'רצ'יל: "מי זה מפקד הקורפוס הזה? החזר אותו לאנגליה!"

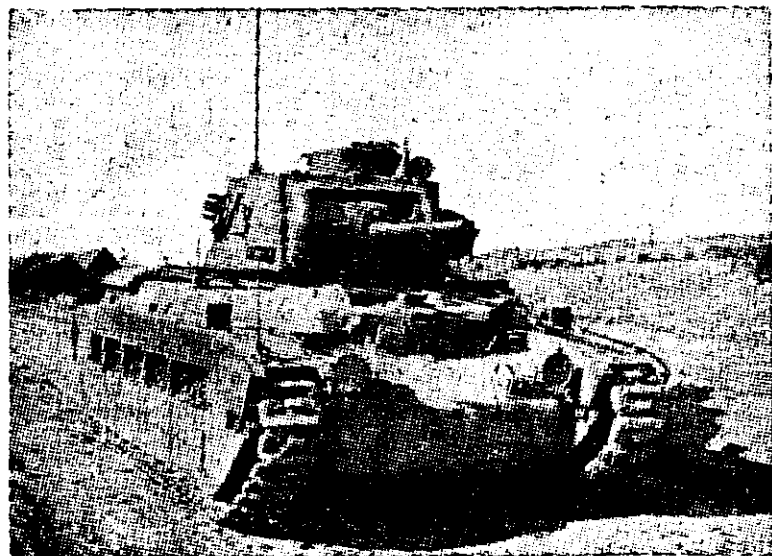
טנק בריטי מטיפוס "ולנטיין"

תרגילים

לאחר שתכננתי תכנית זו ערכתי שני תרגילים פיקוד כדי שכל אחד ידע את התפקיד שנדרש ממנו לבצע. ככל שיראה הדבר מוזר התפתחה המערכה באורח שדמה כל-כך לזה שציפינו לו, עד כי אמרו לי אח"כ מפקדי הבריגדות שמדי רצותם לדעת מה יקרה להלן — הסתכלו בתרגיל.

הונאה

דמיינו הטנקים פעלו, כאמור, בדרום תחת פיקודה של אחת מבריגדות השריון של דיביזיית השריון ה-7. כן בוצעו פעולות חפירה גרחבות סביב התוואי של גבלה כדי ליצור במרחב זה את הרושם המוטעה של עצמה. נוסף לכך הופלה בהצלחה לידי

טנק בריטי מטיפוס "מטילדה"

כאן בכל תוקף מתוך שהנחתי כי חדירת הגרמנים תחול דרומה לנקודה זו.

אותה שעה הופיעה תגבורת בלתי צפויה בדמותה של דיביזיית השריון ה-10, שהיתה מורכבת מבריגדת השריון אחת (ה-8, מצוידת ב"גראנט"ים, 66 במספר). קודם לכן העמדתי את בריגדת השריון ה-22 תחת פיקוד ישיר של הקורפוס. עשיתי זאת כדי למנוע הטלת המערכה של עוצבה רבת-ערך זו ברגע שאי-נו נכון. עם זאת ידעתי כי אני משבש בכך את ה"תמונה" כיון שאל לו לקורפוס לפקד על בריגדה ישירות. ברגע שהופיעה דיביזיית השריון ה-10 העמדתי את בריגדת השריון ה-22 תחת פיקודה וכך נמצאו כל הטנקים הכבדים שברשותי בדיביזיה אחת, בפיקודו של מפקד מנוסה בלחמת מדבר, אלק גייטסהאוז (Gatehouse). לאחר שדנתי עמו במצב פקדתי עליו להציב את בריגדת השריון ה-8 דרום-מזרחה לרכס על-סל-חלפה מתוך כוונה כי במקרה שיערכו הגרמנים חדירה עמוקה יתקלו בבריגדה זאת, כשהיא נמצאת בעמדות טובה, מגוננת ע"י מסך נגד-טנקי — ובאותו זמן עצמו תוכל בריגדת השריון ה-22 לפעול כנגד אגפם. והיה, אם יפנו צפונה יתקלו בבריגדת השריון ה-22 (כמתואר לעיל) בעוד שבריגדת השריון ה-8 תפעל כנגד אגפם. דיביזיית השריון ה-7 נצטווה להחזיק בתואי של גבלה כל עוד תוכל — ולפעול צפונה בטנקים הקלים שלה נגד כלי הרכב ה"רכים" של הגרמנים, משיזדמן לה.

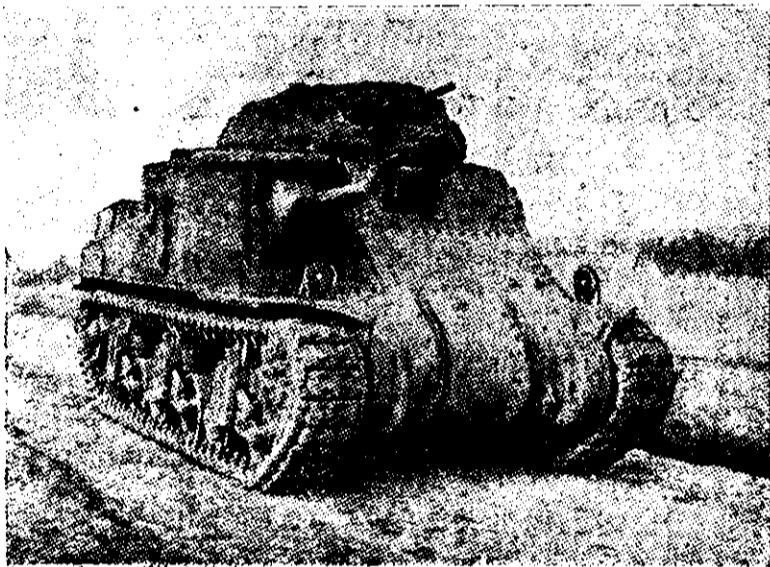
לדיבזיה זו צורפה גם יחידת דמאי-טנקים, כדי להגביר את רושם המערך.

באחד מימי התכונה הגיע ראש הממשלה, וינסטון

רומל קיבל את ההוראות דלקמן:

- (1) להחזיק בכל מחיר בחזית הנוכחית משקע קטרה ועד לים, מול אל-עלמיין;
- (2) להביס את האויב ממערב לדלתה של מצרים; לכבוש שלושה יעדים;
- (3) אלכסנדריה ומספר מעברות-הנילוס;
- (4) מרחבה של קהיר ומעברות-הנילוס שבאותה סביבה;
- (5) תעלת סואץ.

הוטל על רומל לבחור את המועד להתקפה. מכל-מקום, עקב פגיעות בתחבורה הימית הגרמנית נמצא במצוקה רבה בדלק וכן באמצעי תובלה מנועיים לדיביזיה ה-164.

טנק אמריקאי מטיפוס „גרנט“

רומל היה חייב לפעול בלילה כיון שביום לא ניתן היה לפרוץ את שדות המוקשים. נדרש לו ליל-ירח מלא כדי לפרצם ללא אבידות כבדות מדי, (באותה תקופה נהגו לקרוא לירח במילואו, „ירח רומל“ — „Rommel Moon“ בשל מנהגו של הלה לתקוף בליל לוח של ירח מעין זה). צרכים אלה הצביעו על השבוע האחרון של אבגוסט או השבוע הראשון של ספטמבר כמועד לפתיחת הפעולות. הערכתו היתה שהארמיה ה-8 הולכת ומקבלת תגבורות — ואם לא יוכל לתקוף תוך „תקופת-הירח“ הבאה, הטיל ספק בכך אם יהיה די חזק עד כדי לתקוף בכלל. ב-28 באבגוסט הגיעו 3 אניות נושאות דלק וכלי תובלה לטוברוק. דבר זה נתן בידי רומל דלק כדי 400 ק"מ לכל כלי-רכב וכלי-שריון. על כן החליט לתקוף בליל 31/30 באבגוסט. תכניתו היתה לעבור על פני שדות המוקשים בחצות

הגרמנים „מפת-עבירות“ מזויפת; זאת היתה לנו לעזר רב כיון שרבים מכלי-הרכב הגרמניים נתקעו אחר-כך בשקע ראגיל, אשר צוין כשטח בעל עבירות יוצאת מן הכלל באותה מפה, אף כי למעשה היתה קרקעו רכה עד מאוד.

30-31 באבגוסט

בלילה של ה-30 באבגוסט ערכתי ביקור בדיביזיה הנירזילנדית אשר ביצעה אותה שעה אחת הפשיטות. מפקדה של דיביזיה זו היה הגנרל פרייברג, בעל צלב-ויקטוריה. הוא היה מפקד נמרץ ניתן היה לסמוך עליו. בשעה 22.00 יצאתי לחזור במכונית למפקדתי כאשר לפתע הווארו השמים בפגזי-תאורה, רקיטות למיניהן התנשאו באויר וכדומה. משהגעתי למפקדתי נודע לי כי רומל תקף את שדות המוקשים, שכלפי מערב, בחזיתה של בריגדת-המנוע ה-7.

מאוד חפצתי להשאר במקום ולעקוב אחר התפתחות הקרב. אולם ידעתי כי בלילה לא תחול כל התפתחות שהיא וכי בעת זו לא יהא בידי להביא תועלת, על-כן החלטתי לפרוש לשוחתי ולשכב לישון — ובכך להפגין בפני המטה את בטחוני בתכניותינו ובאורח בצוען בידי העוצבות. כשהתעוררתי למחרת בבוקר נתאויתי לרוץ לקרון המפקדה לשמוע את החדשות על מה שנתרחש במשך הלילה. אולם ידעתי שדבר זה יעשה רושם רע על האנשים. על-כן ריסנתי את עצמי, במאמץ רב, היצרתי את צעדי וקרבתו בהליכה איטית לקרון המפקדה.

רומל — הוראות ותכנית

כאן המקום לפנות לרגע ולבחון את צד האויב בתמונה.

טנקים אמריקאיים מטיפוס „סטיוארט“

שוחות אישיות של רגלים גרמניים באחת הגזרות של מערך „קיפוד“ במדבר המערבי.

בחזיתה של בריגדת-המנוע ה-7. מערכו היה (מימין לשמאל) כדלקמן:

- קבוצת-סיוור מורכבת מבטליוני הסיוור של כל הדיביזיות; נועדה לפעול כמשמר האגף הימני.
- הקורפוס האפריקאי הגרמני מורכב מדיביזיות-השריון ה-15 וה-21; בס"ה 234 טנקים.
- הקורפוס האיטלקי ה-20 מורכב מהדיביזיות „לי-טוריו“ ו„אריטה“; בס"ה 281 טנקים.
- הדיביזיה הקלה ה-90 בעלת עצמה רבה בתותחים נגד-טנקיים; נועדה לפעול כמשמר האגף השמאלי.
- אוגדת-קרב מתוך הקורפוס ה-10 מורכבת מבריגדת-הצנחנים „ראמקה“, מדיביזיות-הצנחנים „פול-גורה“ בתוספת 2 בטליונים מ„ברשה“; משימתה של אוגדה זו היתה — להחזיק את „ציר-הדלת“ של נקודת-החדירה ההתחלתית מצפון.

טרם ההתקפה אמר רומל שיוכל להביס את הארמיה ה-8, אולם כתוצאה ממחסור בדלק, לא יוכל להבטיח כי יצליח ללכוד את יעדיו המאוחרים-יותר. נתיב פעולתו בעתיד, אמר, תלוי יהיה באופן שבו יתפתח הקרב. הוא ציפה על גייסותיו המוליכים בראש לחדור לשדות המוקשים שלנו בחצות, ולנוע 20 ק"מ מזרחה כדי שיהיו במצב שבו יוכלו לפנות צפונה ולתקוף את רכס על-אל-ח'לפה בשעה 05.00. מובן שלוח-זמנים זה לא ניתן לקיימו בשום פנים.

ה-31 באבגוסט

עם שחר נהדפה בריגדת-המנוע ה-7 אל מאחורי שדה המוקשים השני; אולם נצטוותה להחזיק בשדה המוקשים השלישי בכל מחיר. הראות מעל-לראש היתה גרועה ועל-כן לא יכלו חילות-האוויר שלנו לפעול. באופן מוזר למדי, היתה הראות על פני הקרקע די טובה וממפקדתי יכולתי לראות את גוש כלי-הרכב שהיו העוצבות התוקפות כשהוא נע לאטו מזרחה אל תוך המערך שלנו.

בשעה 11.00 זיהינו את שתי דיביזיות-השריון ה-15 וה-21 — מדרום לנו. טלפנתי לגנרל מונטגומרי ודרשתי את שחרורה מתפקיד של בריגדת-השריון ה-23 ואת הצבתה לרשותי. הוא העמיד בריגדה זאת — פחות שלוש גונדות — תחת פקודתי. יחידות הבריגדה נעו לעמדותיהן שהוכנו מראש באגפה המערבי-

בי של בריגדת-השריון ה-22; עד שעה 13.00 כבר היו בתוך העמדות.

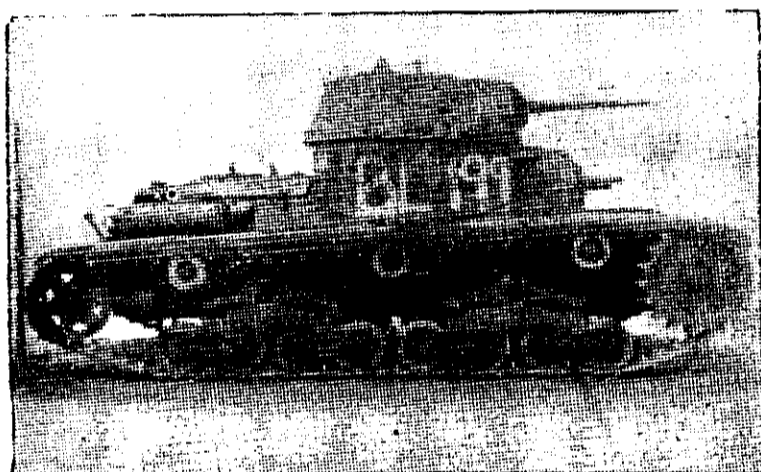
בשעה 12.00 הפסיק האויב את תנועתו כדי למלא דלק מחדש. היה זה רגע קריטי. האם ימשיך בתנועת לפיתה רחבה, או היפנה צפונה נגד עמדותינו שהוכנו בדקדוק רב? כאשר חידש את תנועתו בשעה 13.00 שינה את כיוונו — לשמחתנו הרבה — צפונה. בשעה 17.30 הטיל התקפה, בעצמה של כ-120 טנקים על העמדות בהן החזיקה בריגדת-השריון ה-22 מסביב לנקודה 102. הוא הצליח לחדור את קו החזית של רגימנט-ה„יומגרי“ הלונדוני ה-4⁵. אולם, פיפ רוברטס, מפקד הבריגדה, העביר את ה„גריז“ (Royal Scot Greys) ממקום כרוזבה וסתם את הפריצה. הטנקים של הגרמנים הוכו ונגרמו להם אבידות ניכרות. אחדים מהם הצליחו, אמנם, להתקדם בהדרגה וללפות את אגפנו הימני; ששה מהם ממש נשארו למשך הלילה בתוך אזור רכב התובלה של הרגימנט הראשון של ה„ארטילריה-המלכותית הרכובה“.

(5) יומגרי — רגימנט של פרשי הצבא הבריטי-טוריאלי הבריטי; אשר במהלך מלחמה"ע ה-2 הפכו ממוכנים. — המער.

ה'2 בספטמבר

ביום זה תקפו הגרמנים התקפות קטנות בלבד
בנסותם לפתות את הטנקים הכבדים שלנו ולמשכם
אל עמדות התובה של טנקיהם-הם. אילו היטלנו את
הטנקים הכבדים שלנו היו הללו נתקלים במסך הנגד-
טנקי של רומל וקרוב לוודאי כי אבידותינו עתידות
היו להיות גדולות למדי. לא הרשיתי לטנקים כל-
שהם לתקוף. אולם אמרתי למפקדי הדיביזיות להציק
לגרמנים באמצעות ה"קרוסידר"ים וגונדות הטנקים
הקלים שלהם. שוב הופצצו הגרמנים הפצצות כבדות
מן האויר במשך כל היום. בערב קלטנו באלחוט את
מצבת הטנקים הגרמניים שהראתה כי עמדו לרשותם
רק 131 טנקים במצב כשיר. במלים אחרות, כבר איב-
דו למעלה מ-100 טנקים.

הדיביזיה הנירזילנדית ה'2 נצטוותה לתקוף בלי-
לה שלאחר זה היינו, ליל 4/3 בספטמבר בכיוון דרומי
כדי להתחיל בסגירת הפירצה מאחורי הגרמנים אשר
חדרו לתוך המערך שלנו. תכניתו של גנרל פריברג
היתה לתקוף עם הבריגדה ה'132 מימין ועם הגדוד
המאורי ה'28 (מן הבריגדה ה'5) משמאל.

טנק איטלקי M-13

במשך הלילה 4/3 בספטמבר, הונחתה ההתקפה
הנירזילנדית. בשמאל הבקיעו המאורים והגיעו אל
היעד שנקבע להם — שקע מונאסיב — אולם בגזר-
תה של הבריגדה ה'132 נשתבש הכל. היה זה להם
הקרוב הראשון במדבר והלוואי ויכולתי לתת להם
מבצע קל יותר.

בדיעבד, לקחו אתם אמצעי תובלה מרובים מדי,
הללו התפוצצו, צלליותיהם של הגייסות המתקיפים
בלטו לאור השלהבות — ולוח הזמנים שובש כולו.
ההתקפה שהיתה צריכה להיות התקפה שקטה הפכה
להיות לענין רועש מאוד. הבריגדה איבדה את שליטת-
תה על היחידות התוקפות ורק לבסוף יוצב המערך
— כמחצית הדרך אל היעד. אעפ"כ הבחינו הגרמנים
בסימני-הסכנה — ולמחרת נסוגו בקצב מלא.

לאחר שהגרמנים "נקשרו" לפעולה מסוימת —
וכיוון התקדמותם היה ברור — החלה בריגדת-השר-
יון ה'8 לנוע כנגד אגפם. עם חשיכה נסוגו הגרמנים
דרומה, למשך הלילה.

ה'1 בספטמבר

ה"קורפוס האפריקאי" נע שוב קדימה להתקפה
והפעם — בתנועת לפיתה סביב אגפה המערבי
(ימני) של בריגדת-השריון ה'22; אולם בעשותו כך
נתקל התקלות-פתע בבריגדת-השריון ה'23 בעמדות
התובה שלה. התוקפים נרתעו לאחר שסבלו אבידות.
בינתיים תקפה בריגדת-השריון ה'8 את האגף הגרמ-
ני — אולם היתה זו לאנשיה הפעם הראשונה שהש-
תתפו בקרב-טנקים גדול ועדיין לא היו מאומנים.
יחידותיה נתקלו במסך נגד-טנקי ואיבדו 11 טנקים.

הראות נשתפרה וחילות-האויר שלנו הנחיתו הת-
קפות כבדות על הגרמנים. הארטילריה הדיביזיונית
ה'44 אף היא הטילה כמויות גדולות של פגזים על
הטנקים ועל כלי-הרכב ה"רכים" הגרמניים, אשר
התרכזו בדרום. בערב נסוגו הגרמנים ובריגדת-השר-
יון ה'8 יצרה מגע עם בריגדת-השריון ה'22.

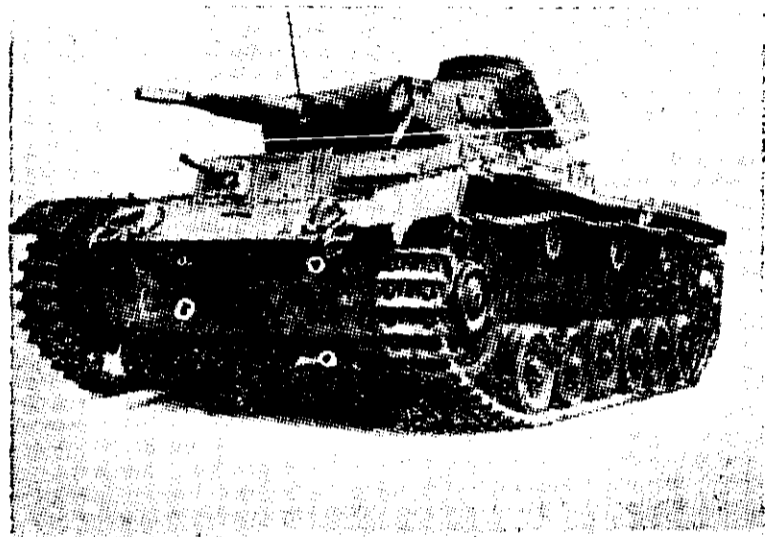
באותו ערב צלצל אלי גנרל מונטגומרי ואמר כי
אין ספק שהמערכה נסתיימה. הוא הציע להתחיל
לדלדל את גייסותינו כדי ליצור את הקורפוס ה'10
לקראת מערכת אל-עלמיין. כזה היה גנרל מונטגומ-
רי: תמיד התכוון למערכה הבאה. אף בתכנון את
מערכת עלם-אל-חלפה תכנן את הדברים באופן כזה,
שהגייסות ייצאו ממערכה זו במצב שיאפשר להן
לפעול פעולה של הכרעה במערכת אל-עלמיין
— כי אותה ראה כמכרעת בזירת הפעולות.

טנק בריטי מטיפוס "קרוסידר"

ביום זה נמשכו תגרות עזות באמצעות גונדות קלות, הפגזות כבדות, והפצות מן האויר כבדות — ועדיין לא נתפתיתי להשתמש בגונדות הכבדות. זיכר רונא כי הפקודה אשר קיבלתי היתה: לא להפגע במערכה זו.

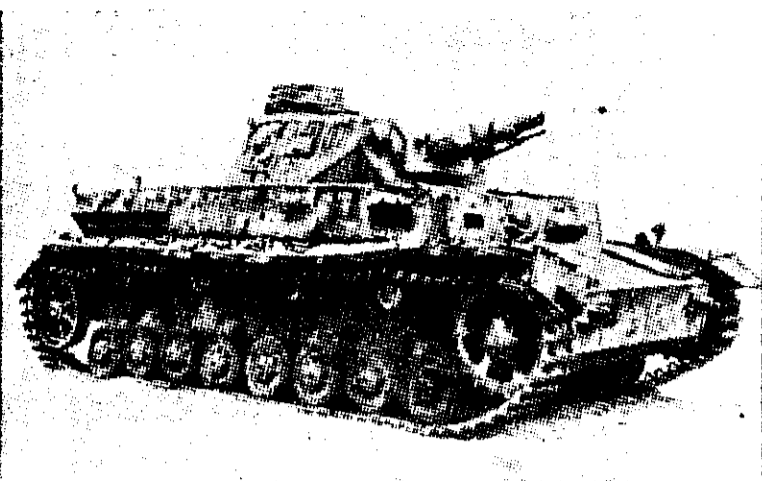
ב־7 בספטמבר שותקה המערכה והנחנו לגרמנים את הבעלות על ה"מצפה" של חמימא. דבר זה הטריד אותי כיון שהתואי שלט על כל האגף

הטנק הגרמני "Mark III" (חמוש בחותח קצר־קנה בן 50 מ"מ)

השמאלי, אבל גנרל מונטגומרי היה תאב במיוחד להראות לגרמנים את כל תכניות ההונאה אשר היה בכונתו לערוך למענם במרחב זה לקראת מערכת אל־עלמיין הממששת ובאה.

בכך נסתיימה המערכה. הגרמנים השאירו מאחור ריהם כמויות ניכרות של טנקים ושל כל־רכב שרר־פים.

הטנק הגרמני "Mark IV" (חמוש בחותח קצר־קנה בן 75 מ"מ)

סיכום

אני סבור כי הלקח העיקרי של מערכה זו טמון בדברים דלקמן:

- (1) החשיבות שבבחירת השטח החיוני להגנה — והחשיבות שבהחזקתו בעוז;
- (2) הצורך בריכוז;

(3) הצורך בשיווי משקל, היינו — להמנע ממה שמונטגומרי תיאר כ"טקטיקה של תרנגולת רטובה" לאמור: לרוץ הלוך ושוב על פני כל השטח כדי להגיב, כביכול, על תנועות האויב. אם כי מערכה זו היתה מערכת הגנה הצלחנו להכניס את האויב ל"תלם" כדי שיתאים עצמו להיערכות שלנו (דרך אגב, מכל המערכות אשר לקחתי בהן חלק במלחמה זו — חוץ לכיבוש טוניס — היתה זו המערכה היחידה אשר נתפתחה כולה בדיוק לפי התכנית);

(4) הצורך לצפות קדימה; גנרל מונטגומרי תכנן את אל־עלמיין אף לפני שמערכה זו החלה.

בין חיל-שריון לנשק-נגד-שריון

מאת

קומנדנט מישראל

בני-תוקף יותר מאלה אשר הוענקו לו כיום, ואפילו אז לא יוכל לעשות זאת אלא במידה בה טיב הקרקע יאפשר לו. ההסבר שניתן לנסיגה הדרום-קוריאנית מפני סינגמן-רי, נשיאה של דרום קוריאה, שעה שדיבר על "מפלצות פלדה שאינן עשויות להיפגע" — יש לראותו כהסבר "בעל-תוקף"; ואף האמריקאים עצמם קיבלו מיד את אותו ההסבר.

התערבות הטנקים האמריקאיים

אשר לטנקים של האומות-המאוחדות הרי אלה בלמו מיד — וכעבור זמן-מה חיסלו — את הטנקים היריבים, במהלכם בשלב האחרון של "מערכת ההש" היה", במערכת נאקטונג, ובניצול-ההצלחה והרדיפה לעבר יאלו שבאו בעקבותיה. מאז הופעתם של ה-M4-A3-E8 (הוא "שרמן" בגלגולו האחרון), של M-26 (הוא ה"גנ' פרשינג" של "צבא-הצי"), ושל M-46 (ה"פטון", בגירסתו הראשונה), עבר מול-המלח-מה אל המחנה-שממול — והטנקים הצפון-קוריאנים נאלצו לנקוט אותו קו של התנהגות זהירה, אשר לא עלה בידי אוירת בני-הברית להטילו עליהם. כתוצאה ישרה ומידית, החלה רוחם של החיילים-הלוחמים האמריקאים והדרום-קוריאניים לעלות בקו אנכי ממש. והרי כמה עדויות אשר לוקטו באותם הימים (סמוך ל-15 באוקטובר 1950). דברי קולונל ויתארס, ראש "אגף השריון" במטה-הכללי של הארמיה-הש" מינית: — "הופעתם של טנקי M4-A3-E8 ו-M26 הרמה תרומה רבת-עצמה לבלימת התקפת השריון הצפון-קוריאנית וליכולתנו להחזיק ב"מעוז-של-פור סאן". כל התקפות-הפריצה שלנו שנערכו מאז ימי ה"מעוז" הושתתו על מסד-של-שריון".

דברי הגנ' גיי, מפקדה של הדיביזיה הראשונה לחיל-הפרשים (אשר הנה דיביזית-רגלים) — "יש בין מלומדינו אשר אינם תופסים את האוירה הפסיכולוגית הקיימת במלחמה. חיל-הרגלים נתון בפחד-מות בפני טנקים יריבים. הגורם אשר במשך

ברור הדבר כי מלחמת קוריאה איננה כלל בגדר "מלחמת שריון" — כי אין הטנקים ממלאים בה לא את התפקיד העיקרי, ולא תפקיד מכריע. להלן נבחן את הסיבות לכך. עם זאת, הרי השיגו הטנקים — משני הצדדים — תוצאות ניכרות, אשר במקצת היתה נטיה להמעיט-את-דמותן.

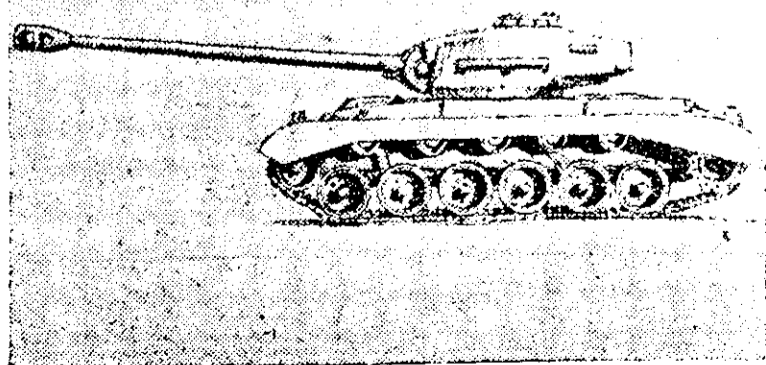
הטנקים אצל היריב

הופעתם של הטנקים T-34-85, מאז התקפת הצפון-קוריאניים ב-25 ביוני 1950, היא אשר חוללה את תבוסתו של הצבא הדרום-קוריאני, ומנעה את שלוש הדיביזיות האמריקאיות הראשונות מלהאחו בקרקע ומלהעגן בעמדות. לגבי עובדה מפורשת זו אחת הנה לשונן של העדויות כולן. לא עמדה כלל שאלה, שמא אפשרי לעצור בעד טנקים אלה באמצעות ארטילריה — ולא באמצעות התותח הנגד-טנקי הג-רור בן 57 המ"מ, כלי נשק סטאטי בטבעו, אשר מראש נועד להיות מאוגף; ולא באמצעות הבזוקה בת 2,36 האינטש חסרת-האונים, אשר בשביל לשמשה בדר קרב עם טנק צריך שיהא אדם בבחינת גיבור לאומי; לא באמצעות ה"קנים-ללא-רתע" בני 57 ו-75 המ"מ אשר נתגלו כחסרי-ממש בתכלית; ואף לא באמצעות ה"טנק הקל" M 24 (גנרל צ'פי), אשר חימושו ודאי שהנו חלש מדי. אשר לאו-ירה האמריקאית, זו ודאי שהשמידה חלק הגון מבין ה-T-34-85, אולם לא היה באפשרותה לעסוק בכך אלא בשעות היום ובמזג-אוויר בהיר, כש"תקרת-העננים הנה גבוהה והראות מספקת. מאידך גיסא, דלגה האוירה מעל למספר רב של טנק T-34-85, שהסואתם היתה טובה מדי, מבלי שהבחינה בהם. משחלף גל המטוסים — היו הטנקים ממשיכים בדרכם. הם היו עורכים את התקפותיהם במזג-אוויר מעונן. במשך הלילה הם היו מתקדמים במהירות, בכדי להתנפל על העורף הדרום-קוריאני או האמריקאי. בשביל שחיל-הרגלים יוכל להאבק בטנקים, צריכים לעמוד לרשותו אמצעים

מטעם הנשיא, שבו נאמר: — „בכמה הזדמנויות חוזרות ונשנות ירו צותי הטנקים ממקלעיהם טנק על חברו — זאת בשביל להרוג את האויבים אשר שרצו על גבי טנקיהם... עם שחר (של ה־2 בספטמבר), ערך הגדוד התקפה בתוך יונגסון וכן באזור צ'אנגינג... אשר מהירותה ואופיה הנמרץ דכדכו לגמרי את רוחו של האויב ואילצוהו לנטוש את עמדותיו ואת צידו“.

ב־15 בפברואר 1951, לאחר שביצעו הסינים את כיתורה של צ'יפיונגני והטילו ארבע דיביזיות להסרת תערות על העיירה, שבה החזיק צות־הקרבה־הרגימנט טלי ה־23 (אליו השתייך אז הגדוד הצרפתי) — פלוגה בת 22 טנקי „פטון“ מגדוד־הטנקים ה־6, אשר יצאה מיאוז'ו, פילסה לעצמה דרך על פני כוחות האויב בגרמה להם אבידות עצומות והפציעה אל תוך צ'יפיונגני. הפלוגה הפסידה טנק יחיד: — היה זה הטנק של הקפיטן מפקד־הפלוגה, אשר בנועו בראש נפגע על ידי בזוקה כמה מאות מטרים לפני הכפר, ונשרף על כל צותו. לעומת זאת, מן הפלוגה של רגימנט־הפרשים ה־5, אשר עם היציאה מיאוז'ו הועלתה על גבי טנקים אלה, לא נשאר אלא שבעה איש והקפיטן שלהם — כולם פצועים. לאורך נתיב התנועה כולו היו הסינים מזנקים, אורח־קנאים, להסתערות על טנקים אלה, בהפעילם בזוקות, רימוני־יד, מוקשים־דביקים ומטעני נפץ שנקבעו בקצותיהם של מוטות ארוכים.

ב־24 במאי 1952, מיד לאחר כשלונה של מתקפת־האביב־הסינית השנייה, שוגר מהאנגיא „כוח־משימה“ של טנקים, אשר נע בראשה של הדיביזיה השנייה. משימתו היתה: להגיע אל קאנסונג, שבחוף המזרח של חצי־האי, ולבודד ע"י כך 3 קורפוסים צפון־קוריאים, הנתונים בנסיגה. „כוח־המשימה“ הכיל 2 גדודים של הרגימנט־המוטס ה־187, שהועלו על

M-26 — „גנ' 9רשינג“

כל המלחמה כולה תרם, יותר מכל דבר אחר, להרמת רוח־הגייסות היה בואם של טנקים אמריקאיים שהיה ביכולתם ל„דפוק“ את טנקי T-34-85. הטנק הריהו חלק חיוני בצות הלוחם“.

דבר הגנ' פרנק אלן, סגן־מפקדה של אותה דיביזיה: — „הטנק הנו גורם־יסוד בהלכת־ההתקפה האמריקאית. יכולים אתם לספר לי ככל שתמצאו בענין כלי הנשק החדשים. הטנק — הוא המסוכן שבכולם“.

דברי קולונל ר. ד. פלמר, מפקד רגימנט־הפרשים ה־8 (רגימנט־רגלים): — „אנשי מאהבים בטנקים הללו. אין לך דבר אשר ירים יותר את רוחם. עלינו בחוף קוריאה ב־18 ביולי ונכנסנו לקרב ב־21 בו. לא מעטים הם הטנקים האויבים אשר הושמדו על־ידי יריות בזוקה, הארטילריה והאוויריה. אולם הם הוסיפו תמיד להתקדם — עד לאותו יום בו הוכנסו לקר־הח־זית כלי הרכב M-4-A3 ו־M-26 שלנו, והם אשר בל־מום. רק אתמול השמידה הפלוגה של גדוד־הטנקים ה־70, אשר סייע לרגימנט שלי, שמונה T-34“.

דברי לויט־קול' גראדון, מפקד גדוד־הטנקים ה־6: — „רוחם של הגייסות הדרום־קוריאניים עלתה ממש כאותו חץ הזונק אלי מעלה — משנצטרפו אליהם הטנקים שלנו“.

בניגוד למה שאפשר ונאמר בענין זה, היתה פעור לת ניצול הרדיפה אל עבר הנהר יאלו — החל מן היציאה מה„כיס“ של פוסאן — מבצע בו נעו הטנקים בראש. כל דיביזיה העלתה על משאיות צות־קרבי־רגימנטלי אחד, אשר לפניו נעו כל הטנקים של אותה דיביזיה, והוא יחד אתם, זינק קדימה בקצב תנועה מהיר ביותר, כשהוא מחסל בדרכו את רכב T-34-85 שהיריב הפעילם בפעולה־משהה.

כמה מעשי־קרב

אכן, פעולתם של טנקים של בעלי־הברית בקוריאה לא נצטמצמה בחיסולם של טנקי היריב. להלן ניתנות כמה דוגמאות לפעולתם נגד גושי־רגלים.

רב־סמל־ראשון ארנסט ר. קומה, מפלוגה א' של גדוד־הטנקים ה־79, זכה ל„מדליית־הכבוד של הקונג־רס“, שהוא אות־ההצטינות האמריקאי הגבוה ביותר; המדליה הוענקה לו בעד המעשה הבא: —

ב־31 באבגוסט 1950, על הנהר נאקטונג, בראותו קבוצת אנשי אויב בת 500 איש לערך חוצה את הנהר ומאלצת את חיל־הרגלים המגן לסגת, פתח רב־סמל־ראשון קומה באש, ואם כי בכמה הזדמנויות הצליחו התוקפים לזנוק על הטנק שלו, הדפם בסופו של דבר בהרגו מתוכם, לפי הערכה, כ־250 איש.

ב־3 בספטמבר זכה גדוד־הטנקים ה־72 לציון

וכן במהלך „חידוש המגע“ שבא בעקבותיה של כל אחת מן האופנסיבות של הסינים, וכן במהלך הניצול והמרדף מיד לאחר ה„טבח של מאי“ — תמיד ובכל מקום הוקמו „כוחות משימה“ שהטנקים ביסודם, לפי דרכיו המובהקים ביותר של החיל-המשוריין, כדי לסייר, לחדש את המגע, או ללכוד נקודות חיוניות. באם נביא בחשבון את ההפרש הנובע מתנאי השטח וממחסומי-הדרך האויבים, שלא הניחו להם לנקוט אותו קצב עצמו אשר הושג באירופה ובלוב — נמצא כי „כוחות-משימה“ אלה מילאו אחר משימור תיהם, בדרך כלל, יפה מאוד. באורח זה נכבשה-מחדש צ'ונג'ו ב-27 בספטמבר 1950, לאחר מסע על פני 120 ק"מ תוך 10 שעות; נכבשו פיונג-יאנג ב-19 באוקטובר; וונג'ו ב-19 בינואר 1951; צ'יפיונג-ני ב-3 בפברואר 1951; צ'ונצ'ין, סוף מרס 1951; יאנג-גו ב-15 באפריל; אינוצ' ב-15 במאי; פיונג-גאנג ב-14 ביוני.

אורח פעולתם של הטנקים בקוריאה באופנסיבה התקדמו תמיד הטנקים לארכם של העמקים, כשהם מספקים לחיל-הרגלים סיוע-אש מכ-סימלי בכל אותם „תאי-שטח“ שאפשר להגיע אליהם. בכל המקרים בהם ניתן היה להם למצוא עמדות-ירי

M4-A3-E4 — „ג' שרמן“

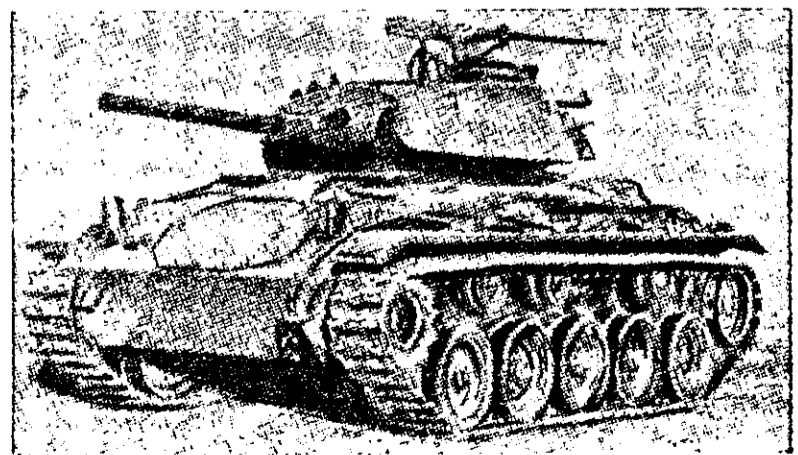
אף מעבר לנתיבי-התנועה (דהינו — במקביל להם, במרחק רב או מועט) התפרסו הטנקים, כשהם מת-קדמים, דרגים דרגים. אולם במקרים רבים למדי היה עליהם למלא את משימתם מבלי לנטוש את נתיבי-המסע (בשל טיב השטח אשר מנע בעד כך לחלוטין), והיה בדבר זה כדי לעשותם פגיעים במיוחד. נקודות-התנגדות אויבות, אשר אפשר היה לך לירות בהן במרגמה או בכלי-ארטילריה שעות על שעות, ואפילו לבצע נגדן „מהלומת-אוויר“ אחדות, הכל ללא תוצאה — היו נופלות בו ברגע שעלה בידי טנק לתפוס עמדה

משאיות, פלוגה של טנקי „פטון“ M-46 מגדוד-הטנקים ה-64, שתי פלוגות של טנקים M-4 מגדוד-הטנקים ה-72, פלוגת-הנדסה, גדוד האוביצרים סע-עצמיים בני 105 מ"מ וסוללה אחת של ארטילריה נגד-מטוסית.

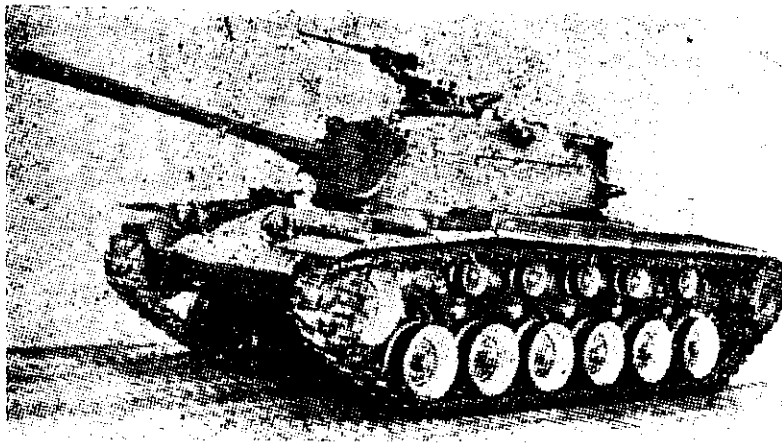
„כוח-המשימה“ יצא ב-24 במאי בשעה 14.00 ובאותו ערב הגיע אל אומיאנג-ני, על קרה-רוחב ה-38, מקום בו הקים „ראש-גשר“ על הנהר סוּיאנג-גאנג. ב-26 במאי הוא כבש את אינדוּ'א. ב-28, בצהריים, הוא נעצר בסונג'רי, אל מול התנגדות גוברת-והולכת. על אף הקשיים של השטח, שלא-יאמנו, מחסומי-הדרך המרובים והתקפות-הנגד מעבר שני האגפים... הוא עבר בכל זאת על פני כברת-דרך בת 45 ק"מ, בפרק זמן שלא היה אלא 4 פעמים 24 שעות.

מכשיר חיוני

אולם, אף מחוץ לפעולות כאלה, הראויות במיוחד לציון, נקל לגלות — משהנך סוקר את תולדות המלחמה בקוריאה כולה — כי שום מבצע שגערך בקרבת מקום לעמק, ויהא קטן כאשר יהא, לא נוהל מבלי שיתופם של הטנקים. לעתים קרובות ביותר הושתתה פעולתם של אלה יותר על יסוד האש מאשר על יסוד הניידות — אולם היא היתה ממשית, מתמידה, בת-תכלית ונחשבת להכרחית על-ידי כל הלוחמים. ואמנם, לא היה כל גורם אחר, אשר ביכולתו לספק ללוחמים אלה את שוה-הערך של עצמת-אש מפילת-אימים זו, ושל ההשפעה הנפשית שאין לפקפק בה, של התפרצות האש המידית הזאת, של שטיחות מסלולית-התעופה, של משך קצר זה של תעופת הפגז ומעל לכל — של הדיוק הלזה, אין-שוה לו, למרחקים ניכרים (3000 מ' לגבי תותחי ה-76 מ"מ, 5000 מ' — לגבי בני 90 המ"מ), המאפשר להשיג פגיעות-אשנב אל תוך הבונקרים האויבים. במהלכו של המסע אל יאלו —

M-24 — „ג' צ'פי“

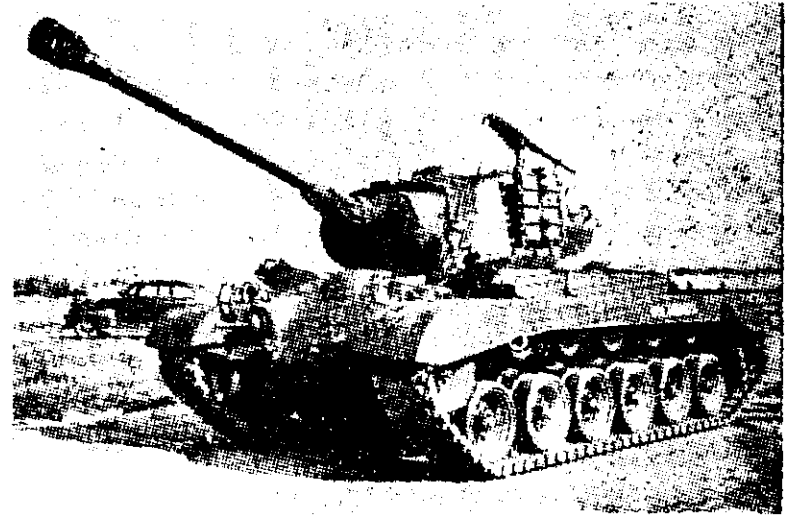
M-48 — „ג' 109"

תאורה. זה היה האורח לפיו נערכו — במהלך מתקפת האביב-הסינית השניה, מ-17 עד 21 במאי 1951 — רובם של הטנקים שבדיביזיה השניה לרחבו של עמק הונגצ'ון-גאנג; והיה עליהן תכופות לפתוח באש — במקלעים ולטוח קצר — אל קבוצות אויב אשר ניסו להסתנן. לבסוף, כל פעם שלא היה להם, לטנקים, דבר מתאים יותר לעשותו — הפעילו ל„הרבעה" באויב באמצעות ירי בלתי ישיר, למרחקים ארוכים. כאן בא לידי ניצולו טווחם הגדול של תותחי הטנקים (12 ק"מ לגבי בני 76 המ"מ; 16 ק"מ — לגבי בני 90 המ"מ). כן ניתן לנצל את מחפיהם מגן אשר להם — על מנת לשימש לעמדות הקרובות הרבה יותר לקו-החזית מכפי שאפשרי הדבר לגבי הארטילריה, דהינו ממש תחת אשן של מרגמות אויבות. וכן אפשר לנצל את תכונת הניידות אשר לטנקים — על מנת להטיל עליהם תפקיד של „סוללות נודדות", וליצור עליהם כן אצל האויב רושם של כוחות אריטלריים מרובים מאוד. את קצב-אשם, הגדול עד מאוד (25 יריות לדקה) מנצלים כדי להשיג ריכוזי-אש נמרצים ביותר ומקוימים-ברציפות. לבסוף, אפשר להביא בחשבון תחבולות-האש גם את מהירות-הלוע של תותחי הטנקים — אשר תודות לה אין פגזו של טנק „מודיע" על בואו מראש באמצעות צליל שורק החחלי, כמעשה פגזי-הארטילריה.

קשיי השטח

ככל שהיו התוצאות שהושגו ע"י הטנקים בקוריאה מוחשיות, ואף מצוינות, אפשר בכל זאת שצודקים אלה הרואים תוצאות אלה כבלתי-מספיקות. אולם בשביל שמשפטם יהיה צודק בתכלית הריהם חייבים להביא בחשבון כמה תנאים ומסיבות אשר היו מיוחדים בהחלט לקוריאה בלבד — כה מיוחדים עד כי יש בהם כדי לאסור על כל היקש

מתאימה בשביל לירות אליהן. מלכתחילה היה רצונם של הרגלים, תמיד ובכל מחיר, כי הטנקים יתקדמו, ככל האפשר יותר, קרוב אל האויב. אולם עד מהרה הבינו הם כי הדבר החשוב בשביל הטנק איננו דוקא לזכות בעוד כמה מאות מטרים של התקדמות כי אם לתפוס עמדות הטובות לירי — כי מעל לכל פועל הטנק באש. הדבר הנכבד הנו איפוא — ויהא העמק צר וזעיר ככל שיהא — לתפוס את כל העמדות מהן

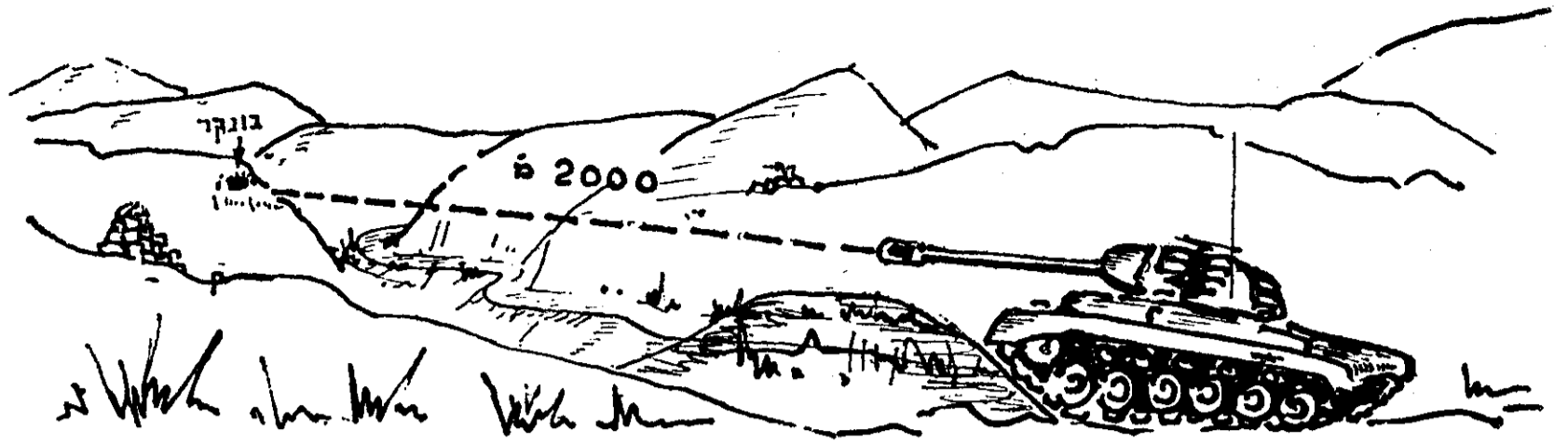

M-46 — „ג' 109"

ניתן לירות על היריב, ולתפסן במספר מכסימלי אפשרי של טנקים.

בפעולה-משוה נקראו תמיד הטנקים לחפות על נסיגת חיל-הרגלים, כשהם מתפרסים לרחבם של העמקים ועוצרים בעד התקדמות האויב באמצעות אשם של כלי-הנשק שברשותם. במסיבות כאלו היו להם בדרך כלל הזדמנויות לגרום לאויב אבידות איומות; זה האחרון, לאחר שהפסיד את המגע עם חיל-הרגלים הנסוג, היה מתקדם בגושים פנוסים, במהירות רבה, ולא נקיטה של אמצעי זהירות. התקפות-נגד מקומיות איפשרו להשיג הצלחות רבות. כך, ב-17 במאי 1951, ליד פונגא-רי, במהלך מתקפת האביב-הסינית השניה, חיפו הפלוגות ב' וג' של גדוד-הטנקים ה-72 ופלוגת-הטנקים הרגימנטלית ה-23, על נסיגתם של שני גדודים של רגימנט הרגלים ה-23 ושל הגדוד הצרפתי, והריקו על ראש החבורות הסיניות את תיבות הפגזים שלהם עד תומן. כן השתפו הטנקים בכל הנסיגות האלו בפריצת מחסומי-הדרך אשר הוקמו על-ידי היריב בערפם של גייסות אר"ם.

בהגנה היו הטנקים מתחלקים בקורה-אש, לרוב לרוחבם של העמקים, מקום בו היו מוגנים על-ידי מכשולי-תיל קלים, מוקשים-נגד-אדם ומלכודות-

„נקודות התנגדות איכותיות היו נפלות בו ברגע שעלה בידי טנק לתפוש עמדה מתאימה בשביל לירות אליהן“

מהם את יכולת התנועה. לטנקים אמריקאיים, אשר נראו בחבל זה ב-10, 11, 12 בנובמבר 1950, כשהם תוקפים בכיוון אל פאק צ'ון ואל פיונג-ביאן, לא היתה כל אפשרות לסור מן השבילים, הרעים עד מאוד. והרי סביבת קונורי היתה המקום בו נתרחה הפריצה הסינית הראשית; וניתוח פני השטח על ידי הדיביזיה השנייה, אומר לנו: —

„קונורי נמצאת בגדה המזרחית של צונג צ'ון, בקצה הצפוני של עמק טאדונג ובמורדות המערביים של רכס הרים טאבאק. הרכס עצמו הנו תלול-מדרונות עד מאוד וגבהו הממוצע 1000 מ'. אחת הפסגות, ההר פירובונג, מתנשאת עד כדי 1.900 מ'. החבל שמערב לקונורי מורכב מגבעות בנות 500—400 מ' וחסר לגמרי נתיבות או שבילים הניתנים לתנועה. העמקים הם בדרך כלל קצרים, עם שיפועים זקופים מאוד משני העברים.“

נקל להבין כי בארץ כזאת קשה היה להשיב להתקפה הסינית — אשר נוסף על כך גם נתרחה בלילה בעיקר — ע"י התקפת נגד-משוריינת. ניתן לומר כי בקוריאה כולה מצטמצמות אפשרויות תנועת הטנקים לאותם נתיבים ושבילים לקויים מאוד ונדירים מאוד, אשר ניתן למצואם בה. זוהי הסיבה שבגללה קל ביותר לעצורם באמצעות מספר „מוקדים“ של מוקשים אשר הונחו כדבעי — המצריכים תמיד את התערבותו של חיל-ההנדסה ולעתים קרובות אף שבועות אחדים של עבודה — וכן באמצעות מחסומי-דרך אחדים, אשר נקבעו כיאות במעברי-הרים או במיצרים, ואשר לסילוקם יש צורך לארגן מבצע המושתת על הפעלת חיל-הרגלים. מצבים אלה, של מחסומי-דרך, הם המצבים היחידים-כמעט בהם הבזוקות, רימונים חלול-מטען ושאר כל-י-נשק מעין זה, נתגלו כתכליתיים — משום שניתן להציב את היורים, או את המטילים, אל תוך „פינות מתות“, מקום אליו אין הטנקים עשויים להגיע.

מנסיונה של זירה זו על זירה-אפ-שרית אחרת כל שהיא. מחוץ לג'ונגל הדרום, לאזור הארקטי ולחבלי ההררים-הנישאים, מעטות הן הארצות אשר במידה כזו לא יצלחו להפעלת טנקים, כקוריאה. עובדה זו נקבעה כבר מתחילתו של מסע המלחמה. דו"ח של הארמיה-השמינית הנושא את המועד של סוף ספטמבר 1950, מכריז:

„קוריאה הנה ארץ העמקים המשובצים בין גושי הררים. חלקות-גידול-האורז הערוכות במדרגות, הקבועות-ועומדות מזמנים-לא-ייזכרו-עוד, מהוות מכשול ניכר בפני הטנקים ובפני כל כלי רכב שלחצם על פני קרקע הנו חזק. אפילו בעונות יבשות מהוים הקירות הנמוכים המקיפים חלקות-אורז אלו מכשול, שאין לבטלו. מערכת התעלות מכבידה עוד יותר על תנועת הרכב. הדרכים משתרעות על פני שיפועים חריפים, והן צרות ונתונות בין תעלות עמוקות. כדברי אחד הותיקים שבגדוד-הטנקים ה-6: — „זוהי ארץ בה אין אפשרות להתפרס בחזית של יותר מטנק אחד.“ בהתאם לתנאים אלה יש להעריך כל מסקנה המת-יחסת להפעלת טנקים. כל לקח שהופק מכאן אינו עשוי לחול על מישורי אירופה או על המזרח-התיכון.“

אפילו בעמק הנמוך של קונצ'ון ובסביבות סינג-אנג'ו, מקום בו הגבעות אינן עולות בגובהן על 200 מ', לא איפשרה בחינה מדוקדקת של השטח, אשר בו עברו במשך שלושה ימים, לגלות כל אזור אשר יהיה באמת ניתן לתנועת טנקים, פרט לאפיקו זרוע-האבנים של הנהר ולשבילים אחדים, גרועים מאוד, המתפתלים על גבי סוללה, על פני שדות האורז.

כמה טנקים T-34-85 נתפסו אפילו בשבילים אלה במעין „מלכודות“ (בשל פני השטח) אשר גזלו

הדרכים, במידה שלא הותקנו על-ידי חיל-ההנדסה האמריקאי במהלכה של התקדמות או בהזדמנות אחרת, הנן בדרך כלל כה צרות, עד אשר טנק שהתפוצץ על מוקש, או „נתבזק“, סותם אותן לחלוטין בפני השדרה פולה, ולעתים נדרשות שעות בשביל לסלקו. ניתן לשער כי ביוני 1950 היה בידי הדרום-קוריאנים לעצור את התקדמותם של טנקים T-34-85 לו היו להם האמצעים להתקנת מספר רב של „מוקדי“ מוקשים ולו ידעו להשתמש בטקטיקת מחר-סומי-הדרך.

ברוב המקרים לא יכלו הטנקים להתקדם אלא במקביל לקצבו של חיל-ההנדסה — המסלק מוקשים, מפרק את ה„מוקדים“, ממלא את הפרצים שבדרך, מפלס מעבר על פני המכשולים — ובמקביל לקצבו של חיל-הרגלים — הממגר את מחסומי הדרך. אולם, זאת נשוב ונציין, מעטות הן זירות-המלחמה בהן התיצבו קשיים דומים, באורח כה מתמיד, על דרך התקדמותם של הטנקים.

ליקויי של ציוד-השריון

גורם מכביד נוסף, שהנו מיוחד לשטחיה של קוריאה: הטנקים של בעלי-הברית נתגלו כאנכבלתי מתאימים במיוחד בשל משקלם ובשל ממדיהם ובמיוחד בשל כושר העבירות שלהם. רבתה השמחה לבוא M-26 ו-M-46, החמושים בתותח M/3-90 (תותח בן 90 מ"מ דגם ד') אשר לו עדיפות מה על התותח הרוסי בן 85 המ"מ. אולם משסרה אימתם של רכב T-34-85 הונמך קול התהילה. נתברר כי הטנקים החדשים הללו מחצו את כל הגשרים, כי רוחבם (3,50 מ') מנע מהם את התנועה על פני מספר רב של נתיבים הבנויים על גבי הסוללות, או במעקה צר שבצלעו של הר ואת המעבר במיצרים מסולעים. הטנק M-26 הוצא בהדרגה מהשימוש בשל עצמתו הבלתי מספקת. בסוף 1951 היו מצויים בקוריאה ארבעה גדודים של טנקים M-46, אשר את רוב הזמן היו מבליים בעורף, ממש כמעשה ה-172 „צנטוריונים“ של „דיביזית הקהי-ליה-הבריטית“. מצב דברים זה היה כולו תוצאה של תפישה של ממדי-ענק בענין הציוד-המשוריין, אשר כותב-טורים אלה רחוק הנו מלחייבה. הרי ניתן היה — לו רק היה הרצון לנקוט עקרונות אחדים, שהנם פשוטים ומובנים-מאליהם — להציב את התותח M/3-90 בתוך צריח של טנק בן 25 טון; ואת התותח של ה„צנטוריון“ — על גבי טנק בן 35 טון. אולם בינתיים, לרוע הענין, סובל ממצב זה המוניטין של טנקים.

„סוסי-העבודה“ האמיתי בין הטנקים שבקוריאה הנו ה„שרמן“ M4-A3-E8 אשר בו חמושות כל הפלוגות הרגימנטליות וכן שלושה גדודים דיביזיוניים — כי הוא הנו היחיד אשר בו מצטרפים יחד חימוש בעל עצמה כמעט מספיקה (תותח בן 76 מ"מ, ומהירות-לוע 800) וממדים כמעט מתקבלים-על-הדעת. אולם אף הוא עודנו כבד מדי, ומסורבל ומכביד מדי, לגבי הנתיבים והגשרים של קוריאה. נעלה מכל ספק הוא כי לו רק רצו להביא לשם כמה מאות A. M. X. 13 כי אז היו פני הבעיה — ואולי אפילו פני המלחמה כולה — משתנים מיסודם. ה-A. M. X. 13, שחיי-מושו טוב משל ה„שרמן“, היה יכול לירות הרחק יותר ובדיוק רב יותר. בהיותו קטן יותר יהיה ביכולתו להשתחל בפינות רבות יותר, ומספר הנתיבים אשר הוא עלול לסתום יהיה קטן בהרבה. גשר לרכב בן 15 טון — ניתן להקימו ביתר קלות ומהירות מאשר גשר לרכב בן 50 טון.

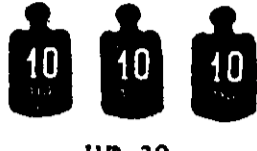

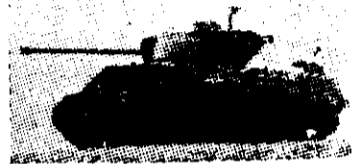

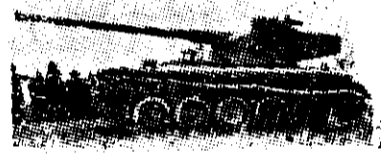
ליקויי ההשגה בענין כוחות שריון

על כל אלה יש להוסיף עוד שיקול אחד, אשר מבלי להביאו בחשבון לא נוכל להגיע אלא להסבר בלתי-שלם למצב שנתהוה.

לפי עצם טבעו לא גילה מעולם הפיקוד האמריקאי בקוריאה — פיקוד אשר ביסודו של דבר נתונה דאגתו בראש וראשונה לחיל-הרגלים — וירטואוזיות מיוחדת בענין הפעלת הטנקים. אין ספק כי ברוב המקרים היה צורך להשאיר את הטנקים בתפקידם הצנוע של חיל-מסייע לחיל-הרגלים. אולם בענין של גישה כללית, מאז התבוסה על נהר יאלו, גילה הפיקוד האמריקאי אירצון לגבי מסעות-ניצול-ומרדף רבי-רושם. התקדמויות כאלו היו גוזרות עליו לתפוס מיד את השטחים שמשני עבריו של ציר-ההתקדמות — באם אין ברצונו לראות את האויב תוקף אותו משני האגפים, ומפתיע את כוחותיו שעה שמערכתם אינו מאוזן. אכן, על אף הכל, הזדמנו במשך המלחמה הזדמנויות אחדות בהן לא ידע הפיקוד לראות מבעוד-מועד אפשרויות של פעולת-ניצול „משתלמת“ באמת — או, לאחר שראה אותה מראש, לא ידע לארגן מבעוד זמן את המכשיר המתאים לביצועה.

ב-24 במאי 1951, לאחר כשלון מתקפת-האביב-הסינית השנייה, החליט הפיקוד לבצע פעולת-ניצול

(* הטנק הקל הצרפתי החדש, הנושא תותח בן 75 מ"מ, בעל מהירות-לוע גבוהה, שמשקלו אינו אלא 14,5 טון; בעיקרו של דבר נועד הוא לתפקידים נגד-טנקיים, כ„מש-חית-טנקים“.)

היחס בין משקל המוק (בק"ג) לקליבר התותח (במ"מ)	קליבר התותח (במילימטרים)	משקל המוק (בסגונות)	שם המוק	
$555 \text{ ק"ג} = \frac{50.000}{90}$ לכל מ"מ קוטר	 90 מ"מ	 50 מ"מ	פסון M-48	
$395 \text{ ק"ג} = \frac{30.000}{76}$ לכל מ"מ קוטר	 76 מ"מ	 30 מ"מ	שרמן M-4	
$329 \text{ ק"ג} = \frac{28.000}{85}$ לכל מ"מ קוטר	 85 מ"מ	 28 מ"מ	T-34	
$193 \text{ ק"ג} = \frac{14.500}{75}$ לכל מ"מ קוטר	 75 מ"מ	 14,5 מ"מ	AMX13	

היחס בין משקל המוק לקליבר התותח

„לקחת בידים“ את יחידתו, להכין מספר תכניות הפעלה ולבצע תמרוני-נסיון אחדים. היה אז ביכולת הגייסות לסגל ולתאם ביניהם את רשתות-האלחוט שלהם, לקשור קשרי-הכרות וליצור הרגל של עבודה בצותא — כל אלה תוך כדי קניית-רגילות באותו סוג משימה אשר צפוי היה כי יידרש מהם.

ועוד סיבה לכשלון: — הסיוע שניתן לכוח-משימה על-ידי יחידות חיל-הרגלים, שהיו תופסות את השטח (משני עברי נתיב-המסע), בד בבד עם התקדמותו של זה, בוצע ע"י הדיפת האויב אשר הצריך התחלפויות-יחידות מרובות וגרם לאיבוד רב של זמן. ואילו ע"י עקיפת האויב אפשר היה לנוע במהירות רבה בהרבה ולהימנע מצרות לא מעטות.

ב-6 באוקטובר 1951, לאחר כיבוש „רכס שברון הלב“, נמצא עמק מונדונג-ני מפונה בשלמות על-ידי האויב וחפשי לגמרי ממוקשים. העמק נשתרע מצפון לדרום מערבה לגוש ההררי שנכבש. עם זאת, היתה הגישה מדרום אל תוך עמק זה סתומה על-ידי מכשולי סלעים עצום. לחיל-ההנדסה ניתנה פקודה להתחיל בעבודה, תוך הפעלת מכסימום של אמצעים, ולפתוח בכל ההקדם האפשרי דרך בפני כוח משורין, אשר

ע"י כוח משורין, בכיוון אל קאנסונג שבחוף המזרח של חצי-האי, ולנתק את נסיגתם של שלושה קורפורסים צפון-קוריאניים אשר נסוגו-והלכו אל עבר הצפון. המדובר היה בצורך לעבור על פני כברת-מסע בת 90 ק"מ. הפקודות ניתנו במוצב-הפיקוד של הקורפוס העשירי כדי שתבוצענה מיד עם היציאה למסע. „כוח-המשימה“ כלל שני גדודי-רגלים על משאיות, שלוש פלוגות-טנקים, יחידות ארטילריה והנדסה. כל התלקים-המרכיבים של „כוח-המשימה“ היו מופעלים אותה שעה בנקודות שונות של החזית. הוא יוצא למסע תוך איסודר מסוים — וכעבור ארבעה ימים נעצר, באפיסת נשימה, לאחר שעבר 45 ק"מ. כל היחידות שבו סבלו אבידות ניכרות.

מותר לחשוב כי אותו מבצע היה זוכה בהצלחה רבה יותר אילו עמד לרשותו „כוח-המשימה“ המאורגן מקודם והמורגל לתמרון; והיה ממה לארגן, מראש, צות שכזה. היו מצויות יחידות חיל-הרגלים הנמנות על העתודה, משאיות, טנקים שלא הועסקו בדבר, ארטילריה סע-עצמית בשפע ויחידות-ההנדסה, שעמדו לרשות הפיקוד. לוא רק היו משלבים-אהדדי ומבעוד זמן את כל אלה, כי אז היו מאפשרים למפקד הצות

הטענות כאילו הפסיד אותו פיקוד כל ענין בטנקים — ועד כדי כך שאפילו ויתר על קבלת ההענקה בשריון אשר היתה מגיעה לו בתוקף טבלאות התקן.

בקוריאה מצויות 6 דיביזיות של צבא-ארה"ב. לכל אחת מהן צריכים היו להיות, להלכה, 3 פלוגות-טנקים רגימנטליות, בנות 22 טנקים כל-אחת, וכן גדוד דיביזיוני בן 69 טנקים — דהיינו, ס"ה של 135 טנקים. והנה, לסוף 1951 נמצאו בקוריאה 15 פלוגות-רגימנטליות ו-6 גדודים (הגדודים 6, 64, 70, 72, 73, 89), דהיינו, בסך-הכל, 744 טנקים — ז"א 92.5 אחוזים של ההענקה המגיעה-להלכה*. אם נוסיף לזה את גדוד-הטנקים של דיביזיית ה"מרינס" ("צבא-הצי"), את ה"צנטוריונים" של הגייסות הבריטיים, את פלוגת-הטנקים-הקלים M-24 של צות-הקרוב-הרגימנטלי ה-187, ואת 7 פלוגות-הסיוור — כי אז נגיע למספר טנקים אשר היה מקביל בעצמתו ל-3 דיביזיות-שריון (כ-1000 טנקים).

אין כל רושם כי פיקוד האו"ם חושב אפילו לרגע אחד על כך כי "יפטר" מכל המון הטנקים הלזה, או ממקצתו; כל הצעה אשר מגמתה תהיה להטילם אל הגרוטאות תתקבל ודאי באי-רצון רב למדי. נוסף

הוטל עליו מסע-ניצול אל עומק הצפון. אך רק בבקרו של ה-10 באוקטובר, עלה בידי חיל-ההנדסה לפתוח את הדרך. אז נוכחו לדעת, כי "ההר הוליד עכבר", וכי "כוח-המשימה" לא היה מורכב אלא מפלוגה משוריינת אחת, בת 22 טנק, ופלוגת-רגלים אחת. היה ביכולתו של "כוח-משימה" בעל הרכב נאות להתקדם באותו יום כדי 40 ק"מ, לפגוע במוצבי-הפיקוד ובמחסנים של האויב, ובבצעו אח"כ מסע-לצדדין — במקביל לקו-החזית — לנתק ולהשמיד את הגייסות הנסוגים. אך פלוגת הטנקים האומללה עברה בערך 6 ק"מ, תפסה את הכפר מונדונג-ני, הניחה שם את חיל-הרגלים שלה — ונעצרה 200 מ' הלאה ממנו, בקצה-אפיסת-נשימתה. היא לא העיזה להוסיף ולהתקדם, כי בעקבותיה לא נע איש. לעת ערב היא נסוגה אל דרומו של הכפר. זה היה הכל.

יש לשער כי לוא גם היתה מצויה בקוריאה דיביזיות-שריון, בעלת פיקוד הבקיא בתכלית באפשרות יות הפעלתה, לא היה הדבר מספיק כדי לשנות את פני המלחמה; אולם היה בו כדי לאפשר ניצול מספר מסוים של הזדמנויות, אשר בדיעבד, "הלכו לאיבוד" — ואף להנחיל ליריב כמה מפלות מוחשיות נוספות.

דעות בעניין התועלת שבטנקים

אין ספק כי לפיקוד האמריקאי היה יסוד לתבוע, כדבר הדחוף ביותר, את חיל-הרגלים (אשר בלעדיו אי-אפשר היה להחזיק בחזית), ואת חיל-התותחנים (אשר בלעדיו היה חיל-הרגלים זה עלול להיכחד). אולם תהום רובצת בין עובדה זו לבין

* דרך החישוב: היו במציאות:

15 פל' טנקים רגימנטליות
6 גד' טנקים דיביזיוניים

330 טנק
414 "

סה"כ 744 "

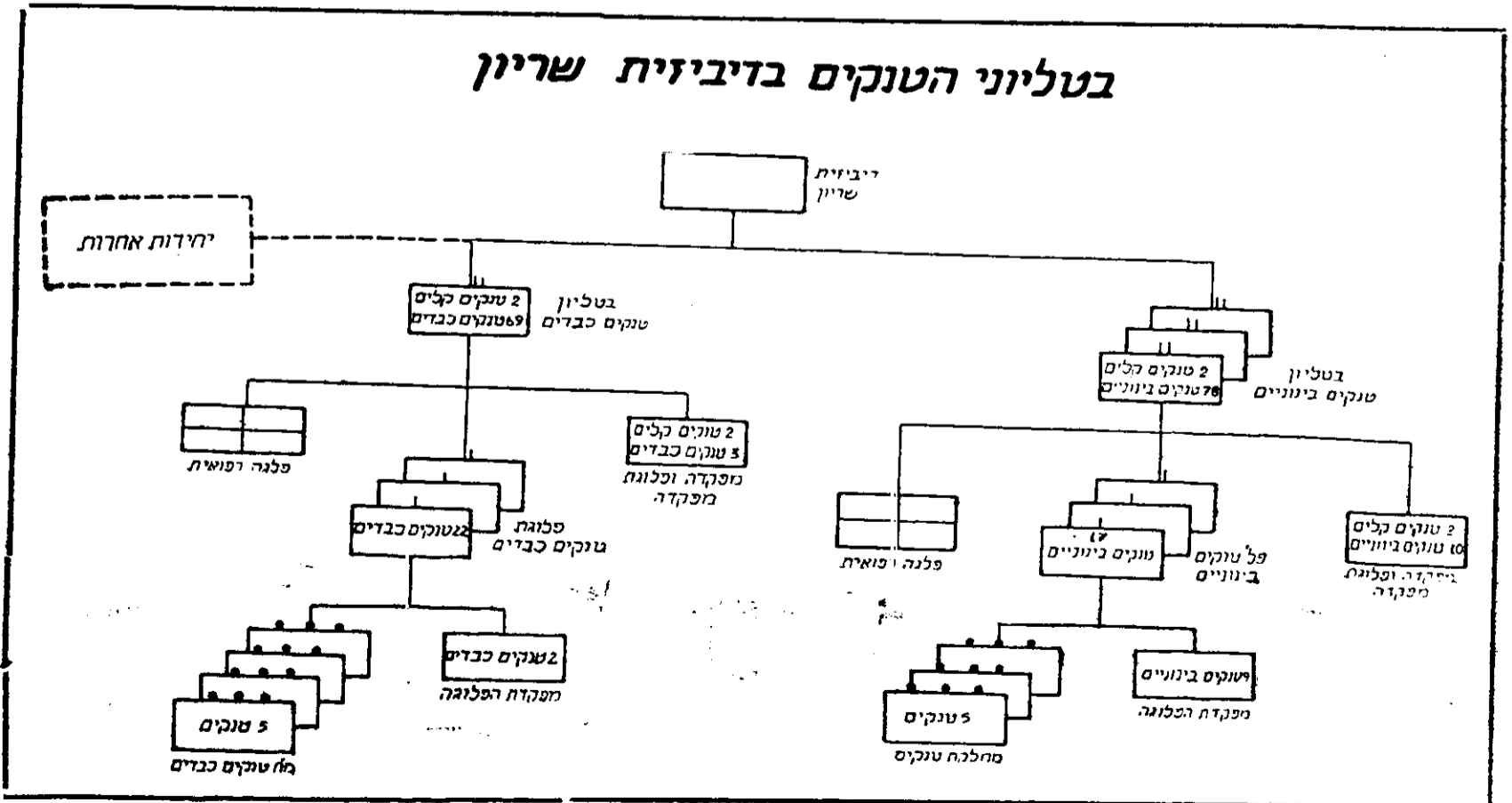
ואילו ל-6 דיביזיות מגיעות לפי התקן:

18 פל' טנקים רגימנטליות
6 גד' טנקים דיביזיוניים

396 טנק.
408 טנק.

סה"כ 804 טנק.

בטליוני הטנקים דיביזית שריון

פקת; מספר מטוסי הקרב המפציצים מוגבל, ואין ביכולתם לטוס שעות ארוכות. צריך להניח להם הפרגות די ממושכות לצורך טיפול, הספקה בדלק ובתחמושת, ונופש לטייסים. אין המטוסים עשויים להספיק לכל המשימות. אין באפשרותם להיות בכל המקומות באותה שעה עצמה. קיים הכרח לתבוע סדר עדיפויות — בין משימות שדחיפותן שווה. נוסף על כך יש להביא בחשבון גם את הפרשי הזמן החולפים עד לרגע הופעת המטוס והתערבותו. אין המטוס נתון לרשותו ה"יחודית" של מי שעומד להתעכב לשעה מסוימת זו, הרי שאינו מצוי באותו מקום, ברגע ממש בו פורצת בתנופת מחצה התקפה שריון אויבת. הגם שללא כל ספק המטוס הנו "אויב מס. 1" של הטנקים, בכל זאת יש לראות בו גורם משלים בלבד. אין להביאו בחשבון לצרכי הגנה בגד-טנקית אלא באותה מידה בה ניתן להביאו בחשבון לצרכי הגנה פשוטה כמשמעה.

ה"אויב מס. 2" של הטנקים הוא המוקש; לו אין תוקף אלא במידה בה טיב השטח מחייב את רכב השריון לעבור מעליו. קוריאן ממלאת, מעשה מהדריין, אחר תנאי זה. אולם מצויים שטחים בהם יהיו המוקשים, ואפילו בכמויות גדולות, מחסום יקר-מחיר — ודמיוני; בשטחים אלה ימצאו הטנקים בנקל אפרויות לעקוף את שדות המוקשים, ויהיו הללו נרחבים כאשר יהיו. אכן, עד כה, גרמו המוקשים — וב"י ייחוד "מוקדי" המוקשים את רוב האבידות לטנקים של בעלי-הברית בקוריאן.

הקניס-ללא-רתע, בני 57 המ"מ ובני 75 המ"מ, נכשלו לפי דעת הכל כשלון חרוץ בתור כלי-זינוק נגד טנקים. הכל חסר בהם: עצמת-הבקעה אמיתית, טוח, דיוק. עד מהרה הסתלק חיל-הרגלים האמריקאי מן הנטיה לראותם ככלי-נשק נגד-טנקיים. ההגדרה הרשמית לגביהם כיום, הנה: — "כלי-זינוק מסייעים שטוחי-ירי". מאז סוף 1950 נעשתה השגת קליע חלול-מטען, ואפילו אחד, בשביל כלי-נשק אלה בקוריאן — לדבר בלתי אפשרי. ודאי שאפשר לבצע בקנים-ללא-רתע שיפורים ניכרים. ביחוד, ניתן להגיע לידי ירית קליעים אשר ייצו במ יבוא להם לא מכוח הסיבסובת סביב צירם, כי אם באמצעות סנפירים — דבר אשר יגדיל את עצמת-הבקעה לפחות פי שלושה. הכרחי להקנות לכלי נשק אלה דיוק מעולה אף לטוחים העושים על 500 מ' — כי הרי עד לטנח זה ימצאו נחותי-ערך לעומת הבזוקה, שהנה קלה מהם ואשר התפתחותה מתקדמת בקצב מהיר.

הבזוקות, בנות 2,36 ו-3,5 האינטשים לא גרמו,

לכך, החלו כבר מראשית המלחמה להפעיל בתפקידים "טנקיים" אף את רכב הארטילריה-הנגד-מטוסית האבטומטית: ה-M-19, החמושים בתותח 40 מ"מ "כפול" (דהיינו, בעל 2 קנים), מוצב על מרכב זחלי. דבר זה הוסיף למעשה עוד 112 כלי-רכב משוריינים — מבלי להביא כלל בחשבון את 112 "חצאי-זחלים" M-16, החמושים במקלע 0.5 אינטש "מרובע" (דהיינו, בעל 4 קנים), הנמנה אף הוא על אותם 7 גדודי "ארטילריה-נגד-מטוסית אבטומטית".

בכל המלחמה כולה, לא נראה מקרה יחיד של מפקד-גדוד המקבל משימה בתוך עמק, או בשכנות לעמק, מבלי שיהיה דואג מיד שיועמד לרשותו מספר טנקים, ואף תובע אבטומטית את הגדלת מספרם. הבה ונשאל את אנשי הרגלים, האמריקאים או הדרום-קוריאניים, למידת-הממש שבטנקים. לא ימצא בהם איש אשר לא ישיבך בלויית חיוך רחב: "אין כמוהם". אף בכל הדעות בענין הטנקים אשר ניתן היה לאסוף אצל היריב אין מוצאים כלל גון כלשהו של זלזול. נהפוך הוא: התעמולה הסינית לא חדלה מלהבטיח ללוחמים כי ההתקפה-הרבתי הבאה תיערך תוך הפעלת המוני טנקים, טובים בהרבה מאלה של האמריקאים, אשר בעל ברית גדיב-לב יספקם בקרוב.

האמצעים הנגד-טנקיים

לאחר עיון זה בתוצאות אשר הושגו ע"י הטנקים נבחון נא את אלה אשר הועלו ע"י כלי-הנשק הנגד-טנקיים.

ממש כרוביה "שאספוי" של ימים עברו, הרי שהאוויריה "פעלה נפלאות" (*). ואמנם, מטוס-הקרב המפציץ (Fighter Bomber) עם הרכיטות שלו בנות 4,5 האינטשים, פצצותיו ומיכלי הנאפאלם שלו, הרי לרשותו ציוד נהדר ויכולת טכנית להשמיד ללא קושי כל טנק שהוא. עם זאת, עובדה אחת הנה בגדר ודאית: — התערבותה הכמעט-מידית של אוירית בעלי-הברית לא מנעה בעד רכב T-34-85 מלהגיע עד-מהרה עד אל שערי ה"מעוז" של פוסאן; ורק כאשר הופיעו טנקים ברייכות בקרה-חזית מצד בעלי-הברית נמנעה מהם התקדמות עד אל פוסאן עצמה. דבר זה מסתבר על-נקלה: אין ביכולתה של האוויריה "לעבוד" בלילה, וכן לא בתנאי "תקרת-עננים נמוכה, וכן לא במסיבות של ראות בלתי מס-

(* כאשר ניסה גריבאלדי לספח אל איטליה את "מדינת הקודש" הרומית של האפיפיור, מוגר צבא-המתנדבים שלו ע"י חיל-המשלוח הצרפתי. בהזדמנות זו הופעלו לראשונה רובה "שאספוי" חדשים, בהם זוק או הצבא הצרפתי. מפקד חיל-המשלוח דיוח אז לנפוליון ה-3 כי "הם פעלו נפלאות".

הטכניקה איפשרה לתת בידי חיל-הרגלים בזוקה בת קוטר של 90 מ"מ, שניתן לטלטלה ולהפעלה בידי אדם אחד. נניח כי היה ביכולתה של בזוקה זו לקלוע אל מטרת נקודה, לטוח של 500 מ' פגז חלול-מטען המבקיע עובי בלתי מוגבל של פלדה, בכל זוויות פגיעה. ידוע כי הבזוקה הנה כלי נשק אשר מחירו אינו רב, יחסית, וקל ליצרה וייצור-בהמון. אולם שר מה עלינו עוד לבחון כיצד ניתן לטלטל כלי-נשק זה, ולהפעילו בידי אדם. מספר הבזוקות הנוכחי (לפי התקן) של גדוד-הרגלים האמריקאי, המונה 917 איש, הנו 27 כלים בני 3,5 אינטש. בכדי להגדיל הענף קה זו יהיה הכרח להטיל את נשיאת הבזוקות על חלק מהרובאים; או לבטל מתוך התקן כלי-נשק קיבוציים ידועים; או לותר על חלק מהתחמושת של כלי-נשק קיבוציים אלה. ראויה הבעיה להחקר לפרטי פרטיה. כמובן, שאפשר היה ליצור גם "גדודים נגד-טנקיים" מסוג מיוחד. אולם במה שנוגע לגדוד-הרגלים הרגיל, נראה כי קשה יהיה להגדיל את מספר הבזוקות שלו מעל ל-75 כלים, מבלי להעמיד בסימן שאלה חמור את אפשרויות הקרב שלו נגד חיל-רגלים אויב.

באם יותקף גדוד כזה ע"י טנקים, הרי יש לשער — בהביאנו בחשבון את פגיעותן הרבה עד-מאוד של הבזוקות — כי יפסיד כשליש מן ה"צנורות" שלו; אלה ייפגעו על ידי רסיסים במשך ה"הכנה" המבוצעת ע"י הארטילריה והאוויריה, באמצעות פגזים ופצצות-התרסות בעלי מרעום-קורבה. מכאן שישארו לו 50 בזוקות. הנה, אם רק נאמין לגודריאן, "יחידת-הרגלים, אשר לה 50 כלים נגד טנקים אפשר יהיה ביכולתה להחזיק מעמד בפני 50 טנקים, אך היא לא תוכל לעמוד בפני 200 טנקים".

מצד בעלי-הברית, אלא להכזבות ולביקורת. "מדליות כבוד" * אחדות חולקו כאותות הצטיינות לנפטרים וללוחמים, אשר עלה בידם להשמיד טנק T-34 באמצעות בזוקה. אולם, בכללו של דבר, רחוקים כלי-נשק אלה מלמלא את התקוות אשר תלו בהם.

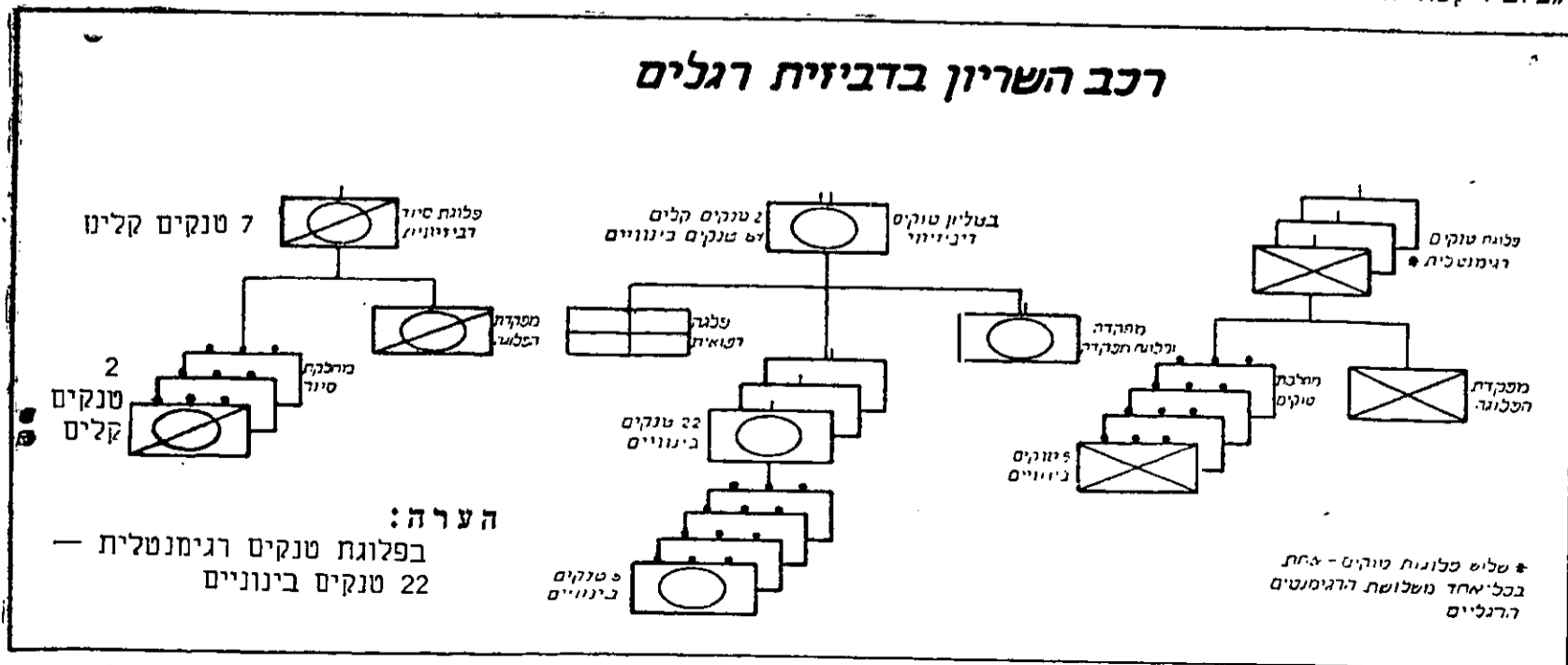
מהצד הסיני היה השימוש באותן הבזוקות עצמן פורה יותר; מספר מסויים של טנקים של בעלי הברית אשר הושמדו משמשים ראיה לכך. אולם יש לציין, כי בכל אחד ממקרים אלה נכשלו בהפעלת הטנקים בשגיאה האופיינית: הללו נשלחו, ללא תמיכת רגלים, אל תוך השטח מבותר, או מיצרי, שאין כמוהו נוח למארב. ברוב המקרים הם "בוזקו" בירי ישיר מטוח מינימלי — דהיינו, במסיבות בהן גם רימון חלול-מטען שהוטל כראוי, או מטען-פיצוץ שהושם כדבעי, היו מחוללים את אותן התוצאות עצמן. בשטחים שרנים מאלה של קוריאה תתיצב בעיה זו בזוית-ראיה שונה לגמרי. זאת ועוד: — גם אם ניכר — יחסית — מספר של הטנקים של בעלי-הברית אשר "בוזקו", הרי ניכר יותר מספרם של צותי-בזוקה אשר נהרגו ע"י הטנקים: שום בזוקה לא השמידה מעולם יותר מטנק אחד; ושום בזוקה לא הספיקה אפילו לירות יותר מפגז אחד. והרי כאן, לאמיתו של דבר, מונח עיקרה של השאלה: יותר מדי נפוצה הנטיה לתאר את הטנק כמין קרון משורין ענקי, עיור לחלוטין, שאינו עשוי בעצם אלא לספיגת מהלומות ומשולל לגמרי אפשרויות של תגובה.

בעית הבזוקה

נעייין-נא איפוא, שוב ביסוד יסודותיה של בעית הקרב טנקי-בזוקה. נתאר לעצמנו כי התקדמותה של

* "מדליות הכבוד של הקונגרס" הנה אות-ההערכה העליון למעשי-גבורה בצבא ארה"ב — במקביל, בערך, ל"צלב ויקטוריה" בצבא הבריטי.

רכב השריון בדביזית רגלים

נמצא כי כאן נתקלים אנו באחד מגילוייה של "בעיית המספר". אולם אל תוך מעגל השיקולים צריך להכניס כאן שני גורמים חיוניים: — את הטוח והדיוק של הירי — ואת השטח, המאפשר להשיג תמש שימוש טוב יותר, או לקוי יותר, בטוח ובדיוק אלה.

טוח הירי ודיוקו

מלכתחילה, היתה הסכנה העיקרית הצפויה לטנקים מהבזוקות טמונה בעובדה כי הללו ירו בכיוון ישיר. בטוח מינימום — בדרך כלל בשטחים בנויים או ביערות — דהיינו, בתנאים בהם אפשרות ההסוואה היתה נוחה ביותר, ואילו הטנק היה מופרע ביותר, שעה שהיה צריך לתמרן את צריחו; לעתים קרובות הוא הותקף מכיוון ההפוך לזה שאליו היה התותח מופנה, וחסר לו הזמן בשביל לבצע סיבוב של 180° בצריחו. נקל לראות כי במסיבות כאלה קשה להפעיל טנקים, ומבלי שיתלוו אליהם לוחמים רגלים, לצורך האבטחה מקרוב — הדבר הנו בגדר טעות אשר לא תסולח.

אולם, היתרון עובר לצדו של הטנק החל ממרחקי הקרב בני 200 מ' ואילך; הטנק יורה למרחק העולה בהרבה על זה של הבזוקה, בדיוק רב ממנה ובקצב המהיר משלה. אף אם יהיה ביכלתה של הבזוקה רבתי העתידה להבקיע טנק, ממרחק של 500 מ', כבר עם היריה הראשונה — הרי הטנק, מצדו, אינו רואה כל קושי — להנחית במדויק את פגזי ההכנה הראשון שלו אל תוך שוחת היחיד של הבזוקאי — מטוח של 1000 מ'. הבעיה הקיימת לגבי הטנק הנה באיכוך השוחות בהן מסתתרים קלעי הבזוקה. שוחת יחיד נוסח סיני, בצורת פעמון (או חרוט קטום) המתרחב כלפי מטה, והוא מוסנה בקש ובלתי נראה ממרומי השמים — הנה הטוב שבמחפים ללוחם הרגלי. אולם, החל מן הרגע בו אוכנה השוחה אין למחפה זה כל ערך, לנוכח הירי המדויק של הטנקים; כן אינה בגדר מחפה מוחלט בפני הארטילריה והמרגמות. לאחר קרב צ'פיונג'ני מצאו גבעה שמדרונה הערפי שימש עמדת המתנה לרגימנט עתודה סיני. החלקה הכילה למעלה מ-3000 שוחות יחיד. אולם כמה מאות שוחות נסתמו כבמחי היד מחדש: הם הפכו קברות ליושביהן, שהיו לקרבנות הירי הארטילרי המשתמש במרעום הקרבה. אף הנפאלאם, וכדוריהם של מקלעי המטוסים עשו את מלאכתם.

השטח ושאלת האיכוך

ידוע לכל אחד כי בזוקה היורה את ירייתה ניתנת

בנקל לאיכוך. אפשר אפילו לעקוב ממש בעינים אחרי הרקיטה הנורית ממנה, לאורך כל מסלול-תעופתה כולו. כל בזוקה הפותחת באש תשמש, איפוא, נושא מידי לפעולת הטנקים אשר הוצבו בבסיסי-אש במרחקים של כ-1000 מ'. צעדי ההתקדמות אשר הושגו בצידום האופטי של טנקים, עם שופרות-הראיה שלהם המגדילות פי 6, מדי-הטוח שלהם ומשקפיהם, אינם מניחים מקום לשום ספק בנקודה זו. מש-אוכן מערך-עמדות האויב בכללותו, יוכלו הטנקים לגלות בזוקות ידועות אף באותו רגע עצמו בו הקלע מוציא את ראשו משוחתו בשביל לצפות, או לטעון את נשקו, או לכונו אל המטרה.

תוך קרב הרגלים מתקדם הרובאי בזהירות מניה למקלע האויב להתגלות, ומסמנו למרגמה המשמידה אותו. באותה דרך עצמה יהיה נוהגו הטקטי של השריון להניע חלק מהטנקים קדימה, עד אל תחום טווח התכליתי של הבזוקות כדי לאלץ את הללו "להתגלות"; שאר הטנקים, התופסים באותו זמן עמדות במרחק ניכר, אך נוח, ישמידו בהדרגה את הבזוקה.

אנו חוזרים אל אותה הנקודה בדיוק, כאשר נמצא כי תותחי הטנקים הגרמניים PZKW ("סימן" IV), והתותחים הנגד-טנקיים-ומטוסיים בני 88 המ"מ של רומל, היו עדיפים בטוחם על התותחים הנ"ט בני 6 ליטראות הבריטיים.

ברור הוא כי תוצאת הקרב מותנית גם בטיב השטח. בשטח קשה לגבי הטנקים — יער, ג'ונגל, מטעי-אורז, הרים, שטחים בנויים — היתרון יהיה לבזוקות; אולם בשטחים בעלי אופי ממוצע, גליים במידה מתונה, לא מכוסים צמחיה רבה — יישאר היתרון בידי הטנקים: — כי יהיה ביכולתם להשתמש בטוחו ובדיוקו העדיפים של חימושם.

בסוג-שטחים כזה נשאר איפוא הטנק הצורה היחידה של הגנה נגד-טנקית אשר עליה ניתן לו לחיל-הרגלים לסמוך בקביעות. הגנה נגד-טנקית ממשית איננה, לאמיתו של דבר, זו המסתפקת במניעת טנקים אויבים מלרמוס את הרגלים בשוחות תיהם — כי אם זו המונעת מלירות על הרגלים מהטוח המרוחק הנוח לטנקים.

הבזוקה יכולה להיות, במקרה הטוב ביותר, לנשק התגוננות-עצמית של חיל הרגלים, אולם אי-אפשר לבסס עליה תמרון נגד-טנקי אמיתי. אפשר לו, לבעל-בית החושש כי יותקף במשכנו, להסתפק באקדח צנוע וקטן בן 6.37 מ"מ. אולם הוטר — הזוג לרדי-פה אחרי ליסטים מסוכן שכזה צריך לכלי-נשק בן ממש.

חיליהם במלחמת העצמאות

שי הפלי"מ, ימאי צי-הסוחר וצי-הדייג ומגוייסי הצי הבריטי לשעבר.

עם פרוץ פעולות האיבה, גויס חלק מהנ"ל לשורות הפלי"מ. ימאי צי-הסוחר שימשו "ימאים מקצועיים" בכלי שיט בעיקר, ומגוייסי הצי הבריטי לשעבר היוו גרעין של כוח-אדם מקצועי למתקני-החוף בעיקר, למספנות, לתיקור גים של מכונות, של ציוד ושל גופי כלי-השיט. אנשי מח"ל תרמו גם הם את חלקם לצי הישראלי המתקדם.

מאחר שלא היה עדיין במדינה כל חימוש כבד שאפשר היה להקצותו לכוחות הים, חומשו כלי-השיט בנשק-קל בלבד.

לעומת גרעין זה של הכוח הימי שלנו — אם כי דל בראשיתו — לא עמדו כלל ערביי ארץ-ישראל על החשיבות שבכוח-ימי. עם פרוץ פעולות האיבה לא היה, איפוא, ברשותם כל כוח-ימי שהוא.

עובדת העדר כוח-ימי יריב איפשרה, כמובן, לצי הישראלי הצעיר לשלוט במימי ישראל.

מבצעי הפלי"מ.

עם פרוץ פעולות האיבה הורחב ייעודו של הפלי"מ והוטלו עליו תפקידים נוספים, כגון סיוע בתובלה ימית לכוחות הקרקע (פעולה שהתבטאה בעיקר בקיום הקשר עם הגליל המערבי בתקופת ניתוקו). כבר בכיבוש יפו, ביצעו סירות-מוטור חמושות בנשק-קל פעולות מצור והטרדה במימיה. בכיבוש עכו גם הרעישו את העיר הנצורה מצד הים, באמצעות מרגמות ומכ"י שהוצבו על כלי-השיט. נוסף לפעולות אלו, השתלטו אנשי הפלי"מ על נמל חיפה ועל קיסריה הערבית, וביצעו מבצעים נוספים.

הקמת השירות הימי וגידול כוחות הים.

היה זה יום ה-17.3.48 בו פרסם הרמ"א את הצו להקמת השירות הימי, שנודע אח"כ בשם חיל-הים. מיד עם הקמת השירות, עמדו בפני המארגנים הבעיות הבאות בכל חומרתן:

- השגת כוח-אדם מקצועי.
- רכישת כלי-שיט, רכישת חימוש וציוד אחר הדרוש לתפעולם.
- הקמת בסיסים לצי המוקם, אשר יוכלו לספק לכלי-השיט את השירותים הדרושים להפלעתם.
- מיד עם הקמת השירות הימי — ובטרם פינו הבריטים

מטרתה של רשימה זו הנה לפרוש לפני הקורא את פרשת הולדתו של חיל-הים הישראלי וגידולו בתקופת מלחמת-העצמאות (עד לשביתת הנשק), וכן לגולל לפני הקורא את פרשת מבצעיו של חיל-הים הישראלי בתקופת מלחמת-העצמאות — פרשה המוכרת רק למעטים כיום.

אין לראות רשימה זו כהיסטוריה הרשמית של חיל-הים במלחמת-העצמאות, מאחר שלא נכתבה במגמה כזו. היא כללית ביותר, אינה מפורטת, מעלה רק את חלקן של העובדות ואינה יורדת לניתוח המבצעים הימיים. מטעם מים שונים מתעלמת הרשימה ממספר מבצעים.

בכתיבת הרשימה התבססתי על החומר שברשות הענף להיסטוריה שבמטה הכללי, כפי שנאסף ורוכז ע"י ר/סרן טירר מחיל-הים; במידה רבה ידועים לי הדברים ידיעה בלתי-אמצעית.

התקופה שלפני הקמת השירות הימי—הפלי"מ.

ראשיתו של חיל-הים נעוצה בפלוגה הימית (פלי"מ) אשר הוקמה בשנת 1943 במסגרת הפלמ"ח. היא נועדה בראש וראשונה להכשרת אנשי פלמ"ח לימאות, כדי שיוכרו לפעול למען העלאת העולים לארץ, ובמידת הצורך יוכלו גם להעביר אנשים ונשק מנקודת חוף אחת לשניה. פלוגה זו היותה את היסוד לחיל-הים של היום. בשנות 46—1945, עם תחילת עליה ב' בקנה-מידה רחב, הוכשרו הימאים בקצב גובר והולך, ונמצאו בכל אנית-מעפילים ובכל מקום באירופה ממנו הפליגה אי פעם אנית-מעפילים. לצורך האימונים שימשו סירות-מפרש פתוחות, ולעתים גם ספינות-דייג קטנות — לאימון מתקדם.

עם פרוץ פעולות האיבה העמדו לרשות הפלי"מ — נוסף לסירות האימונים — מספר סירות-מוטור קטנות ושתי ספינות ממש, ביניהן ספינת דיג קטנה אשר תוקנה והוכשרה לפעולה. למרות אטיותן, היו הספינות בנויות מחכת, ובהשוואה לכלי-השיט שקדמו להן בשירות הפלי"מ, היו אלה "אניות" של ממש.

את הפוטנציאל בכלי-שיט לכוח ימי בעתיד, היה בעיקר "צי-הצללים". בצי אניות המעפילים לשעבר (אשר הבריטים העמידו בנמל חיפה) על כלי-השיט השונים שבו, שהזרי כירו ברובם "צללים" של כלי-שיט, נמצאו גם אניות הראויות עדיין לעבור אורחות ימים.

את הפוטנציאל בכוח-אדם לצי העתיד, היוו פרט לאנ-

את נמל חיפה — הוחל בהכשרת הטובות שבאניות „צי הצללים“.

האניה הראשונה שהוכשרה שימשה בעבר כשוברת קרח במשמרה-החופים של צי ארה"ב. מיד לאחר הכשרתה החלו בהכשרת אניה שניה, גם היא מ„ותיקות“ משמרה-החופים של צי ארה"ב בעבר, כן הוכשרו שתי קורבטות, ששימשו בעבר בשירות הצי הקנדי.

ב-21.6.48 הפליגה האניה הראשונה למעגן תל-אביב ושם חומשה. ב-9.6.48 הפליגו לת"א גם האניה השניה ואחת הקורבטות — ואף הן חומשו שם. ואילו הקורבטה השניה נכנסה לשירות כעבור חודש בקירוב.

עם צאת הבריטים את חיפה, ב-30.6.48, השאירו אחריהם שלוש סירות של משמרה-החופים, אשר הוכנסו, כמוכן, מיד אל הצי המוקם.

עם הקמת צה"ל ב-15.5.48, הוחל בגיוס כללי גם לחיילים, כשאנשי הפלי"מ מהוים את גרעינו. ימאי צי-הסוהר ומגויסי הצי הבריטי לשעבר גויסו גם הם בחלקם לחיל-הים, כפי שהוזכר כבר. הראשונים כ„ימאים מקצועיים“, נשלחו בעיקר לכלי-השיט, ואילו הסוג השני, בעיקר בעלי-מקצוע, עסקו במקצועות הנדסה ימית והיוו את הגרעין להקמת מספנות. אנשי הפלי"מ היוו את עיקר השלד הפי"קודי. מספר מצומצם של אנשי מח"ל היה בצמרת הפיקוד של החיל, ואילו אנשי מח"ל אחרים נמצאו בתפקידים שונים בחיל — אולם רק מעטים מהם היו אנשי צי-מלחמתי בעבר.

כבסיס עיקרי לצי נבחר נמל חיפה.

כוחות הים של מדינות ערב, האפשרויות הפתוחות בפניהן ומשמעותן.

עד לפלישת מדינות-ערב שלט חיל-הים במימי ישראל. ברם עם הפלישה, השתנו יחסי הכוחות מעיקרם. מצרים היתה המדינה היחידה בין מדינות ערב, אשר לרשותה עמד כוחימי ראוי לשמו באותו זמן. במחצית שנת 1948 מנה הצי המצרי עשרות אחדות של כלי-שיט שונים בנפח כולל של כ-20 אלף טון.

יתכן וחלק מכלי-שיט אלה היה מיושן במקצת, אולם מרביתם היו במצב מעולה וחימוש הימי היה מקורי כבכל אניה מטיפוס דומה בכל צי מלחמתי אחר, וצוותיהם היו פהזה או יותר מאומנים.

כלי השיט העיקריים היו:

- 3 שולות-מוקשים גדולות (טיפוס בריטי — „אלג'ריין“), כל אחת בנפח של אלף טון בקירוב.
- 4 אניות הובלה מזוינות, שונות בגדלן ובמבנן.
- 8 שולות מוקשים חופיות בנות 200 עד 300 טון כל אחת.

● כן כלל הצי המצרי מספר סירות-משמרה-חופים חמושות קל, וכשני תריסרים של נוחותות מטיפוסים שונים, רובן קטנות וחמושות רק בחלקן.

כוח-האדם בצי המצרי — אם כי לא עמד על רמה מקצועית גבוהה ביחס לציים אחרים — היה בכל זאת בעל ותק מסוים ורגיל בהפעלת כלי-השיט שלו, ומה גם שנהנה מעזרת מדריכים שהושאלו לו ע"י הצי הבריטי.

לשימוש הצי המצרי עמדו מספר בסיסים, שהעיקריים שבהם היו אלכסנדריה ופורט-סעיד. בשני נמלים אלה היו מתקנים משוכללים לאניות צי מתקופת מלחמת-העולם השניה.

האפשרויות שהיו פתוחות לפעולה בפני הצי המצרי הן אלה:

- הטלת הסגר ימי על ישראל;
- התקפות על נמלי ישראל;
- הרעשה מהים על מרכזי תעשייה וישוב לאורך החוף;
- סיוע מן הים לכוחות הקרקע — הן באש תותחים והן בתובלה ימית;
- נחיתות ופשיטות.

להלן ניתוח תמציתי של תוצאות כל אחת מהפעולות הנ"ל לגבינו, אילו היו נוקטים אותה נגדנו:

1. הטלת הסגר ימי.

מאחר שמדינתנו גובלת מכל עבריה במדינות ערב, הרי שהפתח היחידי להבאת אספקה וציוד הנו בדרך הים. אפשר היה אולי להביא לארץ נשק-קל בכמויות קטנות בדרך האויר, אולם ברור כי מזון לאוכלוסיה, חומר גלם לתעשייה, דלק (הן לרכב צבאי ואזרחי והן למטוסים), חי-מוש כבד וציוד מלחמתי אחר בקנה-מידה של ממש — אפשר היה להביא אך ורק בדרך הים.

גם אם גניח שבמספר כלי-השיט שעמדו לרשותו לא היה האויב מסוגל להטיל עלינו הסגר מלא, ואחוז מסויים של אניות-האספקה והרכש היה מסתנן ומגיע בכל זאת לארץ, היה הנזק שנגרם כתוצאה מאי-הגעתן של האניות האחרות — הן בשטח הצבאי והן בשטח הכלכלי — חמור ביותר.

בתקופה שלפני ההפוגה הראשונה לא היה עדיין לישראל כוח אוירי של ממש, ולא היה קשה לצי המצרי להטיל הסגר צמוד, דהיינו: סמוך לנמלי ישראל ולחופיה. הסגר כזה קל יותר לביצוע ודורש פחות כלי-שיט להטלתו.

לא יקשה לתאר את התוצאות מרחיקות-הלכת שהסגר ימי עלול היה לגרום לכל המערכה כולה. כפות-המאזניים היו אז מאוזנות כמעט, ולא הרבה היה דרוש כדי להטותן לצד הבלתי נכון.

המצרים לא עשו כל ניסיון מעשי להטיל הסגר על ישראל או לפגוע בכלל בנתיבי האספקה למדינה.

2. התקפות על נמלים.

להתקפות על נמלים שתי מטרות:

- א. למנוע את הנמלים מלשמש לאניות כמעגן וכמקום פריקה וטעינה.
- ב. למנוע שימושם כבסיסים אפשריים לצי ישראלי בעתיד.

שתי המטרות אפשר להשיג ע"י פגיעה במתקני הנמל, בין אם ע"י הרעשות מהים או הפצצות מן האויר — ובין אם ע"י חסימת הנמל ע"י טיבוע אניה ישנה בפתחו — שהוא לרוב צר למדי — וע"י כך למנוע מכל כלי-שיט את אפשרות השימוש בו (מוקשים ימיים לא היו בשימוש שני הצדדים במלחמת-העצמאות). הוצאת מתקני הנמל מכלל שימוש, דומה בהשפעתה להסגר ימי על המדינה, מאחר שקצב הפריקה והטעינה של האניות מואט בהרבה.

3. הרעשת מרכזי תעשייה וישוב.

הרעשות מן הים של מרכזי תעשייה, צומתי תחבורה ומרכזי ישוב — עיקר מטרתן להוציא מכלל שימוש מטרות בעורף, באזור החוף. ערכן הוא פסיכולוגי בעיקר — במיור-חד בהרעשת מרכזי ישוב. וזאת, למעשה, רצו המצרים להשיג בשתי התקפות-הנפל שלהם על תל-אביב, כפי שיוזכר להלן.

4. סיוע מן הים לכוחות הקרקע.

בתנאים שלנו יש ערך רב לסיוע ארטילרי מן הים לכוחות הלוחמים באזור החוף (כמוזכר לעיל היו האניות המצריות חמושות בתותחים בעלי קליבר של 4 אינטש ו-3 אינטש). חשיבות ניכרת בתנאים אלה היתה גם לתובלה ימית — להובלת תגבורות וציוד — מבסיסים במצרים לאזור רצועת עזה. המצרים בחרו רק בחלק הסביל של הסיוע — תובלה ימית.

5. נחיתות ופשיטות.

ערכן הממשי של פעולות נחיתות ופשיטות — בין אם נחיתה במגמה להקים ראש גשר (או להתחבר עם כוחות צבא מנותקים או מתקדמים) ובין אם פשיטה במגמה לבצע פעולה מוגבלת — הגו בזה שהמגן אינו יכול לדעת היכן בדיוק תבוצע הפשיטה או הנחיתה. כדי להתגונן בפני סכנה כזו, חייב המתגונן להחזיק כוחות צבא מספיקים במספר נקודות לאורך החוף, שיהיו מוכנים תמיד לעמוד בפני כל מקרה מסוג זה. כוחות צבא אלה יחסרו במקום אחר, שבו הנם חיוניים יותר. באותו זמן אי אפשר היה עוד לחשוב אפילו על הצבת סוללות חותחי חוף — ולוא גם להגנת נקודות חיוניות בלבד.

כוח אוירי גם הוא לא היה יעיל ביותר להגנה מפני סכנת נחיתה בפינה זו של ים-התיכון המזרחי. עקב קרבת בסיסי האויב — ניתן לכלי-השיט לעשות את הדרך הקצרה בחסות האפלה, ובעיקר בחורף, כשהלילות ארוכים יותר.

תכנית חיל-הים הישראלי

אותה תקופה החלו לפעול בחו"ל לרכישות כלי-שיט (כבר מחודש מרס 1948, ואולי אף קודם לכן). נרכשו כלי-שיט מסוגים שונים — מהם גם כאלה שיתכן כי לא היו חיוניים באותה תקופה. מיד לאחר כניסתן לשירות נשלחו כל „אניות-הקרוב" הישראליות למרחב ת"א והדרום — להגנה עליו בפני התקפות צי האויב (בחיפה ישבו עדיין הבריטים ולא היה קיים חשש שהאויב יתקוף עיר זו).

התקופה עד להפוגה הראשונה.

עד להפוגה הראשונה אפשר לציין רק שני מבצעים אשר ביצע הצי המצרי, ואשר לשניהם נועד למעשה ערך פסיכולוגי:

ביום 2.6.48 הורעשה קיסריה העברית ע"י אנית-האויב — כנראה שולת-מוקשים גדולה. נורו כ-15 עד 20 פגז, אך לא נגרמו כל נזקים או אבדות.

ביום 4.6.48 הרעישו את תל-אביב ארבע אניות אויב, וגסונו מבלי שגרמו כל נזק ממשי (פרטים ראה להלן). חיל-הים הישראלי גילה תפיסה בריאה יותר של שימוש בכוח-הימי שעמד לרשותו.

פעולות חיל-הים עד להפוגה ראשונה כללו: סיוע בתובלה ימית וסיוע ארטילרי לכוחות הקרקע; נסיון ביצוע פשיטות בחופי האויב; ליווי אניות מעפילים ורכש; סיורי-חוף והגנה על חוף תל-אביב ועל האניות שעגנו במימיו (כולל הגנה נ"מ).

להלן הנבחרים שבמבצעי חיל-הים באותה תקופה:

א. בימים ה-13—15.5.48 הועברו 300 חיילים חמושים לגליל המערבי המנותק (לחופי נהריה) ופוננו משם נשים וילדים שהועברו לחיפה.

ב. בימי כיבוש יפו ועכו, הטילו סירות-מוטור-חמושות מצור על תנועת סירות-אויב במימי אותן הערים.

ג. ב-4.6.48 ניסה האויב לתקוף את תל-אביב מהים. ארבעה כלי-שיט של האויב, שכללו: שולת-מוקשים גדור לה, אנית-אספקה חמושה ושתי נחתות-טנקים חמושות, נראו מתקרבים לתל-אביב. אותה שעה היתה רק אניה אחת בשירות פעיל. אניה זו, חמושה בשני תותחים נ"מ בני 20 מ"מ בלבד, ניסתה לתקוף את אניות-האויב. נפתחה עליה אש תותחים, אשר פגעה בה שתי פגיעות ישירות (במקרה לא נגרם לה כל נזק).

לאחר ששני מטוסי פיפריקב („פרימוסים") הפציצוה

מהאוויר — ועם חשכה — נסוגה שייטת האויב. עד היום לא ברורה כלל כונת האויב בהתקפה זו — כנראה התכוון להרעיש את תל-אביב, אלא שלא חזה מראש כל התנגדות שהיא.

ד. ב-11.6.48, כשעה לפני כניסת ההפוגה הראשונה לתוקפה, פגשה שייטת הקרב הישראלית, שמנתה אז שלוש אניות, באנית-אספקה חמושה של האויב („אמירה פאור-זיה“). האויב ציית לפקודת אניותינו להפליג עמו, אך לאחר זמן נתקבלה הוראה מהמפקדה לשחררה — וחבל.

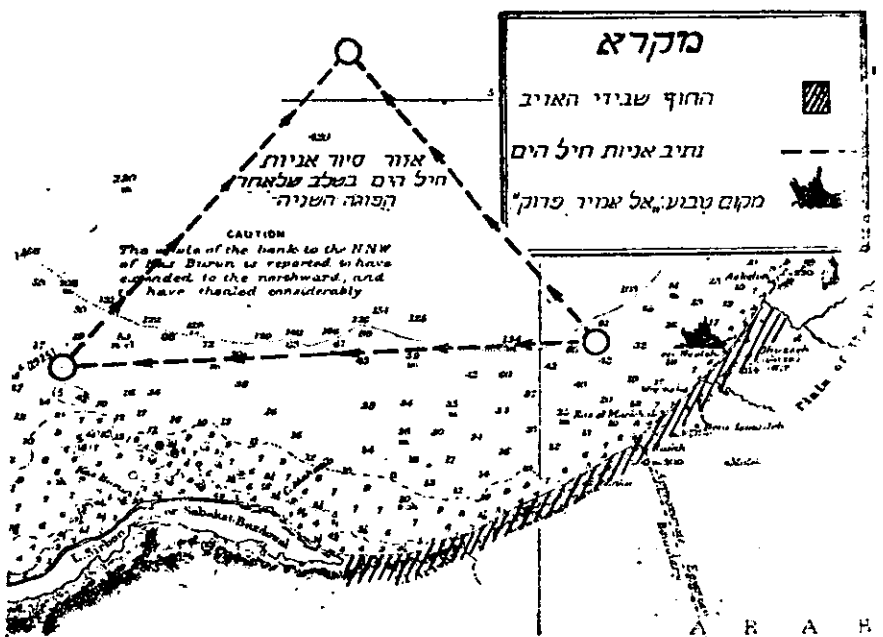
בין ההפוגה הראשונה לשנייה.

עם תום ההפוגה הראשונה חלה עליה ניכרת בכוחות חיל-הים. הגיעו לארץ כלי-שיט אשר נרכשו בחו"ל: מספר פירות-משמר-חופים וסירות-מוטור, נחתות-טנקים אחדות וציידת-צוללות (P.C. Patrol Craft) בנפח של כ-600 טון, ששירתה מקודם בצי ארה"ב. אחת האניות שהוכשרו לראשונה הוצאה משירות — ובמקומה הוכנסה אנית-המעפילים בנפח של 600 טון.

עם תום ההפוגה הותקנו על הקורבטות תותחים של פמש. היה זה צעד גדול קדימה, ואף-על-פי-כן עדיין לא איתה קיימת שיטה אחידה לבקרת אש.

באותה תקופה חומשו גם ספינות-המשמר בתותח נ"מ בן 20 מ"מ כנשק עיקרי, ונוסף לכך גם במכ"י.

עם חימושן החדש של האניות, החלו להפעילן להרעשת עמדות האויב ברצועת עזה-אשקלון ובחיפוש אחר אפשרות מגע עם אניות האויב. ספינות-המשמר שימשו לשיבוש דרכי התחבורה של האויב אשר ביבשת לאורך החוף, בעיקר בין עזה לאשקלון. בעת פינוי אשקלון במיוחד, התקרבו הספינות סמוך לחוף והיו זורעות הרס בין טורי המכוניות שנסעו על חולות שפת-הים. כן מנעו מן האויב שימוש כלשהו בכלי-השיט שלו.

מפה 1. איזור סיוור אניות חיל הים בשלב שלאחר הפוגה ראשונה, וצינו מקום טיבוע „אל-אמיר פרוק“

ראויים לציון מספר מבצעים מתקופה זו:

א. זמן קצר לאחר תום ההפוגה, בעת הפצצה על ת"א — הופצצו גם אניות חיל-הים שסיירו במימי תל-אביב. מטוס דקוטה אחד הופל באש תותחי האניות — הישג ראוי לציון לצי הצעיר.

ב. ביום 19.10.48 תקפו שתי הקורבטות ואניה נוספת אניה מצרית, כנראה קורבטה, שהעלתה תגבורת בחוף אשקלון. התפתח קרב תותחים. האניה המצרית נסוגה מיד דרומה, והצליחה להתחמק מאניות חיל-הים. מיד עם ניתוק המגע עם אנית האויב, תקפו 5 מטוסי ספיטפייר את אניות חיל-הים בהפצצות צלילה ובאש תותחים. מטוס מצרי אחד הופל. לאניות נגרמו נזקים מבוטלים מרסיסי פצצות, שתוקנו בו בלילה.

ג. ערב הכנס ההפוגה השניה לתקפה, סירה שייטת-הקרב הישראלית בדרום, ועם ערב נתקלה במימי עזה באנית אספקה חמושה ובשולת-מקושים חופית של האויב, אשר הביאו תגבורת בדרך הים. כתוצאה מפעולה מוצלחת של השייטת הישראלית, טובעה אנית האספקה „אל אמיר פא-רוק“ ושולת-המקושים ניזוקה קשה. לאניותינו לא נגרם כל נזק.

פעולה מוצלחת זו גרמה למפנה במערכה בים, ומכאן ואילך לא נראו יותר אניות הצי המצרי במימי הדרום. חיל-הים הישראלי השיג שוב את השליטה בים.

לאחר ההפוגה השנייה.

לאחר ההפוגה השניה לא נוספו כלי-שיט, אולם לעומת זאת הורכבו על אניות שייטת-הקרב תותחי-שטח ימיים שנרכשו בחו"ל.

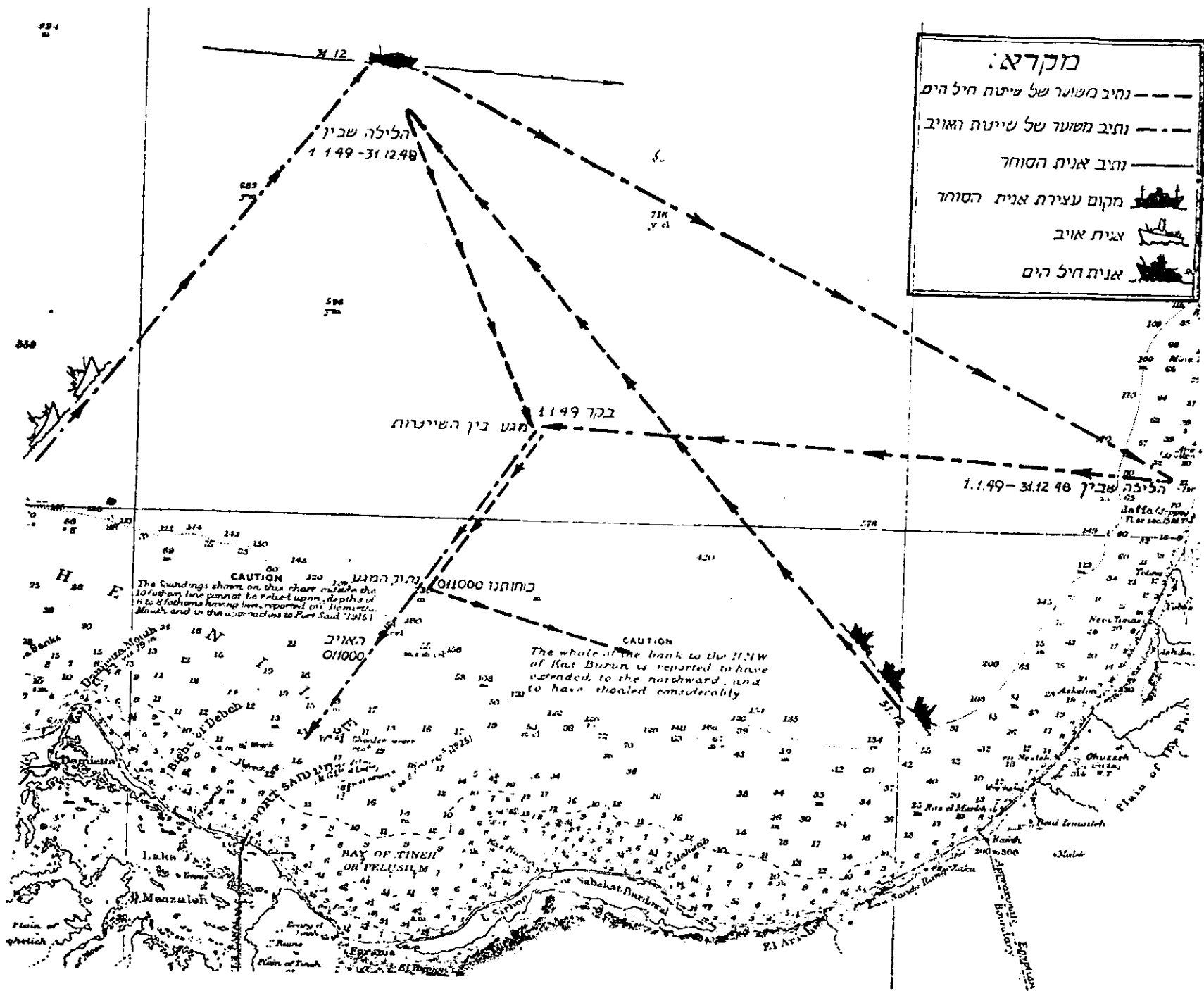
במסגרת מבצע „עין“ שוטטה שייטת-הקרב הישראלית במימי הדרום, מחופי רצועת עזה ועד אחרי אל-ערیش, במטרה למנוע את האויב מקבלת כל תגבורת וציוד בדרך הים.

מדי לילה בלילה הרעיעה שייטת-הקרב את עזה, ולעיתים קרובות הורעשו גם רפיח ואל-ערیش. מידת הנזקים שנגרמו ע"י הפגזות אלו, אינם ידועים. אולם אם כי ערכן היה בעיקר פסיכולוגי — יש להניח שגרמו גם נזק לא מעט למתקני החוף.

הצי המצרי לא הופיע בזירה זו עד ליום 31.12.48, היום בו נתקבלה הידיעה ששתי אניות מצריות (קורבטה ושולת-מוקשים גדולה) עצרו אנית-סוחר שהיתה בדרך לישראל.

שייטת-הקרב הישראלית קיבלה הוראה להפליג מיד למקום המאורע. בלילה נתקבלה הידיעה שהאויב ניסה להרעיש את תל-אביב. מטוס-סיוור גילה עם שחר את מקומן של אניות האויב — ובבוקר נתקלה בהן שייטת-הקרב הישראלית.

התפתח קרב תותחים קצר בטוחות-תותחים מכסימלי —

מפה 2. שחזור משוער של מבצעי האויב בשלב שלאחר הפוגה שניה, ופעילות כוחותינו בתאריכים 1.1.49 - 31.12.48

מאות, נמצא כי כל תקופה ותקופה גתיחדו לה קוראופי משלה.

א. התקופה שלפני התערבות מדינות ערב.

למול הכוח-הימי הישראלי המוקם לא עמד כל יריב. למרות עובדה זאת המשיכה המדינה בפיתוח כוח ימי זה — צעד הגיוני ביותר לאור התערבות מדינות ערב בשלב מאוחר יותר.

ב. התקופה שלאחר התערבות מדינות ערב — ועד להפוגה הראשונה.

מול חיל-הים הישראלי עמד בתקופה זו הצי המצרי, אשר עלה עליו בנפח אניתיו ובטיב חימושו. האויב ביצע שתי התקפות בלבד — שתיהן בעלות ערך מועט: האחת על קיסריה העברית, שהיתה ידועה כ"בסיס" של חיל-הים, והשניה על תל-אביב — פעולה שלא השיגה את מטרתה. העדר יזמה מצד האויב איפשר לחיל-הים הצעיר להת-פתח ולהתארגן עד כדי כך, שיכול היה, בשלב מאוחר

והאניות המצריות נסוגו לעבר פורט-סעיד במלוא מהירותן. בו בזמן הפציץ מטוס של חיל-האוויר את האניות המצריות מגובה רב — אולם ללא תוצאות, כנראה. אניות חיל-הים ניסו לחדש את המגע עם אניות האויב, אולם כתוצאה מנסיגתן של האחרונות לעבר בסיסן נאלצו אניות חיל-הים לזנוח מטרה זו במרחק קטן מפורט-סעיד, ולחזור לזירת עזה-אל-עריש.

אותו לילה הורעשה עזה פעם נוספת מהים.

הרעשות החוף הרבות לא גשארו ללא-מענה מצד האויב. זרקורים בעלי עצמה חזקה וסוללות תותחים הוצבו בגורת החוף. בכל פעם שהאניות התקרבו לחוף, היתה נפתחת עליהן אש חזקה. למרות זאת אירע מקרה אחד בו נפגעה קורבטה פגיעה ישירה מאש תותחי החוף. הנזק שנגרם היה קל. היו אמנם מספר פצועים קשה — אך האניה המשיכה בפעילותה הרגילה.

* *

בסכמנו את אופי פעולותיו של חיל-הים במלחמת העצ-

יותר, להתמודד עם הצי המצרי במגמה לנסות להוציא מידיו את השלטון בים.

ג. התקופה שבין ההפוגה הראשונה לשנייה.

בשלב זה של המערכה, לאחר הוספת כלי־שיט וחימוש, כנזכר לעיל, נטל חיל־הים את היזמה לידי ועבר לתוקפנות.

בשלב זה מתמודדות אניות חיל־הים עם אנית הצי המצרי לראשונה. מנקודת־ראות טקטית, נסתיים קרב זה ללא תוצאות של ממש — אולם הוכיח שאנשי חיל־הים הישראלי עולים ברוח־הקרב על אנשי הצי המצרי.

הצי המצרי לא ניסה לתקוף את חופי ישראל או להכריע את חיל־הים בקרב.

בסיום שלב זה מוכיח חיל־הים את יעילותו ואת רוח הקרב שלו ע"י טיבוע אנית־הצי המצרי במימי עזה — מבצע המסמל את עליונות חיל־הים על הצי המצרי.

ד. התקופה שלאחר ההפוגה השנייה.

בשלב זה — לאחר שחיל־הים הישראלי הוכיח שידע לנצל הזדמנויות שניתנו לו, ע"י כך שגילה יזמה ותוקפנות ללא חת — הוא נטל לידי ממש את השליטה בים בזירת עזה—אל־עריש (אשקלון נכבשה בינתיים ע"י כוחותינו). שליטתנו בים התבטאה בעובדה שבמשך כל התקופה שבין ההפוגה השנייה לשביתת הנשק, לא נראה בזירה זו כל כלי־שיט מצרי.

במגמה להרים את רוח אנשיו ניסה האויב לבצע פעולה תוקפנית כל שהיא. יחידה בת 2 אניות עצרה אניית סוחר שהפליגה לישראל — והמשיכה אח"כ בהרעשת תל־אביב מהים. על פעולה זו — ספק מבצע בודד ספק נסיון לחזור וליטול את היזמה בים — הגיב חיל־הים בהחלטתיות ובמרץ:

יחידות חיל־הים יצאו לקראת האויב, תקפו אותו ואל־צוהו לסגת לבסיסיו ולחפש בהם מחסה.

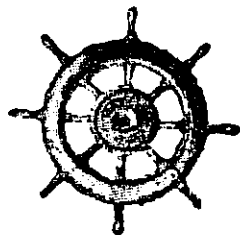
מנקודת ראות טקטית לא הביא קרב זה לידי כל תוצאות של ממש — אולם מבחינה אסטרטגית היה זה שוב נצחון לחיל־הים: היה זה נסיונו האחרון של הצי המצרי לבצע פעולה כל שהיא בים במלחמת־העצמאות.

מאז ועד לשביתת הנשק היה הצי המצרי כאבן שאין לה הופכין.

* * *

יתכן והקורא שאינו מצוי אצל עניני ים, אם ינסה לנתח את המערכה בים כדי להפיק ממנה לקח לעתיד, עלול להגיע למסקנה, שכוחות הים של אויב אינם מהוים כל סכנה של ממש לישראל; והראיה לכך היא, שלא ביצעו כל פעולה אשר השפיעה ישירות או בעקיפין על המערכה הכללית.

אולם טעות תהיה להסיק מסקנה מעיָרו, כי האויב אף־הוא אינו קופא על שמריו. צבא הגנה לישראל חייב, איפוא, להגדיל כוחו בים — ממש כביבשה ובאור, ואולי אף יותר.

כיבוש הארץ ע"י צבא הסלבקים

מסעות וקרבות - היקשיהם בתולדות המלחמה ולקחם

אנו לתיאור עניני ומאלף של מערכים טקטיים ומהלכים אופרטיביים. תיאור זה יש בו כדי להעמידנו גם על ערכם של גורמים טופוגרפיים ועל דרכי ניצולם, והמענק ומעוררה המחשבה שבו, טרם פג אף כיום. אכן, אין תימה בדבר. כי הלוא את ידיעותינו על מלחמת-סוריה הרביעית והחמישית הללו, הייבים אנו בראש-וראשונה לפרי-עטו של ההיסטוריון היוני הנודע פוליביוס, בתוספת כמה מקורות-עזר (דברי-היסטוריונים יונים וכתובות - יוניים, מצריים, רומיים ואף יהודיים); ופוליביוס לא רק היסטוריון היה - היסטוריון דיוקן, רב-מחשבה וקנאי לעובדות - כי אם גם איש-מדינה ואיש-צבא פעיל, מפקד-חיל-הפרשים (מעין סגן-המצביא) של ה"ברית האכאית" של עריריון, עדר-ראיה למסעות-מלחמה גדולים של הרומאים במקדוניה ובקרת-חדשה, וידידו של המצביא סקיפיו אפריקנוס-הצעיר (אמילינוס) ואיש-שיחו הקבוע. ניתוחיו הצבאיים-המקצועיים את טיב העצמה הלוחמת - מבחינת מבנה-הכוחות, אורח-היערכות, חימוש וטקטיקה - של הצבאות המובהקים שבעולם הקלאסי, צבא-מוקדון וצבא-רומי, הנם עוד כיום יסוד-מוסד לידיעתנו ולהבנתנו את ההתפתחות הצבאית (הגורלית מבחינה היסטורית, ומאלפת ביותר מבחינה עניינית-מקצועית), שבמאות הרביעית, השלישית והשנייה לפני ספירת הנוצרים. על כן משנה ענין וערך נודע ללימוד העדות-הכתובה הזו, המספרת לנו על מסעיה-המלחמה של אנטיוכוס הסלבקי בתחום ארצנו ובארצות-הספר שלה. מסעים אלה העבירו לבסוף את הארץ מידי בית-לגוס לידי בית-סלבקוס - ובכך ערכו את הבמה המדינית והצבאית למרד המכבים ולמלחמותיהם שנתחוללו כעבור עשרות שנים לא-רבות.

בסקירה זו ינתנו ציונים מיוחדים לענייני מבנם ואופיים הכללי של צבאות שני הצדדים, או לגורמיה ולבעיותיה של הטקטיקה בתקופה ההיא בכלל - רק במידה שהללו ייראו כיוצאי-דופן, או כמחדשים משהו מבחינה טקטית או צבאית-ארגונית. או - כדי להבליט קוים האופייניים לתקופה, וכן לציין קוי דמיון, ושוני, לעומת הנהוג בזמננו-ראנו או בדורות האחרונים.³

(3) ידיעות על נושאים אלה, בצורה תמציתית, יוכל הקורא למצוא בחוברת "קוים למערכות-ישראל בימי הבית השני" (בהוצאת "מערכות") - בפרקים "צבאות מוקדון והמדינות ההלניסטיות" (עמ' 17-25), ובקטע שבעמ' 33-36, מהפרק "גורמים להצלחת המכבים".

מ התקופה בת אלף השנים בה ישב ישראל בארצו, מכיבוש כנען ע"י העברים ועד ערב מלחמת המכבים, לא נותרו לנו כל תיאורים-של-משלמה-לכם ולטיבם הצבאי של מעשיה-המלחמה הרבים (של בני-ישראל, ושל אחרים), אשר נתרחו בתחומי הארץ-עצמה ובשטחיה-הפרוודור-הגישה המקיפים אותה. זאת - פרט למה שמצוי בכמה מסיפורי התנ"ך, וכן בשני תיאורים מצריים (למערכת מגידו, ולמערכת קדש), אשר שניהם הקדימו, בעצם, את התקופה הישראלית בתולדות הארץ.¹ אף מסעיה-הכיבוש הכביר של אלכסנדר מוקדון לא השאיר אחריו, בחבל-ארץ זה, מורשה צבאית מאלפת, פרט לתיאוריהם של שני מעשי-המצור הגדולים - על צור הכנענית, ועל עזה שבפלשת - אם לא נביא כאן בחשבון את מערכת איסוס, שנת-חוללה בכ"ז במרחק ניכר, בגבולה הצפוני של סוריה. מצויה אמנם ידיעה מפורטת, אם כי מבודדת, משנת 312 לפנה"ס על מערכת "עזה-הישנה" (שנת-חוללה בין צבאי תלמי, שליטה של מצרים, לבין דמטריוס, המכונה "צרעל-ערים" ("פוליאורקסס", בן אנטיוגונוס ה"סומא", שליט אסיה), וכן על פשיטת-הנפל של דמטריוס אל חבל הגבטים, שבאדום.

אך גם אחרי זה, על פני מאה שנים כמעט, אין אנו שומעים שוב אלא, לכל היותר, ציונים סתמיים: "עלה", "ניצח", "כבש", "נגף", "נסוג". והלוא מדובר בתקופה בה נתחוללו שלוש "מלחמות-סוריה" הראשונות, בין מלכי בית-תלמי למלכי בית-סלבקוס, על השליטה ב"חילת-סוריה" (ביונית - "קליסוריה")². חילת-סוריה השתרעה, בערך, מנהר-אל-כביר (אלבטרס, ביונית) שמצפון לטרי-פולי, וממעלה-האורונטוס, בחציה-הדרך בין דמשק לחמה של ימינו - ועד למדבר סיני, והיא כללה, כמובן, את ארץ-ישראל.

רק עם מלחמותיו של אנטיוכוס השלישי (זה שזכה לתואר "הגדול") לכיבושה של חילת-סוריה, זוכים

(1) לגבי תיאורים אלה - ראה סקירתו של ד"ר ה. פור לוצקי "מערכות מגידו וקדש" בחוב' "חיי"ט של "מערכות-ישראל"; וכן מאמרו של ד"ר ש. יבק, "לתכסיסה-המלחמה של הכנענים והחתים", בחוב' ע"ח.

(2) מלחמת-סוריה הראשונה - 276-272 לפנה"ס; מלחמת-סוריה השנייה - 258-253 - או 260-255; והשלישית - 246-240.

1. מול קו מבוצר

קו־מג'ינו, שבבקעת-הלבנון.

קו־מגן מבוצר עשוי למלא תפקיד חיוני במצבים ידועים — ולפרק־זמן מסויימים. אכן במלחמה, שמהותה העיקרית הנה הדינמיות — עצם קביעותו של קו מעין זה היא המתנה את ערכו החולף.

הגייסות שנקראו לתפקיד זה כונסו באפמיאה שעל נהר האורונטס (מצפון לחמה, של זמנו אנו), אשר נמצאה בעצם לבו של חבל־הטבור הצבאי והמדיני, שבאותה ממלכה רחבת־מימד ומרובת־גיוון. בדרך הטבע נועדה היא להיות גם „מתקן־התגייסות־והצטיידות” לכוחות־הצבא הנקראים אל השירות־הפעיל. צפון־סוריה (שלעתים כינוהו „סלבקיס”) הכיל את הרשת הצפופה ביותר של ישר־בי־גייסות מקדוניים (ויוניים־מקדוניים) שבמדינה. ישובים אשר בהם שכנו אנשי יחידות הרגלים והפרשים, לסוגיהם, שהיוו את גרעינו המתמיד — ובעל הערך המכריע — של הצבא הסלבקי. מתוך ישובים אלה היו היחידות נקראות בשעת חירום, או בבוא

מסעו הראשון של אנטיוכוס־השלישי נגד אחוזות התלמיים בדרומה של סוריה, אשר שימש פתיחה ל„מלחמת־סוריה הרביעית”, נערך בשנת 221 לפסה״נ. הענין שבו — לא במה שנתרחש בו בלבד — כי אם אף במה שלא נתרחש בו.

כדי להבינו, יש לזכור את המסגרת האסטרטגית של אותה היאבקות. ניתן לומר, כי בדרך כלל היו למלכות סוריה (או „אסיה”), במחצית השניה של המאה השלישית, בתמידות, שלוש חזיתות (בדרך כלל „חזיתות מדיניות”, ובשעת מלחמה — צבאיות): — בדרום — כנגד מצרים הלגידית; בצפון־מערב — כנגד מלכותם המתבצרת של בני־אטל, שבפרגם (בצפון־מערב אסיה הקטנה); ובמזרח — כנגד המדינה הפרתית של בני ארשק, אשר נעשתה עצמאית והחלה מכרסמת בחבלים האיראניים של ממלכת־הסלבקים. היה זה, כאמור, מצב מתמיד. אולם אותה שעה לחץ על אנטיוכוס ועל מצביאיו מצב מסויים, דוחק ביותר: הנציבים הסלבקיים של מדינות מדי ופרס מרדו במלך הצעיר, אשר לא מכבר (בשנת 223 לפנה״ס) עלה על כסא מלכותו, וכוח רב גדרש כדי להכריעם. רק מתוך היסוס רב הוחלט על פתיחה מידית של המסע נגד המצרים, בטרם מוגרו האחשדרפנים המורדים שבמזרח. התוצאה ממצב זה של „מלחמה בשתי חזיתות” היתה, כמובן, שאף כי היתה היוזמה האסטרטגית (וביתר דיוק — המדינית־אסטרטגית) בידי אנטיוכוס כלפי מצרים ומלכה הצעיר והאדיש של זו — לא ניתן היה לרכז מתוך צבא־הממלכה, למסע חילת־סוריה, אלא כוחות מועטים מאלה אשר ודאי היו מופעלים לתכלית זו במצב תקין, של „מלחמה בחזית אחת” בלבד. וכן נקל להבין כי השפעתו של מצב זה על אפשרויותיו של הפיקוד הסלבקי היתה לא רק כמרתית — ומגבילה את תנופתו האופרטיבית ואת נכונותו להסתכן באבדות — אלא גם פסיכולוגית ואסטרטגית (ומבחינה זו — אף „איכותית”).

המסע עצמו נפתח רק בחודשי הקיץ — דהיינו, כשכבר נתקצרה ממילא „עונת־הלחימה” הרגילה בימים ההם, אשר לא נמשכה אלא עד רדת הגשמים.

הביטויים: „תלמיים”, „לגידים”, „מצריים” שבסקירות אלו — מתיחסים אל צד מלכות־מצרים בהתנגשויות המתוארות; הביטויים „סלבקיים”, „סוריים” — אל צד מלכות־סוריה.

תורן, להתיצבות לשירות. מאפמיאה ניתן היה, במידה שוה של נוחות ומהירות, לשגר את הגייסות המתיצבים — לאחר שחומשו, צוידו ונערכו — מזרחה, אל מעבר לפרת ולתוך שטחי ארץ־הנהרים והרמה האירנית או דרומה, אל חילת־סוריה ומבואותיה של מצרים. משם ערך חילת־הצבא את מסעו במעלה הנהר אורונטס, ותחנתו הגדולה האחרונה בגבולות הממלכה, היתה העיר לאודיקיאה⁴. זאת היתה „לאודיקיאה־של־לבנון”, שנמצאה אף היא על האורונטס, סמוך לחור־בותיה של העיר קדש, הנודעת עוד מראשית תולדותיה הצבאיים של ארץ סוריה — ולידה נלחם בשעתו הפרעה רעמסס־השני נגד החתים; אלא שרעמסס ערך אז את מסעו במורד הנהר, בבואו

(4) וצורפו אליהם יחידות שכירים־זרים ובני השבטים בעלי־הברית.

(5) אשר אין להחליפה בלאודיקיאה האחרת, הקיימת אף כיום והיא ידועה, בשם לטקיה, כנמל סורי בחוף הים התיכון.

מעבר בסיסו שבחוף הפיניקי; ואילו אנטיוכוס הוסיף לעלות לאורכו, בחצותו את רצועת ארץ-המדבר והשממה אשר חצצה בין ממלכתו לבין אחוזות התלמיים בחילת-סוריה. קו-הגבול לא היה אמנם יציב ביותר, בדרך כלל, במהלך המאה השלישית שלפני ספה"נ; והעיר דמשק, למשל, יש ועברה מיד ליד. אך אזור-שממה זה שבגורתו המרכזית של הספר, אשר הותרע עד למבואות עמק ה"בקעה" (אל-בקע, בערבית) שבין הלבנון למול-הלבנון, שימש חיץ מפריד כה טבעי עד שראהו כתחום קבוע ונתון. לאחר שהשתלט אנטיוכוס על ישובים שבמבואות ה"פרוזדור" הנפתח בין ההרים, חדר צבאו אל פנים המיצר הטבעי הזה עצמו אשר שני רכסי-ההרים, ממערב וממזרח, היווהו ותחמוהו. כאן באה שעת ההתקלות בהתנגדותם של הכוחות המצריים.

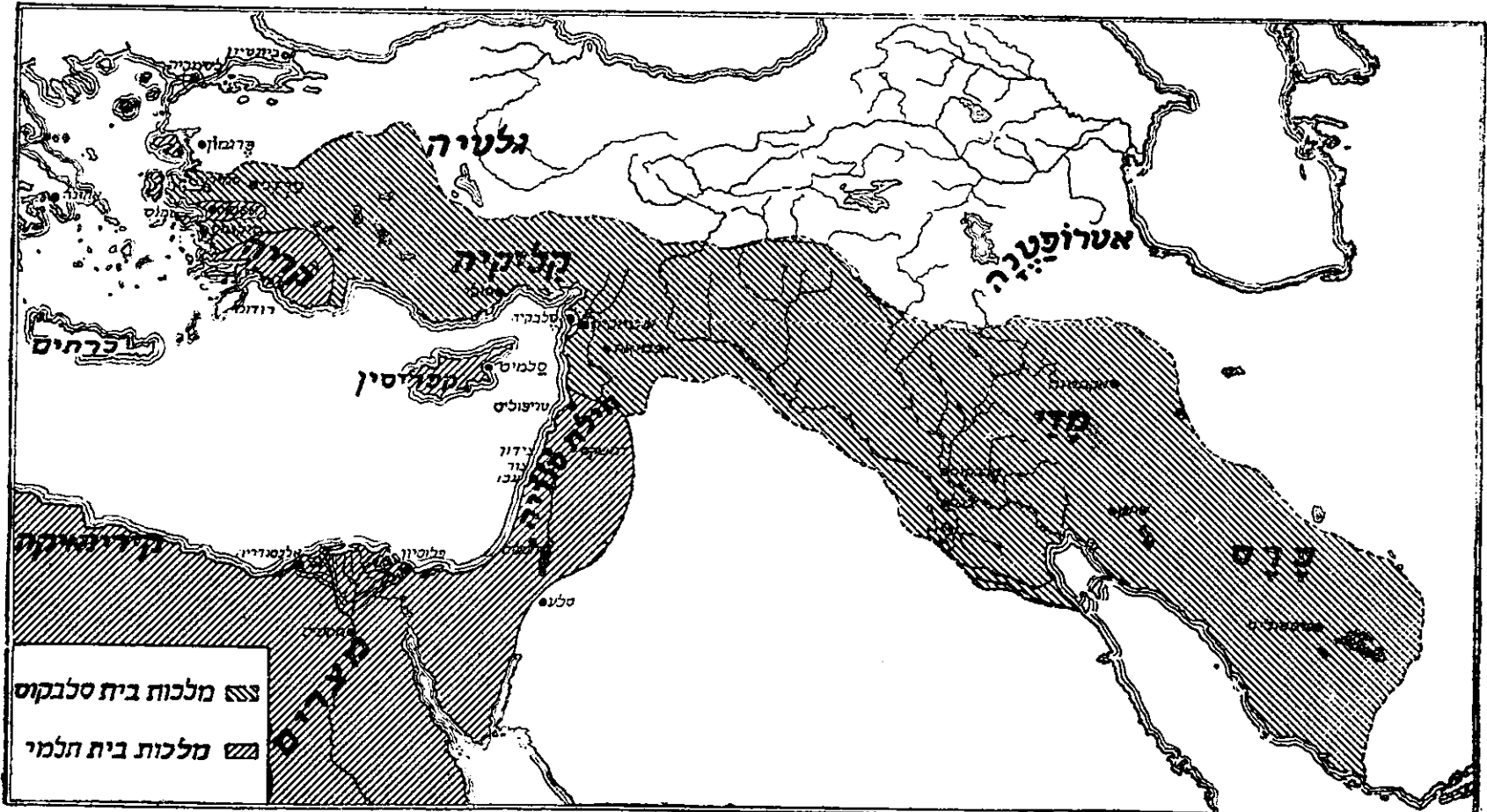
* *

ח ל-המצב, שהחזק ע"י ממלכת-התלמיים בקביעות בחבל "סוריה ופיניקיה", כפי שכינתה היא רשמית את שטחיה שבחילת-סוריה, לא היה, כנראה, גדול ביותר בדרך כלל. כוחה הצבאי

(6 מכונה בפי פוליביוס "מארסיאס", ובפי מקורות אחרים — מאסיאס.

העיקרי של הממלכה היה גם הוא — בדומה לזה של ממלכת-הסלבקים — מושתת על גייסות מתישבים צבאיים ("קלרוכים", או "קטקים", ביונית), אשר שכנו בריכוזי אחוזות וכפרים בחלקים שונים של מצרים. אלא שנראה כי כאן לא שלט — כבסוריה — הכלל של ארגון טריטוריאלי קבוע של היחידות, בו המסגרת של ישוב מסויים, ושל יחידה מסוימת, חופפות זו את זו. שוני זה במבנה גייסות-המתישבים, והמידה הפחותה של כוננות-מלחמה, נגרמו ודאי ע"י בידודה הגיאוגרפי היחסי של מצרים, שמבחינת מגע באויבים-בכוח היתה פמעין, "אי" גיאוגרפי-צבאי. התכיפות הפחותה — לעומת סוריה — של מלחמות-חוץ ומלחמות-פנים, רופפה, ללא-ספק, את ארגונם וכושרם של גייסות מצריים אלה בימות שלום. כן הגבירה את ההכרח, בבוא שעת-חירום, בחיול גופי-צבא שכיורים מבחוק, דהיינו — מיון ומשטחי-הבלקן (ואף מאסיה), וגם את משקלם היחסי של זרים אלה בהרכבו של הצבא התלמאי (שבו אף חיל-המשמר האישי של המלך היה מורכב בחלק לא-קטן מיסודות זרים-שכירים כאלה).

גם בתחומה של חילת-סוריה, וארץ-ישראל בכלל זה, ידוע כי היו מצויים "קלרוכים", בדומה לאלה

מפה 1

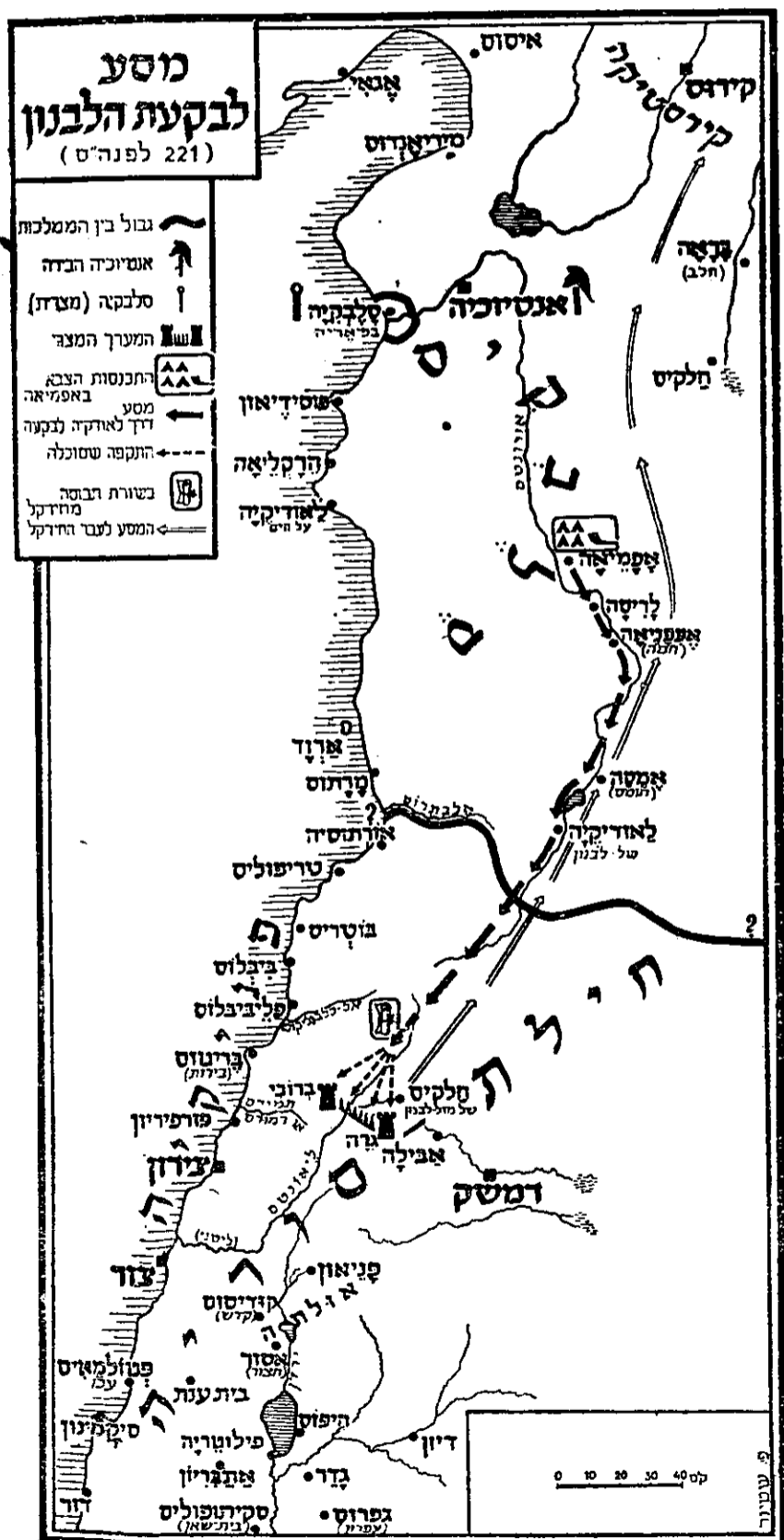
מלכות בית-סלבקוס ומלכות בית-תלמי בעלות אנטיוכוס ג' לשלטון (שנות העשרים במאה ג' לפנסה"נ) בולט המיעוט היחסי של חופייים מפותחים במלכות הסלבקית, לעומת שטחה וממדיה. כן נראים המרחקים הגדולים — ביבשה — אשר הפרידו בין "חזיתותיה" השונות.

בצבא-מצרים כל רזרב-מרכזי מגוייס). ממילא נגזר על תיאודוטוס (על אף כל נטייתם המסורתית של בני-אטוליה להתקפות נועזות ולפשיטות יוצאות-דופן — הוא עצמו נודע בשל אלו) אורח-מלחמה הגנתי. המבנה של זירת המלחמה הקל עליו את תכנון תכונתו להדיפת הסורים, כי מבנה זה רמז לו ברורות היכן יצטרך ודאי לקדם את פני הפולש.

ברצועה זו של סוריה התיכונה, הנתונה בין ים למדבר-ציה, והחצויה מצפון לדרום ע"י שני-רכסי הרים קשי-מעבר, יתכנו רק שלושה צירי-תנועה לגבי

שבמצרים עצמה. אלה נהנו מתנובת חלקותיהם, ועם זאת נשאו בשירות בטחוני ולוחם. מכל-מקום, כזה היה אופיו של הכוח-הלוחם אשר עמד לימנם של השליטים המקומיים, מבית בני-טוביה הידוע — ברצועת-ספר שבין עבר-הירדן היהודי⁷ לארץ-עמון, בחבל בר-תה, היא צור — ושהיה משולב במערך כות הכוחות התלמיים שבדרום-סוריה (היו אלה — בהתאם לטיבו של חבל-הספר בו שכנו — בראש וראשונה פרשים, ובו שירתו הם את השליט היהודי המקומי ואת השליט העליון שבאלכסנדריה).

כנראה היו קיימות בארץ גם כמה מושבות מקדוניות-יוניות בעלות צביון צבאי — שדמה אולי יותר לאופן של מושבות כאלו שבסוריה — ואל ענין זה עוד נשוב, ביתר פירוט, בשלב מאוחר יותר. אך נראה, כי את הגרעין העיקרי של חיל-המצב התלמאי ב"סוריה-ופיניקיה", היוו בכ"ז יחידות שכירות — אולי בצירוף עם יחידות מצבא-מצרים העיקרי, ש"קיימו את תורן" בשירות ספר⁸ (לפי כמה רמזים ניתן להסיק כי אף ריכוז-הגייסות שהיה מצוי — מכל מקום, ערב כיבושה הסופי של א"י ע"י הסלבקים — בגבול שבין מצרים לסיני, במחוז פלוסיון, ואשר, יחד עם היותו הפיקוד-הצבאי החשוב שבמצרים, היה את המשענת הראשונה לחיל-המצב שבארץ-ישראל — גם הוא הורכב, כנראה, מצירוף דומה של יחידות שכירים ויחידות מצבא-מצרים העיקרי). על כל פנים, העובדה שבראש חיל-המצב זה עמדו דוקא מפקדים-ראשיים מבני חוץ חלקם של החילות השכירים-המובהקים בתוכו. בשנת 221 לפנה"ס שימש כמצביא תיאודוטוס איש-אטוליה, הסטרטגוס (דהיינו, מפקד ומושל כאחד) של חילת-סוריה התלמאית. הכוחות שעמדו לרשותו לא היו, כנראה, גדולים ביותר; אין להניח כי ממשלת אלכסנדריה, באותה תקופה — עם עלייתו לשלטון של המלך הצעיר תלמי-הרביעי (המכונה "פילופטור"), אשר רדף תענוגות והיה אדיש ביותר לעניני מדי-ניות-חוץ ועצמה-צבאית — היתה עשויה לשגר לו תגבורת ניכרת כלשהי (ומה גם שכמעט ולא היה

מפה 2

(7) "פראה", כנינויו היוני, פס לאירחב-יותר בגדת-המזרח של הירדן.

(8) יתכן כי אישור לאופיו השכיר-הזור הבולט של חיל-המצב בחילת-סוריה ניתן לראות בכתובות ובדמויות-החיי-לים שבבית-הקברות הצבאי ליד צידון מאותה תקופה, אשר אפשר מאוד כי הקבורים בו נמנו על צבא התלמיים.

צבאות ניכרים: מערבי, בבקעת-החוף הצרה; מרכזי, בין שני הרכסים; ומזרחי, בפאת הרמה המדברית. באחרון, דלות היו, אחר-הכל, האפשרויות למסעו של צבא גדול — הגם שאפשרית היתה פשיטה, לשם לכידת דמשק⁹. אכן, המצב לגבי הנתיבים ה"מערבי" וה"מרכזי" שונה היה.

ויצויין, כי שם היו מצויים, ברכס הרי הלבנון, כמה מעברים בכיוון מזרח-מערב, אשר איפשרו במידת-מה למגן (ולעתים — אף לתוקף) את המשחק האופרטיבי של החלפת ציר, של העתקת מרכז-הכובד של הכוחות, וכיו"ב. אולם על פני אחד משני נתיבים אלה, בעמק-החוף, היה במציאותן של הערים הפיניקיות הלא-קטנות, אשר בדרך כלל היו נאמנות לבית-תלמי, כדי להכביד על התקדמותו של צבא סלבקי — לפחות כל זמן שטרם הביס את כוחות-השדה המצריים. ולא עוד, אלא שכאן עשוי היה גם ענין העצמה-הימית למלא תפקיד, ומן החשובים ביותר.

* *

א ותם הימים היה, אמנם, לממלכת-סוריה צי לא-מבוטל; אך קיים הרושם כי קרנו עלתה מחדש רק בהדרגה, במהלך שנות מלכותו של אנטיוך כוסיה-שלישי. כי זאת לזכור: על אף מימדיה הגיאוגרפיים הענקיים של מלכות-סוריה ("אסיה"), היה מרחב חופיה המפותחים זעום עד מאד, יחסית, באותם הימים, בעלות אנטיוכוסיה-שלישי למלכות. התלמיים נקראו "מלכי מצרים"; אך הם שלטו — נוסף על מצרים, קירינאיקה והאי קפריי-סין — לא רק ברוב-רובו של החוף הפיניקי, על מסורתו הימית ויכולתו להקים ציים, אלא אף בחופי דרום-מערבה של אסיה-הקטנה, בחלק מעריה של יוניה ובחלק מאיי הים האיגאי (ואפילו בחלקו של חוף תרקיה שבבלקן). גדולה מכל (אף מבחינה אופרטיבית-יבשתית ישירה) היתה העובדה כי מאז שנת 246 לפנה"ס, בתחילת "מלחמת-סוריה השלישית", החזיקו המצרים אף בעיר סֶלְבְּקִיָה שבשפך האורונטס — דהיינו, בנמלה של אנטיוכיה בירת סוריה, שהוא מוצאה היחיד לעבר הים. מסתבר, כי לשליטה סלבקית ישירה כמעט ולא שרדו בימי-התיכון אלא חופה של קיליקיה והרצועה הצפורה נית ביותר של החוף הפיניקי, כולל את לאודיקיאה

(9) באם אותה עיר, שבעלותה נתחלפה זה כמה פעמים, נמצאה אז בידיה-תלמיים, כפי שניתן לשער מכמה ציורים ומסיבות.

(לטקיה של ימינו, כנ"ל) — ומספר ערים בחוף המערבי המרוחק של אסיה-הקטנה. קשה להניח כי למצב דברים זה לא היתה השפעה על כוחו היחסי של הצי הסלבקי, לעומת עצמת-הים התלמאית, אשר ינקה ממסורתן של שלוש אומות-ים גדולות של העולם הקדמון (המצרים, הכנענים, היונים) ואשר הוטל עליה לקיים ממלכה שהייתה-תיכון היה ימה הפנימי ממלכה שהים טבורה ומקשרה. היתה זו עצמתים מטופחת, אשר אם גם ידעה מפלות במערכות-ציים — רבים היו מקורותיה, ורבה יכולתה (בין השאר יצוין, כי קוימו במצרים גם יחידות מיוחדות של "חיל-רגלים ימי" — נוסח ה"מרינס" שבזמננו).

באורח-המלחמה של התקופה קיים היה קשר ישיר בין מבצעי-היבשה שלאורך חופייה לבין פעולות הציים. במצבים אלה היו הציים מופיעים לעתים קרובות כצמודים אל צבאות-היבשה — ומסעותיו המאוחרים יותר של אנטיוכוס עצמו לכיבוש הארץ סיפקו דוגמאות בולטות לכך.

* *

נ ראים הדברים כי במסע ראשון זה לא הרגיש אנטיוכוס את עצמו חזק למדי בים עד כדי התמודדות ברצועת-החוף הצרה בצירופם של הצבא והצי התלמיים. ולתיאודוטוס היה, כנראה, היסוד לחשוב, כי לפחות בהתחלה, עד שיזכה אנטיוכוס להצלחה ניכרת ראשונה, ינוע מסעו באפיקו של ה"קניון" הטבעי העמוק שבין הלבנון למול-הלבנון. ואכן כאן ריכזו תיאודוטוס את תכונתו להגנה. לפי פוליביוס, היתה אותה רצועת-עמק פורה, "בקעת-מאסיאס" — במקום, בו נהיתה בלא-רהי צרה ביותר — חצוייה ע"י בריכה (או אגם) וביצות, "מקום בו קוצרים את קני-הסוף הריחני". משני עבריו של מכשול טבעי זה, שהשתרע במרכזו של המיצר, נמצאו בינו לבין רכסי-ההרים שמעבר-מזה ושמעבר-מזה, שתי נקודות בצורות, אשר נראה כי שכנו בנקודות טופוגרפיות נישאות: גרה במזרח — וברוכי במערב¹⁰. כל אחת מאלו שלטה על נתיב המוליך, דרך אותה זרוע-של-מיצר, או מיצר-משנה, ומגמתו חיונית: ליד גרה — הנתיב המוליך דרום-מזרחה, המפציע בין ההרים אל דמשק — ומשם אל

(10) לפי האב אַבֶּל (Pére Abel) היתה משמעות שמה של זו האחרונה "מלכות", או "רשת" — כינוי קולע למדי; ויתכן ומוצאו מסתבר במשהו ע"י מציאותה של רשת אפיקי-מים ותעלות המתחצים-אהדדי כבלוח-אשקוקי, אשר ניכרת יפה אף במפות של זמננו, ונראה כי נתקיימה אף בעבר הרחוק.

הדרך מאותה עיר חשובה אל ערי-עבר-הירדן (בעיקר אל פילד לפיה, היא רבת-עמון, שהיתה כנראה מרכז שלטון תלמאי ומעוז-צבא, בעל חיל-מצב ניכר), ואילו ליד ברוכי — המסילה לעבר הדרום, בכיוון המוצא מן ה"פרוזדור", ואל שערי ארץ-ישראל הנפתחים כלפי עמק-החולה.

ניתן איפוא, לומר, כי המצב הטופוגרפי של הגזרה בה בחר תיאודוטוס לכינון מערך-ההגנה, והמתואר ע"י העדות ההיסטורית, היה מקביל למדי לאותם מיצרים החוזרים-ונשנים גם דרומה יותר, בהמשכה של אותה בקעה המפלגת לשתיים את סוריה ואת ארץ-ישראל לכל אורכן מצפון לדרום; למשל, במידת-מה, בבקעת מרג' עיון¹¹; או — בהקבלה רבה עוד יותר של תנאי גיאוגרפיה וטבע בבקעת הירדן-העליון, באותו קטע בו נמצאים אגמה וביצור-תיה של החולה.

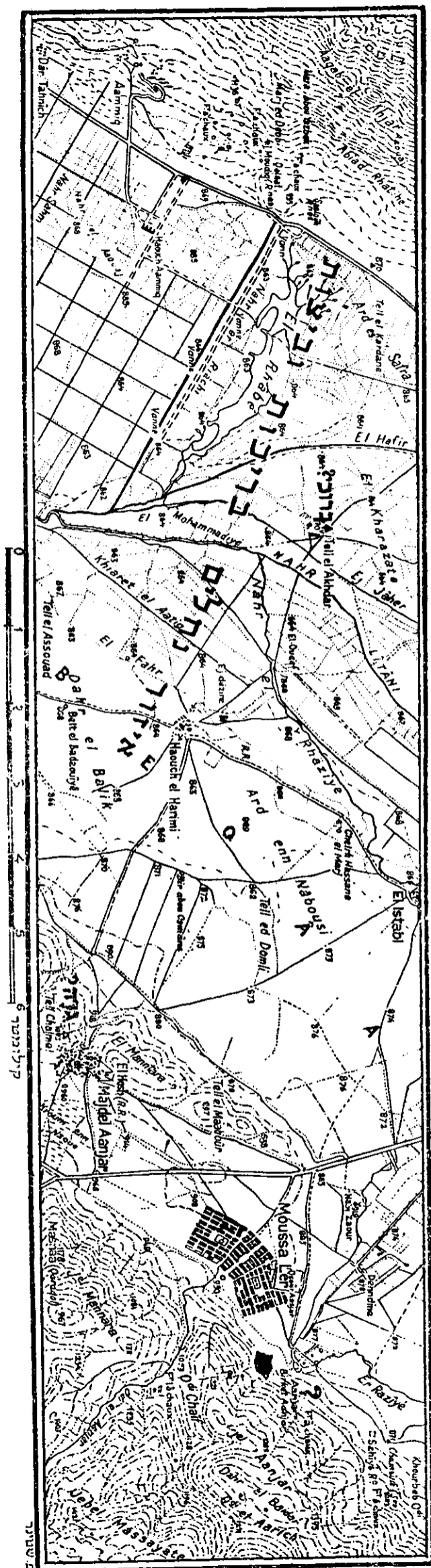
אכן, תיאודוטוס לא הסתפק ב"ביצורי-טבע" אלה; ויש לשער כי אף יחסי-הכוחות הצפויים הניעוהו לא לסמוך על הללו יתר-על-המידה. בגזרה שבין המצור דות הנ"ל, אשר שימשו "עוגנים" לשתי כנפות מערכו, חיזק הוא את מכשולי-הטבע ע"י הקמת קרמבוצר (חפירת-מגן עמוקה, וגדרות-קלונסאות איתנים) — ברוחים שבין מכשולים אלה, ויתכן כי גם מאחרי המחסומים הטבעיים, למקרה שהאויב יש-כיל לעבור על פניהם ולצלחם. ומאחרי קרמבוצר זה הציב את כוחותיו (על כל פנים, את אלה שלא נצטרך להם להבטחתם של נתיבים אחרים בפני נסיון אפשרי של האויב לעבור בהם).

מערך-מוגן כזה לא היה מן הדברים הרגילים ביותר במלחמות אסיה ויון, אם כי גם לא היה ללא-תקדים. כרגיל במקרים כאלה (וביחוד לפני הופעת

11) אמנם עיקר ההקבלה כאן הוא בשליטה הרבה ששולטות עמדות-ההרים שמשני עבריה על בקעה זו, הצרה עוד יותר — אך גם כאן למדו גייסות תוקפים (האוסטרים לים, ביוני 1941) את הקשיים הפרוכים בפריצה דרך "פרוזדור" מעין זה, כשההר בידי היריב.

→ מפה 3. "מערך גרה-ברוכי" על רקע המציאות הטופוגרפית של ימינו.

על אף תמורות הזמן — אשר נתבטאו מעל לכל בעורקי-תחבורה (מסילות-ברזל, כבישים) המופיעים עתה במפה — נשארה המסגרת של מציאות גיאוגרפית באזור הבקעה אליו מיוחס תיאורו של פוליביוס, ביסודה, ללא שינוי ניכר (פרט לברכה שנתייבשה). הציון למקומה של ברוכי הקדומה, בתל-אל-אחדר ("הגבעה הירוקה"), ניתן כאן לפי זיהויו של האב אביל. זיהויו את מקומה של גרה (בענג'אר — "עין-גרה") ע"י סימן-שאלה; ואילו לבעל הסקירה נראית יותר מגידל-ענג'אר ("מגדל עין-גרה") כמקום הסור-פוגרפי שהלם ביותר את הנדרש מה"משען הימני" של מערך-החסימה, הטבעי והמבוצר.

מפת 4 מקרא: מפת לבנון - תחומי מפקד הארץ העברית

זוהי מפת מקרא 4, המפרטת את תחומי המפקד הארץ העברית, כפי שהיו לפני תחילת המנדט. המפה מראה את הגבולות הבינלאומיים, המחוזיים והמפקד, וכן את הערים, הכפרים, הנהרות, השדות התעופה, הכבישים, הרגילות, הרכבות, הדרכים, הר, וצרות. המפה מוגדרת על ידי קווי רשת קואורדינטות, וקנה המידה שלה הוא 1:200,000. המפה מוגדרת על ידי קווי רשת קואורדינטות, וקנה המידה שלה הוא 1:200,000.

ארטילרית-שדה רבת-כוח, העשוייה למחוז את הבי-
צורים ולפתוח את הדרך בפני חיל-הרגלים (התוקף)
ניסה אנטיוכוס את מזלו תחילה בגזרה אחת של
החזית-המבוצרת ואח"כ בגזרה אחרת: שמא יעלה
בידי פלגה מסתערת של צבאו לגבור על המכשולים
ועל קליעי המגינים וזין-המגע שלהם, ולפרוץ את
הקו באחת הגזרות — ואזי, ממילא, יטול הדבר מן
הקו כולו את ערכו ויאלץ את היריב לנסיגה מתוכו
ולהיערכות מחודשת, בשדה פתוח (או במקרה המתור-
אר כאן — בצד אחת ממצודות-האגף). אלא שהדבר
לא עלה בידו. אין ידיעות בידינו אם היתה לרשותו
של אנטיוכוס אותה שעה „ארטילרית-שדה“, של
מכונות-הטלה מכניות (בליסטות וקטפולטות), כפי
שהיתה בשעתו לאלכסנדר מוקדון, שידע להפעילה
בזריזות טקטית ובתכליתיות מפתיעה (במסעו נגד
השבטים האיליריים — באלבניה של היום, ובשעת
חצית הנהר יאכסרטס, הוא סיר-דריא, בהתנגשו בשב-
טי הנודדים ה„סקיתיים“); ואם כן — האם היה
במכשירים כאלה כדי להשפיע במידת-מה על מהלכו
של קרב בתנאים המיוחדים שתוארו כאן. אולם זאת
ידוע, כי לא אחת ולא שתיים ניסה אנטיוכוס, כאמור,
את מזלו — ואבידותיו בהתנגשויות אלו עלו בהרבה
על אבידות יריבו, דבר שאינו מצריך הסבר מיוחד,
בהיותו תוצאה ישירה של מסיבות ההתנגשות. איגוף
טקטי — היה בלתי אפשרי. לאיגוף אופרטיבי ולשי-
גור שדרת-גייסות מקבילה באחד מצירי-ההתקדמות
האפשריים האחרים — לא הספיקו, כנראה, הכוחות;
ואולי — גם הזמן. מחזית-המזרח, מגדות-החידקל,
הגיעו ידיעות חמורות, על מפלת מצביאו של צבא-
המלך, כסנואטס איש-אכאיה, בפני האחשדרפנים
המורדים. היה הכרח לרכז לשם את הכוחות, על-מנת
להשיג הכרעה בהקדם, ולמנוע בעד הזדעזעות כללית
של הממלכה. המלך-הפולש הצעיר החליט, איפוא, לא
להסתכן באבידות נוספות, המחלישות עוד יותר את
צבאו, ולסיים את מסעו הראשון בויתור: להשלים עם
האבידות שכבר סבלו לסגת — ולהערך למסע במזרח.

ה א ו פ י ת מ פ צ ע י : גורמים ומניעים,

מקורות-ייניקה והיקשים היסטוריים.

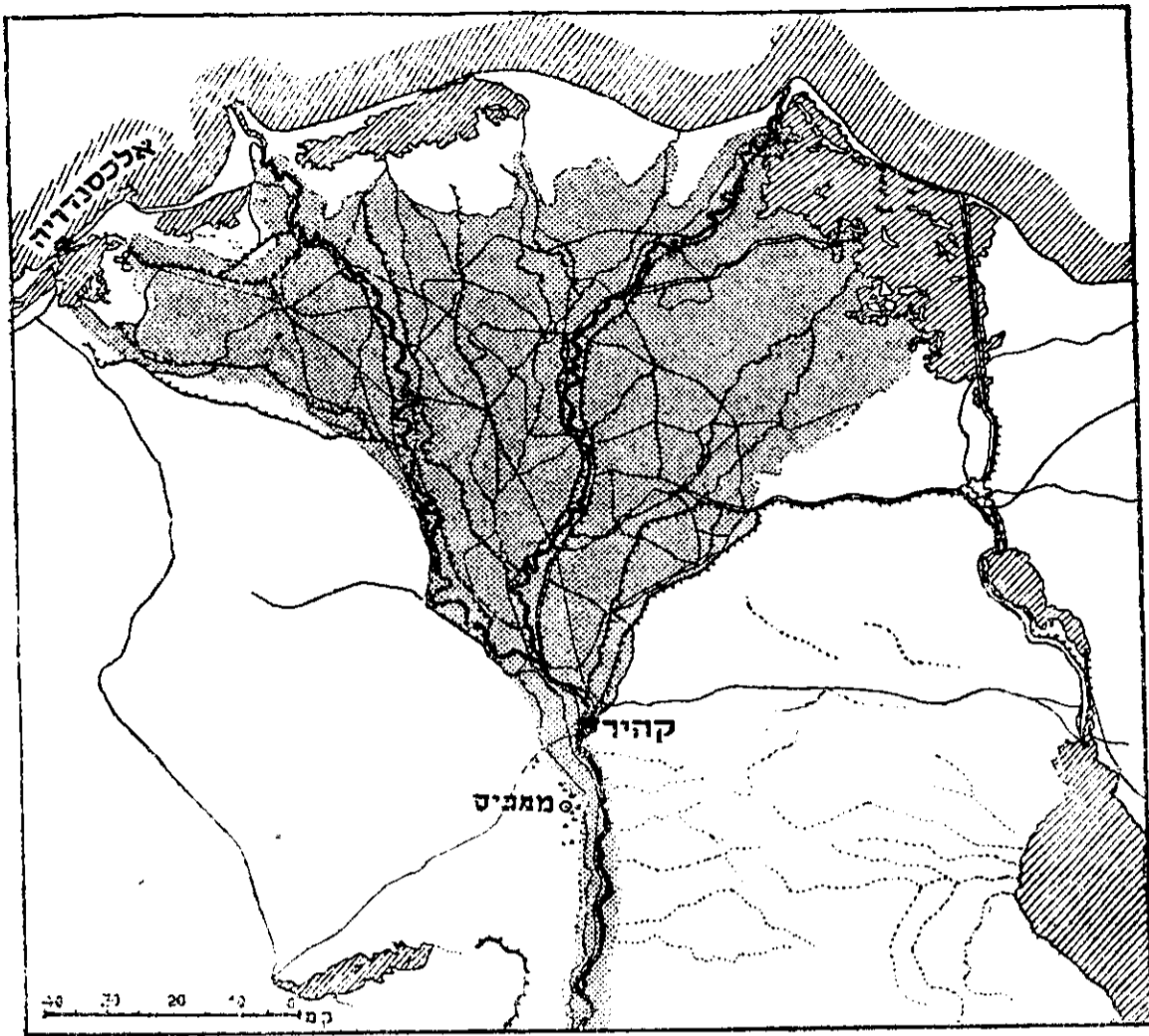
עם כל צמצומן היחסי של ידיעותינו על מהלך
התמודדות זה, מזדקרים מתוכן כמה קוים
איפייניים, ונקודות הקבלה והיקש, שיש בהם כדי
לאלף.

המסגרת הכללית של האסטרטגיה הסלבקית בשנת
221 גזרה על מסע-המלחמה לחילת-סוריה כי יהיה,

אמנם, מסע תוקפני, אך בעל עצמת-כוחות — ואורך-
נשימה — מוגבלים. בזה — קיצצה ממילא את
כנפיו. יתכן כי מילאה כאן תפקיד התקוה להשגת
אפ-ת-ע-ה: אם לא אפתעה אופרטיבית בשדה (לצפות
לכך — לא היה יסוד), הלוא לפחות אפתעה שתגרם
למצרים מבחינת חלוקת כוחותיהם אותה שעה, וקושי
במתן תגבורת מהמטרופולין המצרית (ויתכן מאוד
כי יד שיקולים פוליטיים היתה באמצע). משנתחלפו
התקוות לאפתעה מעין זו באפתעה טקטית (או —
טכנית-ביצורית) מצד היריב — ניטלו סיכוייו של
המסע, ובא ההכרח לדחות את ההכרעה בחבל-ארץ
זה, עד לאחר ההכרעה במזרח.

מן הצד המצרי היתה זו מערכת-אשהיה-והדיפה
אופיינית; מעשה-סייף, הבולם את יריבו ב„מרחק-
סיף“ מעצמו. אין להתפלא ביותר על כך כי צבא
אנטיוכוס (אשר מזגו של מצביאו הצעיר לא תמיד
איפשר, אולי, למפקדיו להשיא לו את העצה התכלית-
תית ביותר) לא השכיל לגבור על המכשול המשולש:
נתוני-הטבע, תחבולות-הביצור והכוחות-היריבים.

בעצם, צעדו כאן המצרים בנתיב-טקטי שלגביהם
היה בדוק ומקובל, ואשר היו לו שורשים במסורתם
הצבאית של הגייסות התלמאים (ויתכן לומר — אף
בוו של צבאות-פרעה, קודמיהם). בכוחה של טקטיקה
מיוחדת זו, שלא היתה שגורה ביותר בצבאות האח-
רים של התקופה, כבר זכו פעמיים, עוד בימיו של
תלמי הראשון, להכשיל צבאות-פולש אדירים, אשר
עלו על המגינים בעצמה ובמספר. היתה זו טקטיקה
אשר הולידה, בעצם, תנאיה הגיאוגרפיים של ארץ
מצרים. כי כזאת קרה בשנת 321 לפנה"ס, עת עלה
העוצר של מלכות-אלכסנדר, פרדיקס, בראש צבא-
הממלכה על מצרים, כדי להכניע את האחשדרפן
הממרה, תלמי. הלז התחפה, בראש גייסותיו המקדון-
ניים ושכיריו היוניים, מאחורי זרועות הנילוס והת-
עלות הגדולות. הוא ניצל את פני השטח מרובי-
הביצות והחצויים ומבותרים על-ידי עורקי-מים לרוב,
כדי לכבול את חופש-תנועתו של פרדיקס, והכשיל
פפעם בפעם את נסיונותיו של הלז לצלוח את המכ-
שולים הטורדניים. הוא הדפו, תוך כדי כך, בשני
קרהות שבהם נגרמו לפולש אבידות מרובות — ליד
„הזמת-הגמלים“ שהוקמה בפאת-המזרח של דלתת-
הנילוס, ולפני מפיס, בירתה העתיקה של מצרים,
ששימשה מעוז-משען לדלתה מקצה הדרומי — ולב-
סוף הביא את צבא פרדיקס לידי דכדוך-נפש ורוגז
כה מרובים, עד כי פרץ מרד גלוי בו קיפח העוצר
פרדיקס את חייו. התוצאה מכך היתה לא רק נסיגה

מפה 5. זירת ההתגוננות נוסח-מצרים

חה נכשלו ופגעי-האספקה החלו נותנים את אותותיהם בצבא הפולש. שליטה של אסיה נאלץ לסגת. וכאן יצוין: נסיונות אלה, בימי תלמי-הראשון, קרו ונשנו אף בדורות מאוחרים יותר. כך קרה, למשל, במסיבות דומות למדי — במסעי-המלחמה של הצל-בנים, שעה שניסו לחדור למצרים — הן במאה הי"ב והן במאה הי"ג.

ענינו של הקורא, איש ארץ-ישראל, בדוגמה זו של הפעלת טקטיקת-ההגנה האופיינית לתלמיים ע"י תיאודוטוס איש-אטוליה — ובהצלחתה — אינו נובע רק מסמיכותה הגיאוגרפית לתחומי הארץ — או מכך שהיא נתרחה בבקעה העשויה לשמש לכל פולש פרוזדור-גישה טבעי אל שרי-הצפון של הארץ — או אף מזה, שהנתונים הטופוגרפיים הקבילו להפליא לאלה המצויים בעמק-הירדן העליון. כי נוסף על כל אלה היתה כלולה במעשהו של תיאודוטוס גם הקבלה היסטורית-צבאית — ושמה גם לקח מנחה? — למעשהו של אלכסנדר ינאי, מלך יהודה, כעבור קרוב למאה וארבעים שנה. הלז הקים, כידוע, בעמק-החוף של השרון הדרומי, לאורכו של הירקון, או בסמוך לו, קרמבוצר — אשר הכיל אף הוא תעלה ומכשולי-

צבאית, אלא גם תמורה מדינית, בגבולותיה של מלכות-אלכסנדר בכללותה. בטקטיקה הגנתית זו, הנעזרת במכשולי-מים ובתוספת-ביצור והמסתיימת מדי-פעם בהתקפת-נגד מקומית, נתנסו הכוחות התלמיים בשנית כעבור חמש-עשרה שנה תמימות, במוצאי שנת 306 לפנה"ס. ה"סומא" — שכבר הכריז עצמו למלך ול-יורשו של אלכסנדר — ובנו דמטריוס פוליאורקטס, ריכזו בצפון-סוריה צבא עצום (למעלה מ-80,000 איש רגלי, כ-8,000 פרשים, ו-83 פילים). דמטריוס, אשר אך זה הכריע את גייסותיו של תלמי בקפריסין והשתלט על האי — לאחר שהיכה והשמיד את הצי הלגידי הגדול, במערכה ימית (או — "חופית") ליד נמל סלמיס שבקפריסין — הקים עתה גם צי-מלחמה וצי-תובלה אדירים, אשר הוטל עליהם להקל על הצבא העצום את בעיית האספקה, במסעו על פני מדבר סיני ובהי-אחזתו הראשונה בגבול מצרים. לאחר תקלות-ים וטבע שונות, שאין מקום לפרטן כאן, הגיע לבסוף צבא בית-אנטיגונוס לידי מגע עם יריביו. יתרון-העצמה היה לצדו. אך קורה-ההגנה של תלמי, שנתבסס בעיקר לאורכה של הראשית שבזרועות-המזרח של הנילוס, "זרוע-פלוסיון", עמד איתן בפני נסיונות צליחה: פעולות-החדירה של הצי בכמה מפיות הדל-

עץ (ואף מגדלי-עץ); הכונה היתה לכונן רצועת-מגן רצופה, מן ההרים ועד לים, על-מנת למנוע בעד אנטיוכוס הי"ב מלפרוץ דרומה. אכן, נסיון זה של טקטיקת-הגנה "תלמאית"¹² עלה בתוהו. את בחינת המסיבות, אשר יתכן שהצמיחו תוצאה זו — השונה מהישגו של תיאודוטוס — יש להניח להודמת נות אחרת. מכל מקום, זוהי הקבלה היסטורית מעב-ינת, גם משום שישנה בה, אולי, עדות לסיגול לקח טקטי ממלחמות הדיאדוכים והאפיגונים ע"י מצביי-איה של מלכות-יהודה המחודשת, וגם משום שהיא מבליטה את מציאותן בארץ של רצועות-שטח, שבמ-סיבות מסוימות עשויות הן לכינון קוים-מבוצרים רצופים. עם זאת, יש כמובן בנסיונו של אלכסנדר ינאי כדי לשמש אזהרה, בפני כל הפרזה באפש-רויותיה ובחוסנה של "טקטיקת-קור-מגינור". "קוי-מגינור" עשויים להביא תוצאות חיוביות במסיבות מסוימות בלבד: אם בתקופות בהן מצב התפת-חותן של הטכניקה והטקטיקה (הפסיכולוגיה) של הצדדים-הלוחמים מקנה לקוים אלה חסינות יחסית, שאינה מצוייה בתקופות אחרות; או בצירופי-נתונים אופרטיביים וטופוגרפיים המניחים למגי-נים — למשך זמן ידוע, ועד שיחול שינוי באותו צי-דוף-נתונים חולף — את האפשרות לנהל משחק הגנתי "תלמאי" בהצלחה.

* *

הקבלות בסוגיית "קור-מבוצר":

בראש-זראשונה ה"קוים" הבצורים, אשר כה נתפרסמו במלחמות מערב-אירופה בסוף המאה הי"ז ובראשית המאה הי"ח (בעיקר בגבולה הצפוני של צרפת, בארצות-השפלה, בדרום-מערב גרמניה), סיפקו דוגמאות לאמעטות הן של דרך-בצרון, והן של התנהגות-טקטית של המגן אשר היו "תלמאיות" לחלוטין (כמובן, תוך שכלול הטכניקה, והפעלת נשק-האש).

אכן, מלחמות-קוים" אלו הן שסיפקו אף אחדים מהמופתים השנונים ביותר לעקיפתם האופרטיבית, ולפריצתם הטקטית ע"י גייסות הצד התוקף. ודי להזכיר כאן את המעשה, שהיה אולי השנון וה"אמנותי" שבכל אלה — מבצע ההתגברות, בדרכי תמרון על קוי NE-PLUS-ELTRA שבוצע בהנהגתו של מרלבורו, באביב 1711, אך מצויות גם כמה וכמה דוגמאות

(12) לאלכסנדר ינאי היה מגע ישיר במפקדים שנת-חנכו באסכולה הצבאית התלמאית ובמסורתה: — הן מגע בשדה-הקרב (כששילם "דמי-לימוד" רבים וקשים בעד אי-הערכת חריצותם הטקטית), והן מגע ידידותי עם המצביאים היהודים שבצבא-קליאופטרה המלכה.

לפריצת קוים כאלה, שנמצאו ארוכים מכדי היכר-לת להגן עליהם בפועל.

בתקופה יתר מוקדמת — כמה מן הקטעים של ה"לימס" המבוצר הרומאי — אשר יש ועמד — יש ונעקף או אף נפרץ (על הרהיין ועל הדנובה; בבריטניה; בבסרביה; על הפרת; ובספר של ארץ-ישראל).

הקו "מן הים ועד להרי שביצריה", בחזית-המערב. בשנות 18-1915, שלא נמצאה הדרך לעקפו — ואף לא להבקיעו לעומק — כי אם רק להדפו בהדרגה, בדרך של פריצות, ו"הזזות", מוגבלות.

"קור-מגינור, ב-1940 — שנעקף, בעיקרו של דבר, באמצעות גזרת-חנית לא-בצורה.

"קור-מגריהים", ברצועת הספר הדרומי של פינלנד, בלשון-היבשה הקארלית, אשר עקיפה אופרטיבית כלפיו (מצפון לאגם-לדוגה) לא עלתה בידי הרוסים — ובסופו-של-דבר נפרץ חזיתית, בהתקפת-מחץ מרוכזת. מבחינה רחבה יותר, ברמה האסטרטגית, הדגים מסעו של אנטיוכוס משנת 221 לפנה"ס לבקעת-הלבנון כמה מהתכונות — והציוויים — האופייניים למצב הקרוי "מצב של פעולה לפי קוים פנימיים", בו היה נתון אז המלך הסלבקי. הוא העיד על החשיבות (ברוב המקרים — ההכרח) של החלטה ברורה, במצב מעין זה, באיזון מזירות-הפעולה לרכז את עיקר הכוחות — ובאיזו מהן להסתפק במשימות אבטחה, הדיפה או אשהיה. במלים אחרות, הוא הדגים את ההכרח בבחירה ברורה של המטרה הראשית — צורך הכלול לאמיתו-של-דבר בעקרון-מלחמה נודע, שיש ומכנים אותו "דבקות במטרה", ויש ומסתפקים לגביו בציון — "המטרה". וכמסקנה מכך — הודגשה דגש-יתר התביעה הנ"ל לריכוז המאמץ, במגמת המאמץ-העיקרי.

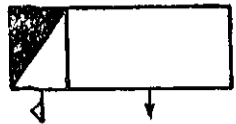
המונחים האופרטיביים והביטויים מתחום עקרונות המלחמה וכלליה שבהערות אלו נקוטים לפי הלשון-הצבאית של זמנר-אנו. אך חיוניותם במעשה-המלחמה הורגשה למדי גם אז — במבצעים שמ-לפני אלפים ומאתים שנה.

* *

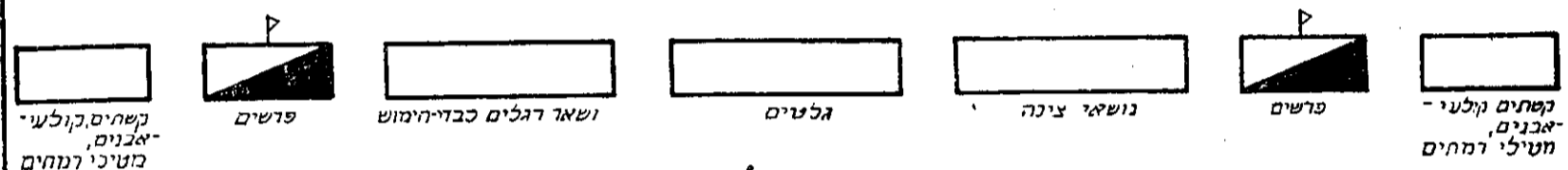
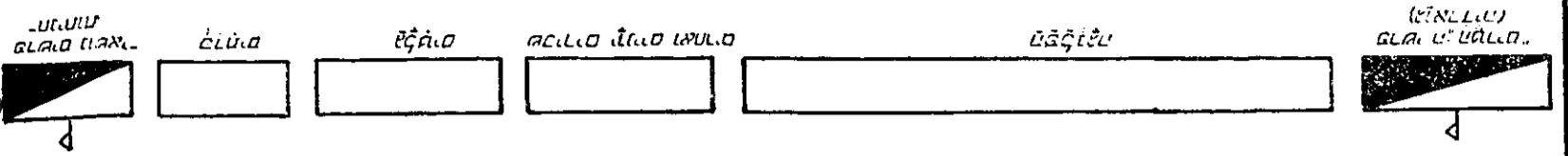
מסע ברוכי" זה של אנטיוכוס-השלישי, בבקעה שבין הלבנון למול-הלבנון, לא היה, כאמור, אלא בגדר נסיון ראשון, פותח, בשרשרת מסעותיו בדרום-סוריה ובארץ-ישראל. נסיון ראשון זה — אמנם נסיון-נפל היה; אך אין ספק שהוא הצמיח לקח טקטי, ומסקנות אסטרטגיות ואופרטיביות, אשר רישומם ניכר מאוד במסעי-המלחמה שבאו בעקבותיו, והביאו לידי חדירת הצבאות הסלבקיים אל תוך שטחיה של ארץ-ישראל גופה.

צבא מולך אשא

מולך אשא (מולך אשא)
מולך אשא (מולך אשא)
מולך אשא (מולך אשא)

מולך אשא (מולך אשא)
מולך אשא (מולך אשא)
מולך אשא (מולך אשא)

צבא מולך המורד

ציור 6 לדמות צבא סלבקי: — מערך הילות אנטיכוס במערכה נגד מולך (הסטרפ המורד של מדי) ממזרח-לחידקל (220 לפסה"נ).

מהשרטוט נראה, בקווי העיקריים, הרכבם של כוחות אנטיכוס בתקופת מסעותיו הראשונים לכיבוש א"י. למבט הראשון מתמיה העדרם במערכו של אנטיכוס של יחידות פרשים קלים שפעלו בעיקר באורח התגרות, תוך הטלת רמחים, (ויתכן כי היו בהם אף קשתים רכובים) וחיל-רגלים קל (קשתים, מטילי-רמחים, קולעי-אבנים — וכן קלייזין נושאי-מגן הלוחמים בחנת) אשר כרגיל, בצבאות נוסח-מוקדון, היו מחפים מהאגף החיצון על גושי הפרשים שבכנפי הימין והשמאל של הצבא; אך יש לשער כי הללו היו כלולים באותן "עתודות רגלים ופרשים" אשר פוליביוס מזכיר במערכה זו ואשר אמנם נועדו, לדבריו, להארכת כנפי הצבא תוך כדי המערכה; דהיינו, במקום מבנה-מוצא, תכסיס דינמי, להשגת ההכרעה (כמעין זה בו נקט סקיפיו במערכת זאמה נגד חניבעל, י"ח שנה מאוחר יותר).

השכירים ה"יונים והאחרים" ייתכן וכללו גם אנשי אסיה הקטנה ובלקן; ברובם היו ללא ספק כבדי-זין (הופליטים) אשר נתלכדו עם הפלנגה נוסח-מוקדון והיוו את הגוש התוקף הגדול של חיל-הרגלים הכבד; מיעוטם ייתכן כי היו פלפטיים (נושאי מגן קל וחנית). הגאלאטים (גאלים) שמשני הצדדים ודאי היו חיל-רגלים "כבד" — אך לוחם, בעיקר, בחרות גדולות וארוכות, ועם זאת היו נושאי צינה. ה"סימאכים" (משרתים כבעלי ברית) מכרתים היו גייסות מערים כרתיות, ש"הושאלו" (או הושכרו) ע"י הערים ל"בעל-בריתן"; כרגיל היו אלה קשתים מובהקים אך עם זאת נושאי מגן וחרב, בעלי יכולת מסוימת גם לקרב מגע. ה"הטרים" שבכנף השמאל היו פרשים כבדים, ייתכן — בעלי שריון חלקי אף לסוסיהם, אשר פעלו במכת-הלם. נושאי-החנית ("כסיסטופורים") שבאגף הימין נראה כי היו קלים מהם במקצת אולם עשויים אף הם לאותה מכת-הלם אשר ציינה וייחדה את חיל-הפרשים נוסח-מוקדון בטקטיקה של העולם הקדמון. במערכה זו, עקב מסיבותיה, בא פחות לידי-ביטוי ערכם של הגייסות הקלים בחיל הצבא הסלבקי מכפי שהיה הדבר בכמה ממבצעיו האחרים של אנטיכוס.

2. חלון אל-הים

אופורפין או קרונושטדט שבצד שפך האורונטס

המוצא לים — יש והוא מהווה את נקודת-המוקד של מבצעי-מלחמה; ויש והוא משמש אף כח כליתם עצמה. כך — במלחמותיו של פטרו-הגדול, מלך רוסיה; של פיליפ, מלך-מוקדון וזן אבי-אלכסנדר; במאמצי הצפוניים, במלחמת האזרחים האמריקאית לפתוח לעצמם מעבר בשפך-המיסיסיפי; ועוד.

ניתן איפוא לומר כי מבחינה אסטרטגית, גם הפעם כבשנת 221 לפנה"ס, נמצאו אנטיוכוס וצבאו נתונים בין שתי חזיתות; הגם שהפעם היתה „החזית השנייה“ (שנמצאה עתה לא בצפון-מזרח, כי אם בצפון-מערב) יותר חזית-בכוח מאשר חזית-בפועל.

* *

פשר ולקח שנת 221 לפנה"ס השפיע על אנטיוכוס ויועציו בבחירת הזמן לפתיחת מסע-המלחמה. כי עוד בטרם בוא האביב של שנת 219 לפנה"ס קרא המלך לגייסותיו, וכינסם ופקדם באפמיאה. אך עדיין חסרה ההכנה דו-שית טתית. רק עתה, לאחר כינוס הצבא, החלו ההת-יעצויות המכריעות — כיצד לנצל את טיבה ואת תנאיה של ארץ סוריה-הדרומית? מה הן ההכנות הצבאיות הנוספות שיש עוד לנקוט? מה יהיה הסיוע אשר יידרש מאת הצי? וכיו"ב. עד כמה היו הדברים, מבחינה זו, בלתי-בשלים עדיין, מעידה העובדה, כי בהתיעצויות אלו הופיעה — ואף נתקבלה — הצעה בדבר מפנה מוחלט בכל התכונה האופרטיבית.

הצעה חדשה זו, אשר שמה קץ לכל המהלך הקודם של מחשבות והכנות, אמרה לכאורה דבר פשוט מאוד: יש משום חוסר-תבונה ברצון לספח את חילת-סוריה, ובעריכת מסע לשם, כל זמן שבידיהם של כוחות-התלמיים נמצאת סלבקיה עצמה, זו שבשפך האורונטס, נמלה הטבעי והיחיד של אנטיוכיה הבירה, מבוא ישיר וקל אל לב הממלכה, אל ה„פנים-דפנים“ שלה; כי כפי שכבר צויין לעיל — שעה שדובר על מידת שליטתה של מלכות-אסיה על חופיה — ישב בסלבקיה מאז שנת 246 לפנה"ס חיל-מצב מצרי, ובאמצעות „ראש-חוף“ כה משובת, נקל היה לצי המצרי להעלות בקרבתה הבלתי-אמצעית של בירת אנטיוכוס, ותחת

(13) הללו, הם אשר סיפקו, כעבור מאה שנים ומעלה ליוחנן הורקנוס ולאכסנדר ינאי, שליטי מלכות-יהודה המחודשת, חלק ניכר מחייליהם-השכירים.

בשלהי שנת 221 לפנה"ס רוכז הצבא הסלבקי רובר-ככולו כלפי המזרח, להיאבקות מכרעת בסטרפיים (הם האחשורפנים) המורדים. שנת 220 לפנה"ס ראתה את נצחוננו של אנטיוכוס, ממזרח לחדקל, על מולו, החשוב שבמורדים; עתה הוחזר על-נקלה שלטון המלך במחוזות מדי, פרס ובבל. ע"י מסע נוסף, על פני הרי זגרוש הקשים, עלה עוד בידי אנטיוכוס לשפוך את מרותו גם על מדינת אורביג'אן („אטרופטנה“, באותם הימים), שמלכה ארטבזון היה נצר שושלת אשר שלטונה לא נפסק שם עוד מלפני כיבושיו של אלכסנדר מוקדון (ש„פסח על ארץ זו“). עתה נתפנה אנטיוכוס להזמשת מלחמתו במצרים. הוא גמר אומר להתמיד בתכנית זו, ולא לנטשה. וזאת על אף הידיעה החמורה כי שאר-בשרו, אַכאַוס — אשר כִּסְרֵפֶּה-המלך שלט, מסדרס שבלודיה, על מערב אסיה-הקטנה — החליט לשים עטרת-מלכות על ראשו-הוא, מתוך תקוה להבנות מהמרד נגד אנטיוכוס (או נגד וזיריו ושלמיו) אשר פרץ זמן-מה לפני כן בקרב מגוייסיה ותושביה של קירסטיקה. למרד זה של הקירסטים היתה חשיבות ניכרת, וביחוד מבחינה צבאית, כי קירסטיקה היתה חבל נרחב למדי, במזרחה של סוריה-הצפונית, המאוכלס בעיקרו מתישבים מקדוניים-יוניים חקלאיים שישבו בכפרים — מקרה כמעט-יחיד בממלכת-הסלבקים, בה התרכזו, כרגיל, אוכלוסים כאלה בערים, ובאזורי-סביבתם; ומתישבים אלה, שמציאות-חיהם דמתה ביותר לזו של מקדוניה הכפית, ארץ-המוצא שבאירופה, היוו, בדרך-הטבע, יסוד חשוב בפלנגה-המקדונית שבצבא הסלבקי, זה חיל-הרגלים הכבד אשר שימש חוט-שדרתו ועיקר-אוננו של צבא-הממלכה הסדיר. אכן, אי-הרצון של גייסותיו הוא לצאת נגד אנטיוכוס, הביא את אַכאַוס לידי כך כי לעת עתה הסתפק במסעות-ביזה נגד שבטי פיסידיה ההררית, הסוררים ולמודי-המלחמה¹³; ומרד הקירסטים דוכא עוד לפני כן, תוך כדי הרג רב בחיילים המתמרדים. אנטיוכוס סבר כי ידיו פנויות עתה במידה מספקת לעריכת המסע נגד אחו-זות התלמיים.

תהיינה רצויות. נימוקים אלה הכריעו. ניתנו ההוראות לעריכה מחודשת של הכוחות. מפקדו של הצי, דיוגנטוס, נצטוו להפליג (ודאי מנמל לאודיקיאה, שבמחוז העלויים של ימינו — או מאחד מנמלי קיליקיה) אל חוף סלבקיה. הצבא, בראשותו של אנטיוכוס עצמו, יצא עתה למסעו מאפמיאה בכיוון הפוך, כלפי פנים ארץ סוריה, צפונה וצפון-מערבה, במורד האורונטוס.

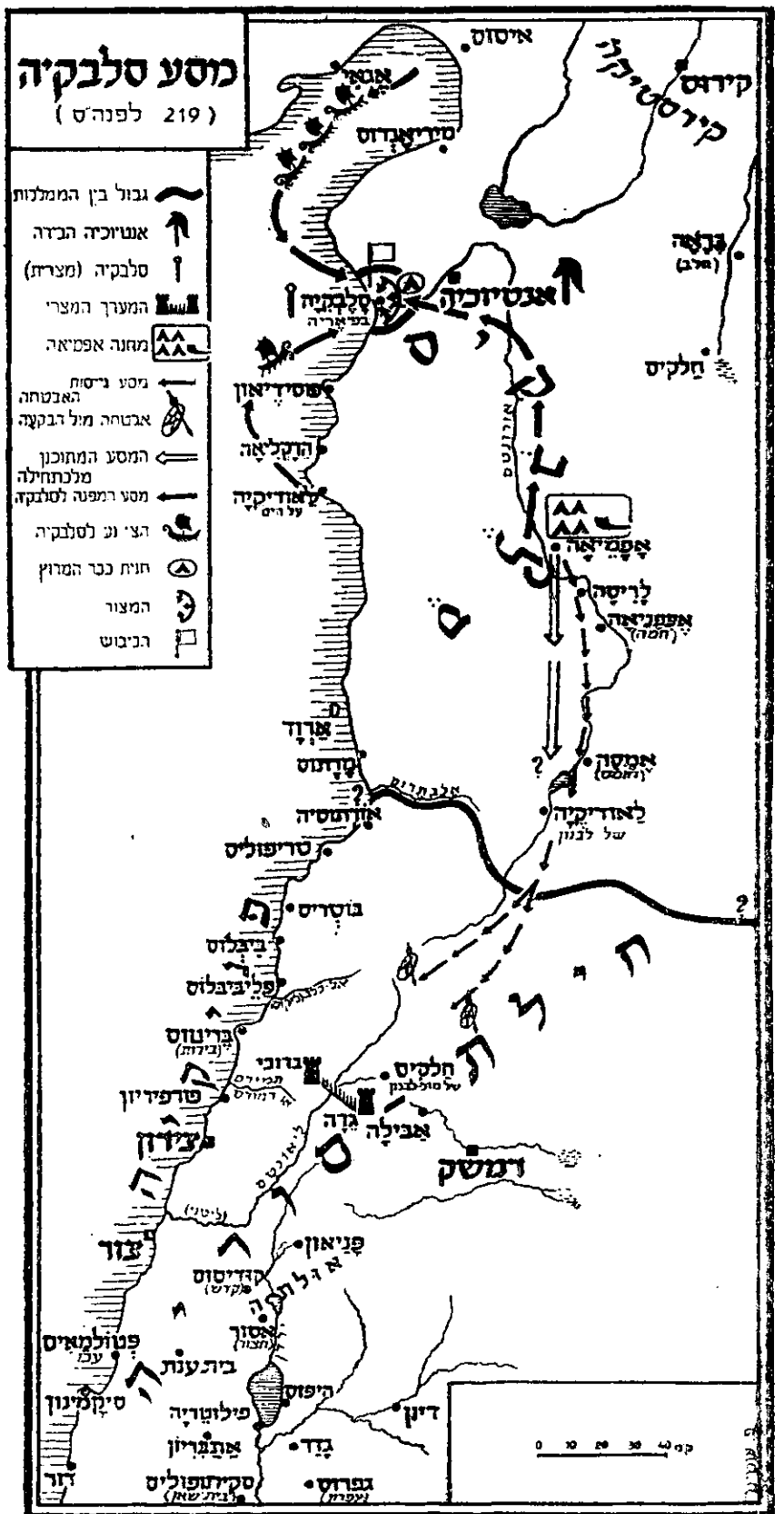
כך הודגמה, בלשון מושגיו של הזמן ההוא ובנוסף שיקוליו הצבאיים, חשיבותו של עיקר חיוני במלחמה: — זה המכונה „בסיס בטוח“ (או „בסיס מוצק“). כי ראשית מסעו המחודש של אנטיוכוס נועדה להשיג את שלמותו ובטחונו של הבסיס, של צפון-סוריה הסלבקיה.

אכן, גם בהגשימו תכנית חדשה זו, נאלץ אנטיוכוס עצמו לספק דוגמה נוספת לגזירת פיצול הכוחות, הנגרמת ע"י מצבו הבלתי-בטוח של הבסיס. את אחד ממצביאיו, תיאודוטוס המילוס (אשר אין להחליפו באותו תיאודוטוס איש-אטוליה שפעל בשנת 221 לפנה"ס בצד המצרי) שיגר, בראש כוחות-צבא מתאימים, כלפי חילת-סוריה, וציוה עליו לתפוס את המיצרים שבין ההרים. אמנם, כלשון הפקודה, נועד הדבר לשמירת הדרך אל דרום-סוריה ואל ארץ-ישראל, שתהא פתוחה בפני אנטיוכוס; אך אין ספק כי בראש-וראשונה היה בכך משום הצבת אבטחה אופרטיבית מדרום. אשר ראו הכרח לקיימה שעה שהכוחות העיקריים יצרו על חיל-המצב התלמאי שבסלבקיה. היה זה מעשה של פיצול-כוחות, אשר תכליתו היתה לבטל, לעתים, את הצורך בפיצולים מעין אלה.

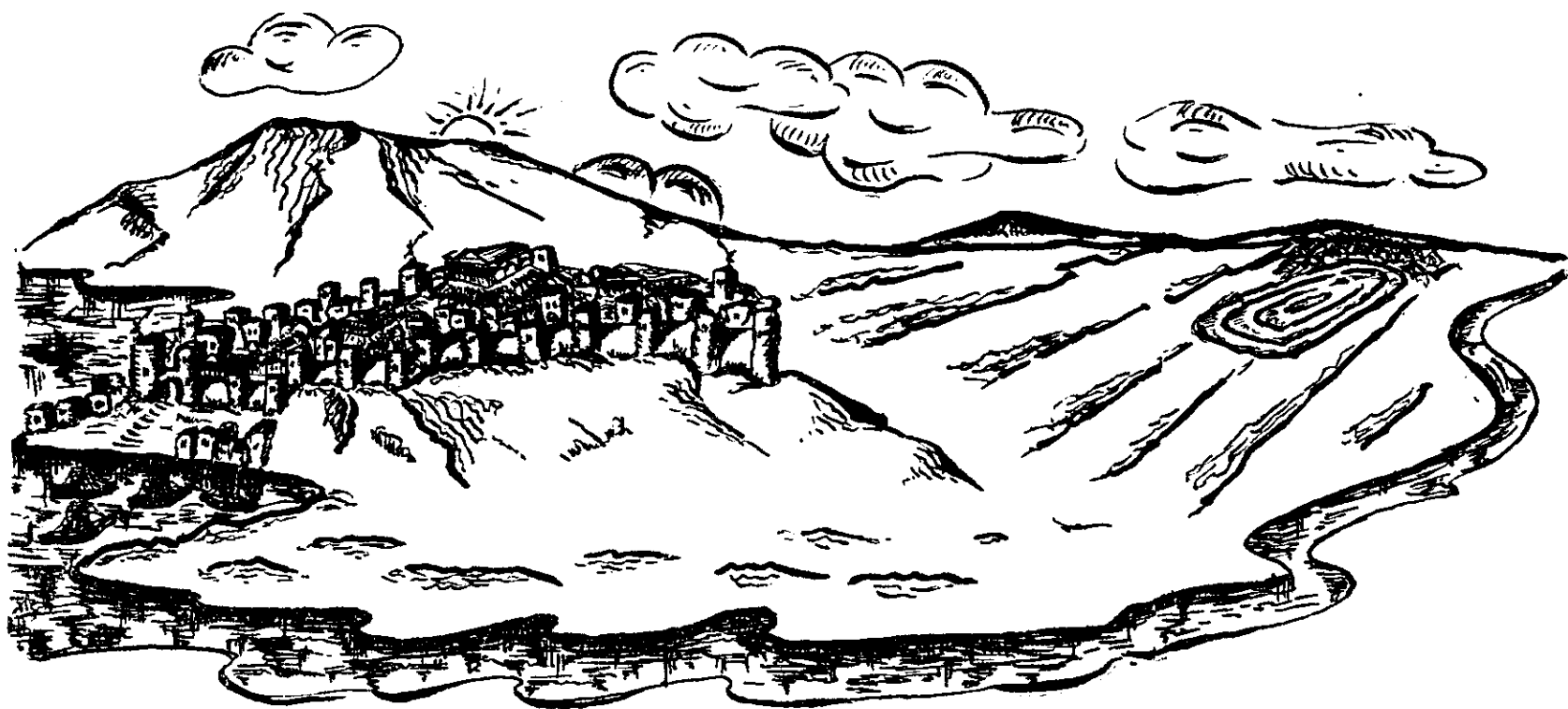
* *

ה משימה החדשה — כיבושה של סלבקיה — לא מן הקלות היתה. מצבה הטופוגרפי של העיר, כפי שהוא מתואר ע"י פוליביוס ומתאשר בכללו, ובכמה פרטים אישור בולט ביותר, אף לפי מצב הדברים כיום, איפשר הגנה תקיפה עליה. בין הרמה שעליה נבנתה העיר לבין ההר הגדול קוריפאוס שמצפון לה¹⁴, הפריד גיא עמוק וקשה-מעבר. מדרום לעיר זרם הנהר אורונטוס, אשר היה בעונה זו רחב

כנפו של מבצר-בסיס לגידי זה, אף כוחות צבא-יבשה בעצמה ניכרת, משתחליט ממשלת-מצרים לשגר-רם. ואמנם, הוסיף בעל-ההצעה (שהיה, עצמו, יליד סלבקיה) ואמר, כי בסיס-מבצעים מצויין זה, כשהוא בידי המצרים, היה מאלץ תמיד את מלך סוריה, בצאתו למלחמה, להשאיר כוחות לא-מבוטלים להגנת בירתו ופנים-ארצו — ולפצל עקב כך את עצמתו אף בשעת התמודדות מכרעת בשדה. לעומת זאת, היה כיבושה של עיר-הנמל פותח אופקים חדשים בפני כל תכניות-מבצעים, בים וביבשה כאחד, אשר

(14) הלא הוא מוסה-דג הנודע מספרו של פ. ורפל, רכסו הדרומי של ג'בל-אחמר שבימינו או, במפות בהן כבר מסומן השטח כשייך לתורכיה — קזילדג, שאינו אלא גירסה תורכית של אותו שם עצמו, „ההר האדום“.

ציור 8. סלבקיה - כפי שנשתקפה מתיאורו של פוליבוס

ממזרח לעיר — לא היתה כמעט כל יכולת לכבשו. וזאת משום שאף עצם הבאת מכוונות-המצור אל קירבת חומות העיר, ושפיכת סוללות ודיקי-גישה בשביל אלו — היו כרוכות בקשיים כה גדולים.

אנטיוכוס ביקש ללכת בדרך של „פעולה משר לבת“ מצד אחד — בזכרו את אמרת-הכנף (ואורח המעשה) של פיליפ מלך מוקדון, כי „אין לך חומת-עיר שתהא גבוהה מכדי שיפסע מעליה חמור עמוס זהב“ — ניסה לשחד את ראשי העיר ואת מפקדי חיל-המצב; ואם גם נכשל בכך לגבי העיקריים שבהם, הרי קשר קשרים עם אחדים ממפקדי-המשנה. מאידך גיסא, ניגש גם להתקפה של ממש, שנתחלקה, בדרך-הטבע, לשתיים: זו שבחוף-הים, וזו שכוונה אל העיר העליונה. ההתקפה מעבר-הים, על הנמל ועל העיר התחתית, הוטלה באופן טבעי בראש-וראשונה על אנשי הצי, ואילו את העיר העילית תקפו גייסות הצבא, שאותם חילק המלך לשנים: על זבפסיס¹⁶, מצביא מנוסה ויועצו הראשי במסע-חידקל, פקד לערוך את ההתקפה על שער-אנטיוכיה (השער המזרחי), ואילו על הרמוגנס — על אחת מחומות-האורך של העיר¹⁷. באותו זמן עצמו תקפו, בהתאם לנל, המצביא-על-הצי דיאוגנטוס, והמפקד ארדיס עם גייסותיו, את הנמל, את המספנות ואת העיר

ועשיר-מים למדי, בשאתו אתו את מי הלבנון — והוא נשא אתו הימה, בכוח זרמו החזק, את כל מי-השופכין, והשיירים, של אנטיוכיה-הבירה“ (כאן עשוי דמיונם של אנשי תל-אביב לשתפם בגורל בני-סלבקיה בימים ההם....). על-כל-פנים, כזה הוא תיאורו של פוליבוס; ואילו בימינו, נמצא הנהר במרחק ניכר מאוד מחורבות העיר. העיר ירדה בהדרגה אל הים באמצעות סדרה של מדרגות טופר גרפיות ובלטיטות-קרקע, וברוב צדדיה היתה מוקפת מצוקים וסלעים זקופים היורדים תלולות אל-מטה. סיכומו של דבר — הרושם הכללי דמה יותר לזה של מבצר הררי מאשר לעיר-נמל, ולו גם עיר-נמל בצורה. אך גם נמל היה, כמובן, בסלבקיה; ולידו — „העיר התחתונה“, אשר היתה מעין מדרגה נמוכה לעומת העיר העליונה. הראשית, בה התנוססו בתי-המקדש ובנייני-הציבור המפוארים. עיר-תחתית זו השתרעה ברצועת-החוף המישורית; בה נמצאו השוקים, והיא היתה מוקפת חומה חזקה — אך ממזרח לה, מעבר פנים-הארץ, התנוסס המצוק, עליו נבנתה העיר-העילית¹⁵. העיר הראשית, נוסף על בצרונה מידי הטבע, בוצרה גם היא בחומות-מגן משוכללות. מעבר הים היה קיים רק נתיב-גישה אחד אליה — מעלה מלאכותי, עשוי מדרגות, אשר נחצבו בסלע. מעלה-המדרגות זה נקטע מדי-פעם ע"י מיצרים ומפנים קשים. לכאורה היה זה מקום אשר לצבא אנטיוכוס — שקבע את מחנהו בככר-מרוצי-הסוסים, כ-5 אצטדיות

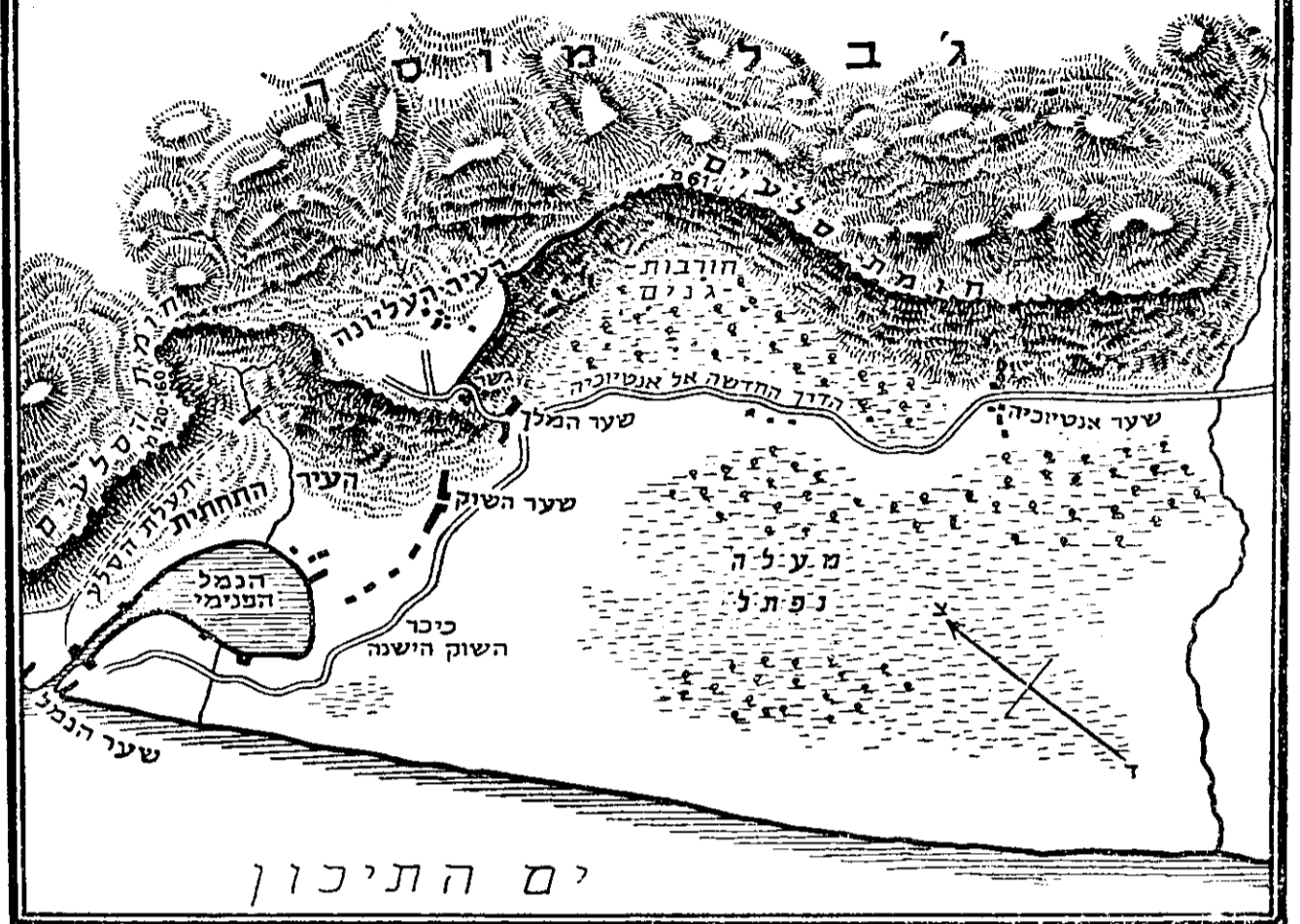
(15) מצב טופוגרפי, המוכר לנו היטב מכמה וכמה ערים שבחוף הארץ-ישראל-הסורי של הים-התיכון.

(16) זבפסיס זה היה אותו איש עצמו אשר כעבור עשרים שנה, סמוך לכיבוש ירושלים, הטיל עליו אנטיוכוס לבצע שיגור אלפים מיהודי ארם-נהרים לאסיה הקטנה, להקמת ישובי-בטחון-ומגן בגבול פריגיה.

(17) „בסמוך לבית-מקדשם של קסטור ופולוכס“; ויש לשער, כי היה זה הצד הדרומי של העיר.

סלֶבְקִיָּה בְּפִי־אֲרֵיָּה

0 200 400 600 800 1000 מ' (מטר)

מפה 9. סלֶבְקִיָּה —
הרקע הטופוגרפי
והשרידים
(בראשית המאה
הנוכחית)

המעלה הקשה שחיבר
בין העיר־התחתית וה־
עיר־העילית, המתואר
בהבלטה כזו ע"י פולי־
ביוס, נתמשך משני
קצותיו של הגשר המ־
סומן בתרשים. טיבו של
הנמל — שהיה מחסה
אניות מוקף חומה —
מבאר את אורח ההת־
קפה עליו.

מפניותיהם, כי אכן מעטה התקוה להחזיק בעיר, שיגר שליחים אל אנטיוכוס, וביקש ממנו תנאים לכניעה. אכן, גם מבלי גורם זה, אשר ודאי שזירז את כניעת העיר, ספק אם חיל־המצב, שבודד בעיר העל־יונה ונמצא מנותק מן הים, עשוי היה להחזיק מעמד במשך זמן רב. וזאת — מאחר שלא היו לעיר מקור רות־אספקה משלה, חלק רב ממחסניה ודאי שנמצא בסמוך לנמל ונכבש אתו, ומספר תושביה, הזקוקים למזון, לא נפל מרובות אחדות (מספר המבוגרים החופשיים בלבד שבעיר הגיע לכדי 6.000 איש). מכל מקום, העניק אנטיוכוס לעיר, ולגייסות התלמאים, תנאי־כניעה נוחים, והציב מיד חילות־מצב הן במ־צודה העילית והן בנמל.

* *

עצם ההתקשרות באחדים ממפקדי האויב, והמ־עבר של אלה לצדו, לא היו חזיון בודד במל־חמותיו של אנטיוכוס בתלמיים. אדרבא, חזיון זה חזר ונשנה. בדרך כלל, במלחמה כזו, שהתנהלה בין מלכויות שושלתיות לא בין עמים מגובשים וב־צבאותיהן רב היה גם מספרם של מפקדים שכירים, שלא מתושבי הארץ עצמה — ולעתים אותם מפקדים, ששירתו בצבאות שונים, דיברו כולם בלשון אחת, והיו, או דימו עצמם להיות, יונים או מקדונים —

התחזית. ההתקפה על העיר־העילית לא נועדה אלא להסחה ולריתוק; מוסכם היה בין אנטיוכוס לבין עושי־דברו שבעיר, כי אם ישתלט הוא על העיר התחתית — יוכלו הפ לעשות את שלהם כדי למסור את העיר העילית לידינו. אכן, על דיוגנטוס ואַרְדִּים היה לבצע את ההסתערות הנועזת האמתית; כי בצדדים האחרים של העיר ממילא אי־אפשר היה להשתמש אפילו בסולמות־סער, וְכֵל כִּיבוש — ניתן היה לבצעו שם רק ע"י אנשים אשר יטפסו על ידיהם וברכיהם; ואילו בהתקפה כלפי הנמל והעיר־התחתית, אפשר היה לשאת את סולמות־הסער, ולהשעינם בטוחות אל החומות. אנשי הצי תקפו את הנמל, וגדודיו של ארדיס — את העיר התחתית. היות ועקב התקפות־ההסחה נמנעה מחיל־המצב שבעיר־העילית האפשרות לרדת לעזרת חבריהם שבמורד העיר, לא עבר זמן רב וגייסותיו של ארדיס השתלטו על העיר התחתית, ואנשי־הצי — על המספנות. משקרה הדבר, החלו מפקדי־המשנה, אשר קשרו קשרים עם אנטיוכוס, מפצירים בליאונסיוס, מפקדו של חיל־המצב, כי יפתח במו"מ על כניעה בטרם תכבש העיר בהס־תערות, על כל תוצאותיו החמורות של הדבר בשביל תושבי העיר, וביחוד — בשביל חיל־המצב. ליאונסיוס, שלא הטיל ספק בכנות כונותיהם, נתרשם

עם לכידת סלבקיה, את ידימינו לפעולה בלתי- מופרעת—יכול היה לגשת, במהלכו השלישי, אל ביצוע תכניתו העיקרית: מסע-הכיבוש לעבר הדרום, על פני ארץ-ישראל, עד אל שערי מצרים.

הקבלות:

מבחינת התכלית האסטרטגית-הגיאוגרפית —

כיבוש אמפיפוליס, ואח"כ אולינתוס, וערים יוניות אחרות שבחוף מקדוניה, ע"י פיליפ מלך מוקדון (אבי אלכסנדר).

כיבוש שפך הנהר ניבה (מקום בו נבנתה פטרבורג) ע"י פטרהגדול, מלך רוסיה — והקמת מבצרי-האי קרונשטדט, המפתח הימי של הבירה.

הפריצה של הצפוניים במלחמת האזרחים האמריקאית אל עבר שפך-המיסיסיפי, והמפרץ המכסיקני כתוצאה מנצח- חונותיהם של גנ' גרנט ואדמ' פרגוט.

פינוי המוצא לים, ע"י בעלייהברית בהתקדמותם דרך בלגיה בסתו 1944, עם כיבושה של אנטורפן.

מבחינת תכסיסים

(לדרכי כיבושה של עיר השוכנת בחוף) —

כיבוש טולון ע"י צבא-הרפובליקה הצרפתי (1793). ביזמתו הטקטית של נפוליון בונפרטה.

לא היה בכך כדי להפתיע. ולכך סייעו הפעם בודאי גם גדיבותו האישית של אנטיוכוס, וגם היתרון של מלך צעיר אך נמרץ על העלם החלוש שעל כסא- המלכות באלכסנדריה.

אכן, אחד הגילויים המפתיעים שבפרשה זו היה העדר העזרה ממצרים, על אף עצמתה בי.ם. יתכן ויש לראות בכך דוקא את תוצאתה של האפתעה שבהתקפתו של אנטיוכוס על סלבקיה: שכן לו עצמו בא הדבר באורח פתאומי, כתוצאה ממפנה בלתי-צפוי בהתיעצויות האחרונות, ערב פתיחת מסע-219 לפנה"ס. ממילא, לא היתה ודאי שהות ל"הסתננות" הידיעות, מאוהלה-המפקדה של המלך הסלבקי ועד אל חצר-המלכות שבאלכסנדריה, למועד אשר היה מאפשר עדיין משלוח תגבורת מצרית רצינית בדרך-הים הפתוחה.

שיקול זה היה אולי אחד ממניעי של אנטיוכוס, אשר דירבנוהו לקצב-מעשים מהיר ככל-האפשר ב"מסע-בזק" זה, בו הספיק להחזיר לידינו את ה"חלוץ- לים" של בירתו — ושל המרכז השלטוני והצבאי של ממלכתו — עוד טרם נפתחה, לאמיתו של דבר, באותה שנה עונת-המסעות-הרגילה.

רק עתה, לאחר שהוסח פעם, בשנת 221 לפנה"ס, עליידי סכנה חמורה שבעורף — ולאחר ששיחרר,

3. תפיסת נמלים מסכלת עמדות בהר

ג'יס-חמישיי בחוף-כנען.

מידת כוחה המציאותי של מחיצה — כפיסית כצבאית — נקבעת ע"י המקומות החלולים שבתוכה, לא פחות מאשר עליידי עוביה וחוסנה.

אולם, במקום שיתקשר תחילה עם אנטיוכוס, ויתן לתכנית-פעולה משותפת להבשיל כראוי, מבלי שייוודע הדבר בטרם-זמן באלכסנדריה — הקדים תיאודוטוס ומרד בגלוי, ורק אז שלח את אגרתו אל אנטיוכוס, בה קרא לו להזדרז ולהופיע בעצמו במחוז "פיניקיה-וחילת-סוריה". יתכן מאוד כי עוד לפני כן מינה השלטון שבאלכסנדריה סטרטגוס חדש לאותו מחוז כי תיאודוטוס נמצא כמעט מלכתחילה מוקף, ונתון במצור, בעיר פטולמאיס (היא עכו), כשסגנו אשר נצטרף אליו, פאנאטולוס, תפס והחזיק בשבילו את העיר צור. מענין הדבר (וכנר- אה — גם אופייני, כפי שצויין לעיל, להרכב חיל- המצב התלמאי בדרום-סוריה), כי שנים אלה אנשי-אטוליה היו — בני ארץ הררית, ופרימיטיבי- בית-יחסית, בצפון-מערבה של יון, אשר סיפקה

שהביאה להביא אנטיוכוס לידי גמר את המצור על סלבקיה, ופנה דרומה — היתה סיבה מיוחדת, נוספת על שיקולי-מלחמה רגילים, אשר הניעתו לשאוף לכך שיכלה בהקדם את מעשיו בצפון. באורח בלתי-צפוי הגיעה אליו ידיעה על סדק שנבקע במערך כוחותיו של היריב — על נכונותו ורצונו של מצביא תלמאי לעבור אל צדו.

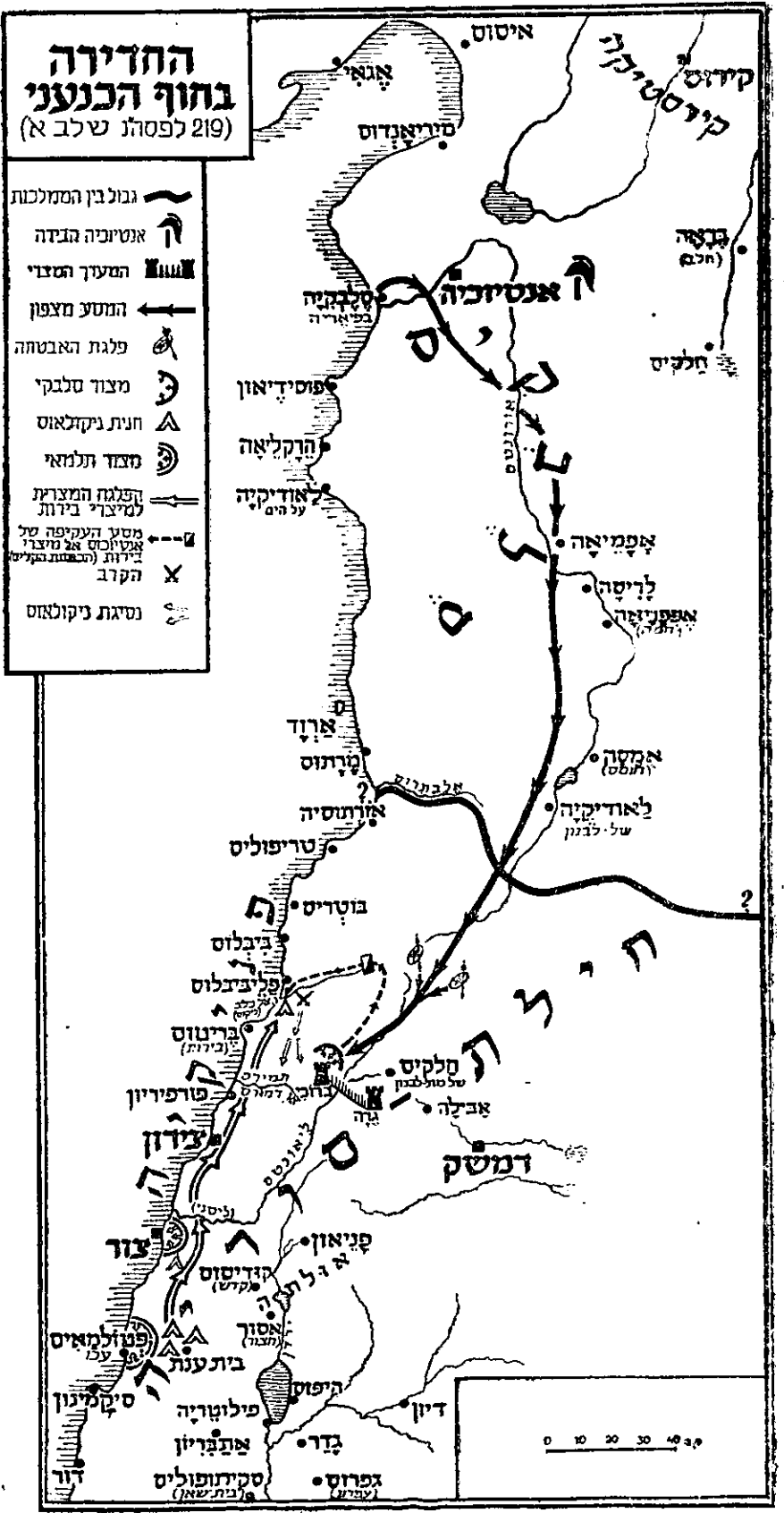
תיאודוטוס איש-אטוליה, אשר הדף בקיץ שנת 221 לפנה"ס את נסיונו הראשון של אנטיוכוס לחדור לחילת-סוריה, שירת את בית-תלמי שירות חשוב ביותר. עתה ראה את עצמו מקופח ע"י הנוהג שנהגו בו אנשי חצר-המלכות, שלא העריכו כראוי את המעשה-הרב אשר עשה; ולא עוד, אלא שאף איימו על חייו. בדיעבד, נראה שהתגלות סכנה כזאת היא שהביאתו עתה לידי החלטתו, "להחליף את הצד".

הוכרעה הכף. עד מהרה נמצא אנטיוכוס, בראש צבא העיקרי, בתוככי עמק מאסיאס (אל-בקע), לפני המיצר גרה-ברוכי, ושם נתחברו אליו גייסות האבטחה של תיאודוטוס המיאולוס, אשר הציבם ברצועת ספר-הדרומי למען יגנו על עורפו בעת מבצעו לכיבוש סלבקיה. כאן הגיעתו הידיעה כי ניקולאוס הסטרטגוס התלמאי החדש, שם מצור על פטולמאיס (עכו). המצב הצריך, איפוא, פעולה זריזה. אלא שגם המסיבות שונות היו מאלו שבשנת 221 לפנה"ס. ליריבו של אנטיוכוס חסר עתה העומק האופרטיבי, זה שהיה לו ב-221 לפנה"ס, תודות לשליטה הבלתי-מעוררת בכל השטח הרצוף שלצדו של מערך-המגן שבאל-בקע ושב-עורפו הקרוב והעמוק. המצב שנסתמן עתה היה דומה, בתוצאותיו, כאילו ביצעו כוחות סלבקיים חדירות, "אמפיביות" מן הים אל היבשה ותפסו עמדות-מפתח בחוף, בעורף קרהגבול ובעורף מערך-המגן של הכוחות הלגידיים. בדומה, נאמר, למעשה-אנציו, בעורף המערך הגרמני שבהרים ליד קסינו; או — למעשה-אינצ'ון, בעורף המערך הצפון-קוריאני שעל הנהר נקטונג ועל הררי הסמוכים. עם כל כוחה הפיסי, והטקטי — נמצאה עתה עמדת גרה-ברוכי, אם לא לגמרי "תלויה באויר" — על כל פנים נשענת אל דופן פרוץ.

ממילא, השאלה החיונית שעמדה בפני הצבא הסורי לא היתה עוד הדרך להתגברות טקטית על מערך-המגן המצרי — כי אם מציאת צורה תכליתית לעקיפתו. הפתרון שנקט אנטיוכוס היה בקו הקלאסי של נוהג-מצביאים במצבים כגון אלה. משני "מיצרי-המשנה" — זה של גרה, ממזרח לאזור הבריכה הגדולה והביצות, וזה שליד ברוכי, למרגלות הלבנון — לא היה עוד במזרחי שבהם משום ענין מידי לגבי אנטיוכוס. הדרך אל דמשק לא העסיקתו אותה שעה, כי משימתו הדחופה היתה חוף ארץ-ישראל הצפונית. והיה אם יזכה בנקודות-המפתח אשר שם — וממילא זכה גם בשאר. רב מזה היה בשביל אנטיוכוס ערכו של מיצרי-המשנה המערבי, שבין רצועת האגמים-הביצות מזה לבין הלבנון מזה, ליד מבצר ברוכי, שבגדתו הימנית של הנהר ליטני (ליאונטס, כשמו באותם הימים) הזורם דרומה. לו היה מבקיע דרכו — כי אז היה נפתח לפניו נתיב קצר יחסית (אם גם, בכמה מקרים מות, נוח לסתימה) אל חוף צור. אלא שהזמן הדרוש בשביל מצור על המצודה ובשביל כיבושה, לא עמד לרשותו. הוא השאיר, איפוא, את גייסותיו כבדי-החימוש (בראש-וראשונה — חיל-הרגלים הכבד)

בדורות ההם, "חרבות-להשכיר" לרוב, וביחוד למזרח המיונן. הסטרטגוס התלמאי החדש של "פיניקיה וחילת-סוריה", אשר הוטל עליו להדביר את תיאר-דוטוס המורד, ניקולאוס — אף הוא איש-אטוליה היה... ועוד נראה מפקדים אטוליים נוספים — ואף גיס אטולי שלם — נלחמים ברצועת-הספר הצפון-בית של ארץ-ישראל.

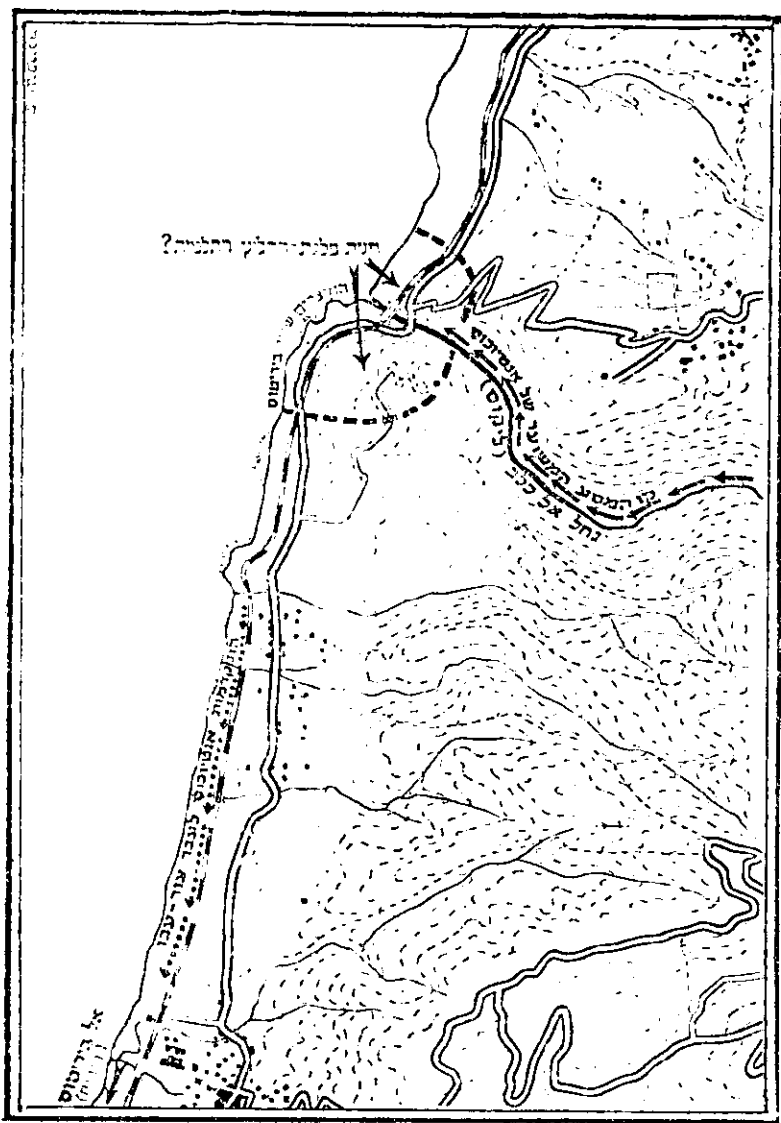
אם לפני כן ראה עתה, אולי, המלך הסלבקי צורך לשקול מה קודם — אם מסע-עונשין נגד אכאוס, באסיה-הקטנה, או מבצע-כיבוש בדרום — כי עתה

לצורך על ברוכי — ולרתק את הגייסות שבה ושלידה ; ואילו הוא עצמו יצא, בראש הגייסות קלי-התנועה (הפרשים ; חיל-הרגלים הקל — דהיינו, בעלי נשק-הקליעה לג' סוגיו: הקשת, כף-הקלע, רומח-ההטלה ; הפלטסטים הזרזים נושאי-החנית — ויתכן גם היפספיסטים, בעלי השריון הקל יחסית) למסע, שמטרתו — לחלץ את פטולמאים ואת תיאודוטוס ממצור. ניקולאוס, אפשר שקיבל ידיעה על תמרוננו זה של אנטיוכוס — או שראהו מראש. מכל מקום, הוא שלח פלגת-גייסות חזקה, להקדים ולתפוס את מיצרי-המעברים שבקרבת בירות, כדי לסתום בפני אנטיוכוס נתיב-גישה אפשרי בעמק-החוף, וכן לשמש כאבטחה-עורפית לכוחותיו הוא, הצרים על פטולמאים. אכן, הגרסה המשתמעת מסיפורו של פוליביוס — כאילו הסיר אז ניקולאוס את המצור מעל עכו (ומסתבר, נסוג לעבר הדרום), ובו בזמן שלח לצפון, אל סביבת בירות, רק את פלגתם הנ"ל של דיוגורס (או לגורס) ודורימנס — אינה מתקבלת על הדעת והיא נראית כתמוהה ביותר ויתכן כי אינה אלא פרי שיבוש. כי לו היה עושה כזאת — היה זה מעשה נטול טעם והגיון. וניקולאוס — אם כי אטולי היה, כלומר מסוגל למעשים שבהעזה יתרה, הרי נחשב עם זה על המנוסים והבקיאים שבמצביאי צבא תלמי. יתכן, שנתכון להצטרף בעצמו, עם עיקר-כוחותיו אל מפקדי-המשנה שלו, לכשינדע לו על התקרבות אנטיוכוס, כדי להתמודד אתו או בכוחות שוים. אלא שמהירות מסעו של אנטיוכוס, המסתברת ע"י הרכב כוחותיו, אפשר שהיא היא אשר סיכלה הפעם את חישוביו של ניקולאוס¹⁸.

העובדה כי פלגת-בלימה זו הוצבה ליד בירות מעידה על כך שאנטיוכוס, אם כי יצא למסע-החילוץ כשאתו הגייסות קלי-התנועה, נמנע בכל זאת מן הנסיון לחצות את רכס הרי הלבנון עצמו, באחד מאותם גאיות-הנחלים הצרים המשתרעים מקו פרשת-המים שברכס (שלא היה מרוחק ביותר ממצר דת ברוכי) מערבה, או דרום-מערבה, אל חוף הים. נראה כי מעשה כזה היה כרוך בעיניו בסיכון רב מדי. תחת זאת חזר על עקבותיו דרך עמק אל-בקע, צפונה, כנראה, עד הגיעו אל מוצאי עמק הנהר ליקוס (הוא, כיום, נחל-אל-פלב) המשתפך אל הים

18) מן הראוי לציין כי הרכב כזה של שדרת-הגייסות הקלים אשר בראשה יצא אנטיוכוס למבצעו המתואר, מקיביל לכמה וכמה ממעשי-המלחמה של אלכסנדר. אכן, מסעותיו הראשונים של אנטיוכוס השלישי מעלים בדרך-כלל קווי-דמיון רבים לנ"ל, אשר באו ללא-ספק מתוך נטיה נפשית, ורצון-בהכרה, לחזור על מפעלו הצבאי והמדיני של זה.

מפה 10. המיצרים והמעברים הקשים ליד ביריטוס (כדברי פוליביוס — 219 לפנסה"נ)

התרשים, לפי מפה טופוגרפית של ימינו אלה, מבליט את תלילות המדרונות (בהם יורדת הדרך תוך עיקולים עיקולים נמרצים), וצרות הרצועות המישוריות של שפת הים שבסמוך נחל-אל-כלב, הוא ליקוס של היונים. אשר לאורך הגיא שלו יש לשער כי הגיח אנטיוכוס מתוך בקעת הלבנון אל חוף הים.

כ־10 ק"מ מצפון לבירות. ברור הדבר כי הוא בחר בדרך זו (שהיתה, יחסית, דרך-עקלתון) ולא בדרך הקצרה על פני גיא ברכס הלבנון, גם בשל קשיי המסע-בהרים, אך גם בשל החשש לסיכון שיצמח לתנועתו, ולנקודת-המוצא של נתיב-מסעו (שהוא אשר נועד לשמש גם נתיב-נסיגתו, באם יגיעו הדברים למקום זה). מקרבתם היתרה של הגייסות המצריים השוהים בברוכי ובעמק אל-בקע.

מכל מקום עתה, בהגיעו אל המיצרים שבקרבת בירות, היכה את פלגת-הבלימה שוק-על-ירך. ניקור לאוס, אשר רצה אולי להוסיף ולאחוז בשני קצות החבל בעת-ובעונה אחת: גם לבלום את הדרך בפני אנטיוכוס, ועם זאת לא להסיר את המצור מעל עכו — ולא העיז, או שלא הספיק, לרכו את כל גייסותיו למכה מכרעת בצבא-החילוץ המתקרב¹⁹ — ראה את

19) כפי שעשה למשל, כעבור עשרים מאות-שנים, נפוליון, בשעת המצור על מנטואה שבצפון איטליה.

עצמו נאלץ מעתה לותר על השנים גם יחד. הוא נאלץ להפקיר את המבוא למחוזו בידי אנטיוכוס; ולהסתלק מן המצור.

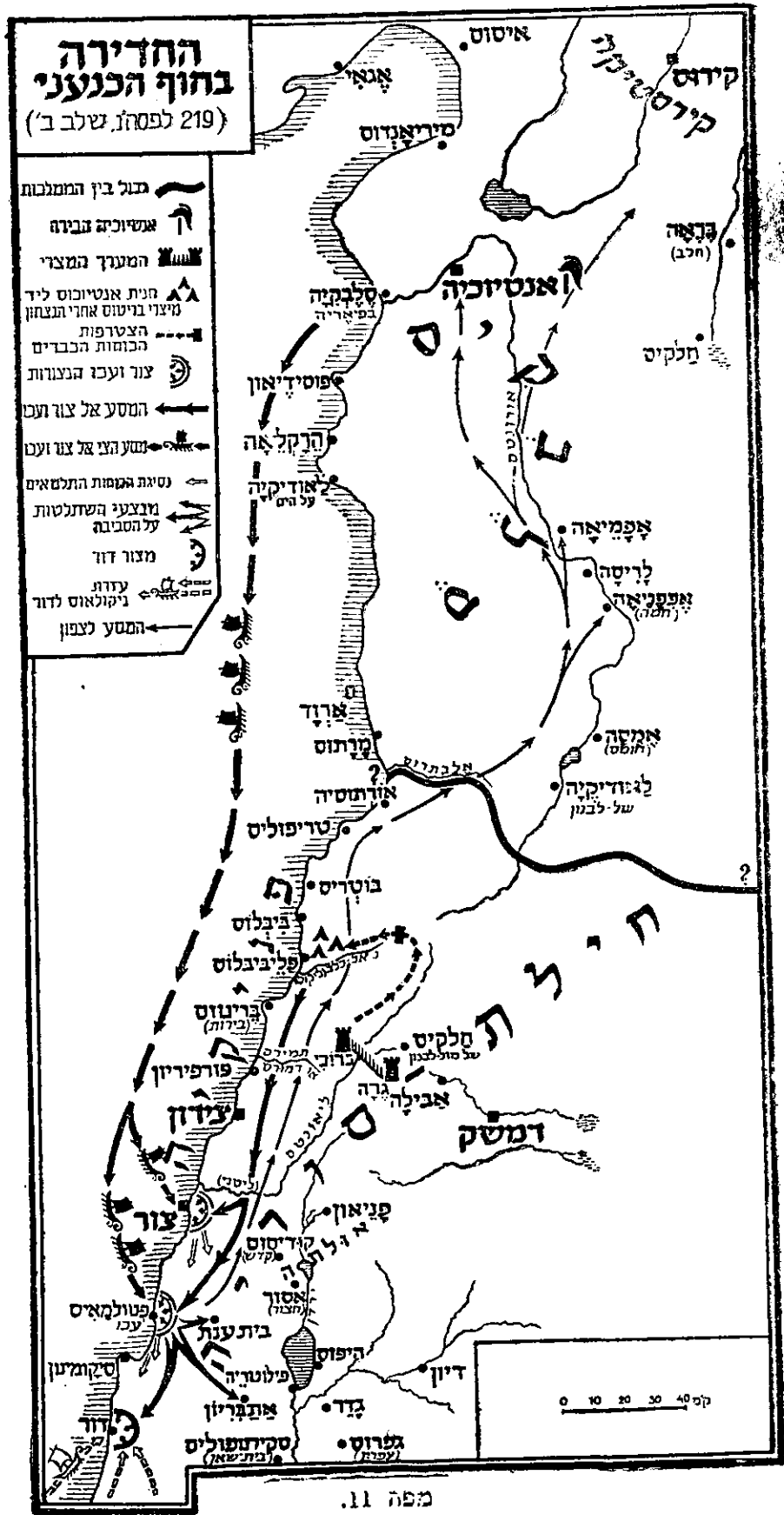
אנטיוכוס המתין עתה בסמוך למיצרי בירות (נראה, שמדרום לשפכו של הנהר ליקוס — הוא בהר-אל-כלב) לבוא שאר צבאו. הלז לא אחר להגיע. יש לשער, כי נקרא להצטרף אל המלך מבלי שהשתלט בינתים על מצודת ברוכי — אלא שעתה, משנפרץ שערה של דרך-החוף לדרום, לא היה כבר ממילא ב"מחסום גרה-ברוכי" כולו כדי לעצור, בהגנה חזיתית, בעד התקדמות כוחות סלבקיים, ואף

לא כדי לאיים, מאגף או מעורף, על נסיון-עקיפה מצד אלה. נראה, כי בעקבות חדירתו העמוקה של אנטיוכוס לעבר הדרום פונתה כעבור זמן-מה ע"י המצרים מערכת עמדות זו בבקעת-הלבנון אשר שירתה אותם שירות כה רב.

אכן, גם עתה, כשפתח אנטיוכוס במסעו דרומה, לקראת בני-בריתו (ופקודיו) החדשים, שע"י התקר-בותו כבר חילצם ממצור, ואתו עיקר צבאו — לא היה בכוחו להשתלט על ערי-הגמל הניכרות שבחוף, והישגו החדש התבטא רק בכך שעלה עתה בידו לעבור בעמק-החוף לאורכו, מבלי שיבלמוהו בדרך-כו; מבחינה אופרטיבית נתאפשר לו דבר זה, עקב העדרם של גייסות-שדה מצריים, שנאלצו לסגת — פן ייתפסו בין שני אויבים: אנטיוכוס מפנים ותיאודור טוס מעורף. ואילו מבחינה לוגיסטית, נתאפשר הדבר משום שעתה לא היה כבר כה זקוק לערי-הגמל התלמאיות, לשם מגע עם ציו, הנושא את עיקר אספקתו. וזאת — כי חיכו לו, במרחק לא-רוב יחסית, משעני-אספקה בטוחים, בצור ובעכו, שלא זה בלבד כי ודאי היו בהן מאגורי-אספקה מן-המוכר, אלא שהן היו מוכנות-ומזומנות אף לקבלת פני-אניר-תיו. ואילו לציי המצרי, לא היתה לו עוד במימי פניקיה המשענת הרצופה בחוף כבעבר. מתוך התבוננות במסיבות אלו ניתן לראות, כי המסע ברצועת-החוף לגבי אנטיוכוס, לא היה עוד מעשה-הסתכנות נועז, כי אם מבצע המבוסס למדי במציאות האופ-רטיבית והלוגיסטית גמ-יחד — בתנאי שראה ראייה דינמית את המציאות הזו, ואת התפתחותה ואפשרויותיה.

מסקנה נוספת מתבקשת ממסע כנען של אנטיוכוס: אם כי הצבא הסלבקי היה משוכלל למדי לפי מושגי הימים ההם היה הוא חלש יחסית במעשי-מצור — על כל פנים כשהמדובר הוא במצור על ערי-גמל, הפתחות אל הים.

ע כו וצור לא זו בלבד שהוסיפו לאנטיוכוס ערים-בצורות, נמלים, גייסות ומפקדים בעלי-ערך, אלא שנמצא בהן גם ציוד-מלחמה לרוב. יתכן כי החלק החשוב שבו לגבי מלך סוריה היה האני-שבשני הנמלים: ארבעים ספינות-מלחמה, מהן עשרים כבדות (סטררות), ונראה כי גם פנתרות — דהיינו, בעלות ארבע או חמש "דיוטות" של חותרים (במשוטים), ועשרים — קלות (טריארות, דיארות וספינות זעירות). הללו, אשר צורפו מיד אל ציו של דיוגנטוס הנוארך (האדמירל), ודאי היה בהן כדי

לשנות שינוי של ממש את יחסי הכוחות בים (באחד ממסעי המלחמה, כעבור זמן לא רב, כלל כוחו הציני העיקרי של הצד המצרי רק שלושים ספינות כבדות וגבוהות מבנה, מן הסוג של אותן העשרים שנתפסו עתה ע"י הכוחות הסלבקיים). מובן ששינוי זה ביחסי הכוחות בים עשוי היה להגדיל עוד יותר את ערכן של עכו וצור בשביל אנטיכוס, אפילו שעה שחסר לו עדיין קשר יבשה מתמיד ומוצק אליהן. כאן החלו, לכאורה, חישובים "ציינים-גרידא", להשפיע השפעה מוחשית מאוד על עיצוב האסטרטגיה של מסעות-מלחמה יבשתיים בחילת-סוריה ובארץ-ישראל.

אכן, גם עתה טרם זכה אנטיכוס ב"שליטה בים" — וגם אותן ערי-הנמל שנשארו בידי תלמאיות היה באפשרותן להוסיף וליהנות מהיתרון של מבצר בעל דרך-גישה פתוחה. כמה ישור בים, מפחותי-העצמה, נכנעו בפני אנטיכוס, לפי דרישתו; על אחרים נאלץ לצור — ודבר זה גזל זמן רב, ותוצאותיו לא מיהרו לבוא.

במצרים אמנם רבתה המבוכה כשנודע בה על הישגיו של אנטיכוס. אך המבוכה הביאה גם, סוף-סוף, לידי מעשים. אחדים ממעשים אלה נועדו לשאת פרי רק בהמשך הזמן — למשל: שיגור משלחות ליון, לחיילי שכירים; וכן, במידת-מה, גם הצעדים להידוש אונם ויכולתם של הגייסות התקינים שבמצרים — גדודי הפלנגה, והפרשים, של מתישבים-צבאיים מקדוניים-יוניים, אשר עתה הוחל בשידוד ארגונם ובאימונם-מחדש. מעשים אחרים כוונו לתוצאות יותר מיידיות: כינוס יחידות הגייסות-השכירים ממקומות שונים שמחוץ למצרים (כנראה — מקירינאיקה, מחופים שונים שביס-התיכון ומגבול כוש) וריכוז כוחות ניכרים בפלוסיון — מלכת-חילה במגמה הגנתית (שכן החלו גם פותחים את סכרי התעלות ומכינים הכל להצפות-מגן — בנוסח המצרי הידוע). לנוכח אלה ויתר אנטיכוס על כל תכנית — אם אמנם התכוון לה ברצינות — ל"מסע בזק" אל פלוסיון, שערה הבלתי-אמצעי של מצרים. תחת זאת הוסיף לעסוק, ביתר שקידה, במאמציו להדברת עריה של חילת-סוריה. אך באותו זמן נאלץ להכנס גם למו"מ עם נציגיו של תלמי, בשיתוף מתוכים ממדינות-יוון הנייטרליות, דבר אשר לפי מזימת המיצרים נועד להרויח זמן וליטול קצת מת-נפתו של אנטיכוס בניהול המלחמה.

(20) היא דור, ערי-החוף הקדומה (בסמוך לטנטורה שב-ימינו) ברצועת-המישור הצרה שמדרום לבלית-הכרמל.

שני גורמים — האחד צבאי כולו, והשני צבאי בחלקו — לחצו עתה על אנטיכוס בכיוון להפוגה במסעי-המלחמה הארץ-ישראלי שלו. מזה זמן-מה עסק הוא במצור על דורה²⁰. נראה כי אנטיכוס ביקש להציב רגל מדרום לרכס הכרמל — ובו בזמן להרחיב את המרחק שהפריד בין הכוחות-המצריים העיקריים לבין ערי-החוף הצפוניות, שטרם השתלט עליהן (כגון: צידון, בירות — ויתכן גם טריפולי — ועוד) ובדרך זו לערער את מעמדן. אכן, העיר היתה חזקה למדי, ונוסף על כך נהנתה היא מסיוע רב מצד ניקולאוס. אין זה ברור ביותר, אם נכנס ניקולאוס עצמו, בראש חלק ניכר של גייסותיו, אל תוך העיר, ומתוכה הגן עליה בפני הצרים — או שנשאר בחוץ, והיה בולם את פעולת-המצור של אנטיכוס ע"י כך שהיה מעמיד מדי פעם אותו עצמו במצב העדין בו נמצא הוא, ניקולאוס) שעה שצר על עכו — וחרד לגבו הפתוח. נראים הדברים, כי במקרה זה, כשהמדובר היה בעיר בעלת גישה אל הים הפתוח, היה בצורת-העזרה השניה ("הבלתי-ישירה") כדי לסייע יותר. מכל מקום, אנטיכוס הגיע למסקנה ש"הענין אינו הולך", וחיפש דרך לצאת ממנו.

באותו זמן עצמו נודע לו על התקשרות בין אכאוס — הנציב המורד, הטוען-למלכות, שבאסיה-הקטנה — לבין תלמי. עתה נשקפה לו שוב סכנה מוחשית של מלחמה-בשתי-חזיתות. חשוב היה לו להקדים ולשוב אל תוך סוריה גופא, שהיא בחצי-הדרך בין ארץ-ישראל לאסיה-הקטנה, להבטיח שם את הסיס — הצבאי והמדיני. וכן רצה למנוע מגייסותיו שהייה נוספת בריחוק מבתיהם, ותחת זאת להביאם לסוריה ולשכנם במשכנות-החורף שלהם (יתכן, במקרה זה — בישוביהם הקבועים), דבר שהיה ללא-ספק מרבה סיפוק ומגביר נאמנות בצבא. בעצם, הרי כאן לפנינו כבר שיקול שלישי — שאף טיבו צבאי מובהק, עקרון השמירה על רוח הגייסות — אך, בצדו, גם הצורך להחזיק את הכוח המכריע בעמדה מרכזית, המאפשרת בשעת הצורך חופש פעולה, ולכן גם גמישות אסטרטגית.

קיצורו של דבר, שני הצדדים — צד-צד מתוך חשבונותיו ומזימותיו הוא — כרתו שביתת-נשק לארבעה חדשים. אנטיכוס הציב חילות-מצב במקומות הדרושים, מסר את הפיקוד על המחוז לידי תיאור-דוטוס (אשר, כמובן, הכיר מאז יפהיפה מחוז זה, דבר שאנטיכוס נוכח בו, בשעתו, באופן כה בלתי-

(סוף בעמוד 73)

א י מ ו נ צ ב א י

שהמיוחד שבחניך-החייל (בהשוואה לחניך-האזרח) מתבטא בשלוש נקודות:

1. חוסר התענינות — אין החניך רואה בלימודם של רוב הנושאים הצבאיים את התועלת האישית שיפיק מהם בחייו, ועל כן אין בו נטיה פנימית ללמוד אותם.

2. חוסר התאמה מבחינת הגיל — תקופת הלמידה הטבעית שבה אפשר ללמד אדם, אף אם אינו נמשך אחר חומר הנושא, היא תקופת הילדות והנעורים. גיל הגיוס שולל מן הצבא את היתרון של תקופת הלמידה הטבעית.

3. הטרוגניות בקבוצת החיילים — החיילים שקובצו יחד לשם הלימוד המשותף שונים זה מזה בתכלית, דוקא בכל אותן תכונות היוצרות „קיבוץ”, כגון: גיל, עבר, השכלה, חינוך, מעמד, רקע וסביבה. על-כן קשה ליצור את המכנה המשותף (הקיים בקבוצות הומוגניות) החיוני כל-כך לכל אימון קיבוצי. נמצאנו למדים שגורם החניך על בעיותיו מוסיף למתכנן האימון הצבאי מגמות נוספות, מלבד אלה הקיימות בכל אימון:

מגמה ראשונה: חיפוש אחר הדרכים היעילות ביותר לעורר את התענינותו של החניך-החייל בנושאים הנלמדים בצבא.

מגמה שנייה: מיון נכון של החיילים לתפקידים אותם יהיו מסוגלים ללמוד ביעילות הרבה ביותר. מגמה שלישית: יצירת רקע צבאי משותף לכל חיילי הקבוצה, כתחליף למכנה המשותף הקיים בקבוצות הומוגניות.

החומר הנלמד

החומר הנלמד מורכב מכל אותם ערכים, כשירוריות וידיעות, שעל החניך לרכוש לשם השגת מטרת האימון. המיוחד שבחומר הנלמד בצבא (בהשוואה לחומר הנלמד במוסד אזרחי) מתבטא בשלוש נקודות:

1. תמורות תמידיות בחומר —

סקירה היסטורית תוכנית, שאין נושא-לימוד המשונה במהירות ובאופן מהפכני כל-כך, כאותם הנושאים הנלמדים בצבא. כלי-נשק חדישים, אמצעי תובלה חדשים וכיו"ב יגרמו לשינויים מרחיקי לכת ופתאום מיים הן באימון הטקטי והן באימון הטכני של החייל.

האימון הצבאי ושיטות ההדרכה הצבאית שימשו לאחרונה כנושא לויכוח מעל במת „מערכות”. ברכה רבה צפונה בויכוח זה, מאחר שהוא מעיד על עירנות ועל חיפוש אחר אמצעים, וכן מביא הוא ציבור רחב לידי מחקר ועיון מחדש בבעיות האימון הצבאי. ברם, קיימת בו גם סכנה מחויבת המציאות, פן יאבד באמצעותנו קנה-המידה האובייקטיבי. במאמרים שהופיעו במסגרת הויכוח, בולטת העובדה שבעיות השעה באו לידי ביטוי נרחב, אלא שליקויים פחות-ערך זכו להחשב כליקויים חמורים, תוך כדי התעלמות מליקויים כבדים יותר, או שכחתם, אף שהשפעתם מתמירה יותר. כתוצאה מכך לבשו הגישה לחיפוש פתרונות, וכן הפתרונות המוצעים עצמם, חשיבות מוגזמת ויחס להם „כושר ריפוי” שאין בהם.

מטרתו של מאמר זה לבחון את נושא האימון הצבאי כולו במבט מקיף ככל האפשר. לא יפלא, איפוא, שענינים שהורחב עליהם הדיבור במאמרי הויכוח הנ"ל, יוזכרו במאמר זה בהתאם לחשיבותם היחסית בתמונה הכללית.

אימון צבאי — מהו?

לשם הבהרת המונח „אימון צבאי”, נסקור להלן את הגורמים המשתתפים בתהליך האימון בדרך כלל, ואת אופן בואם לידי ביטוי באימון הצבאי בהשוואה לאימון האזרחי.

חמישה הם הגורמים לקיומה של הדרכה מכוונת כל שהיא¹. ידועים ומוכרים הם:

● החניך;

● החומר הנלמד;

● המדריך;

פחות מוכרים, אך בעלי חשיבות שאינה פחותה:

● צורת הקשר (שיטה הדרכה);

● המסגרת.

שיכום

בהדרכה מכוונת, החניך הוא האדם אשר לו מנסים להקנות את חומר-הלימוד למען השגתה של מטרה מסוימת מוגדרת. באם נתעלם מרמתם הנוכחית של חיילי צה"ל, מאחר שנתון זה הוא בלתי קבוע, נמצא

(1) בניגוד להדרכה אקראית, שתוצאותיה אינן צפויות מראש ואף חסרה היא מגמה מוגדרת.

החומר אותו חייב החייל ללמוד הולך ורב (כמוכח בנקודה הקודמת), ואילו הזמן העומד לרשות האימון הולך וקצר. החייל בלגיון הרומי העתיק שירת מגיל 17 עד גיל 60, והרמה שנדרשה ממנו כפרט, הצטמ- צמה בידיעת תרגולות מועטות ופשוטות של מבנים ותנועות, ובכשירות בהפעלת כלי-נשק מועטים ופ- שוטים. החייל בצבא המודרני, לעומת זאת, משרת תקופה קצרה הרבה יותר בה הוא נדרש להגיע לרמה אישית גבוהה הרבה יותר. אופי הלחימה מחייב להכשיר את החייל לא רק כפרט בתוך צות (כנדרש מהלוחם העתיק) אלא גם, ובעיקר, כלוחם עצמאי. כלי-הנשק אותם נדרש החייל המודרני להפ- עיל מסובכים ורבים פי כמה מכלי-נשקו של החייל העתיק. אם נוסיף אל כל האמור לעיל את העובדה שהקרב המודרני מעמיד את החייל-הפרט בפני אותם קשיים (ואף רבים יותר) שהעמד בפניהם החייל העתיק, נמצא שאמנם נכון לומר שגורם „החומר“ מעמיד בפני הצבא בעיות מתרבות והולכות.

האימון הצבאי נועד להכשיר את החייל להרוג ולא ליהרג, להתגבר על הפחד, לא להגרר אחר שמו- עות-שוא, להמנע מבהלת-שוא וכיו"ב, כל אלה בעיות שאינן בנמצא בכל אימון אחר.

המגמות הנוספות לתכנון עלידי גורם „החומר הנלמד“ הן:

- מגמה ראשונה: מעקב מתמיד אחר כל התפתחו- יות שהן ותרגומן המהיר ביותר לתכניות אימונים, וכן — ביטול מידי של כל חומר מתיישן.
- מגמה שניה: בעית „כמות החומר ואופיו“ מולידה את הכרח הפיצול למקצועות. אך קיים הכרח לא פחות חשוב של יצירת מכנה-משותף לכל גוף צבאי.

התוצאה — יצירת מערכת אימון-בסיסי-כלל-צבאי, אשר רק לאחריה יתפצל האימון למקצועות השונים הנדרשים לצבא.

● מגמה שלישית: תכנון השלבים הגבוהים של האימון כך, שבהם ישתלבו אנשי מקצועות-צבאיים שונים למערכה לוחמת אחת.

● מגמה רביעית: בקורת קפדנית של כל תכנית אימונים וטיהורה מכל פרט שאינו הכרחי להשגת מטרתו של אותו אימון.

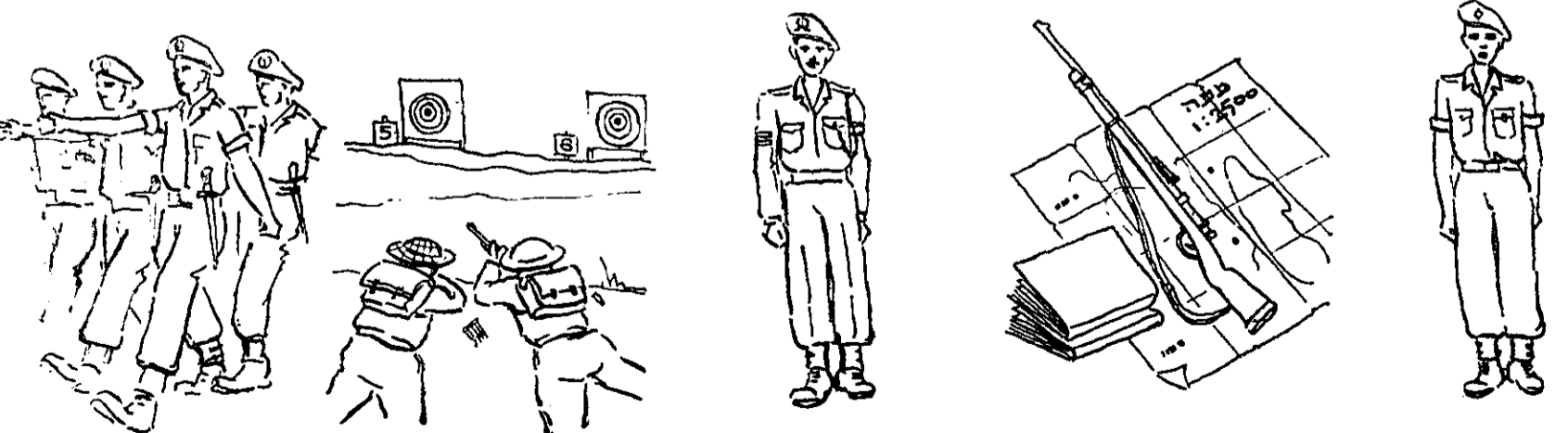
● מגמה חמישית: חינוכותם של פיתוח אופי האימון האופי.

המדריך

בהדרכה מכוונת, המדריך הוא האדם שתפקידו להקנות את חומר-הלימוד לחניך. המיוחד שבמדריך- החייל (בהשוואה למדריך-האזרח) מתבטא בשתי נקודות:

1. כוח אדם — הצבא הוא בית-הספר הגדול והמגוון ביותר בכל בתי-הספר הקיימים, והה אומר: הצבא זקוק למספר הגדול והמגוון ביותר של מדרי- כים במקצועות שונים. מחזוריות השחרורים מן הצבא והצריכה הבלתי פוסקת של מדריכים, מעמידים את הצבא בפני בעיה חמורה.

2. התאמה והכשרה — בחירת ההוראה כמקצוע בחיים האזרחיים נובעת מתוך צירוף של נטיה טב- עית, בחירה אישית והתאמה. ואילו בצבא, נקבעים כמדריכים אלה הנראים כמתאימים ביותר. נטייתם והתאמתם לתפקיד הריהן בעלות ערך משני. יתר על כן: לבוחר במקצוע ההוראה בחיים האזרחיים ניתנת תקופת לימודים ארוכה להכשרתו, בעוד שהנבחר להיות מדריך בצבא, חייב לרוב, לסיים את הכשרתו להדרכה ולהספיק להדריך אחרים, בתקופה הקצרה של שירות-חובה.

המשת גורמי-ההדרכה

3. יישום החידושים במדעים הנוגעים לענין ההדרכה (כגון: פסיכולוגיה ופדגוגיה) בשיטת הדרכה, בתכסיסי הדרכה ובעזרי אימון.

המסגרת

המסגרת היא הגורם ההופך הדרכה אקראית להדרכה מכוונת. המסגרת נבנית לאור מטרת האימון ובהתאם לארבעת הגורמים שנוחתו לעיל. תפקידה של המסגרת למצוא פתרון לכל אחת מן המגמות, שצוינו כנובעות מן הגורמים דלעיל.

נבחן להלן את התשובות (אלה הניתנות ואלה המסתמנות) לבעיות ולמגמות, המוצעות במסגרת ההדרכה הצבאית.

פתרונות

להלן מפורטות התשובות וההנחיות למגמות שסוכם בניחוח דלעיל:

1. יצירת התענינות —

א. שיפור המדריך הוא תנאי הכרחי ליצירת התענינותו של החניך. פעולה זו תיעשה בשלב הגבוה על-ידי קורס שיטות הדרכה, ובשלב הנמוך — על-ידי השתלמויות מדריכים ביחידות.

ב. תנאי נוסף להתענינותו של החניך הוא אופן הגשת החומר ועזרי האימון הננקטים על-ידי המדריך. על מחלקת ההדרכה לתכנן את אופן הגשת החומר על-ידי הוצאת ספרות הדרכה, ולעסוק בתכנון ובהפצת עזרי אימון ליחידות. אין פעולה זו של מחלקת ההדרכה פוטרת את היחידות מן החיפוש המתמיד אחר דרכים טובות יותר להגשת החומר, ומאלתור עזרים שיקלו על קליטתו של החניך.

ג. נוסף לשתי הנקודות הקודמות יכול כל מפקד, בכל דרג, לעורר את התענינות אנשיו ולהגבירה ע"י הסברה של מטרת האימון ומטרת שלב האימון, ע"י סיכומי אימונים, ע"י הסברת הצורך באימונים בכלל ובכל נושא ונושא בעת שמטפלים לים בו.

2. מיון —

א. הצבת החייל ליחידה ולתפקיד, דבר שהיה נתון עד לפני תקופה קצרה בידי המקרה, נקבעת עתה על-ידי בדיקה פסיכוטכנית המבטיחה התאמה של החייל לתפקידו, סיפוקו בעבודה ואפשרות ניצולו היעיל ביותר על-ידי הצבא.

ב. לגבי כל קורס המתקיים בצבא, על מחלקת ההדרכה להוציא הנחיות בקשר לנתונים הנדרשים מחניך מועמד, ועל-ידי כך ימנע בזבוז מאמץ הדרכתו.

המגמות הנוספות לתכנון האימון על-ידי גורם "המדריך" הן:

● מגמה ראשונה: תכנון המאמץ ההדרכתי לשם ריכוזו ולשם מניעת בזבוז וכפילות.

● מגמה שנייה: סטנדרדיזציה של האימון שתאפשר אף למדריכים בעלי רמה נמוכה יותר להדריך ביעילות:

● מגמה שלישית: מטבע הדברים שהמדריכים המוכשרים והמנוסים יותר נושאים דרגות גבוהות יותר ואינם משתתפים בהדרכה היומיומית. לעומתם נושאים בעול המדריכים שהנם פחות מוכשרים ומנוסים. כשרונם ונסיונם של המפקדים הגבוהים יותר ניתנים לניצול על-ידי קיום פיקוח על המדריכים ועל ההדרכה וע"י שיפור המדריכים בדרך של תדריכים, השתלמויות וכיו"ב.

● מגמה רביעית: הדגשת פרק אימון המדריך בכל קורסי המפקדים ובכל השתלמויות היחידתיות.

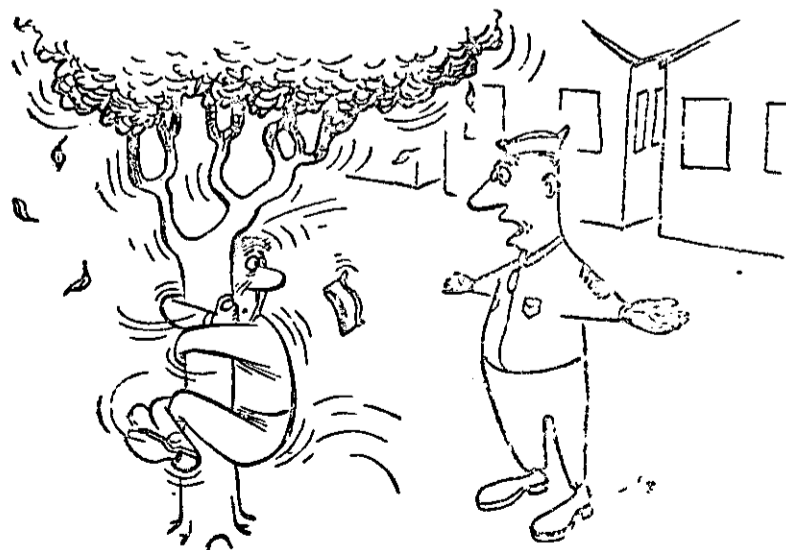
צורת הקשר (שיטת הדרכה)

בהדרכה מכוונת מקיפה צורת הקשר את התכנון והארגון של החומר הנלמד, את עיתוי-הגשתו ואופן הגשתו.

גורם זה הוא שצויין, כרגיל, כ"רבי-הלקוי" על-ידי המעירים והמשיגים, כפי שהוזכר בפתח מאמר זה. הבעיות והמגמות המיוחדות הנובעות מגורם זה לובנו, ונסתפק בהזכרתם בקצרה —

1. שילוב מטרות פרקי-האימון המשניים למטרת האימון הכללית.

2. בחירת שיטת ההדרכה היעילה ביותר בהתחשב עם הגורמים כפי שהם במציאות וקביעת עדיפות יות בחומר הנלמד.

„זו היתה רך הצעה מצד, סנודר. אינך חייב לעבור לצנחנים אלא אם רצונך בכך“.

ג. נוסף למיון יש ערך רב לעינו הפקוחה של כל מפקד כדי לתקן שגיאות שנעשו בהצבת חייליו, להמליץ עליהם, לשפרם ולקדםם.

3. יצירת רקע צבאי משותף —

א. חלק מהרקע המשותף נוצר מאליו על-ידי האוירה בצבא, המשטר הצבאי והאימון הבסיסי המשותפים לכל חיילי היחידה.
ב. תנאים חשובים ליצירת אוירת-לימוד טובה הם — „רוח-היחידה“ ו„הוי-היחידה“. שניהם מותנים באישיותו של מפקד היחידה.

4. שמירת עדכניות —

א. על מחלקת ההדרכה לחקור את האימון הצבאי ולאסוף מחקרים הקשורים בו, וליישם תוצאות מחקרים אלה לאימון בצורת ספרי הדרכה, תכניות אימון, הוראות והנחיות.

ב. שמירת עדכניותו האישית היא תפקידו של מפקד, למען יהיה מסוגל לכלול באימוני יחידתו את כל החידושים; דבר זה דורש מהמפקד בקיאות בכל ספרי ההדרכה והעשרת ידיעותיו על-ידי קריאה עצמית בכל ספרות צבאית. יש לציין כי נקודה זו לקוייה בגלל הקושי ברדיפה אחר ההתפתחויות המהירות.

$$\frac{3}{5} + \frac{2}{8} = \frac{24 + 10}{40}$$

מכנה משותף

5. יצירת המכנה המשותף —

מינימום הידיעות הבסיסיות ההכרחי לכל חייל וחייל יוקנה לו בבסיס הטירונים. על-ידי כך הרינו מבטיחים שבעת הצורך, ידע כל חייל להגן על עצמו ועל יחידתו. יתר על כן, כל מפקד חייב להיות חדור בהרגשת הצורך בידיעות בסיסיות אלה, ולזכור, שבגלל הצורך בפיצול האימון למקצועות, ניתן האימון הבסיסי בקצרה. על-כן עליו לנצל כל הזדמנות להרחיב ולהעמיק את מינימום הידיעות הנה.

6. אימון משולב —

הצורך באימון משולב מתחיל בדרגים הגבוהים (אימון בין-זרועי ובין-חילי, המתבצע בדרך של תמרונים בקנה-מידה רחב) ונגמר בדרגים הנמוכים ביותר (אימון משולב ומציאותי של כל האלמנטים המקצועיים והחיליים בגדוד ובפלוגה).

7. ביקורת על תכניות האימון —

בגלל ריבוי החומר לעומת קוצר הזמן המוקצב להקנייתו, קובע הכלל המנחה שיש לטהר כל אימון מכל נקודה שאינה הכרחית להשגת מטרתו של אותו אימון.

פיתוח האופי

כל חומר ניתן לדירוג בשלוש דרגות-חשיבות לאור מטרתו:

רצוי לדעת;
צריך לדעת;
הכרחי לדעת;

דבר זה ייעשה —

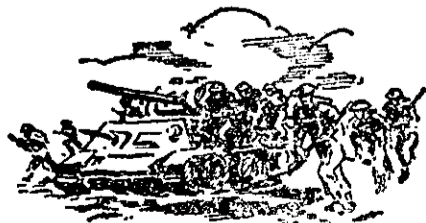
א. ע"י מחלקת ההדרכה לגבי כל הקורסים.
ב. על-ידי כל מפקד לגבי אימוני יחידתו.
ג. על-ידי מחלקת ההדרכה תוך כדי פיקוח על אימוני הצבא.

8. פיתוח ואימון אופי —

חלק בלתי נפרד מן האימון של החייל והמפקד הוא אימון האופי. דבר זה יושג הן על-ידי שיעורים מיוחדים שנועדו לפיתוח תכונות אופי (קט"ע) מתוך מסלול המכשולים, מסעי דחק, אימוני לילה, תרגילי אש), והן על-ידי שיווי אופי מציינות קרבי לאימון בכל עת; שתי דרכים אלה הן בתחום אחריותו של כל מפקד ואין להפריז בהערכת חשיבותן.

9. תכנון המאמץ ההדרכתי וריכוזו —

א. על מחלקת ההדרכה לחקור את האפשרויות לשימוש גדל והולך במוסדות אזרחיים, ובבוגרי מוסדות אזרחיים, במקצועות הדרושים לצבא (כגון: נהגים, פקידים, טכנאים וכיו"ב).
ב. מחלקת ההדרכה תתכנן ותנחה את אימוני המסגרת, אשר נועדה לספק לצבא את בעלי-ההשכלה הדרושים תוך ניצול בתי-ספר אזרחיים.

אימון משולב

להשתלב עם מטרת האימון של הרמה הגבוהה יותר. לפיכך נובעת מטרת האימון של היחידה מהייעוד שנקבע לה, והיא מוכתבת בדרגים גבוהים על-ידי מחלקת ההדרכה, ובדרגים נמוכים יותר — על-ידי המפקד הממונה. יש להלחם נגד כל נטיה לתלוש נושא מסויים ממקומו ולהעדיפו בתוך המסגרת הכללית.

שיתוף מפקדים גבוהים

14. בחירת שיטת הדרכה וקביעת עדיפויות בחומר הנלמד —

אופיו של החומר הנלמד בצבא הוא טכני ברובו הגדול, ודרך הקנייתו העיקרית היא דרך התרגול. כל חומר בעל אופי כזה מחייב את הקנייתו באופן מודרג: מן הקל אל הכבד ומן הידוע אל הבלתי ידוע. הנושא היחידי שעלול היה לשמש נושא מרכזי להדרכה בשיטת הנושא, הוא „הלחמה“. ברם, כפי שכבר הודגש, נושא זה כולל כמות חומר רבה כל כך, עד כי התנאים האובייקטיביים גרמו בהכרח לפיצולו למקצועות נפרדים. וישוקמו של הכלל „מן הקל אל הכבד ומן הידוע אל הבלתי ידוע“ למציאות, נעשה על-ידי בניית תכני ניות האימון באופן הגיוני, על-פי התכנית וההנחיות הכלליות המוצאות על-ידי מחלקת ההדרכה.

15. יישום חידושי מדע —

הואיל והצבא הוא מוסד חינוכי בקנה-מידה גדול, הריהו משמש ברוב ארצות העולם כגוף המלבן גישות חדשות, עורך ניסויים ומחקרים ומיישם את תוצאותיהם לצרכי ההדרכה הנהוגות בו. גילו של צה"ל והאמצעים המצומצמים למחקרים ולניסויים העומדים לרשותו, לא איפשרו את הפיתוח הרצוי במלואו. אי לכך עוקבת מחלקת ההדרכה אחר תוצאותיהם של ניסויים ומחקרים שנערכו בצבאות זרים רבי-יכולת. יתר על כן: המקרים בהם מבוססים חידושים ותכסיסים בהדרכה על מחקרים עצמאיים ועל מסקנות מן הנסיון הקרבי וההדרכתי שכבר נרכש בצה"ל, רבים והולכים.

סיכום

מאמר זה סקר את הגורמים שבאימון בכלל ואת המיוחד שבגורמים אלה באימון צבאי. כן פורטו בעיותיו המיוחדות של כל גורם והמגמות המסתמנות ממנו, ואף ניתנה הסברה לדרך-הטיפול בכל מגמה. אין לראות במאמר זה הצדקת ליקויים והצגת המוגמר, אלא סימן-דרך ומורה דרך.

ג. מחלקת ההדרכה תכנן ותנחה שיתוף-פעולה בין בסיסי ההדרכה החיליים במגמה לאפשר ריכוז האימון במקצוע אחד למקום אחד.

10. סטנדרדיזציה —

אין להשאיר את תכנון השיעורים ליזמתם של המדריכים. הפתרון המוצע הוא בסטנדרטיזציה של שיעורים וטפסים, ולא בריבוי טפסים, כפי שהוצע על-ידי אחד המשתתפים בויכוח שהוזכר בפתח מאמר זה. אי לכך תוציא מחלקת ההדרכה את חוברות האימון כשהן ערוכות שיעורים שיעורים, כל אחת מלווה הערות למדריך — מקצועיות ומנהלתיות.

נוסף לכך ייקבע טופס-מערך-שיעור אחיד, המחייב את המדריך לנקוט מבנה הגיוני ואחיד בכל שיעור הניתן על-ידו.

11. שיתוף מפקדים גבוהים יותר —

מאחר שרוב המפקדים טרודים בבעיות שגרתיות מרובות, אין הם מתפנים במידה מספקת לנטילת חלק באימוני יחידתם (פיקוח, תדריכים והשתל-מויות למדריכים). על-ידי-כך מאבד הצבא ידיעה רבה, נסיון וכשרון הדרכה. בזמן רגיעה תפקידו העיקרי והראשוני של כל מפקד הוא לאמן את יחידתו ולהכשירה לקרב. כל תפקיד אחר הוא שני במעלה. בתכנון עבודתו האישית חייב כל מפקד לתת את העדיפות המתאימה לאימון.

12. אימון המדריך —

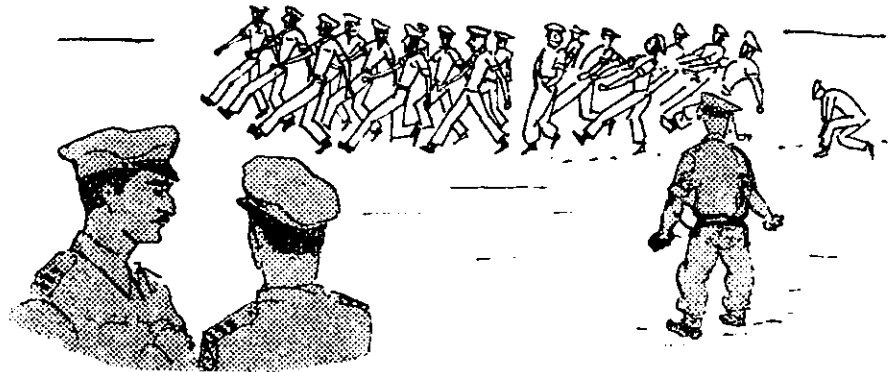
ראה לעיל סעיף 1א. (יצירת התענינות — שיפור המדריך).

13. שילוב מטרת האימון —

כל אימון שאינו תורם להכשרת היחידה לקראת ייעודה, הריהו פסול. מטרתו של כל אימון צריכה

תחרות רשימות

מס' 3

„סמל זה אינו יכול להשתלט על אנשיו“

האם נמצא ביחידתך סמל כזה?

האם עשית את כל אשר ביכולתך לטפח את סמכותו בעיני פקודיו?

הקורא!

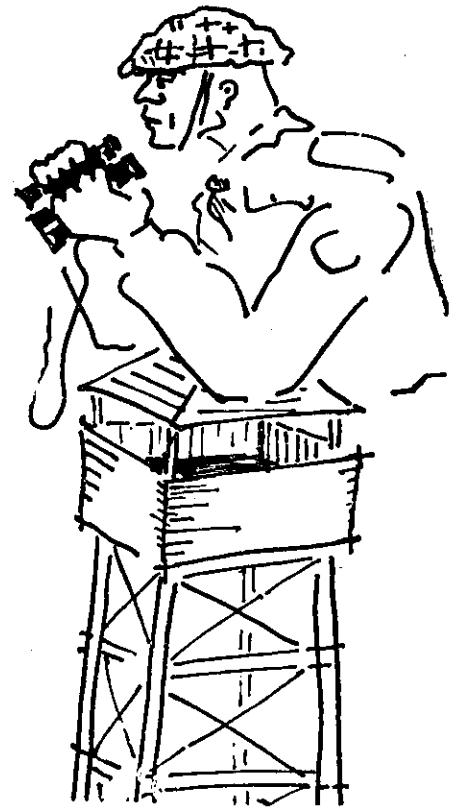
מערכת „מערכות“ מזמינה אותך לכתוב רשימה על הנושא:

„כיצד יטפח הקצין את סמכות סמליו בעיני פקודיהם?“

תנאי התחרות:

1. התחרות פתוחה לכל חייל בצה"ל — בשירות סדיר או בשירות מילואים — עד דרגת סרן ועד בכלל.
2. גדלה של הרשימה — לא יותר מ־600 מלים.
3. הרשימה הזוכה תפרסם בחוברת פ"ג.
4. הזוכה יקבל פרס: מספרי „מערכות“, לפי בחירתו, בסכום של 5 (חמש) ל"י. הפרס — נוסף לשכר־הסופרים.
5. המערכת רשאית לפרסם, לפי בחירתה, כל רשימה שתתקבל לתחרות, בתשלום שכר־סופרים.
6. לתחרות תכנסנה אותן רשימות שתגענה למערכת (ת.ד. 168, תל אביב) עד יום 31.1.54.

פרסום תוצאות תחרות רשימות מס' 2 — בחוברת פ"ב.

ממצפה מה"ד

מגמות, הערות, שכלולים,
תפקידים על הפרק

ה ק ש ב

א

„אל תהיה נודניק!“

ממנו לשעון קטן הפעם מן המרחק שהוכח בנסיון הקודם כגבול יכולת שמיעתו — ואף על פי שהשעון לא הורחק זה זמן מה.

עתה, משנוכחת כי אמנם כך הדבר, הבה וננסה להסיק מן הנסיון הקטן הזה מסקנות מעשיות לגבי ההדרכה.

מדוע הפסיק „שפן הנסיונות“ שלנו לשמוע את השעון לאחר שהייה קצרה, אף כי המרחק שבינו לבין השעון הוכח כ„תחום יכולת שמיעתו“?
מה גורם לו לאדם לשמוע, או להפסיק לשמוע, קולות שבאפשרותו לקלוט?

מדוע תנדוד שנתו של תושב־כפר בשעה שמזדמן לו ללון בעיר, בו בזמן שחברו תושב־העיר ישן באין מפריע?

התופעה המתוארת בנסיון־השעון שלנו, היינו — הפסקת קליטתם של קולות במרחק שניתן עוד לשמר עם — קרויה בפי מורים ומדריכים בשם „נדידת־הקשב“.

כדי להבין תופעה זו, יש להבהיר תחילה מהו בכלל ה„קשב“.

המונח קשב הוגדר ע"י החוקרים ואנשי המדע כ„סקרנות התודעה“. מתוך הגדרה זו מסתברת אחת התכונות העקריות של הקשב ואחד התנאים החשובים לקיומו. סקרנות התודעה, בדומה לכל סקרנות, נגרמת ונשמרת ע"י תופעות ואירועים חדשים וזרים. ולהיפך: הסקרנות פוסקת (הקשב נודד) ברגע ששוב אין בהם בתופעות ובאירועים דבר חדש וזר.

קום, רכז קבוצת אנשים שלא קראה מאמר זה, וערוך את הניסוי הבא:

בקש נא אחד מן הנוכחים לשמש „שפן נסיונות“ ובקש את הקהל לשמור על שקט מוחלט. הסבר ל„שפן“ שהנך בא לבדוק את כוח שמיעתו בתנאים שונים, על־ידי כך שתבדוק מהו המרחק הגדול ביותר ממנו מסוגל הוא לשמוע „טקטוק“ של שעון־יד.

קשור עיניו של המתנסה, קרב אל אזנו שעון־יד, ושאלהו: „האם שומע אתה?“ לתשובתו „הן“, הכרוז: אני ארחיק את השעון באיטיות מאונך, ואשאלך מדי פעם אם עודך שומע. כל זמן שתשמע, השב „כן“. ברגע שתפסיק לשמוע — אמור „לא“.

בצע את אשר אמרת, הרחק את השעון באטיות מאזנו של המתנסה ושאל תכופות אם עודנו שומע. לאחר שהמתנסה הכריז, כי הפסיק לשמוע — בקש אדם מהקהל לעמוד ולסמן את המקום שבו שמע המתנסה לאחרונה את טקטוק השעון.

הסבר למתנסה כי תחזור על הנסיון והפעם לא תשאל אם הוא שומע, ועליו להכריז בעצמו ברגע שיפסיק לשמוע את ה„טקטוק“.

חזור וקרב את השעון לאזנו, הרחיקהו באטיות וללא שאלות, אך ברגע שתעבור כשלוש רבעי המרחק שסומן בנסיון הקודם — הפסק להרחיק את השעון. השאר אותו במצב זה ושמור על שקט מוחלט, הן מצדך והן מצד הקהל.

והרי מה שיקרה: אם תחכה בסבלנות — יכריז המתנסה לאחר זמן־מה — ללא כל ספק — כי הפסיק לשמוע את „טקטוק“ השעון, אף על פי שהמרחק

ההרצאה הטובה ביותר תאבד מערכה, אם קהל השומעים יידע מראש באילו מלים יפתח המדריך את הרצאתו, ואילו בדיחות יספר תוך כדי שיעורו.

הכתיבה הצבאית, נוהלים והליכות צבאיות, ספר רות־ההדרכה האחידה והמערכים המוכתבים — הם גורמים המגבירים את סכנת המונוטוניות הזאת.

אם המדריך חדור־הכרה, שאמנם קיימת סכנת שיעמום בהרצאותיו מכל הסיבות הללו — יקל עליו להתגבר עליהן על־ידי גיוון מתמיד בכל מיני סממנים חיצוניים, ועל־ידי שאיפתו המתמדת לטבעיות ולהמנ־עות ממתן דפוסים ומסגרות קבועות לשיעוריו.

קשה להצביע על הלכות ומנהגים ולהציע עזרים אשר ישמשו „תרופה בדוקה ומנוסה“ לגבי הליקויים שפורטו ברשימה זו. כפי שהוסבר מקודם, עצם היות התכסיס „בדוק ומנוסה“, מקרב אותו לקטגוריה של ה„ידועים והמשעממים“.

יוצבע כאן על אחד העזרים החשובים והמועילים למדריך בשלבי ההכנה וטרם נתינת השיעור, הלוא הוא Wire Recorder (מכשיר לרישום שידור ולשידור־מחדש) חשיבותו של מכשיר זה (שאפשר להשיגו כמעט בכל בסיסי ההדרכה) גדולה ביותר למדריך הרוצה לעמוד על טיב הרצאתו ולשפרה.

לצורך האימון במכשיר זה מוטב להתאגד לצותות של שנים או שלשה אנשים, שימשו זה לזה, חליפות כ„קהל“, כדי למנוע את אי־הטבעיות שתיוצר מכך שהמדריך ידבר אל עצמו.

אימון כזה מביא כמעט בכל המקרים לידי שיפור ניכר של גיוון הקול, של בנין המשפט הבודד ושל הרצאת השיעור כולו.

אכן: אך תרצה, תחשוב, תעמול מבלי להתעצל — כי אז לא תהיה נודניק.

ומכאן לניסוי: ברגע שסופקה סקרנותו של השומע שהקשיב ל„טקטוק“ השעון, וברגע שתודעתו חדלה לחוש חידוש בתופעה זו — הפסיקה אזנו לקלוט את פעימת השעון מעצמה.

עם זאת ראינו (בחלקו הראשון של הניסוי) שאפשר לשמור על הקשב בצורה מלאכותית, על־ידי הפניית תשומת לבו של השומע בעזרת שאלות שאינן מניחות לתודעתו ל„נדוד“.

ובכן, מה המסקנות המעשיות לגבי ההדרכה? הטקטוק המרדים קיים גם בשיעור ובהרצאה, אלא בהם — המדריך הוא ה„מטקטק“. קהל השומעים הסובל מ„טקטוקו“ של המדריך, יצר כינוי מיוחד להדרכה מעין זו. כינוי זה המגלם בתוכו את מלוא המשמעות של „טקטוק משעמם“ — הלוא הוא ה„נדוד“.

הנדוד — או בלשון מדעית יותר: המונו־טוניות — מופיע בצורות ובגוונים שונים ורבים. המונוטוניות המצויה ביותר היא הדיגוניות בגוון הדיבור ובצלילו.

מאחר שקל לזהות סוג זה וקל יחסית להתגבר עליו, לא נרחיב עליו את הדיבור.

מונוטוניות אחרת, שאף היא קלה יחסית לגי לוי — אך קשה יותר לתיקון — היא המונוטוניות בתוכן. הקושי בתיקונו של מעוות זה נעוץ בעוב־דה, שהחזרה המתמדת על נקודות שכבר הוזכרו ו„דריכה במקום“, מקורם לרוב באופיו של המדריך. לעזרתו של המדריך המבקש להתגבר על ליקויים אלה יעמדו:

1. המערך המפורט והחלטתו הנחושה לדבוק בו.
2. תרגול רב עם בקורת של חבר.
3. עזרי אימון.
4. הגברת הקשבתם של חניכיו ע״י הצגת שאלות מתאימות ומתוכננות מראש.

ועתה מספר מלים בדבר מונוטוניות אחרת, קשה יותר לאיתור אך קלה לתיקון: המונוטוניות באור־ח־ה־הדרכה של המדריך. ליקוי זה מופיע לרוב אצל מדריכים טובים ומנוסים, ודוקא — בצבא.

לא פעם יקרה שמדריך מצליח, היודע להעריך נכונה את מידת הצלחתו של השיעור, נאלץ להר־דות — „לא הלך לי הפעם“. אי־הצלחתו משמשת לעתים קרובות כאות אזהרה, שקהל השומעים התרגל יתר על המידה להלכותיו של המדריך והלז נעשה „משעמם“.

„ כמה פעמים אחרת? ”

„הכל, חביבי, הוא קנין אחרים, רק הזמן שלנו הוא. את הקנין היחיד הזה, הבורח ומשתמט מידינו, נתן לנו הטבע במתנה, וכל מי שרוצה בא ונוטל אותו מאתנו. וכה רבה סכלות בני האדם, עד שאם לקחו הדבר הקטן ביותר ונקלה, אשר אפשר להחזירו על נקלה, הם מודים בזה שצריך הדבר להזקף על חשבונם; אבל אם זמן לקח אדם מאת חברו, איננו רואה את עצמו כבעל חוב — אף על פי שלקח את הדבר היחיד שלא יכול להחזירו.”

ס ג ק ה

איש אינו יודע בדיוק את תוכן השיחה בין מפקד החטיבה והמג"ד. אולם כפי הנראה היתה האוירה „חמומה” במקצת, הואיל ו-48 שעות לאחר המקרה, המג"ד היה חמוץ כלימון ירוק. דבר אחד הוברר באופן סופי: הסמג"ד שהוביל את השדרה צעד בדרך הנכונה ובמהירות שנקבעה בהתאם לפק"ל. ובכן, כיצד קרה האיחור?

דבר זה נלמד מביצוע אותו מיבצע עצמו ע"י מג"ד ב'.

מג"ד ב' הוציא אותן ההוראות שהוציא מג"ד א'. אולם, בחישוב זמן הצעידה, לקח בחשבון שאחר כל שעה נחים החיילים 10 דקות, ואחר צעידה של 3 שעות — מנוחה של 20 דקות.

ועל כן היה החישוב שלו: —

זמן צעידה — 5 שעות

זמן מנוחות — 50 דקות

$(3 \times 10 + 20)$

ס"ה „זמן דרך” — 5 שעות ו-50 דקה

צריך להגיע — בשעה 1900. על כן היציאה — בשעה 1310.

גורלו של מג"ד ב' היה שונה בהרבה מגורלו של מג"ד א'. הגדוד אמנם הגיע וכונס בזמן שנקבע, אולם לא בשעה 1900, כפי שחשב המג"ד, אלא מאוחר יותר. גם הפעם נשמרה המהירות ודרך המסע. ובכן, כיצד קרה האיחור?

נראה כיצד בוצע הדבר ע"י מג"ד ג'. מג"ד ג' ניגש לחישוב הזמן והמרחק בכובד-ראש והגיע למס' קנות מסוימות.

בסופו של דבר פקד לצאת מהמחנה כמו מג"ד ב' בשעה 1310, וקבע את הזמן לגמר הכינוס לשעה 1920. וראו זה פלא: הגדוד הגיע וכונס בהתאם לזמן שנקבע.

מה היה החישוב של מג"ד ג'?

חישוב הזמן הורכב משלושה גורמים: —

1. הליכה; 2. מנוחות; 3. משך-הזמן מרגע שהחייל הראשון בכיתת החלוץ הגיע ליעד, ועד שהגיע אליו

פקודת המבצע שנתקבלה ב-140500 היתה קצרה בתכלית: —

„ממפקד חטיבה 50

למפקד גדוד 3

ה מ ש י מ ה: — עליך להביא את גדודך ולכנסו

ב„גבעת העץ” נ"צ 14567812.

ה ש י ט ה: — התוזה תבוצע רגלי בשדרת מסע לאורך דרך מס' 19. חיילי הגדוד יצעדו על צידם הקרבי לפי הפק"ל. עליך להגיע ליעד לא לפני 141900 ולא יאוחר מ-141930.

חתום: מפקד חטיבה 50

מג"ד א' כינס מיד את מפקדתו והוציא את כל ההוראות הדרושות באשר לסדר הפלוגות במסע, למהירות הצעידה, לנשק, לתחמושת וכיו"ב.

החישוב שלו לגבי זמן היציאה היה פשוט בתכלית: „עלי להגיע ליעד בשעה 1900. המרחק מן המחנה בו שוכן הגדוד ועד ליעד הוא 25 ק"מ. מהירות הליכה של חי"ר על כביש טוב ביום: 5 קמ"ש. $25:5 = 5$ שעות הליכה. 1900 פחות 5 שעות = 1400 (השעה שעלי לצאת מן המחנה).”

לאור חישוב זמן נתן המג"ד הוראות מתאימות ביחס למהירות הצעידה ולמרחקים בין חלקיה השונים של השדרה.

האימון הטוב של הגדוד נשא פרי: ראש השדרה עזב את המחנה בדיוק בשעה 1400. המג"ד עצמו עזב את השדרה והתקדם לשם קבלת פקודות נוספות ממפקד החטיבה. בדעתו היה לחכות לגדוד ליד היעד בסביבות שעה 1900.

לאחר קבלת הוראות ממפקד החטיבה, הגיע מג"ד א' לסביבת גבעת העץ דקות מספר לפני שעה 1900. מחוגי השעון מתקרבים לשעה 1900 — ואין רואים גפש חיה. השעה 1900 — המג"ד אינו שקט. השעה 1930 — המג"ד מודאג. השעה 1945 — מרחוק נראה מפקד החטיבה (המג"ד רותח). השעה 1950 — הגדוד האובד נמצא; כולו הגיע לשטח הכינוס בשעה 2010.

החייל האחרון בשדרה! (אי הכללת גורם זה, גרם לטעות של מג"ד ב').

כדי למצוא מהו משך-זמן זה, הישב המג"ד קודם כל את אורך השדרה. הגודל מונה 800 חיילים מאור-גנים ב-4 פלוגות, 3 מחלקות בכל פלוגה על כן בחישוב אורך השדרה עלינו לקחת בחשבון את הנתונים הבאים:

המרחק בין חייל לחייל	—	1	מטר
"	"	מח' למח'	— 10 מטר
"	"	פלי לפלי	— 50 מטר

ובשעה שהגודל צועד בשדרה של טור אחד, אפשר למצוא את אורכו ע"י הכפלת מקדם שהוא 1.40 מ' במספר החיילים הצועדים*. ועל כן, אורך השדרה מורכב מ: —

$$800 \times 1.40 = 1120 \text{ מ'}$$

$$+ 3 \text{ רווחים בין הפלוגות} = 50 \times 3 = 150 \text{ "}$$

$$+ 8 \text{ " המחלקות} = 20 \times 8 = 160 \text{ "}$$

סה"כ אורך השדרה 1430 מ'

אם המהירות ההמוצעת של הצעידה היא 5 קמ"ש, יהיה משך-הזמן מרגע שהחייל הראשון בשדרה הגיע לנקודה מסוימת ועד שהחייל האחרון יעבר אותה נקודה: —

$$\frac{60 \times 1430}{5000} = 17 \text{ דקות}$$

בסיכומנו של דבר, כדי לחשב את זמן הצעידה (כולל המנוחות) וההתכנסויות, יש לקחת בחשבון: 1. מהירות הצעידה; 2. כל המנוחות; 3. זמן ההתכנסות המבוסס על אורך השדרה ומהירות הצעידה.

הדוגמה שניתנה למעלה היא פשוטה למדי ואינה מבטאת את היקף בעית התזוזה. טעויות בחישובי התזוזות של הרגלים גרמו לכשלונות חמורים ביותר בשדה הקרב, הן במלחמות עמים שונים והן במלחמת-העצמאות. אך היקף הבעיות נעשה רחב יותר בעיקר לגבי תזוזות באמצעות כלים מכניים. העברת גופי צבא גדולים ממקום למקום ברשת כבישים קטנה ומצומצמת, מהווה את אחת הבעיות החמורות של גיהול מלחמה.

אפשר לאמר שעיקר הבעיות בתכנון תזוזות בא לידי ביטוי בבעיות הר"מ:

1. רשת הכבישים המצומצמת חייבת לשאת הן את התעבורה האזרחית, הבאה להבטיח את הצרכים המי-גימליים של האוכלוסייה, והן את תנועת כלי-הרכב והרגלים הצבאיים.

היות ותנועת הצבא חייבת להתבצע לעתים קרובות בזמן קבוע, חייב התכנון להבטיח הקפאת

כבישים לתעבורה צבאית לזמנים קבועים וכן לשילוב התעבורה הצבאית בתעבורה האזרחית. שילוב זה נעשה ע"י שליחת כלי-רכב ברדדים או שיירות קטנות שאינן תופסות קטעי כביש גדולים.

(2) לאור המגבלות הקיימות, יש צורך להקציב דרכים אלטרנטיביות (סוללות או סלר לות למחצה) לתעבורה צבאית או אזרחית.

(3) צמתי כבישים מהוים לרוב את פקקי התעבורה החמורים והמסוכנים. כדי למנוע זאת, יש לעשות חישובי תזוזות מדויקים ביותר שימנעו כל אפשרות של הצטופפות שיירות בסביבת הצומת בצפיה למעבר.

(4) גשרים ומעברים אף הם מהוים נקודות תורפה. גשרים צרים מחייבים הקצבת זמנים כמו צומת הדרכים. לכל גשר כושר נשיאה מסויים. התכנון חייב להבטיח שלא להעביר עליו כלי-רכב כבדים שיעלו על יכולת נשיאתו. כלי-נשק, כגון: טנקים, ציוד מכני הנדסי כבד וכו', הנם לער תים בעלי משקל כבד ביותר. אלה מחייבים בדיקה מדוקדקת של כל הגשרים עליהם צריך לעבור הרכב, וקביעת צירים אלטרנטיביים במידת הצורך.

(5) יש לנצל בכל מקום אפשרי את שירותי הרכבת וההסעות ולשלבם בתכניות ההובלה הכלליות.

(6) דרוש פיקוח מרכזי של רשת פקחים ומערכת קשר על התעבורה בכבישים ועל ביצוע התזוזות, כדי להבטיח פתרון מידי של הבעיות המת-עוררות. הפיקוח המרכזי נעזר על-ידי מעקב מתמיד אחר ביצוע התזוזות ומהלך התעבורה ע"י אמצעי עזר שונים, אשר העיקרי שבהם הנו הגרפים המראים את רשת הכבישים העיקריים, את העומס עליהם ואת תנועת השדרות.

בסיכום אפשר לאמר, שהמלחמה המודרנית, המ-חייבת העברת כוחות מהירה באמצעים שונים, והעברת נקודת המשקל (המאמץ העיקרי) ממקום למקום, מחייבת תכניות תזוזות מדוקדקות של כל הרמות ופיקוח מרכזי על ביצוען.

(*) המקדם 1.40 מ' מורכב כדלקמן:

מרחק בין חייל לחייל	—	—	—	1	מ'
קטע הדרך שתופס גוף החייל	—	—	—	0.40	מ'
				1.40	מ'

במידה והתזוזה מתבצעת בשדה של 2 טורים יש לחשב $\frac{1.40}{2} = 0.7$

במידה והתזוזה מתבצעת בשדרה של 3 טורים יש לחשב $\frac{1.40}{3} = 0.47$

וכן הלאה.

„ מ ש ט ר ו נ ו ה ג ”

ידידי החייל,

קראתי את מכתבך. באחת ההזדמנויות, אשר אותן הזכרת במכתבך — בזמן שחיכיתי לארוחה במשך שעה תמימה. עלי לברכך על ההזדמנות שנתת לי להכיר תפיסה מסוימת בנושא זה של „משטר ונוהג בצבא“, נושא המענין כל חייל, ואשר אנו, הטירונים במחנה האימונים, חשים אותו על בשרנו שעה שעה, יותר מכל חייל אחר.

לאחר שהסכמתי אתך בכל לב שלכל משטר הגיון משלה, ניסיתי לעבור סעיף אחר סעיף ולמצותו. עלי לאמר בגי' לויילב כי למרות שמורגל אני בחייצבא (מן העת בה שירתי בצבא זר, בטרם עליתי ארצה), נתקלתי באיאלו נקודות המעוררות תמיהה — או שלפחות אינן נראות לי כמושתתות על טהרת ההגיון.

אני מניח שלא במקרה החילות במכתבך בהסברת ההבדל בין העונש בחיים האזרחיים לבין זה שבצבא. הייתי אומר שהתרשמותי הראשונה והיסודית ממכתבך היתה, כי תפיסתך את המשטר בצבא מתחילה ונגמרת בבעיית העונש. הרי זה כאילו התחלת לתאר התנעתה ומהלכה של מכונית — מן התאונה.

מאסר הנו גרוע מתנאי־קרב, אף מן הקשים שבהם. אם לא מבחינת צורת החיים והסבל האישי הנגרם — הרי מבחינת הסיבה לסבל ומהות המטרה, אשר לשמה אנו מוכנים לשאת בתנאי־הקרב, עובדה המשנה את כל טעמו של סבל זה. אלולא היה אותו הבדל קיים בתחושתו של כל חייל, היה הכשלון במלחמה מובטח מראש. מתוך תחושה זו נובעת נכונותו של החייל להלחם.

אם כך הוא הדבר, הלוא מיותר הצורך המפוקפק לפגוע בגאותו של החייל. שלילת החופש שבמאסר, היא לבדה מהוה פגיעה כה יסודית בתחושת כבודו של כל אדם וחיה, עד שדי בה כדי להרתיע מעשיית מעשה פשע, בעיקר שעה שזו עומדת בניגוד להגיון ההברתי ולחוק כאחד.

אתה מנסה להבדיל בין כבודו של אדם לבין גאותו. מקובל לראות גאווה כתכונה שלילית, ואילו רגש־כבוד כתכונה חיובית. צורה דמונסטראטיבית יותר פוגעת בכבודו של אדם לא פחות מבגאותו, והייתי שמח לוא הסברת לי, כיצד פוגעים בגאווה ללא פגיעה בכבוד. אני מצטרף לדעתך שיש לתת פומבי לענשים. אך מטרת מהן הפומבי היתה ותהיה: התראה במועדים לפשע, אשר טרם חטאו, ולא הוספת עלבון על העונש. דומני כי רגש־הכבוד הוא אבן־

הפנינה לנכונותו של חייל לשרת בצבא ולהלחם למען עמו, לנכונותו להקריב את חייו תוך־קרב — ולמען חבריו הנמד צאים בצרה. אל־נא תפגע ברגש־כבוד זה — להיפך: כדאי לטפחו.

הדוגמאות שבחרת מן החיים האזרחיים מתחלקות לשני סוגים. הסוג האחד כולל דוגמאות ממשטר לקוי, המוביל להוסר יעילות: מורה בלתי מוצלח סובל תמיד מחוסר משמעת של תלמידיו, ומכיר אתה את מנת הסבל הנופלת בחלקו. אישיותו של המורה (כמו אישיותו של מפקד ביי־חידה) היא הקובעת גורל המשטר בכיתה. ומאידך גיסא: משטר בית־הספר איננו משטר החיים. מעביד הנתון למצב־ביירוה ואינו מנהל את עבודת עובדיו באופן מתקבל על הדעת, אינו מקפיד לכוון משטר יעיל ויוצר במפעלו — לא יעברו ימים רבים ויהפך ממעביד למחוסר לחם.

הסוג השני מדגיש את אותם החוקים והתקנות שכונתם לסייע לאזרח בחיי יום־יום — החל בחוקי־התנועה וכלה בתשלום מסים, חלוקת מזונות, חינוך ביד המדינה וכיו"ב. כל תכליתו של משטר זה הוא לאפשר לאדם לחיות בבטחון מכסימלי מיוחד, ממחסור, מבערות וממחלה. תמורתם הוא משלם בהפקדת חלק מחירותו האישית בידי המדינה. בתוך התשלום הזה כלול השירות הצבאי, בו נותן אדם בזמן מוגדר ומוגבל, או בתנאי־מלחמה, את כל חירותו האישית ואף את חייו, אם יש צורך בכך, לשם השגת בטחון הציבור כולו מאויב היצוני.

המשטר הצבאי שהנו משטר של משמעת מוחלטת (לזמן מוגבל כאמור לעיל) בתוך משטר חירות של מדינה דמוקרטית כשלנו, מושפע מגורמים מנוגדים בתכלית לאלו של המשטר האזרחי. המשטר האזרחי דורש מן האדם להתנהג בתמידות לפי חוקים מסויימים, הגוזלים חלק קטן מחירותו תמורת שירותים שהוא מקבל. המשטר הצבאי דורש ממנו להכון בכל זמן לקראת מצב של מלחמה, משמע, לקראת מצב מוכר היטב ומוגדר בבהירות לכל מי שהתנסה בו.

לפי מיטב הכרתי, מתבטא משטר זה לגבי היחידה הלוחמת באווה מלאה של כל תא־לוחם, בכבוד־עצמי הבא לידי ביטוי באומץ־לב ובשאיפה להשיג את המטרה המוצבת למרות כל הקורבנות; בחישוב מדוקדק ובניצול כל רגע לתכליתו כדי לחסוך בזמן ובעצבים; בעריכת מערך־החיים כך, שיענה לתכלית האחת — כושר ויכולת לחימה עליונים.

המשמעת — מושכל ראשון הנה. ומאחר שלדעתי משמעת חמורה ודיקנית, המקפידה בכל פרט, היא חיונית — הרי הכרחי שיהיה בה אותו יסוד בריא שבמשטר המושתת על ההגיון: יהיה ברור מראש, שאם פוקדים על חייל לעשות מה שהוא (או מונעים אותו מעשייתו) — הדבר דרוש, ללא ספק, אף אם נדמה במבט ראשון שאיננו כך.

וכדי להגיע למצב זה, יש להתגבר על התנגדותו הטבעית של החייל ע"י מתן הוראות הגיוניות, ולעיתים אף להסבירן («בלי להתנות בזה לעולם את ביצוען של הוראות אלו», תגיד. בכך אני מסכים אתך).

מוזרה בעיני הנחתך, שהחינוך התכליתי למשטר של קרב (והוא, כאמור, בראש וראשונה משטר של הסכון בזמן), הגהו לבזבוז חצי שעה בתור לארוחה. ועוד: חיילים מנוסים אחרים מתרצים עמידה זו בתור בחוסר כוח-אדם לעבודה במטבח. דבר המתקבל על דעתנו הטירונים יותר בנקל. האמנם מוצא אתה צד היגיוני לקרב בעמידה במשך שעה שלמה על מגרש המסדרים עד בוא המפקד, או בהאזנה לגידופיו הגסים של איזה אנאלפבית? בחזית, כפי שהתרחשתי מספרים, מסרטים ואף מנסיון אישי, אין האויב מנסה להבריחנו בקללות ובגידופים — הוא יורה, מנסה להרוג.

אילו הסברת כי שמירת נקיון התלבושת ושלמותה, תכליתם לשמור הופעתו של החייל כדי לעודד כבודו העצמי — שאני. אך אם כל זה עשוי ללמד את החייל כי בכך, כלשונך — „הריגת האויב וכיבוש ארצו“ — מה ענין שמיטה אצל הריסיני?

לאחר מכן אתה מביא שורה של מעשים המסכנים חיו של חייל וחיי חבריו. אם רצונך שלא אתלה תחתוני הלבנים בפתח העמדה, שלא ארוץ מגולה בשטח, שלא אפתח באש ללא צורך — למדנינא! אמן אותי! נכון אני לכל עבודה קשה, לכל מאמץ, עד כי כל אשר אעשה ישרת ביעילות רבה ככל האפשר את הקרב בו אני עלול לעמוד. אני יודע כי חיי תלויים בדבר.

גם אנו, הטירונים, שמענו לא פעם את האימרה „זיעה חוסכת דם“. דומני שכל אחד מאתנו מבין אימרה זו באופן שונה. לפי דעתך — אם אזיע בצחצוח כפתורים — אחסוך דם (אגב, במרבית צבאות העולם הנהיגו בשנים האחרונות כפתורים שאין צורך לצחצחם. תמהני מדוע מסכנים צבאות אלה את חיי הייליהם — במידה שהצדק אתך).

ואילו לדעתי — במידה וידיעתי, ידיעת טירון, אינה מטענתי — שואף המשטר הצבאי להקנות לי הרגלים, אשר ישמשוני בקרב כך, שאעשה באופן „חלק“ ואבטומטי כל מה שניתן לעשות כך. ע"י כך ישאר לי יותר זמן למחשבה

על אותן הפעולות אשר אותן אי-אפשר לעשות אבטומטית. ואשר עליהן יש להחליט (אולי תמצא חוצפה ברעיון זה, האומר שאף חייל צריך לחשוב — אך כאן אני רק מצטט את מה ששמעתי מאחד המרצים בבסיס האימונים שלנו).

לכן, אם רצונך ללמדני את המקצוע הדרוש לי בקרב — מיטב עמלי מוקדש לך, אולם, אם רצונך להכניסני ל„משטר ונוהג“ המתואר על ידך — אתה מחטיא את המטרה.

בניגוד לדעתך, משטר הקרב ברור וידוע. אמת, הוא עלול להשתנות מדי בזק, אך זהו הדבר הקבוע שבו, והפחות חשוב שבו. המאפיין אותו הוא פחד המות, העייפות, חוסר תנאי דיור אנושיים, אוכל בלתי מוסדר או חסר. מאידך גיסא — רווי הוא השראת המטרה שלשמה לוחמים, ובעיקר — הרגשת סולידריות איחנה.

אני מניח שידוע לך, שכל הרגל אשר רוכשים בשטח מסוייב, אינו גותן שום יתרונות בשטח אחר, אף אם הוא דומה לו. עברו הימים בהם ראו בשינון לטינית אמצעי לפיתוח כל צורות הזכרון. בענין זה דומות הצעותיך למי שמציע ללמוד מתמטיקה, כדי לפתח כשרונות בציוור. אם כן, מדוע לא ללמוד ציוור? האם מפני שיותר קשה ללמוד זאת?

(סוף בעמוד 79)

„זעה חוסכת דם“

באת מערכות

אגרות קוראים

הכוח העברי העליון בהתהוותו נקוק להבהרת משלות
לגיבון הצעות, להקשת פרטים.
"באת-מערכות" נוצרה על ידי מקום להבטת ההוראה
והיפואלו של קהל הקוראים אנשי-האג. מעל באתו זו
יכלה הקורא הער, החורג למאות הכוח למילוי משימותיו,
להגיב על אולגים מתהלכים, לערער על הנחות מקובלות
ולחיות יוצר להצעות מחשבות ואתקנות.

על סיור האויר

במגמת איסוף ידיעות על קרקע וא-
ויר, המבוצעת תוך טיסה ותצפית.
לאור הגדרה זאת תתברר גם הערתי הבאה:

ב. המאמר ממעט לברר על סוגי הידיעות אשר
תאספנה בעת סיור האויר ובמיוחד בעת סיור המגע,
ואילו המגמות המוזכרות במאמר אינן כוללות ידי-
עות על קרקע, כגון: דרכים ועבירות, מכשולים, שטר-
חי בניה, דרכי גישה וכיו"ב ואשר הן הכרחיות להע-
רכת המצב של המפקד ולהכנת תכנית הפעולה שלו.
אפשר לציין שסיור המגע יהיה בדרך כלל תכליתי
ובדוק למשימת הכוח המשלח את הסיור.

ג. אשר לשילוב בין סיור אויר לסיור קרקע —
לא די במסגרת משותפת בין הסיורים, יש לקיים
מסגרת משותפת לכל גורמי האיסוף העומדים לרשות
כל ברג וברג, כולל: סיורי קרקע, תצפיות צילומים
ותצלומי אויר, מפות וסיור אויר.

ד. אפשר לנצל סיור אויר במקרים מיוחדים גם
למטרות ניווט, ובעיקר בשילוב עם סיורים לטוח
רחוק: ניווט קרקע מן האויר בשטחים קשים להתמ-
צאות ובמקרים שיש חשש לטעות בדרך.

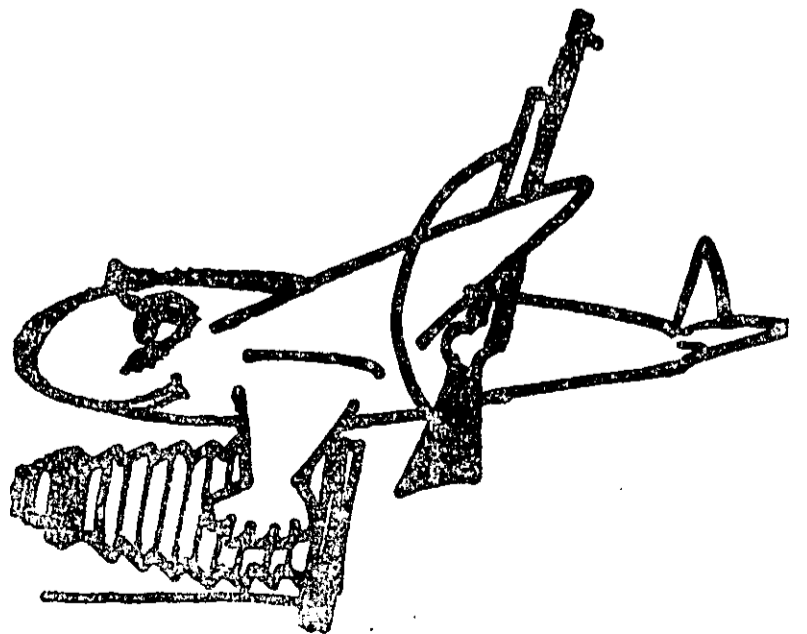
ה. נוסף לזה מן הראוי היה לעמוד במיוחד על
השיטות להפעלת סיור האויר ובעיקר הסיור הטקטי
וסיור המגע במפורט.

סגן אמבר דב

כקצין צעיר המתעניין בבעיה המוצגת במאמרו
הכולל של ר/סרן מ. פרובר ("מערכות ע"ט, עמ'
40) יש ברצוני לציין את הערך אשר הפקתי מן המא-
מר המובא. אולם יחד עם זה נראים לי מספר פגמים
אשר ברצוני לעמוד עליהם.

א. ההגדרה אשר ניתנה במאמרו של ר/סרן
פרובר לסיור האוירי כ"תנועת כוח אדיר למטרת
איסוף ידיעות" אינה נראית לי, כשם שההגדרה על
סיור קרקע אינה שלמה.

אם נגדיר סיור קרקע כ"פעולה במגמת
איסוף ידיעות על קרקע ואויב, המ-
בוצעות תוך תנועה ותצפית" הרי
שהגדרת סיור האויר תהיה "פעולה אוירית

על עבודת מטה

אם נדע להמחיש שני כללים אלה בעבודתנו היומיומית, הרי שעשינו את מחצית הדרך להבהרת הנושא.

קצין המטה כמשרת היחידות, חייב לזכור כלל נוסף — שמירת מגע הדוק עם היחידות הכפופות לו, על ידי בקורים תכופים וקבועים. אין ערך לשבת ב„אולימפוס“ ולהזכיר „בקבלנות“ הוראות ליחידות: יש לבקר בהן ולעמוד מקרוב על הנעשה, להפגש אישית עם כל הגורמים ולדעת להבחין בין הניתן לביצוע לבין הלא ניתן לביצוע.

שומה על קצין מטה להבדיל בין הרצוי למצוי, וחלילה לו מליצור לחץ על היחידות ללא סיבה מספקת.

המטה כולו חייב לרדת אל היחידות לעתים מוזרונות, כי רק בדרך זו יובנו הדברים כהלכה ותושג היעילות הדרושה.

כל פקודה בטרם תשלח ליחידות, חייבת לעבור בדיקה יסודית מבחינה „זמן ומרחב“. קצין המטה חייב לשאול את עצמו, אם מועד הביצוע הגיוני ואפשרי לאור סידורי הדואר, למועד קבלת הפקודה, לזמן הדרוש לשם העברתה ליחידות המשנה, לזמן העומד לביצוע ולמשך ה„עליה“ מהיחידה הנמוכה ביותר ועד למפקדה הגבוהה. מוטב להוסיף זמן מאשר לעמוד בפני עובדה של חוסר אפשרות ביצוע.

בתקופת מלחמת-העצמאות הייתי סבור (כשאר הלוחמים), כי במטות יושבים משתמטים למיניהם, המחפשים נוחיות, ואשר כל שאיפתם — להמצא רחוק ככל האפשר משדה הקרב. באותם הימים הצטיירה לנגד עיני עבודת מטה בנוסח זה: „כוס תה ושתי עוגות, כמה מכתבים, קצת לטלפן — והביתה“.

אין זה מתפקידי לעמוד כאן על מספר המשתמטים שביקשו בדרך זו להתרחק ממקום הסכנה — אלא שעבודת המטה כשלעצמה נראתה בעיני (ועד היום — בעיני רבים) כעבודה הקלה והנוחה ביותר המצויה בכלל בצבא.

יחס זה הביא — בעיקר בתקופת הקרבות — לידי זלזול בכל אותם האנשים שעסקו בעבודת מטה (בכל הדרגים).

גם לאחר מלחמת-העצמאות נשארתי באותה דעה, עד שגודמן לי לעסוק בעבודת מטה (במפקדת-פיקוד) ולאחר שנה אחת בלבד באתי לידי מסקנה, כי עבודת מטה היא העבודה האחראית והקשה ביותר שבנמצא. בן לילה שיניתי את דעתי מן הקצה אל הקצה, מיחס של זלזול להערכת כל אדם העוסק בעבודה מפרכת זו. במהלך עבודתי נוכחתי לדעת, באיזה מידה אין יודעים להעריך את האחריות הרבה המוטלת על קצין מטה, אשר עבודתו קשה מעבודת קצין ביחידה. דוקא אני, שבאתי מיחידה, יכולתי להבחין בהבדל העצום שבין שני התפקידים — תפקיד פיקודי והדרכתי מחד, ועבודת מטה מאידך. כל קצין שיבוא לעסוק בעבודת-מטה לאחר תפקידו ביחידה — ישתכנע שנוח יותר ביחידה.

הבה ננסה לתהות על קנקנו של קצין מטה ולהבהיר לעצמנו את שיטת עבודתו. ראשית דבר חשוב שנשנן לעצמנו. חזור ושנן, כי קצין מטה משרת את היחידות (הכפופות לאותו מטה) ולא הן המשרתות אותו. כלל זה חשוב שיעמד תדיר לנגד עיניו של כל מי שעוסק, או מתעתד לעסוק בעבודת מטה.

זה הוא תנאי בל יעבור, וכל התעלמות ממנו — ולו אף לשעה קלה — מערערת את היסודות עליהם מושתתת עבודת מטה.

כלל שני — שאינו פחות חשוב — הריהו קביעת שיטה בעבודה. כל נסיון „לתת לענינים ללכת“ ולגרסוע בעגלה במקום להובילה — נדון לכשלון. קביעת שיטה היא יסוד מוסד בכל עבודה, אך יותר מכל בעבודת מטה. בלעדיה אין לתאר סדר, דיוק ויעילות, שעליהם נשען כל בנין המטה.

על תפקידו המוגדרים עליו לחשוב ולתכנן דברים העשויים להקל על היחידות, שאם לא כן — אין לו מקום במטה. אכן בזאת אינו משוחרר מן האחריות לפקח ולודא, שכל ההוראות המוצאות על ידו, או על ידי המפקד הממונה, תבוצענה במלואן.

חשוב ללוות ביצועה של כל פקודה ע"י מגע אישי והתענינות בלתי פוסקת רק אז יוכל הקצין המטה למנוע מראש תקלות אפשריות וכן יוכל לוודא שההוראות מבוצעות ברוח נותן הפקודה. כפי שאנו רואים אים תפקידו של קצין המטה הנו קשה ואחראי. מצד אחד הוא „נלחץ“ ע"י המפקד הממונה, ומאידך גיסא הוא עומד יום ביום בפני „מטר“ של בעיות, הניתכות עליו מן היחידות הכפופות.

עבודת מטה אין ללמד מספרים ואף לא מהרצאות. כל אלה כשלעצמם חשובים למדי, אולם רק הנסיון בכוחו להכשיר את הקצין להיות מסוגל לשאת בתפקיד רבי-האחריות ורב הקשיים, הכלול במושג „עבור דת-מטה“.

דבר זה מחייב תכנון מוקדם בכל השלבים (במידה האפשר) כדי למנוע הורדת „פצצות“ ברגע האחרון. אני מעיז להציע הצעה נחשונית, העשויה להראות בעיני קציני מטה-כילדונית: למעט ככל האפשר במשלוח מכתבים. לצמצם עד למינימום ההכרחי את „הניידת“. להרבות בתנאים ובהסדרת העניינים ע"י הטלפונים וע"י מגע ישיר. כי כל מכתב מביא בעקבותיו שנים. וכל שנים גוררים אחריהם מכתבים נוספים. ובסופו של דבר גם קצין-מטה וגם מפקדי היחידות טובלים בים של גיירות, במקום לראות את עיקר תפקידם.

מכתב של קצין-מטה חייב לצאת כסיכום לעבודת-תיאום מוקדמת, שכבר נעשתה בטלפון או במגע ישיר ותפקידו לשמש מסמך בעת הצורך. אולם חשוב להבין בין ההכרחי לבין הבלתי הכרחי.

והמסקנה מנקודה זו: „פחות בעיות“. קצין מטה אינו פקיד, ועל כן — אל יראה את תפקידו בקבלת דו"חים ובעריכת רשימות. זאת ישאיר לעוזריו. נוסף

האמנם באפניים הפתרון?

לא בדקתי; מה מידת אי התלות של בעל האופניים לגבי חלקי חילוף בבית הרושת המייצר (לגבי שילור מים) אינני יודע; אבל מענין לדעת, איך ימצא לעצמו המחבר פתרון לבעיות הבאות:

א. היכן יחזיק החייל את האופניים שלו? הן ידוע חוסר המקום בדירות, בקושי שבהעלאת האופנים לקומות העליונות על-ידי חיילת, תנאי הדיור במעברות וכו' וכו'.

ב. מה תהיה תמונת התנועה בדרכים וברחובות בשעות השיא של התנועה בבוקר ובערב, כאשר יתוספו לתנועה בתל-אביב, או על הכבישים סביב חיפה, מאות רוכבי אופניים?

אמנם בארצות השפלה באירופה, האופניים הם אמצעי-תובלה עממי, אבל שם קיימים שבילים מיוחדים לרוכבי אופניים, וכן הורגלו כל הקשורים בתחבורה לתנועת האופניים.

ג. היכול מישהו לתאר את שלל הבעיות אשר תצמחנה משימוש באופניים בצורה המוצעת? פגיעה בנפש, ציוד, אובדן ציוד עזר (משאבות אוויר, כלי עבודה), בזבוז זמן (בעיות פיננסי), אפשרויות השתמטות מעבודה על סמך עיכובים, כביכול, וכו'.

ד. כל זה מבלי להכנס לשאלת התיקונים, שלהם דרושים בתי מלאכה, או גם תיקונים שיהיה על כל רוכב לבצע בעצמו, כגון: תיקון תקרים, הרכבת שר-

בחוברת ע"ד של „מערכות“, כותב „רוכב אופניים“ נלהב, על היתרונות הגדולים של הסעת חיילים באופניים, כגון: הסדרת העיכול וחסכון של 1.75 פרוטה לק"מ לכל חייל.

איני רוצה לדון כאן באפשרויות הקיימות של אימון גופני, גם לגבי חיילים העובדים במשרדים, אשר לא בלבד יסדיר את „עיכולם ההולך ונפגם“ של חיילים אלה, אלא הוא חיוני מבחינה צבאית.

אבל נראה לי שרצוי לבדוק את כדאיותה הכלכלית והמעשית של ההצעה, מבחינת אפשרויות הביצוע, בטחון התנועה, שמירת רכוש צבאי וכו'.

הממוצע של 8 פרוטות לנוסע לכל ק"מ, נכון אולי לגבי אמצעי תובלה צבוריים שמחירם כולל:

משכורת מינימלית של — 300 ל"י לנהג (כ-60% של מחיר הנסיעה)

מס רשיון לרכב

דלק (כולל בלו)

ביטוח

אמורטיזציה (בשביל מחיר הרכב, כולל מכס) ההוצאות הנ"ל, בחלקן, חסרות כלל, ובחלקן חלות רק באופן חלקי על מחירי ההסעה הצבאיות.

מחירי אופניים וההוצאות בשימושם אינם נהירים לי, ואני מניח, שמחבר המאמר הנ"ל לא נקב במחירים מופרזים. את אפשרויות הייצור בארץ וכדאיותו

שרת, יישור גלגלים לאחר פגיעות קלות.
ה. עם כל הדמוקרטיה האהובה עלינו, אני שואל את עצמי, מה תהיה תגובה האזרח והחייל, כשלאורך הרחובות והדרכים יעמדו קצינים, עסוקים בתיקוני אופניים או בנשיאתם על הגב, במקום לעסוק במלוי תפקידיהם.

חסכון הזמן שהוזכר במאמר, גם הוא נראה לי בלתי־מציאותי, כדי לעבור מרחק של 13 ק"מ, בחלקו בשטח עירוני, במשך חצי שעה, יש צורך במהירות של יותר מ־30 ק"מ לשעה. היתכן?

אם בממוצע יעבור חייל רוכב־אופניים 13 ק"מ במשך שעה אחת, תהיה זו תוצאה יפה.

גם לגבי שימוש טקטי היה רצוי להתחשב בחלקן של הנקודות הנ"ל ולשקלן היטב, במידה שצה"ל מתכוון להנהיג שימוש באופניים במסגרת רחבה.

שאלה אחרת היא, אם כבר מיצינו את כל אפשרויות היעול והחסכון של הסעת חיילים וקצינים. אני משוכנע שלא. אבל אין זאת אומרת שנצטרך לעבור לקיצוניות מנוגדת.

אינני רואה קשיים בפתרון שאלת הפיקוח על נייצול כלי־הרכב בערבים. פיקוח זה ייעשה ע"י בקורת מעשית, לא של הנהלת־ספרים או מילוי כרטיסי־

עבודה, אלא של מספר כלי־הרכב אשר נמצא בערב ביחידות, או זה העומד במגרשי החנייה ובמקומות המגורים, ביחס למספר כלי הרכב אשר הועמדו לרשות החיילים והקצינים במקומות אלה מטעם היחידות. תנאי מוקדם לכל פיקוח, הוא רצון והחלטה ברורה לנקוט את הצעדים הדרושים נגד מפירי ההוראות. פיקוח לשם פיקוח בלבד עשוי רק לבטל את ערך הפקודה.

בטוחני, למשל, שאם הצבא יכול להבטיח, שלא ישתמשו בקוי־נסיעה מסוימים ברכב צבאי, אלא רק ברכב ציבורי, אפשר יהיה להגיע לידי הסכם עם חברות התחבורה על הקצבת אוטובוסים מיוחדים להסעת חיילים בעלי־תוקף בזמנים קבועים. אפשר להנהיג כרטיסים צבאיים באוטובוסים המיוחדים בלבד, כדי למנוע נסיעה ללא נוסעים של האוטובוס המיוחד או לחץ מיותר על התנועה הרגילה. הסעת חיילים ברכב ציבורי כדאית היא, גם אם תהיה ההוצאה גדולה יותר, באם נוכל ע"י כך לשמור על מספר כלי־רכב גדול יותר לתפקידים חשובים יותר.

ברור לי שע"י רצון טוב אפשר להגיע ליעול ולחסכון בהובלה הצבאית בכלל ובהסעת החיילים בפרט, מבלי להסתבך בקשיים אשר יגרום לנו השימוש באופניים. מוש באופניים. ר/סרן י. ניר

מכתבים אל קצין מלואים

תחושת העורף

שלום, חנוך!

ודאי תתפלא לשמוע כי הפעם אספר לא מנסיוני אלא מנסיון אחרים: גודמן לי לחזות בתרגיל דו צדדי בין שני גדודים.

בעיקר הספקתי לבדוק היערכותה של פלוגה אחת שנמצאה אותה שעה בהגנה — ואת נוהל חייה. לצערי לא הספקתי לראות אף היתקלות אחת, אך שוב נוכחתי כי אכן ההגנה היא צורת קרב קשה מאד: צורה הדורשת תפיסה טקטית, יוזמה וסיבולת, לא פחות מן ההתקפה; זאת ועוד — היא דורשת תמדה.

לשמחתי הרבה ראיתי שה"חברה" לוקחים את הענין ברצינות ונוהגים לפי כלליה של ההגנה, ככתוב בספרי-הלימוד.

מתוך נסיוננו המשותף במלחמה — ובהדרכה — ודאי יקשה לך להאמין שהצליחו להגיע בתרגיל זה להתחפרות יפה: כולל מקלטים לעזרה-ראשונה ולפיר קוד, שוחות-אישיות ותעלות-קשר ממשיות (ולא גירוד סימלי). נוהל החיים היה לפי כל הכללים. עד כאן — שבחים ותהילות.

מן התופעות שראיתי היו שתיים שלא מצאו חן בעיני. לא אדע להסביר כיצד שגו בהם האנשים, בעוד שעל כל דבר אחר הקפידו בדקדוק רב. שתי הנקודות הן: א) מיקום העתודה וניצולה;

ב) ניצול שעות הרגיעה.

אתחיל בנקודה הראשונה: המערך שתפסה הפלוגה שביקרתי בה היה הגיוני ו"לפי הכללים" וזה — לכיוון ה"חזית". המק"ב הוצבו בעמדות שמוקמו היטב וכן התותחים הנ"ט אשר צורפו לפלוגה; אך כל זה, לצערי, כלפי ה"חזית" בלבד. בעורף המערך מוקמה העתודה בשוחות אישיות, אך ללא תעלות-קשר ביניהן וללא תעלות-קשר אל חלקים אחרים של המערך כולו.

הסתבר מאורח-הצבה זה כי, לפי דעת מפקד הפלוגה, צריכה העתודה לשמש להתקפות-נגד ולעיבוי המערך בשלבים המאוחרים של הקרב; ואילו בשלבים הראשונים, נראה היה כי לא תוכל לפעול באופן תכליתי.

ודאי הרגשת שכאן חטא מפקד הפלוגה באשר

לאחד הכללים החשובים של ההגנה במלחמה מודרנית, והוא: "היקפיות".

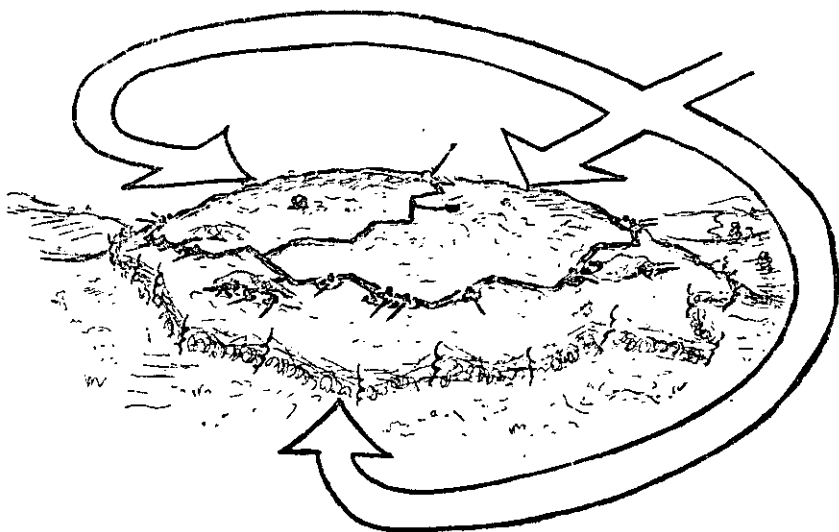
אני מודה שאף אני נמשכתי פעמים רבות להזניח את העורף, באותם מקרים שהחזית היתה מוגדרת; והתגברתי על נטייה זו רק במאמץ כלשהו.

כנראה שבמקרה דנן קרה דבר דומה: החזית הייתה מוגדרת, מפקד הפלוגה ידע שהתרגיל לא ימשך זמן רב, ועל כן התמסר להגנת חזיתו זו — והזניח את עורפו.

חבל כי לא הותקפה הפלוגה הזאת. כמעט ודאי ש"האויב" לא היה מתקיף חזיתית, אלא משתדל להגיע לאגף או לעורף. "שיעור" כזה היה משכנע יותר מן ההסברים שניתנו למפקד הפלוגה על-יפה. אילו חשב מפקד הפלוגה לרגע על "הדרכים הפתוחות לאויב" היה נזכר, ללא-ספק, כי אחת הדרכים הנכספות בהתקפה היא התקפה על עורף האויב. שאיפה להתקפת העורף — שהיא, עד כמה שידוע לי, משותפת לכל הצבאות המודרניים — נובעת, כנראה, מן העובדה, שלמרות כל ההסברים, קימת הנטייה לשמור יותר על החזית מאשר על העורף.

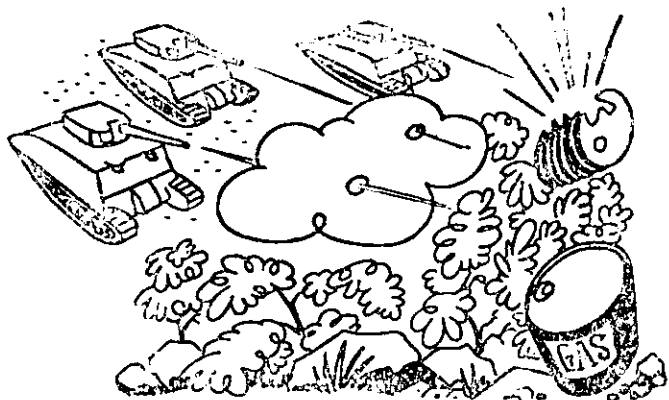
לתיקון נטייה זו בשעת האימונים עלה בדעתי רעיון, והייתי מעוניין בתגובתך: בתרגילים שאנהל מעתה ברצוני להכניס לכל "סיפור-מעשה" נתונים על כוחות בלתי-סדירים, המסתתרים מאחורי קווינו. ובתרגילים הדו-צדדים אפריש מן הכוחות העיקריים יחידות קטנות (שתמנינה כ-20 איש כל אחת) לפעול לות גריליה. אני מקווה שבעזרת תרגילים כאלה אצליח לפתח "תחושת עורף" מעשית. שלך,

מדריכך-ישעבר

על משקיפים, צופים ודו"חי תצפית

שקרב זה אשר תיארוהו התשדורות נתרחש בסמוך לשעות החשיכה — יתכן ואירע כאן משגה. מענהו של קציני-המטה לא היה אמנם בגדר פגיעה בכבוד השואל, אולם היה בו משום רמז ברור כי הלז מדבר דברי הבל — שכן עובדה היא שהקרב עומד בעיצומו. האפשרויות האחרות, שטנקים הסתתרו באותו עמק במשך תקופה בת חדשים אחדים, או שטילטלום לשם על פני ההר, מפורקים חלקים-חלקים,

ה"אויב"...

והרכיבום-מחדש בעמק מתחת לחטמיהם של הגייסות האמריקאיים — וכן עוד כמה תחבולות סיניות שטניות — אף שהחלו מטרידות את המוחות, אי-אפשר היה שלא לדחותן כדברים שלא-יאמנו. לבסוף, כשהתנגשות-הטנקים הגיעה אל קיצה, הוחלט לשגר פטרול-רגלי אל תוך העמק כדי לבחון שם את הטנק היריב שנפגע. אולם עוד בטרם יצא אותו פטרול-בוזון אל דרכו, פנתה יחידת-תותחנים שכנה אל אותה פלוגת-טנקים ע"י הטלפון, והציגה שאלה סקרנית לגבי פרטי מהלך הקרב. התותחנים זכו לתשובה: "כל ידיעה על הקרב תוכל להינתן רק באמצעות הצנורות התקינים, ממפקדת הרגימנט". עתה רב התמהון! היכן נמצא אותו איש-צבא שלא שש להתהלל במעשיו עם סיומו של קרב? הרי שהיו כאן דברים בגו!... אכן, משהגיע הפטרול-הרגלי אל מטרתו — מצאו שם אנשיו כמה חביות נפט בנות 55 גלונים — ושום זכר וסימן לאיזה עקבות טנקים שהם. נמצא, כי קרב שנמשך כמעט שעה, ואשר דווח עליו כי אש טנקים אויבת הגיעה אל היחידה, ואפילו כי טנק יריב נפגע — קרב שתואר בתשדורות מפורטות למדי — כליכולו לא היה אלא סילוף-המציאות.

באחד הגליונות האחרונים של "ירחון כוחות-הקרב" (Combat Forces Journal) האמריקאי נתפרסמה רשימה רבת ענין, מאת קפיטן ב. ב. סמול, על "משגים בדו"חי צופים". "מימרת הסיסמה" שבראשה של רשימה זו אומרת: כל איש, לפי טבעו, עלול לשגות בייחוס למה שהוא רואה; על כן במשגים של צופים יש לראות מקור ללקח יותר מאשר נושא לבקורת וללעג..."

בעל הרשימה מעלה כמה דוגמאות מאלפות — ולעתים מפתיעות. אכן, ה"צימוק" שבה הינו סיפור-המעשה דלקמן:

קרה קרה במלחמת קוריאה, כי צירופן של "חוליות הלשות" בשרשרת הקשר מזה — וטעות-חילה בתצפיות מזה — הביא לידי תוצאה מדהימה באמת. למטה רגימנט-רגלים מסויים — אשר רק זמן מועט לפני-כן הוכנס לחזית באותה גיזרה של זירת קוריאה — הגיעה תשדורת מפלוגת-הטנקים של הרגימנט. בתשדורת סופר כי הפלוגה אסרה קרב על מספר בלתי-נודע של טנקים אויבים; התמודדות-אש זו, שהיתה חריפה למדי, התפתחה במעלהו של גיא שנמצא בכיוון צפון-מערבי ממרכזו של מערך עמדות הרגימנט. משניסה מטה-הרגימנט לברר את מצב הדברים בירור-יותר ע"י שיחה טלפונית, גודע לו כי טנקים אמריקאים נפגעו ע"י שלושה פגזים של היריב, לפחות, אך מבלי שנגרם להם נזק; כן טען המודיע כי טנק יריב אחד נפגע, ושני — ייתכן כי נפגע. קציני-אורח אחד, שנודמן למטה-הרגימנט, עמל ובדק את קואורדינטות-המפה אשר ניתנו בתשדורות; והנה נוכח הוא כי אותו עמק אשר בתוכו תמרנו, לפי התשדורות, הטנקים היריבים — לא היתה לו אלא כניסה אחת ויחידה. הפתח של כניסה זו היה מופנה דרומה. מדרונות ההר אשר מצפון לעמק היו כה זקופים, עד אשר היה זה בגדר מסקנה מוכרחת כי אותם טנקים נכנסו לתוך העמק, זמן-מה לפני-כן, ממש תחת חטמיהם של כמה אלפי אנשי-צבא אמריקאיים. אפשרות כזו גראתה כמפוקפקת מאד. בשחיה עם אחד מקציני-המטה של הרגימנט העלה אותו קצין סברה, כי מאחר

יש מן הפיקנטי במסיבות חיסולה של טעות דומה, שנותרה אף היא בשל "גורם החדש". הפעם היה זה מקרה של מוצבת-צפית עורפי אשר הוקצה לו צופה חדש, שלא נתנסה באותו מקום מקודם. הלז כמעט ודרש כבר את אישורו של הפיקוד לפתיחת אש ארטילרית על מוצב-קידמי אמריקאי — וזאת אך ורק בשל העדר הרגילות בהתמצאות לגבי תנוחתו של אותו מוצב בשטח ממש, הגם שהוא, הצופה, קבל קיבל לפני כך את הידיעות על תנוחתו במפה. כמובן, שלו גם היה מספיק למסור את הדרישה לפתיחת האש — יש לשער כי היה חש בדבר קצין-המבצעים של היחידה הארטילרית, בהבחינו כי היעד הנדרש נמצא בתוך התחום שסומן לו כ"אסור באש", ואז, כמובן, לא היה מאשר מצדו את מתן האש; אלא שאפשר והיה נתפש לשגגה אף הוא עצמו, בהשפעת הדרישה שבה שבה מהצופה. — והנה, אחד הדברים המעניינים שבפרשת אותה שגיאה היה בכך, שלצופה עצמו נגרמו ספקותיו הראשונים, שמא אותו מוצב "משלנו" הוא, שעה שראה את החיפוי, ואת משמעת-ההסתר, הלקויים. "אמריקאים בלבד עשויים להיות כה מרושלים בכגון אלה" הרהר הוא בלבו...

רשימתו של הקפיטן סמול מדגישה את השפעתו המטעה של "גורם החדש-הבלתי-נודע", הפועל ביד חוד בזמן הראשון לאחר תפיסת מערך-עמדות חדש, וכיו"ב. הוא מספר כיצד, בדצמבר 1951, קשרו חלקיהם של שני גדודים שונים ברגימנט-רגלים אמריקאי אחד בחזית קוריאה קשר קרבי-אש (לא מן הגדולים) — והכל בשל כך, כי אחד מבין גדודים אלה לא הספיק עדיין להכיר את פנייה-שטח שלפני חזיתו ולהתמצא בו. פטרול ששוגר ע"י יחידה שמימין לאותו גדוד, נחשב בטעות לקבוצת אנשי אויב — שעה שהוא נשמע נע, כלפי הדרום, בשובו מסירו. אין כל אפשרות להניח, כי אותה פלוגה בקורה-החזית, אשר פתחה עליו באש, לא קיבלה ידיעה קודמת על צאתם של פטרולים אמריקאיים. את הפטרולים היו מתכננים מספר ימים מראש, ובטרם אושר ביצועו של מסע-פטרול, נדרש כי יקויים התנאי של הפצת תכנית כתובה שלו לכל יחידות-המשנה של הרגימנט. נכון אמנם, כי גם בכך לא היה כדי להבטיח בפני התקלה. למזלם של שני הצדדים לא נגרמו אבידות רציניות עד לאותו רגע בו נתגלתה ה"טעות" לצופים אשר יכלו לראות את שתי הקבוצות, ועלה בידיהם להפסיק את חילופי-היריות.

אימון והדרכה

לענין אימון היריה בלילה

אצל היריב, אולם משהאיר האור לא יכולנו להבחין בשום גויות נפגעים. ידוע ידעתי, כי היריב לא יעמול לסילוק כל מתיו ופצועיו, שכן אין הוא נוהג כך. ההסבר היחידי שיכולתי להעלותו היה, פשוט, כי לא פגענו בהם באש הרובים שלנו. כנראה שהחיילים פשוט לא ידעו כיצד יורים בלילה ירי מדוייק. והשד יודע מה מעטים מהם אשר סיגלו לעצמם ידיעה זו אפילו תוך כדי קרבות שבמציאות. גנרל ניומאן עצמו הנו עתה מפקדה-בפועל של דיביזיית-הרגלים התשיעית — שהנה "דיביזיית-אימון", באחד ממחנות-האימונים שבארה"ב; ונראה כי הוא עלה על הדרך אשר תאפשר לו לחסל ליקוי מתמיד זה. כגורם-מפתח לאורח-האימון החדש רואים את ה"מטות-לאור-היריה", אשר בו משתדלים לביים מצבים של קרב לילה, באמצעות מכשירים ומתקנים אלקטרוניים שונים. מטוח זה מורכב, למעשה, מלושה מטוחים, בני טוח 75 יארד (68.5 מ'). טוח זה נבחר מאחר שבקרבות לילה בקוריאה נחשב המרחק הממוצע לקרבות-נגד היריב ל-60 יארד (55 מ') — עד למכסימום של 75 יארד. במטוח אחד מוצבים

להתענינות הערה אשר מגלים צבאות אירופה לגבי סוגיית הכשרת הגייסות לקרב לילה — וללקח אשר נצטבר בענין זה בזירת קוריאה — אופייני התיאור הניתן בחוברת עתון הקצינים גיים השביצרי (Allgemeine Schweizerische Militär Zeitschrift, מספטמבר ש"ז) לחידושים אשר חודשו בשטח זה באימונו של צבא ארה"ב. בקבות נסיון קוריאה, בה נתרששו 90% של כל פעור-לות-הקרב בלילה, מצא סוף-סוף הצבא האמריקאי דרך, המאפשרת ללמד חייל לירות ירי מדוייק ברובה בלילה. מפקדי יחידות בקוריאה התאוננו מרות על מיעוט יכולתו של החייל-הרגלי האמריקאי להפעיל את רובהו באורח תכליתי בקרבות לילה. הגנרל בריגדיי אן. פ. ניומאן, סגן-המפקד של הדיביזיית השלישית הנודעת, היה אחד הנמרצים שבמפקדים אלה. בין השאר, אמר: "בבוקר קיבלנו דוחות על התקפות הסינים במשך הלילה. הללו התקרבו במידה מספקת כדי הטלת רימונים עלינו. כל הדוחות ציינו אבידות גדולות

ה"עיקר שבאורח אימון חדש זה" — לדברי הגנרל ניומאן — "כי ילמדו את החיילים באמת כיצד לירות בלילה. עוד בטרם יגיעו הם לידי השתתפות בקרב". בתרגילי ירי לילי כזה, כלפי מטרות שכמעט ולא נראו כלל, ירתה כיתה אחת סך של 72 יריות אל "מטרות שלהבת הלוע" וזכתה ב־22 פגיעות בנסיון הראשון. המדריך שבמקום, ותיק מלחמת קוריאה, סבר שאחוז פגיעות כזה בקרב עשוי היה לעצור לחלוטין בעד התקפה אויבת.

במטוח בעל דמאים גבוהים מקבל כל אדם 4 תחמישים ורשאי הוא אח"כ לבחון את "דגם הפגיעות" של מקבצו. קיר עורפי שהוקם במיוחד מאחרי המטרות מראה לו לאן נתקעו היריות שהחטיאו. בנסיון הראשון הצליחו כמחצית אנשי הקבוצה המתאמנת, אותה ראה בעל התיאור הזה, להכניס לתוך המטרה שתים מתוך ארבע היריות הראשונות; ואילו בנסיון השני — השיגו כמעט שלושה רבעים מאנשי הקבוצה שתי פגיעות מתוך ארבע יריות. סבורים כי אורח האימון שבאותו מחנה אימונים ("מצד דת דיפס") הצליח במידה כזו שאפשר כי יונהג בצבא האמריקאי כולו.

דמאי־אנשים, המוארים באור כחלחל רפה. במטוח השני התאורה הנה בדומה לנ"ל, אולם המטרות נעות. במטוח השלישי מופיעים אורות־בוודדים, הנדלקים וכבים כהרף־עין, והם צריכים לביים לעיני היורים את ה"תאורה" הנוספת הניתנת ע"י אש אויבת, ואת השפעתה הפיסיכולוגית (על הראיה) והפסיכולוגית. בהדרכה הניתנת ליורים לפני תרגיל־הירי הלילי מודגש, כי בקרב־לילה שוררת הנטייה לכוון את היריה גבוה מדי. המדריך אומר: הנמיכו את הכונת עמוק ככל האפשר. החזיקו את העין צמוד ככל האפשר אל מאחורי חריר הכונת; הביטו לאורכו של הצד העליון של קנה־הרובה קדימה וכוננו את הלהב אל מרגלות המטרה. בשביל לודא לעצמכם כי העין נמצאת במצב הנכון, הרכינו את הראש עד אשר תחסום הכונת בעד קו־הראיה — ואז הרימוהו קמעה, רק כדי אפשרות ראיית המטרה. כונו אל הקצה התחתון של המטרה, בכדי לאזן את השפעת היריה אל עליו.

המשכה של ההדרכה הניתנת לתכלית זו הנו, כמובן, מורכב ומקצועי יותר. העיקר — מציגים ומראים לחיילים בעליל כיצד לתקן את השגיאות להן נתפסו בהתחלה.

"גים־חמישי" בחוף כנען (סוף מעמוד 53)

**

הקבלות:

תמרוני מרלבורו בצפון צרפת, לעקיפת "קוים" מבר צרים.
עקיפת "קרמרת" בדרום־תוניסיה ע"י מונטגומרי.
נסיון למוטט את המערך הגרמני ליד קסינו ע"י העלאת כוחות בחוף אנציו.
מיטוט המערך הצפון־קוריאני ע"י מבצע־אינצ'ון האמפיבי.

נעים...) והוליד את הגייסות אל חבל־ההתישבות המקדוני־היוני שבצפונה של סוריה.
גם בשנת 219 לפנה"ס טרם השיג את כל רצונו. הוא הבקיע פנימה אל תוך מערך־השליטה־והמגן התלמאי שבפיניקיה, בחילת־סוריה ובארץ־ישראל; אך לא מיגרף ולא שטף אותו כליל. הוא תקע יתדות ורכש מבואות־גישה; אך עיקר המלאכה — הכרעת כוחות־היריב העיקריים בקרב־שדה ערוך, ושפיכת שלטונו על כל חלקי הארץ העיקריים ומעוזיה — היה עדיין לפניו.

בעולם החמוש

האש הנ"מ של הצפוניים בקוריאה - מה סודה ?

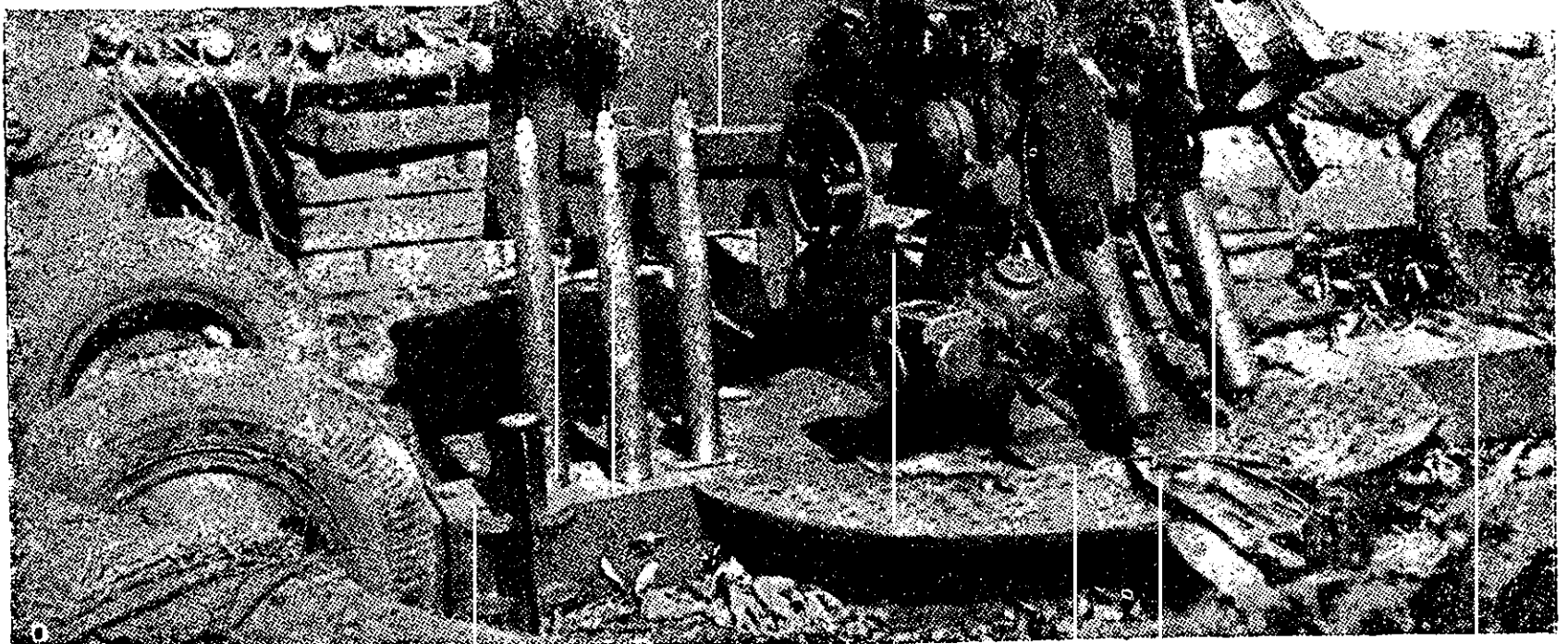
מלחמת-האוויר בקוריאה לא היתה מן הרגילות, הן בהרכב כוחות-האוויר של שני הצדדים והן במסיבות הפעלתן — הגיאוגרפית, הטכנית והאופרטיבית. שתי תעלומות טכניות נתבלטו במהלכה: תעלומת

יתרונם הטכני של מטוסי „סיבר“ בדו־קרב עם אוירוני „מיג“; ותעלומת אבידותיו של חיל-האוויר האמריקאי שנגרמו ע"י הצפוניים באמצעות אש נגד-מטוסית מן הקרקע — והגיעו ל-90% מכלל אבידותיו!

משניתן היה להעמיד על היקפו של חזיון מענין זה, ערכה מערכת „מערכות“ עבודת-סיכום נסיונית על הרכב אבידות של כוחות-האוויר האמריקאיים בקוריאה ועל אחוזיהן. זו נתפרסמה בחובר' ע"ב-ע"ג של „מערכות“ (עמ' 146).

המסקנות שבעבודת-סיכום זו הזדהו עם הודעתו של גנ' קולינס, שהודיע לפני ועדת הקונגרס כי „80% ממטוסי אויב שאבדו בקרב במלחמת קוריאה — אבדו בשל אש-הקרקע של האויב“.

התותח הנ"מ של הצבא הסובייטי, שהוא בן 85 מ"מ משמש באותו תפקיד גם בצבא סין. טווח לגובה — כ-10,250 ק"מ, משקל פגזו — 9 ק"ג, מהירות הלוע שלו — 800 מ' לשנייה, משקלו של התותח — קצת פחות מ-5 טון. (דרך-אגב: קליבר של תותח-טנק הסובייטי הנפוץ ביותר אף הוא 85 מ"מ).

המקלע הנגרמטוסי הרוסי, "גורנוב", בן 7,62 מ"מ, שמשמש גם כנשק לקרב-קרע

המקלע מקורר-אוויר, מוזן סרט ובעל בלם לוע, לפי ההשערה מגיע קצב אישן ל-500-600 כדורים לדקה בקרב קרקע, ול-1200 לדקה לאש נ"מ. בתצלום נראה כיצד ניתן לנצל את מרכב-הגלגלים של הכלי לכי נון המקלע לאש נ"מ. מרכב-גלגלים מעין זה הוא אופייני למקלעים רוסיים בני נוניים וכבדים.

כפי שצוין בסיכום הנ"ל של "מערכות", קשה לייחס את הסיבה לאבידות אלו, ליתרונות כלשהם או לתכונות מיוחדות של כלי-האש הנ"מ שעמדו לרשות הכוחות הסיניים. הכלים הנ"ל טובים למדי, אך אלה ידועים כבר ממלחמת-העולם השניה, ולא נתגלו כל כלים נ"מ קלים או בינוניים חדישים יותר אשר טרם ידענום.

הירחון הצבאי האמריקאי, "ג'ורנל כוחות הקרב", (מאי 1953) שבו נתפרסמו תצלומי כלים אלה, מציין כי "אפשר היה לתותחן נ"מ מנוסה לעמוד על טיב החיל הנ"מ הסיני, לו רק ידע משהו על מהות המכ"ם בו משתמש הלו". אך הידיעה בענין זה דלה. ואין לך מערכת כוחות נ"מ, אשר תהיה טובה יותר מדרכי בקרת-האש שלה". האמריקאים טוענים, כי לא יתכן שלסינים היה ציוד כלשהו, המתחרה ביעילותו במכשיר בקרת-האש T-33 האמריקאי, אשר הגנ' קולינס מגדירו כ"תכליתי בהרבה מהציוד שהיה במלחמת-העולם השניה, והוא מאפשר לכלי נשקנו לירות לטוחים מוגדלים ולגרו בה רב יותר". אלא שסימן השאלה הנ"ל במקומו עומד. נראה שברגימנט-רגלים סיני, בגדוד-הנשק-הכבד, נמצאת פלוגה נ"מ, אשר סבורים שחימושה כולל מקלעים 12.7 מ"מ, מתוצרת סובייטית.

כל "דיביזיית-ארטילריית-השדה" בצבא הסיני ני כוללת ארטילריה נ"מ, ובכל רגימנט של ארטילריית-השדה שבדיביזיה כזו פלוגה נ"מ אחת.

התותח בן 37 מ"מ מתוצרת סובייטית, שסבורים כי הוא המשמש בלייפוד של הנשק הנ"מ הקטן בצבא סין.

משקל פגזיו — 0,7 ק"ג כל אחד, והם מגיעים עד לגובה של 6000 מ'. מהירות הלוע שלו — 880 מ' לשניה.

השפעת גורם הקשר על מבצעי 1944

ספרו הגדול של צ'סטר וילמוט, "המאבק על אירופה", עורר התענינות ערה בעולם המחשבה הצבאית ואף מחלוקת צבאית-מדינית לא-מעטה. אולם בצד בעיות-הערכה הגדולות המוצגות בספר מצויים בו גם ציונים רבים לסוגיות צבאיות חיוניות, ש מ ל ו א חיוניותן מתגלית באופן הבולט ביותר דוקא מתוך הדגמות כמעט-סקריות אלו. כזאת הנה, למשל, סוגיית הקשר — הן ברמותיה הגבוהות ביותר, של אסטרטגיה-רבת, והן ברמות האופרטיביות והטקטיות, עד לנמוכות ביותר. משהנך נתקל בדוגמאות אלו — נוצר בך הרושם כי אכן היה לו לגורם הקשר (ובעיקר, אולי — לגורם הקשר הלקוי) השפעה מן המכריעות הן על המגמה הכללית של מבצעי בעלות-הברית בצפון-מערב אירופה בתקופה שלאחר כיבוש פריס (אבגוסט — דצמבר 1944) והן על מסיבותיו וגורלותיו של "מבצע-ארנהיים" הנועם והנודע. והרי אחדות מן הדוגמאות:

צבאות היבשה. בזמן זה, כשמצב הדברים היה פתוח במהירות, כשפתחי-אפשרויות היו מצריכים החלטות חדשות הנקבעות במהירות, תוך ידיעה מלאה של העובדות האחרונות ביותר — היו נדרשות כ"ד שעות בשביל שדוח-י-המצב יגיעו אליו, וכ"ד שעות נוספות בשביל שהוראותיו תגענה חזרה, אל מפקדיו שבשדה. ואילו באותו זמן עצמו נמצא היטלר בקשר מתמיד ומידי עם המפקדות של פוך ורונדשטאט ומודל באמצעות טלפרינטר.

מצב מערכת הקשר של איזנהאואר היה כזה שתשדורת ממנו, מסומנת בתור "מידית ביותר", אשר נשלחה מגראנויל ב-5 בספטמבר בערב — בתשובה להצעתו של מונטגומרי בענין עריכת המסע מצפון אל חבל הרור אל עבר ברלין — לא הגיעה אל מפקדתו של הפילד-מרשל, בסמוך אל בריסל, אלא בבוקרו של ה-7 בספטמבר לאחר ארוחת הבוקר. אפילו אז לא היתה התשדורת שלמה, והסעיפים שחסרו בה לא הגיעו אל תעודתם אלא כעבור יומיים נוספים!

שורה של מקרים בודדים (אשר הנוטה למסתורין אפשר ויראה קשר גורלי ביניהם), שאין ספק כי היו להם תוצאות גורליות, ליוחה מראשיתו את מבצע ארנהיים — בכל הנוגע לקשר. כך, כבר ביחס להערכת אפשרות ביצועו, אשר נבעה מן ההנחה שנעדרות באותו אזור יחידות גרמניות (וביחוד, יחידות שריון), שיהיה בכוח לשמש גורם-מחץ כלפי הנחיתה הבריטית מן האויר. מועד הנחיתה נקבע ל-17 בספטמבר. והנה, כבר ב-15 בספטמבר הגיעה ללונדון באלחוט מאת המחותרת ההולנדית הידיעה הבאה: "דביזיה 55 הוהאנשטרופל (דיביזית שריון) ערוכה לאורך הנהר איסאל, יחידות משנה נצפו בין ארנהיים לבין

לוצה צ'י. וילמוט נבעו כמה מן ההיסוסים — ויתכן, מן הטעויות — של איזנהאואר בקביעת מגמות מבצעי בעלות-הברית בחזית בלגיה, הולנד, צרפת, גרמניה מ-חוסר ההערכה ע"י איזנהאואר הן של המצב הטקטי בבלגיה והן של הקשיים-בהספקה אשר כבר הביאו חלק גדול של כוחות בעלות-הברית לידי עמידה על המקום. והנה, חוסר-הערכה זה נבע בראש וראשונה מן העובדה שחסר לו לאיזנהאואר המגע עם המערכה. מפקדת-השדה שלו נמצאה בגראנויל שבחוף המערבי של חצי-האי השארבורגי, קרוב ל-650 ק"מ מן החזית שבבלגיה. מגראנויל ניתן היה לו להתקשר עם מונטגומרי ועם בראדלי רק ע"י מכתב או באמצעות טלגרף אלחוטי. לא היו בנמצא קוי טלפון, ואפילו לא היבור רדיו-טלפוני בין מפקדתו הוא ובין מפקדו תיהם. אמנם, במשך ההתקדמות מן הסינה אל תוך בלגיה ואל גבול צרפת — גרמניה ערך הוא מספר ביקורים בדרך האויר כדי לראות את מפקדיו. "קבוצות-הארמיות" שלו; אולם עתה לא היה ביכולתו לעזוב את מפקדתו.

ב-2 לספטמבר, בחזרו מן ההתייעצות עם בראדלי ופאטון בשארטר, נאלץ מטוסו לנחות נחיתת-אונס בגדת הים בכמוך לגראנויל. שעה שעזר הגנרל למשוך את המטוס הרחק יותר מקצה המים, נקע איזנהאואר את ברכו הימנית בצורה כה חמורה עד אשר רופאו נאלץ לשים את רגלו בגבס ולגזור עליו שכיבה במטה. בהיותו מבודד בגראנויל לא היה לו לאיזנהאואר אלא מגע מועט עם מפקדתו הראשית שבלונדון והוא לא היה מקבל ידיעה מספקת על אודות מהלך המבצעים. דבר זה לא היה אולי כה דמיר אילו היה נושא באחריות אחת בלבד, בזו של המצביא הנליון. אולם עתה היה הוא גם המצביא בפועל על

זוספן ולאורך הכביש זוספן — אפלדואורן... לאורך האיטאליה
מתנהלת עבודה בביצורי-שדה. אכן, הודעה זו לא
הגיעה למועד אל הכוחות המוסטסים — בזמן שיהיה בו
עדין כדי לאפשר את שינוי התכניות.

לאחר הנחיתה, שעה שיחידות הדיביזיה המוטסת
ניסו לפלס לעצמן תוך-קרב את הדרך ממקומות הנחיתה אל
עבר המזרח, אל ארנהיים ואל גשרי הרהין אשר בתוכה: —
500 הצנחנים (מבריגדת הצנחנים הראשונה) אשר הגיעו
עד לגשר נמצאו עתה מבודדים. ואילו 5 מיל מערבה לא
יכלו גדודי-הצנחנים האחרים — אשר לחמו כ"א בקרב
נפרד משלו — לפתח מיבקע משותף ומתואם. לא הפריד
ביניהם אלא מרחק של מיל אחד, אולם מהמת מערכת
אלחוט שנשתבשה, לא היה להם קשר גומלין. קצת יותר
מערבה היתה בריגדת הנחתנים הראשונה של הדיביזיה
המוטסת מפוזרת פיזור נרחב לצורך ההגנה על איזורי
הנחיתה שלה ועל איזורי ההצנחה של בריגדת הצנחנים.
כאן היו לרשותו של היקס, מפקד הבריגדה, שלושת
הגדודים שלו וכן גדוד של טייסי-הדאונים... לזא ניתן היה
להטיל לקרב את הבריגדה הזו אותו לילה — אפשר והיתה
פורצת עד לגשר בטרם יוכלו הגרמנים לכונן את הכוח-
החוסם שלהם" (מוצאי ה-17 בספטמבר).

ושוב: — „בהעדרו של גנרל-מיוז ארקאט מפקדה של
הדיביזיה (אשר משך כמה שעות נאלץ להתחבא מפני
האויב בעלית הגג של בית אחד) נטל היקס (מפקד
בריגדת-הנחתנים) את הפיקוד על הדיביזיה; אולם לא היה
לו כל מגע, ואפילו לא מאלחוט עם ארקאט, עם
לאַטבאָרי (מפקד בריגדת-הצנחנים הראשונה), עם
פרוסט (מפקדו של גדוד הצנחנים השני, שליד גשר
ארנהיים), או עם כל יחידת-משנה שהיא של בריגדת-הצנח-
נים הראשונה. דבר זה נבע בחלקו מן השימוש בטיפוסי
מכשירי-אלחוט, אשר לא היו עשויים לפעול ביעילות בתוך
שטח בנוי, ובחלקו — מן העובדה, שתחנה בריטית
דבת עצמה היתה עובדת באותה תדירות גופה אשר הוקצתה
למערכת מכשירי האלחוט של פיקוד הדיביזיה. נמצא, כי
היה הכרח להחליף את התדירות, אולם אי אפשר היה
להודיע על כך ליחידות המבודדות בארנהיים, ואף אי אפשר
היה לשמוע אותן בתדירות הישנה. חמור יותר היה
כשלונן ושיתוקן של הקשר עם העולם החיצון. היקס היה
זקוק תכופות לסיוע-אוויר, לשם טיפול בטנקים הגרמניים,
אולם הוא לא יכול היה לקרוא לו לפי המתוכנן. החיבור
האלחוטי אל חיל-אוויר-המלכותי לא פעל; כן לא ניתן היה
להקים מגע עם בסיס-הכוחות-המוטסים שבאנגליה או עם
מפקדת הקורפוס-המיטס של בראַזְיִינְג, שנמצא במר-
חק של 15 מיל בלבד. לשם השגת ידיעות על מהלך
המאורעות בתוך העיר ארנהיים נאלץ היקס לסמוך על

הודעות מאת חבריה של הסתרת ההולנדית, אשר תפסו
בידיהם את מרכז הטלפונים העירוני. (מוצאי 18 בספטמבר).
ב-19 בספטמבר, כאשר הוטלו במצנחים לדיביזיה
המוטסת הראשונה 390 טון תחמושת ומזון — נפלו אלה
כמעט בשלמותם בידי האויב. נקודת-הצנחה-ההספקה אשר
נקבעה מראש בתכנית לא נמצא מלכתחילה בתוך אזור
הנחיתה של הכוחות המוסטסים; והדיביזיה לא הצליחה לכ-
בוש מקום זה. אַרְקָאָט שלח אמנם תשדורת המציעה מקום
חדש בשביל אזור הצנחה ההספקה; אולם תשדורת אלה-
טית זו לא נתקבלה באנגליה. מן ההספקה שהוצנחה
במקום המוסכם-מראש, נהנה האויב. ב-19 בספטמבר הלך
מצבו של פרוסט בארנהיים ונעשה מיואש. עכשיו כבר
החזיק בתריסר בתים ובי"ס אחד בלבד והללו היו נתונים
להרגמה והפגזה כבדות. המרתפים היו מלאים פצועים.
הבתים שמסביב בערו, התחמושת הנגד טנקית כמעט
ואפסה; ו-400 האיש שעדיין צלחו לקרב — לא היה עוד
ביכולתם להבריח את הטנקים, אשר הלכו והרסו, בשיט
תיות, את עמדותיהם. ובכל זאת הוסיפו ללחום כשהם
נסוגים רק שעה שהבניק בו החזיקו היה מתלקח; עדין היו
מקוים כי אפשר ותבוא עזרה מעבר מערב, מאוסטרבאך —
ולא ידעו, כי לתקוה זו, לא היה לה על מה שתסתמך;
כי הלא היו הם חסרי קשר אלחוטי מאז ה-17
בספטמבר.

העדר מערכת קשר תקינה עלול להביא לידי הערכות
מצב מוטעות שתסבכנה לא רק את המפקד-עצמו אלא אף
את ויכניו, כשהם משתתפים עמו פעולה. ולכך דוגמה:
הצלחת הנחיתה הנועות של הדיביזיה המוטסת הבריטית
הראשונה מעבר לרהיין-התחתית, ליד ארנהיים, היתה מות-
נית גם בכך שהקורפוס הבריטי ה-30, בפיקודו של גנרל
הִוֶרְקֶס, יספיק לפרוץ לעצמו דרך בפרוזדור הצר, בקו
אַינדהובאָן — ניימאָגאָן — ארנהיים; שלוש תחנותיו אלו
הייבות היו להתפס ע"י שלוש הדיביזיות המוטסות. לאחר
מאמצים רבים עלה לבסוף בידי הטנקים של הקורפוס ה-30
לפרוץ ולעבור על פני גשר ניימאָגאָן, (על הנהר הַצָּאָל)
שהגרמנים הגנו עליו בתקיפות יתרה. נראה היה כי פנויה
הדרך עד אל גשר ארנהיים, שקצהו הצפוני נמצא בידי
גדוד הצנחנים הבריטי ה-2. אכן, „שלוש שעות בטרם חצה
הטנק הבריטי הראשון על פני גשר ניימאָגאָן, כשפניו
צטונה — חצה הטנק הגרמני הראשון על פני גשר ארנהיים.
כשפניו דרומה" — כי קומץ הצנחנים הנ"ל, שהגן בדבר-
קות על מבוא-הגשר הלז עד שמספרם הצטמק מ-600 ל-140,
ומפקדם נפצע, לא יכלוי עוד למנוע, מתוך בנייניהם הבר-
צרים, בעד תנועת השריון הגרמני מן העבר הצפוני של
הריין-התחתית אל גדתו הדרומית. והנה, בבקרו של ה-21
בספטמבר, על אף ידיעות היל-האוויר על תנועת טנקים

גרמנים מארנהיים דרומה — „עדין קיזה גנרל הורוקס להשתלט על ראש-גשר מעבר לרהיין-התחתית, להתחבר עם הדיביזיה המוטסת הראשונה ולהמשיך במסע-תנופה עד אל מפרץ זוידאר-זאָ בהגשימו את התכנית המקורית. אולם, מחמת כשלון קשר-האלחוט של אַרקאָרט לא ידע הורוקס מה חמור היה מצב הדברים במציאות.

בשעה 9.00 באותו בוקר (21 בספטמבר) הקימה אחת מיחידות הארטילריה אשר להורוקס מגע-אלחוטי עם הדיביזיה המוטסת; והיא אשר השיגה את הידיעות הישירות הראשונות מארנהיים מאז התחיל הקורפוס ה-30 במסע ההתקפה שלו. דרך צינור-קשר זה שלח אַרקאָרט — אשר, בגלל העדר קשר אלחוטי עם גדוד הצנחנים המנותק, לא ידע כי יחידתו של פרוסט נשטפה לבסוף על-ידי הגרמנים — את הודעתו: 'האויב תוקף את הגשר הראשי בעצמה. המצב קריטי לכוח המועט שם. כן תוקף האויב עמדות דיביזיה ממערב לארנהיים. המצב חמור אך הנני מקיים הגנה-הקפית סביב האַרנשטיין בשארית דיביזיה. משלחת עזרה הכרחית לשני האזורים בהקדם. עודני שולט על מעברת האַבאָדורף. מתשדורת זו הסיק הורוקס כי עדיין היו לו לאַרקאָרט גייסות מסוימים בגשר ארנהיים וכי ממערב לעיר היה לו מאהו בממדים כדי שימוש בו באם יתוגבר במהירות. מפקד קורפוס ה-30 החל איפוא מפעיל את כוחותיו, כמלוא האפשרות, לשם ביצוע משימה שתכליתה כבר לא היתה בנמצא.

ההיסמכות על אמצעי-קשר אחד בלבד, או על רשת-קשר אחת עשוי אף הוא לגרום לתקלות שעה שאותו אמצעי או אותה רשת יצאו מכלל פעולה — דבר שהוא כה שכיח בתנאי קרב:

ב-21 בספטמבר אחרי הצהרים שעה שיחידות דיביזית-השריון של הגוארדיה הבריטית ניסו להגשים את משימתו של הורוקס ולהתקדם מגשר הוואָל ליד ניימאָגאָן אל עבר גשר הרהיין ליד ארנהיים, נתקלו גדודי הגוארדיה-האירית והגוארדיה-הוואָלשית במסך חזק של תותחים נגד-טנקים גרמניים — והיו זקוקים לסיוע אש בשביל להתגבר עליו. „בשל המחסור בתחמושת, עמדה לרשותם רק סוללה ארטילרית אחת; ומאידך גיסא, לא היה באפ-שרותה של הגוארדיה להעזר בסיועם של מטוסי-הקרב הבריטיים נושאי-הרקטות, מהטפוס „טייפון“, כפי שעשו בהצלחה כה רבה ביום הראשון למסע-ההתקדמותה. המטוסיים אמנם היו מוכנים להיענות לקריאה — ולא זו בלבד, אלא שהם ממש ססו לשטח בו פעלו היחידות — אולם אי אפשר היה לכונם נגד התותחים האנטי-טנקים, משום שמכשירי האלחוט שב-מכונית-המגע של חיל-האוויר-המלכותי נשתבשו ולא

פעלו. היה זה מזל-ביש חמור מאד. בלעדי עזרתם של מטוסי-ה„טייפון“ לא היה כל סיכוי לטנקים כי יפרצו אחרי הצהרים של אותו יום עד אל ארנהיים.

השיבושים השונים במערכת הקשר האלחוטי הוסיפו לשבש את נסיונות הגשת העזרה לדיביזיה המוטסת הראשונה אף בהמשך ימי עמידתה המיואשת. „על אף הכל, עוד אפשר היה, אולי, להציל את המצב ליד ארנהיים, אילו התיר מזג-האוויר את הטסת הצנחנים הפולנים (בריגדה) ושל הדאונים האמריקאים למקום ב-20 לספטמבר — היים בו נלכד גשר ניימאָגאָן — או אילו ידעו הורוקס ובראָונינג אז מה היה מצב הדברים לאמיתו. באותו יום הציע מפקדה של הדיביזיה ה-52 משפלת-סקוטלנד (עתודתו של בראָונינג) להסיע את אחת הבריגדות שלה באמצעות דאונים לעזרת אַרקאָרט. בראָונינג השיב: „תודה בעד פניתך אולם ההצעה איננה חוזר איננה נדרשת כי המצב טוב מכפי שהנך חושב.“

בראָונינג לא יכול היה לשלוח תשובה כזאת אילו היה באפשרותו לקבל ידיעות ממקור-ראשון מאת הדיביזיה המוטסת הראשונה. אולם, כפי שכבר צויק, לא היה לאַרקאָרט מגע אלחוטי עם היחידה שעל יד הגשר, או עם בראָונינג, או עם בסיס-הכוחות-המוטסים באנשליה, מאז 17 בספטמבר בערב ועד לבוקרו של ה-20 בספטמבר. כאשר הוקמו מחדש קשרי האלחוט, היו נפסקים לסרוגים ובלתי-מהימנים. אילו יכול היה אַרקאָרט, במשך שני ימי שתיקה אלה, להודיע לפחות את אשר ידע הוא עצמו על המצב בארנהיים ומסביב לה, אפשר היו מטיסים אליו בדאונים תגבורות של ממש ב-20 וב-21 בספטמבר. בשני הימים האלה היו שדות-התעופה מהם פעלו קבוצות התובלה של חיל-האוויר-המלכותי „פתוחים“ מבהינת תנאי מזג האוויר, ושפע של דאונים היה מצוי לרשות ההטסה.

בדומה לנ"ל היה זה כשלונם של קשרי איתות אשר נשא בחלק רב של האחריות לכך שנמנע מאַרקאָרט, אותו סיוע מהודק אשר היה ביכולתו של חיל-האוויר המלכותי לספקו. אמנם, ב-21 לספטמבר הוקם מחדש הקשר באמצעותו של רגימנט-הארטילריה הבינוני ה-64; אולם בימים שלאחר כך כבר קוצצו כנפי המאמץ האווירי ע"י מצבו של מזג-האוויר.

אלו הן העובדות המחכימות והמטרות שיש בהן ללמדנו לקח רב וחמור לגבי חיוניות מערכת הקשר במבצעי הסל-חמה והסכנות שבכל הזנחת השמירה הקפדנית על קיומה ופעולתה התקינה. והלא אין אלו ליקוטי ציטטות מספר אחד בלבד, אשר אינו מוקדש כלל וכלל להבלטת ענין הקשר דוקא.

בעלי כושר־מנהיגות (וכבר פגשתי רבים כאלה בצה"ל). במקום פרטי מעשים ללא כל מטרה או לשם מטרות־„תחליף“ — הב לנו משטר שלם, המותאם לנו, המבוסס על הגיון הקרב מצד אחד ועל צרכי תקופת השלום, המהווה הכנה לו, מצד שני.

אומר לך דבר נוסף, אשר כסירון לא קל לי להגידו — אני וכן גם חברי הטירונים, מוכנים להעגש ואף להעגש קשות שעה שאנחנו סורחים. אדם הנהו רק אדם ופעמים אף פחות מזה. אך רצוננו שהעגש יהיה מוצדק, תכליתי ומותאם לאשמה, ושהוא — כמו המשטר אשר אותו אנו מחפשים בצבא — יהיה מכוון לתכלית האחת והיחידה: לשרת ביעילות רבה ככל האפשר את המטרה שלשמה גוייסנו.

חברו של ראובן.

ואם אתה חושב שהפחד מפני הרס"ג הצווח מכשיר אני־שים לסכן חייהם — אינך אלא מעריך מעט מדי את החייל ואת פחד המות.

אם תסביר שיש צורך בתרגול־סדר לשם אחידות והרמת רוחה של הקבוצה — עלול דבר זה להתקבל במידה מסויימת על דעתי. אך אל נא תנסה לשכנעני שהליכת תרגול זקוף מאמנת אותי להסתתר כהרף־עין מצלף אויב. ואם קצר הזמן — ותר על המיותר והטפל והתרכז בעיקר. יישור השורה על מגרש האימונים קל, אמנם, אך באמצעותו לא תלמד איש את תורת הקרב. כל צעקנות של מפקד לא תיצור הרגשת אחוה כזו, הנוצרת תחת פיר קודו של מפקד אשר אנשיו מעריכים אותו ומוכנים לצעוד אחריו (עם תרגיל סדר או בלעדיו) ברע כבטוב.

במקום עונשים משפילים — הב לנו מדריכים ומפקדים

לצבא הגנה לישראל

דרושים

עובדי מחקר

לצורך עיבוד היסטורי של פרשיות במלחמת הקוממיות

סהמועמדים נדרשת יכולת לערוך מחקר עצמאי, הבנה בבעיות צבאיות וכושר כתיבה בעברית.

עובדי המחקר יהיו חופשיים בבחירת מקום עיבוד החומר וכתיבתו. כמו כן אפשר יהיה לעסוק במחקר כבעבודה חלקית או מלאה.

על הסועמדים לפנות בכחב לחיבת דואר 124 רמת־גן לציין את הפרטים הספורטים להל

1. שם, גיל, מקום עבודה או / לימוד. 2. השכלה (פרוט מלא).

3. נסיון קודם בעבודות מחקר עצמאיות. 4. שרות צבאי, ציון תפקידים וקורסים.

לצבא הגנה לישראל

שיא

ברכה

לחג

האורים

קופת מלוה וחסכון
של העובדים. חיפה

לצבא
הגנה
לישראל

שא ברכה
לחג המכבים

בנק פויכטונגר בע"מ

חנוכה תשי"ד

לצבא הגנה לישראל

ברכתנו

לד

לחג האורים

בנק יעקב יפת ושות'

חנוכה תשי"ד

לצבא
הגנה
לישראל

ברכתנו
לחג האורים

ל"ד

בית הרושת לסיגריות

חנוכה תשי"ד

לצבא הגנה לישראל

שא נדכה
להג האורים

המשנה
— בע"מ —

לצבא הגנה לישראל
על כל יחידותיו

שא נדכה
להג המבנים

בנק א"י לדיסקונט בע"מ

לצבא הגנה לישראל

על כל יחידותיו

ברכתנו
לחג המכבים

"ליבר"

בית-חרושת לשוקולד

חשיד

לצבא

הגנה

לישראל

ברכתנו

לחג

האורים

חב' לקרוז והנדסה בע"מ

חשיד

לצבא הגנה לישראל

שמע

ברכה

לחג החשמלונים

אחים דושניצקיס

קבלנים

ערב חנוכה. חשיד

לצבא הגנה לישראל

על כל חילותיו

ברכתנו
לחג האורים

מ. אביר (ביברמן)

חנוכה. חשיד. ירושלים • קבלן

לצבא הגנה לישראל

שאל ברנה

להג

החשמונאים

מטע בע"מ

יצרני מרגרינה

לצנא הגנה לישראל

ברכתנו לחג
המכבים

"רסקו" בע"מ

ל
צ
נ
א
ה
ג
נ
ה
ל
י
י
ש
ר
א
ל

שא ברכה לחג החשמונאים

בנק קופת עם בע"מ

טרכ חנוכה תשי"ד

לצנא הגנה לישראל

שא ברכה
לחג המכבים

"מיגדל צדיק"

לצבא הגנה לישראל

שא ברכה לחג המכבים

א. שינזון ובניו בע"מ

לצבא הגנה לישראל
על כל חילותיו
ולותיקי ההגנה

שאו ברכה לחג החשמונאים

א. סולומון י. סוביצקי ושות'

קבלנים

תיפה חנוכה תשי"ד

לצבא הגנה לישראל

שאו ברכה

לחג האורים

החברה הא"י לקרור והספקה בע"מ

דרך פתח תקוה 4 ת"א

כסלו תשי"ד, תל-אביב

ל צ ב א
ה ג ה
ל י ש ר א ל

שאו ברכה
לחג האורים

•
"קונקורדיה"
ביח"ר לעורות

ל צ ב א
ה ג ה
ל י ש ר א ל

שלוהה ברבתנו
לחג המבבים

דב גלזר ובניו
בית-חרושת לעורות

חשי"ד, פ"ח

„חריש“

חברה קואופרטיבית חקלאית בע"מ

תל-אביב, רח' ליבונמין 30

רדיו

תוצרת

כל-חשאל

יפו-ת"א

חברת פאקא בע"מ

תבת דואר 1887 תל-אביב

טלפונים :

תל-אביב 4368 - 4408 בח"ים 9595

The PACA Company Ltd

P. O. B. 1887 Tel-Aviv

Phones:

Tel-Aviv 4368 - 4408 Bat-Yam 9595

Telegraphic address : Shmarimco Tel-Aviv / כתבת טלגרפית: שמרימקו תל-אביב

סולל בונה בע"מ

המרכז הקבילני

של ההסתדרות הכללית של העובדים העברים בישראל

מוציא לפועל

עבודות בנין, סלילת כבישים
עבודות צבוריות אחרות

הבעלים המנהלים של המפעלים הבאים:

כור" חברת חרשת ומלאכה בע"מ.

החברה המתאמת את מפעלי החרשת של סולל בונה בע"מ

בתי יציקה. וולקן בע"מ. חיפה

חמת - מפעל סתכת - נחלת יצחק

מפעלי זכוכית ארצישראליים - פניציה בע"מ. חיפה

חמרי בנין כלליים - חבך בע"מ. נחלת יהודה

-חרסה - מפעלי קרמיקה. חיפה

תעשיית אבן וסיד חיפה

-אבן בע"מ. תעשיית אבן ושיש מלאכותי

מפעלי מלט פורטלנד ארצישראליים - נשר בע"מ. (בעלות חלקית)

המגפר בע"מ. חיפה (בעלות חלקית)

.חרות בע"מ. ספקים. קבלנים ויצרנים של חמרי אינסטלציה. ת"א. חיפה. ירושלים

סוכנויות - וולקן - סוכנים להפצת מוצרי פירמות בריטיות.

הרכבה וייצור חלקים של תוצרתן

עגן בע"מ. חיפה - בניה ותקון סירות. שרות סירות מנוע בנמל חיפה

החברה לשכון עממי בע"מ תל-אביב

חברת בוני חיפה בע"מ חיפה

קרקעות חיפה בע"מ חיפה

חברות שכון

המגפר בע"מ בית חרושת למוצרי גומי

המשרד הראשי ובית-החרושת:

מבין היפה ■ ת.ד. חיפה 1335 ■ טלפון 7218

סניפים:

תל-אביב, רח' הגליל 9, מול תחנת האוטובוסים המרכזית ■ היפה, רחוב אלנבי 14, טלפון 2195

נעלי התעמלות — נעלי בית — נעלי רחוב — צנורות גומי וצנורות פלסטיקה — סוללות
זעקביב מגומי — חלקי מכוניות — מוצרי אבניט — סרטיב נעים —
ציוד טכני — חרוש צמוגים

א.ויסלפיש בע"מ

בא-כח ומשרד מכירה
של תוצרת בתי-חרשת
ישראלים למוצרי מתכת
ספק למוסדות ממשלתיים

תל-אביב

רחוב הגדוד העברי מס' 8

טלפון 80583 ■ ת.ד. 2868

לצבא הגנה לישראל

שא ברכה

לחג החשמונאים

בנק המזרחי

שותפות הספקה

חברה ליבוא ולשווק כל מיני דגים
טריים, קפואים, מלוחים ושימורים

תל-אביב . רח' מרחביה 10 . טלפון 62008

(ישראל)

מנורה

חברה לאחריות ולבטוח אשנה בע"מ

עוסקת בכל ענפי הבטוח

המשרד הראשי:

תל-אביב

בניני בנק, רח' אחד-העם 13

ירושלים

בית מצפה, רח' יפו

טל. 3744 / ת.ד. 43

חיפה

שער סלמ

בני התורן, טל' 2564

סניפים וסוכנויות בכל הארץ

לצבא הגנה לישראל

שא

ברכה

לחג המכבים

יעקב טנובוים קנול

ערב חנוכה, חשי"ד, חיפה

לצבא הגנה לישראל

שא ברכה

לחג האורים

„טנא" בי"עמ

כסלו, חשי"ד

פ
ו
מ
ס
ר
פ

ב"מערכות"!

שאוברה לחג השמונאים

בנק הפועלים בע"מ הנהלה והעובדים

כסלו תשי"ד תל-אביב

מפעלי זכויות ארצישראלים "פניציה" בע"מ

תבת דאר 168 • חיפה • טלפון 7239

המפעל היחיד במזרח התיכון לייצור מכני של זכויות שמוחה
ייצור אוטומטי של בקבוקים וצנצנות וכלי בית שונים מזכויות
ייצור אמפולות • בנין בתי זכויות לגידול צמחים וסרחים

מחלקה לייצור מכשירי זכויות בפיקוח המכון לבימיה
פיזיקאלית של האוניברסיטה העברית בירושלים.

סדור שלי"ם, "נאון"
מכשירי "פניקה" בע"מ

תבת דאר 342 • ירושלים • טלפון 4775

לצבא הגנה לישראל על שרותיו

**שלוחה ברבתנו
לחג החנוכה**

**החברה הארצישראלית המרכזית
למסחר והשקעות בע"מ**

כסלו תשי"ד. תל־אביב

י ה ה ד ה

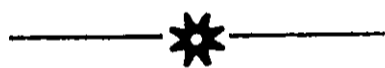
חברה לבטוח בע"מ

חברת הבטוח הותיקה בארץ

וסדה בשנת 1922

•

המשרד הראשי: תל אביב רח' אלנבי 120

צ ר ז

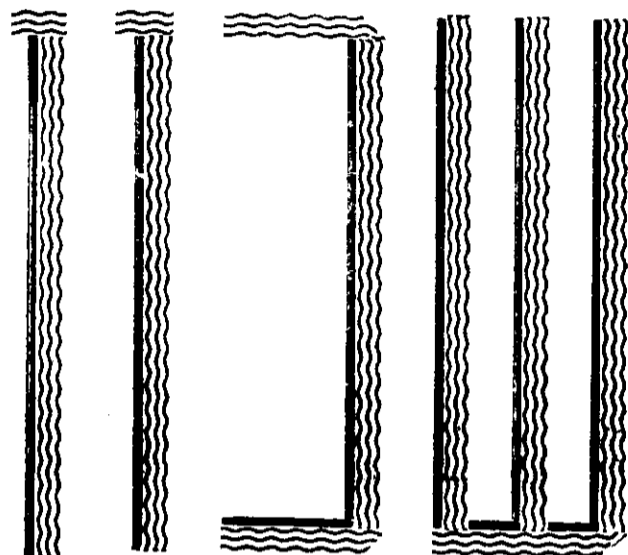
חברה לבטוח בע"מ

נל עסקי בטוח

•

תל-אביב - ירושלים - חיפה

לצבא הגנה לישראל
שא ברכה לחג החשמונאים

חברה לשכונות
עובדים בע"ם

כסלו תשי"ד

לצ. ה. ל. על שרותיו

שאו ברכה לחג הגבורה

„אוצר החייל“

כסלו תשי"ד, תל-אביב

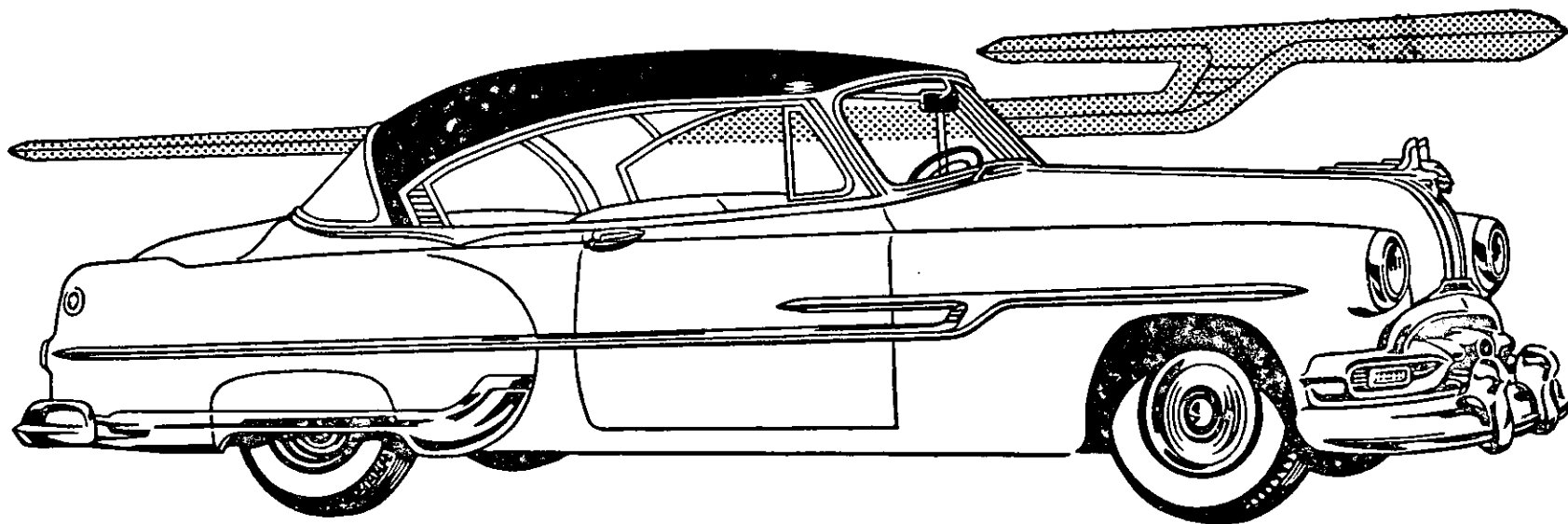
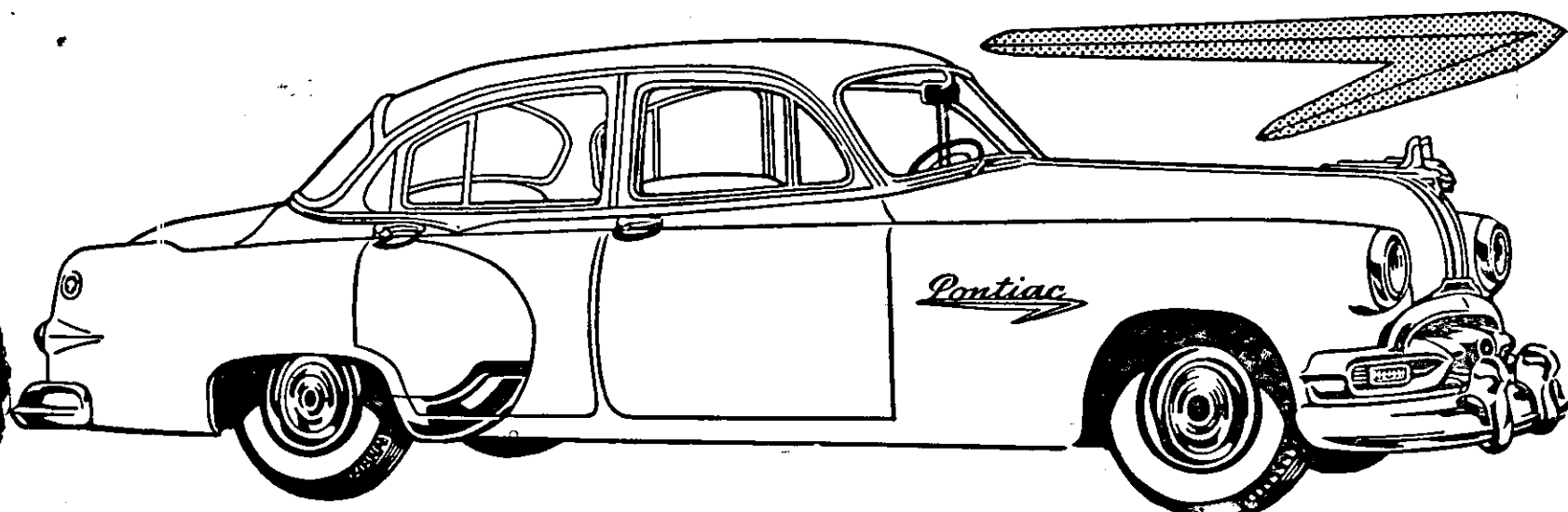
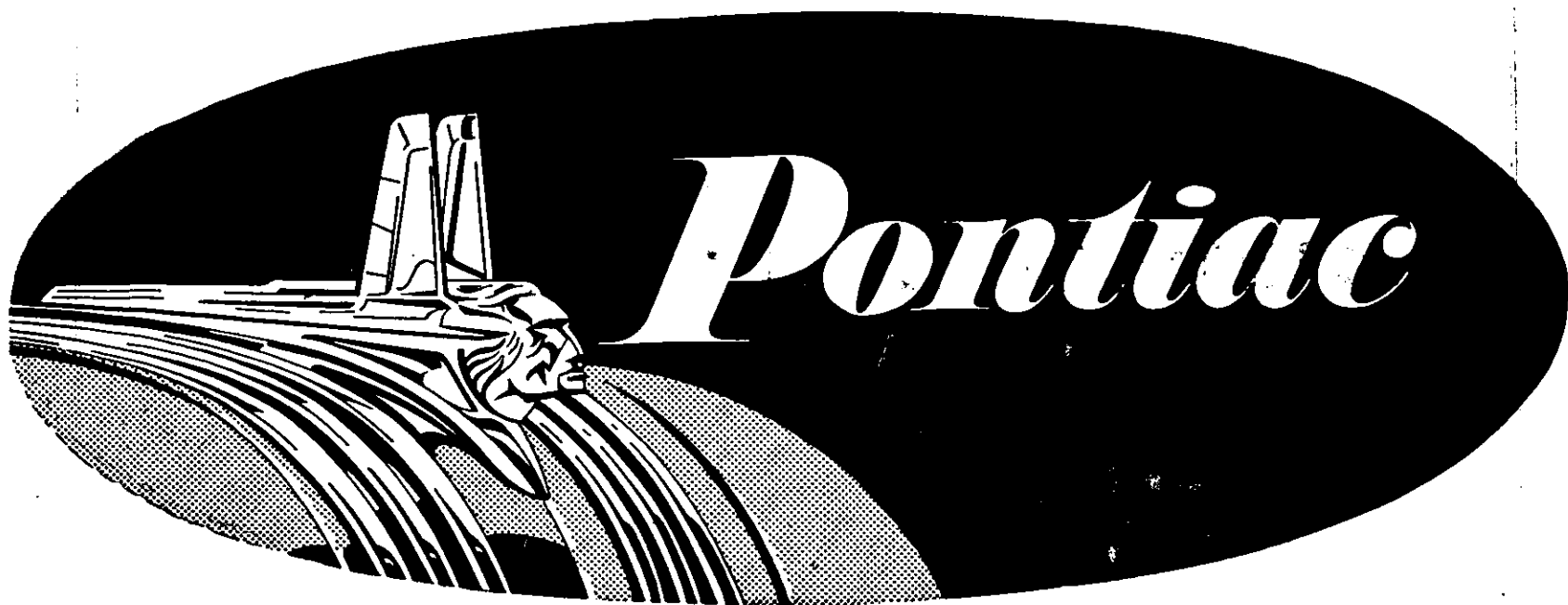
לצ.ה.ל. על כל שרותיו

שא ברכה לחג החשמונאים

צ'ינקוגרפיה
ר' ינדזונסקי

תל-אביב, רח' הקישון 6 - טלפון 80248

כסלו תשי"ד

סוכנים ומפיצים בישראל

חברת "נוע" בע"מ